Sturt sculp.

Vivida me movet Effigies absentis amici,
Mentis at excelsæ pondera nulla refert.
Doctrinam, ingenium, solidum si mentis acumen
Vis scire in lucem proferet ipse liber.

Ioh: Groenevelt *Med: Doct.*
E Coll: Lond:

Sturt sculp.

Vivida me movet Effigies absentis amici,
Mentis at excelsæ pondera nulla refert.
Doctrinam, ingenium, solidum si mentis acumen
Vis scire in lucem proferet ipse liber.

Ioh: Groenevelt *Med: Doct.*
E Coll: Lond:

Wilhelmi ten Rhyne M.D. &c.

Transisalano-Daventriensis

DISSERTATIO DE ARTHRITIDE: Mantissa Schematica: DE ACUPUNCTURA: ET Orationes Tres,

I. De Chymiæ ac Botaniæ antiquitate & dignitate.

II. De Physiognomia:

III. De Monstris.

Singula ipsius Authoris notis illustrata.

LONDINI,

Impensis R. Chiswell Societatis Regalis Typographi ad insigne Rosæ Coronatæ in Cœmeterio D. Pauli. DC LXXXIII.

L. 2.

Nobiliſſimis, Ampliſſimis, Spectatiſſimis Viris, D.D. Orientalium Indiarum, qua Belgis parent, Præfectis Majoribus,

Nominatim Amſtelodamenſis Cameræ Moderatoribus, Fatorum noſtrorum Arbitris;

Necnon Conſultiſſimo ac Probatiſſimo Splendidiſſimæ Societatis Advocato,

Optime de illa merito.

Ampliſſimi Domini,

Perluſtranti mihi univerſas Orientis Indias in orbem, ibidemque imperioſæ Majeſtatis Veſtræ, cui ipſi Reges totidemque gentes parent, nitorem venerabundæ adeò inhæſit formido, ut dudum anceps animo volverim conſilium, num hic ſucciſivi temporis labos Illuſtri veſtro ſe auderet ſiſtere Conſeſſui: Sed

quæ Vestra sunt Vobis jure vendicatis; ergò hoc, Vestro in ministerio confectum opusculum, mearum in Indiis observationum primas, sueta benevolentia, in gratificantis animi symbolum, suscipiatis ac protegatis: Quippe dum primum Vobis nomen dedi, juravique fidem, multis me beneficiis beatum vidi: Dimissio, stipendium, sessio, juxta votum erant, & abundè suis providens Vestra beneficentia per immensa nos comitabatur maria, atque ubi ultra perrexi-mus, nullibi invenimus finem: Sed dira fata hoc confestim interrupere gaudium, ubi gravissimis cladibus truculenta lethi facies à tergo nos indesinenter sequebatur, plusquam centum funeribus mœstos, & tanto Vestro detrimento illacrymantes: Quisque suum obibat munus ipso etiam in munere quandoque caduus; ego meas ternis mortis minis succussus vices sustinui, parum refocillatus aliis opem pro viribus tuli, sufficci medelam; donec tandem exoptatum Bonæ Spei Promontorium nobis illuxit, ubi quasi à maximo naufragio (nec hoc brevi ante ex triduana procella longè abfuerat) securiorem arenam læti salutavimus, Vestra iterum munificentia blandam & appositam seminecibus corpori-

corporibus curationem nacti: Hic in profunda barbarie Veſtri regiminis prudentiam mirati credidimus, nullum hominum genus Mundi gubernationi magis aptum; Dum Vos, ubi rudis & indigeſta dominatur anarchiæ moles, omnia mitigatis & ad molles nutus facile componitis.

Mitior erat ad Jacatrenſes Batavos procurſatio, amica exceptio; hic, tot elucſtati labores, præterita penè oblivioni tradidimus incommoda, pericula, ſtrages; Quippe portui Mercurius præerat & Pater Gradivus; ſtant illic mercibus graves onerariæ rates, atque ditiſſima indies locupletant promptuaria, dulcia Patrii ærarii ſolamina; dum ex omni orbis angulo opulentiores cottidiè advehuntur: Huc Septentrio aurum ſericumque; Oriens pretioſa aromata, cinnamum Occidens & lintea (namque ſingula quis referat?) tranſmittit: Quocirca non mirum, ſi exteris invidus hoſtibus Mavors, non appropinquari, nedum eripi, ſinat acquiſitas tot diſcriminibus, ſumptibus, ſanguine, gazas. Civitas inſigni munita Caſtello; ſplendidis ſatis ornata ædificiis, Templis ad ſanctum cultum decorata, Curia,

Noſocomio, Orphanotrophio, extra urbem Hierocomio, aliiſque egenorum levamentis; in plateas de more patrio diſpoſita; fluvio, alveiſque ad ſanitatem & vitæ uſum exundans; mœniis foſſiſque cincta; omnigenis frequens gentibus, Mercurii imprimis alumnis; dubium relinquit, An in benè fundata, melius porrecta & optimè jam ſtabilita, urbe ſtructuræ ordinem atque comptum, an Rectorum ſagacitatem ac prudentiam (quarum Veſtræ leges, mandata, præmia, fontes meritò habentur) magis miremini. Jacatra fluvius latiſſima ubertate in vicinos exudat campos; illic amœniſſimi horti & viridaria ſpectantem invitant civem, & incaleſcentia corpora gratiſſimo excipiunt lavacro: Nihil illa plaga viridius, ubi æterna viget æſtas, & torrentis Zonæ ignes temperant reficientes maris flatus, nocturnus ros, & anniverſaria pluvia; privatorum quoque fundos frequentes foſſæ & multigenæ in marginibus arbores ſepiunt; latiſſimi campi plures etiam præſtolantur boves; quod aratro ſubigitur oriza, ſaccharo, & omnifario arborum genere conſitum; ita ut ad illorum fructuum adſpectum

non

non Semiramidis, nec Alcinöi, hortos, neve dubiam Lucalli menſam quis facilè commutaverit.

Honeſtis hiſce deliciis licere mihi magnam vitæ partem impendere exoptabam; Verum alia me avocabant munia, præſertim Prælectionis, Proſectionis, Praxeos; Cum autem hujus terræ parum aſſuefactus forem indoli (quod ſine valetudinis diſpendio rarenter obtingit) poſt quinquemeſtrem moram, Nobiliſſimi Senatus juſſu, Japonico itineri me accinxi, viribus fractus haud modicè; Ubi in tranſitu Poulouw Timahon (*quaſi dicas plumbi ſtannive inſulam*) *aquam hauriendi ergô & commutandi pro linteamine & vetuſto ferro fructus, gallinas, capras, piſces, aliaque annonæ commoda, appulimus, commodum navium, quæ in Septentrionem vectantur, portum; Ubi ipſæ etiam rupes & dura ſaxa arborum fruticumque vegeta ſemper denſitate fertileſcebant; oriza rarè diſtendebantur valles; Piſces an copia, an captandi commoditate, uberiores veniant, haud facilè quis dixerit: Inſulares hi, Johoritarum ſubjecti Regi, in ipſis etiam deſertis non ita deſeruere humanitatem, ut compoſitum regiminis Veſtri in*

hoc

hoc maritimo orbe ſplendorem non ſuſpiciant & adorent fortunam.

Hinc itaque vela ventis dantes poſt ſeſquimeſtrem placidumque curſum Nangaſackiacus nos excepit ſinus; ubi ſtatim excubiales liburnas navium noſtrarum puppibus alligari, quibuſdam demi gubernaculum, ſingulis globos pyriumque pulverem, verbo, omnia vivido ac prompto rigore peragi: Illico autem noſter Præfectus, cui ego ex noſtratibus ſociabar unus, Decimam, *artefactam inſulam, Hollandorum diverticulum, petiit, Præſidiariis militibus ſtipatus ac Interpretum grege hic, magno cum diſcrimine, urbem frequentiſſima populi corona (quam nos contuëundi curioſitas coëgerat) refertam, futuram verò manſionem noſtram parco admodum Europæorum numero habitatam, ingreſſi, quaſi in extremum mundi angulum nos rejectos & ab omni hominum ſocietate ſecretos, cenſebamus.*

Cæterum Japonia, imprimis quam nos incolimus, Couſiouw, *inſula, rerum, quas victus exigit, ubertate ſatis felix, niſi fœcundiſſimorum & in ſeram ſenectam degentium incolarum multitudo tenuia præſtaret fercula; quanquam aſſidua eorum ſe-*

dulitas

dulitas hanc alicubi mitiget indigenitam. Regio eſt montibus aſpera, frugiferis vallibus, ſalubri cœlo, beata, metallis dives, fluminibus, rivis, lacubuſque undique irrigua ; frequentes ſylvæ copioſum foco pabulum, fabrili artificio materiem, & in iis feræ gratiſſima menſæ bellaria, ſufficiunt : Piſcibus ſcatet pelagus, atque magno egeſtatis ſubſidio univerſum fermè cibat imperium ; ubi ad viliſſimam etiam uſque algam cuncta transferuntur ad uſum & vitæ ſuſtentaculum. Cives gravis & compoſitus vultus atque ad majeſtatem factus, parca loquela, magnificus greſſus, elegans veſtitus, commendat. Sed mira viget in artibus, in agricultura, diligentia, in illis nulli, ut exiſtimo, cedunt gentium, in hac, ſepoſito hortorum delectamento, quævis ſerviunt commeatui ; ſtat mercaturæ ſuum decus, induſtria ac opulentia ; prævalet, qua ſolus militaris ordo gaudet, Nobilitas ; ſui juris, quod ſtrictè ſervat, Natio, non inteſtinis, non extraneis, inquieta bellis, advenas ſeverè tractat & ſuas cogit ad leges.

Hic igitur paratiſſimo obſequio & toleranti animo Veſtro me invicturum

rum ſervitio, Ampliſſimi D.D. Majores, Interpretes compellâre indies, & ſeſquipedalibus de rebus Medicis ac Chirurgicis exercuere quæſtiunculis, quas ſummus etiam in arte Oedipus iatriæve Myſta vel vix expedierit; ita ſingula dimidiatis verbis, balbutienti linguæ offenſamine prolatis, mutilata, inepta ac confuſa erant; expoſtulare tamen reſponſa mea, quibus ingentes, contracto tametſi ſtylo, conſpurcare codites; quos, tanquam pretioſa gazophylacia, Nangaſackiaco Gubernatori (qui illos, ut ferebant, ad Imperatorem convehebat) adornabant, tanto ſæpiuſculè ſtudio, ut Veſtris ibidem negotiis mora quandoque injiceretur: Multum, fateor, horum in noſtris diſciplinis, plus in ſermone, imperitiæ, aliquìd etiam malevolis technis, in jam nominandi Dynaſtæ gratiam commentis, tribuendum; Princeps enim cauſa in indignabundo (puderet illum, ſi rationes verè ſciret, quas apud Japonum Magnates explicare, nobis ſaltem, uti vereor, vix unquam dabitur) & Nobiliſſimæ Societati malevolo Senatore, Inaba Mino, *latet: Hic (veluti ea omnia de ſuo Mino Homerus effatur) furtivo partu natus, atroxque*

apud

apud inferos judex ſceptrum jam fermè tenet imperatque mari, quem ipſi quoque Reges procidui adorant; dum ſuis illecebris illaqueatus Monarcha ſui neſcit regiminis molem: Ille igitur clandeſtinis mandatis omni, quod, Vobis debitum, muneri impendere ſtudebam, conamento tergiverſabatur; at, ut noſtræ fucum offunderet ſpei, nonnunquam ad majorum gentium ægrotos aditum concedebat, in prima præſertim ad aulam profectione; negabat, ſed clam, in altera; in qua tandem à noſtro Præfecto, perſpicaci Viro, petii, cauſas expiſcaretur congruis modis; tentavit Interpretem (qui vanis eò uſque promiſſis nos lactaverat) addiditque animum; Aſt in ſecunda hac juxta aulam manſione evanuit illa expectatio; donec tandem paucis ante noſtrum è Japonum terris diſceſſu diebus Nangaſackiaco Gubernatori valedicturi Præfecti noſtri, ab illo hoc tulere reſponſi, quod, ut perhibebat, ſupremus Senatus ipſi notum fecerat; Me poſſe in Japonia permanere, poſſe etiam proficiſci Bataviam; Conſultius ergò & Ampliſſimæ Societati utilius judicarunt Rectores noſtri, ut Jacatram reviſerem; ego illo gaviſus nuntio dictoque audiens, corpore licet ex horrenda

renda ægritudine exsangui & perimbecilli, sarcinas meas collegi, & veloci ratis cursu amicos brevi salutaturus præteritas molestias dispuli, retrò sæpe spectans, num ingrata etiam nos insectaretur Japonia.

Ubi tamen, ne deses tempus transigerem, in tanta solitudine (si populosorum versus aulam itinerum excipiantur labores) Musis me sociavi & Apollini Patri, atque multa observationum momenta (quæ, si major detur opportunitas, forsan aliquando Vestris sub auspiciis lucem videbunt) congessi, interque illa Japonum de Arthritide placita & curationem, succinctamque Acupunctura doctrinam: Illi studio primam apud Jacatrenses Batavos ansam dedit Vir pius, mihique post fata etiamnum enixè venerandus, D. Hermannus Bushovius V. D. M. cujus scripta ubi cum Japonensium praxi conferrem, magnum in iis defectum reperi: Mirabar etiam tunc temporis, excultissimam literis Europam, quæ stupendæ eruditionis ac experientiæ monumenta Hippocratis maximi semper fecit, post tot retrosecula morborum ex flatibus originem sicco quasi transiliisse pede, cum illa φυσιολογία non modò comprehensu facilis Morborumque

borumque cauſis enodandis præ cæteris appoſita, ſed & veritati in omnibus, quæ corpori accidunt, apprimè conſona, exiſtat; ita ut meritò adverſæ valetudinis omne vitium (proterve licet contradicat Scepticus ille Sanchez) in ſpiritu flatuve collocare placuiſſe Hippocrati Celſus teſtetur: Cur igitur tamdudum ſepulta jacuit hæc veritas, ut neminem ad ſerium examen pellicere potuerit? An Cous ille Doctor tam profundo puteo illam immerſit, ut à nullo poſterorum (multum tamen effecit Johannes Fienus) effodi potuerit? Non ita, contrarium quippe oſtendit Rev. D. Buſhovius P. M. qui à Quinamenſi muliercula primum edoctus, quonam medio Arthritis curari debeat, operationis illius cauſas & effectus penitius introſpexit, in Hippocratis ſententiam ſponte & inſcie devergens; Egregium hic (quanquam extra ſcopum ſuum erat) bene firmatæ formataque mentis indicium prodidit, quæ teſtimonii ſplendore non offuſcatur, ſed veritatem, contradicentibus quamvis ſingulis, amplectitur, eique adhæret. Antiquiſſimum ergò hoc eſt, de morborum cauſis ex flatibus ſtatumen; quod quidem (non ibo inficias) primo obtuitu aliquantulum

lum absonum videbatur, imò ita etiam ut in illud (sed invitatus) calamum strinxerim; Verum ubi pensiculatius hæc examinarem & cum Hippocraticis præceptis, ratione ac experientia, conferrem, demirabar perpetim imitandam morborum ex flatibus ἀπολογίαν; donec tandem Japonum terras ingressus, ibidemque multiplici rerum eventu persuasus in hoc dogmate sic stabilirer, ut ei omnem præberem assensum, malè bono publico consultum iri ratus, si, in ægrorum sanè detrimento, hæc documenta supprimerentur; atque hoc primarium nostri μαχείτου incitabulum fuit, quod suum de Podagra tractatum vel dialogum typis evulgaret; cujus exemplar, propria exaratum manu, mihi ultrò concessit; quod ne apud me sordesceret pignus, juxta præsentis seculi scitamenta (absit ambitio) expolivi, quosdam rerum apices retinui, ac latinitate donavi, meo textui commentaria (Hippocratis imprimis testimoniis, ad id studio conquisitis, corroborata) adjeci, &, quod caput rei est, Japonum, Sinarumque ἐγχειρήσεων suffulsi; illis enim, quod ad curandi methodum (ex qua maximum mortalibus resultat emolumentum) inventio competit, mihi stylus

&

& ordo: *Quod autem multa ab aliis mutuatus sim authoribus, non ille mihi fuit animus, ut priscorum sententiis novitatem eam oblinerem, sed Lectoris inservirem fructui, & putatam fortè παραδοξολογίαν major maneret fides atque nitela; Quippe in telo aut gladio (cum Lipsio liceat proloqui) multum interest à qua manu veniat; sic in sententia, ut penetret, valdè facit robustæ alicujus & receptæ authoritatis pondus; nec tamen arenam sine calce dare me opinor, sed verba Veterum (quantum saltem librorum in extremo hoc orbis angulo paucitas, vel memoria, suggessit) velut cemento quodam meorum vinxi, & dum Patriæ, amicorum hortatione, destino, illa horis succisivis relegendo hinc inde adauxi festinans.*

Has igitur Vestro in ministerio conflatas, Nobilissimi D.D. Majores, Indicarum mearum observationum primitias, Magnificis nominibus vestris (quibus & Rev. D. Bushovius suas quoque dicavit) ingenua devotione inscriptas, modo Vestro otio dignas, legatis, protegatis, &, si hoc remedii genere (quod nemo speraverit) egeatis, utamini.

Poſt exantlata ergo Japoniæ faſtidia (ut fati mei in hiſce oris, quod occeperam, filum pertexam) fauſtiore tandem omine Bataviam adventavimus, ubi quotidie recuperans vires priſtinæ in Chirurgicis ac Anatomicis exercitationi, ſupremi Senatûs indulgentia, denuò ſuffectus ſum, quibus, ut par erat, inſudavi non parum, ſperans fore, ut etiam apud Indos in prædictis aliiſve liberalibus artibus ſufficiens non deſideraretur, hic perquam neceſſaria, inſtitutio; ſed curioſæ primum, dein deſidioſæ (ſi paucæ eximantur) & mercibus potius, quam doctrinæ, intentæ, mentes hoc ſanum abrupere propoſitum; hic enim altè ſopitus jacet Apollo Pater, & Chiron Thraſonem agit; qui in publicum effutire novit, doctus habetur, peritus habetur; quocirca ne fruſtra his animum diutius cruciarem, rogavi, ut Noſocomio præficerer, voti ſtatim compos factus.

Hæc igitur Deûm munera nequaquam aſpernanda ſunt (ut Homericus Alexander Hectori dixit) quæ tamen ab ipſis tribui ſolita multis volentibus non obtingunt: Namque plus ultra contendebam; aſt quis caſus illi obicem injecerit

terit conamini, vix valeo hariolari: Interim me Medica occupatum tenet Praxis, & intercalaria Vestro in servitio (cui me totum perlubenter dedo) negotia: Partem porrò mei habet Ecclesiæ manus & municipalis cura, non una: Reliquum autem tempus privatis colloco studiis, elapso anno Malabatico horto (cujus patrocinium susceptistis Amplissimi D. D.) meas lucubrationes (uti author docebit superstes) impendens; & fortè in futurum alia mei moliminis indicia Vobis, D. D. Majores, transmissurus.

Sed ne forsan mearum partium præco habear, desinam patientiam Vestram propria (quod secus contra morem meum est) enarrando nimiopere fatigare. Hæc eam saltem ob causam Vobis, Amplissimi Viri, quasi in epistolæ formam, nota facere volui; ut ab ipso meo ex Patria discessu de mea conditione casibusque certiores consueta beneficentia Vestrum (omni nixu devotum obsequio meo) respiceretis Clientem, qui Deum immortalem supplex veneratur, ut tandem carissima Patria optata fruatur pace, Perillustris, quæ Belgicis imperat Indiis, Societas, nostra Domina, sem-

per vireat, semper vigeat, semper vincat, gazas augeat; Vos, Viri Nobilissimi Mecœnates optimi, secundum corpora, secundum animas, valeatis, atque nos solita prudentia ac benevolentia perpetuò regatis, ita orat, ita sperat

Dabam Batavíæ Jacatrensium 30. Jan. 1679.

Vestræ Amplitudini

Dicatissimus ac fidelis servus

Wilhelm. ten Rhyne.

Ditcht-

Ditchtkunstige 't samen Spareek

Tussen het Podagra en den Schrijver Door den Eerwaerden Heer Hermannus Bushof, in syn leven bedienaer des Goddelyken woorts tot Batavia op groot Fava opgestelt, en met bewillinge van syn E. Overledens Godvruchtige en deugden ryke Wedue Juffr. Elisabeth Pergejus hier bygevoegt,

Podagra Spreeckt.

ICk, Princes van alle quaelen !
Tegen welck geen help te haelen
In alle Eeuwen is geweest,
Leefals noch gants onbevreest.
'Kvrees noch macht, noch list van menschen
'K sal voorts heerschen near myn wenschen,
Noyt sal Eenigh man bestaen
My in't velt te keer te gaen.
'K sal die, die haer derven moeyen
Myne dwingelandy te snoeijen
Plagen oock in yder lidt,
En myn pynen als een clidt
Al haer daghen aendoen kleven
Sonder oijt van al haer leven
Rust te voelen van Een smert
Die haer scheurt als 't Slot van 'thert
'K sal met knobbelen bekleden
En verderven al haer leden
Van de hooft scheel tot de voet
dat 's in 't bitterst van 't gemoet.
Sullen oock de uur beklagen
Datse dochten te belagen

Dist het risck vanu Sulcken Worst
Die soo seer na waelke dorst.
—Die van alle oude Eeuwen
—Keyseren so fors als Leeuwen
Koningen van groote macht
Paussen, Princen, hoogh geacht,
Hebb geleert dat d' Artzenyen
Niet en helpen, maer wat schreyen
met Een tay gedult verselt
Voor myn Ebel alst haer quelt
Ik sal Sudeum mi maer noemen
Die wel eer sich dorst beroemen
Dat hy raadt en middel wist
Om door nieuw-verdachte list
Wy ten lichaem nijtte slooten
Schoon ik myn Selven hadd' beslooten
In het diepste van de leen
Dock omtrent het kruipel been
Die ick soo hebb overrompelt
Soo in 't pekel natt gedompelt,
Soo geplaaght van kruisn tot hiel
Dat hy niets gesonts behiel.
Ick ben niet gewentte groeten
Eenigh Worst, sy alle moeten
Wy op 't eerste kleyn vermaen
Waerdichlyck ten dienste staen.
Als ick plaets in haere leden
Boven, midden, of beneden
Selfs in 't Lidt maer van een Tee
Hebb genoomen, wat een Wee,
Wat een kermen: Ho! Wat troepen
Doctors worden opge roepen,
Reisen stucks te post naer't hoft
Elck in hope, of hy stoft

Uyt

Wyt mocht binden, om myn ſmerten
Te verſoeten, maer ſij terten
En verbitteren maer het quaet
Met haer hulpeloose Raet.
Ick koom inder Pzincen hoven
Als't my luſt her ingeſtoven
Met hoe naenwen Wacht beſett
Tzeed ick in haer Cabinett,
En doe haer op myn genaken
Dickwils ſchreuwen En ontwaken,
Dat her hoffgeſin verbaeſt
Meent dat haeren Heere raeſt,
Ja de ſtrytbaerſt van hen allen
Derffick moedighlyck aenvallen
Als getnygen kan Ze reer,
Dapper Keyſer, Werelts Heer.
'K loog wel eer metvoller kelen
Al de Gzieeken uijt, die helen,
En geneſem meenden 't quaet
Selfs den Onden Hippocraet,
De Latynſch en Arabieren
Hoefde ick niet meer te vierem,
Celſus Plin' en Tzalliaen
Largus en Aureliaen
Avicenna, albucaſis
Meſue, Avanroas Raſis
Haly-abbas, Iſaack
Staeck ick 't ſamen in myn ſack
Veon ſelfs, hoe ſeergepreſen
Placht my nimmer te geneſen.
Aeſculaptus hoc groot
Wiſt geen raet in deſen noat,
Hebb ick niet myn Klant Cardanus
En den kloecken Lucianus

Ugtgelevert volle stoff
Om te singen mynen loff.
Watsyn dit voor nien we basen,
Die my aen het oore rasen,
En nyt roepen dat myn macht
Wert be snoeyt door haere kracht?
Dat ick lang genoegh de menschen
Near myn Lust en wreede wenschen
Heb gepynighten gequelt;
En myn Ryck naer 't eynde helt.
Dat het Middel is gevonden
Waerdoor dat in korten stonden
Ick werdt nyt het lyff gejaeght
Als het maer den Arts behaeght
En den Lyder will verd raegen
Sond ick soo op haer behaegen
En genoegen strycken gaen?
Hoort veel Eer naer 't laest vermaen.
God alleen is 't op wiens woorden.
Ick niet maghtighben't antwoorden
Ick en ken geen Eenigh man
Die my voeten Maken kan.

Des Auteurs Antwoort.

GOdt is't, die door eygen krachten
U kan nyt het lyff met machten
Banuen, hoe vast dat ghy woont
Als my Jesus heeft getoont. Math. 8. 9.
Dat was als een God genesen
Sonder middel, hoogh gepresen
Sy syn naem in eeuwigeyt
Die door syne vriendelyckheyt

My

My den weeh heeft aengewesen
Om van uverlost te wesen
Of van useer swaere pyn
Immers haest be vryt te syn
'K sal uoopentlyck besoecken
En uiit lagen niet verkloecken
'K sal uonder Oogen gaen
In mrus Heeren Jesu naem
Al seen krysman van syn bende
(Die gy wel voor desen kende
Als Vasal van uwen troon)
Maer die unu van de kroon
Roem en Eer sal gaen versetten
Ja tot in het stoff verpletten,
Siet het kruyt in myne haut!
Kruyd dat hier de kroone spaut
'T welck ontsteecken uwe pynen
Doet in Eenem roock verdwynen
Dit is't vyer dat uwel haest
Vyt het lyff jaeyht als verbaest
Soo ghy in myn voet gaet daelen
'T vyer sal daer van daen u haelen
En u bannem nyt de plaets
Die het teeckend voor de kaets:
Soo g' in Elboogh, knye en hauden,
Heup, hals, Schouderen, oock tauden
Of in Eenigh anderlidt
Set uc rasende gebidt.
'T Kruydt hoest maer de plaats te weten
Waerghy neder syt geseten
'T sal u als een los gerucht
Doen verydwynen in de lucht;
'T sal de aldercherpste pyuen
Van uc snooste flerecyuen

Onder

Onder oogen derben gaen
Jae daer ma en ruyme baen :
'T gaet de gicht soo moedigh tegen
Als een dapper man den degen,
Ja het balt daor plotselyck op
'T gaet haer sitten opden Cop
Wiens perfuymen, reuck en aessem
'T Zipperlee dwinght in Een waessem,
Als een Telchineschen geest,
'T lyst te ruymen als de deest.
Die dit reuck werck op d' Autaren
Driemael na de lucht doet Waren,
Van het felste sterecyn
Is verlost van alle pyn.
Podagra ! wie sal gelooven
Dat ghy in der Heeren Hooven
Langer blyven sult als gast
Daer ghy wel wert opge past
Met dit Reuck werck laet de machten
Vlytigh nae dit reuck werck trachten ;
Want geluc igh is de mensch
Die het hebben mach naer wensch
'T Vyer barn't wreede gloeyend yser
Neemt Europa (als niet wyser)
Om de gicht te keer tt gaen
Als de outheyt heeft gedaen :
'T schricken het yser te gebruycken
'T quaet is lichter te outduycken.
'T Vyer dat dese hyant Stuyt
Is in wolle van een kruyt
'T welck door 's Heeren milden Zegen
Groeyt op veele Heeren Wegen,
En seer schoon aen Elcken kant
Van myn waerde Vaderlant :

Con-

Conſinginne ! kruydt gepreſen
Uwe deught en edelweſen
Moeſt ſy kennen, en haer kracht
Die u met haer naem bedacht:
Edel Mora ! den Japander
En Chinees en keut geen ander
In haer uytgeſtreekte ryck
Moll in kraehten u gelyck.

Naſpraeck tot den Leſer.

Ghy die oyt hadt ouder wonden
T Podagra ter doot te wonden
En de menſchen te outſlaen
Van de pyn, daer uyt ontſtaen,
Wierdet naer der Princen Hoven
Om daer haere konſt te loven
Wegh geſonden, daergy van
Quamet Eeuwich kael daer van.
Maer dit Uyer ſal niet bedriegen
In dit Wolwerck, noch beliegen
Synen meeſter, neemt de proef
Mock die will tot ſyn behoef
Toets de greſt van deſe Wolle
Ik wedd', ghy ſult, ja mock ten volle
Met haer Smoockſel is gedaen
Moelen alle pyn vergaen.

Door Herm. van Buſchoff

de onde, geboortich van

[Utrecht, en Predikant]

Op Batavia.

Objectiones

Marginalis reſponſio, Quam Ventrandus D. Hermannus Buſhovius in valetudinario lecto paucis ante obitum ſeptimanis ad objectiones Wilhemi ten Rhyne retuliſſit.

Objectiones Extemporaneæ, quas Wilhelmus ten Rhyne Med. Doct. &c. Reverendi admodum Domini Hermanni Buſhovii, apud Batavos Catrenſes, dum viveret V. D. M. fideliſſimi, petitione ſoli illius Arthritidis definitioni oggeſſit.

Arthritis eſt artuum dolor; mallem dixiſſe (a) articulorum; quippe ἀρθρίτις ἀπὸ τῦ ἄρθρυ (per quem omnem articulationis ſpeciem Græci deſignant, ut ex Galeno de oſſibus conſtat) derivatur.

(a) Articulus eſt diminutivum ab artus.

Dolorem hunc equidem ſenſibilem, ſed (b) *non omnes agritudines doloris ſenſu ſuperantem* exiſtimo; quoniam, uti veſtra etiam tacitè indicat hypotheſis, in articulorum dolore ſolutio contigui eſt, cum tamen ſolutio continui majorem neceſſario dolorem ſecum ferat; quanquam doloris protelum altiora ſui veſtigia memoriæ infigat; ubi intenſiſſimus in oſſium fracturis dolor in ſtuporem nonnunquam demigrat.

(b) Arthritici aliter judicabunt.

(c) *Doloris contumacia* mihi quidem ſpecificam differentiam (quæ tamen in definitione maxime requiri-

(c) Hoc vocabulo multis de cauſis utor, ut in ipſo tractatu meo contueberis, ut arthritis ab aliis tumoribus flatulentis diſcriminetur.

quiritur) non videtur inferre: Adeo ut (d) diſtenſio potius, tanquam verum cauſæ hujus morbi effectum, hujus mali indolem explicaret; ſi hæc imitanda foret opinio.

(d) In hac ſcilicet diſtenſione conſiſtit vera Arthritidis apud me eſſentia.

Articulorum dolorem non ſemper (e) *intrinſecè delitescere* (etiamſi ejus cauſa talis eſſet) ex nodoſa pateſit Arthritide.

(e) Arthritis ſic ſe ſemper habet; nodi autem tophique hujus morbi tantummodo ſymptomata, ex genuina Arthritidis cauſa non exorientia, exiſtunt.

Tumorem pro genere definitionis introduxiſſe, idem eſt, quam ſi incertum pro certo, hypotheſis pro demonſtratione, haberetur; quoniam genus definitionis cum definito (f) identificari debet; ſicut dolor (non tumor) cum Arthritide; illa enim propria ſunt quarto modo: Quocirca probatiſſimi authores Arthritidem ſemper per dolorem, tanquam genus ſuum, definiunt: Vide Fernel. pathol. 6. 18. alioſque: Atque Arthritidi tumoris nomen non convenire conſtat ex unanimi Chirurgiæ ſcriptorum conſenſu: Profligat etiam genericum tumoris vocabulum Galen. 6. de differ. morb. Ubi Arthritidem intemperaturis cum pure accenſet; differentiam deſumens ex diverſitate materiæ peccantis. Momentoſæ objectiones ex 1. cap. 2 part. Chirurg. Aquapen-

(f) Identificari debet cum Arthritide tumor.

pendentis mutuari possunt, si quis Doctores nostros (g) sequi satagat? Sed detur hoc, *Arthritidem esse tumorem*; Quomodo *parvus* dici potest *tumor*, qui sæpenumero terrificis nodis tophisque (h) motionis organa infestet & in munere impediat, cujus termini in artuum extremis demum dantur? Nam tametsi authores Arthritidis differentiam principem ab affecta parte (unde Podagra, Chiragra, Ischias, dolor homoplatæ, *&c.*) deducant; Cur non tam (i) cranii verticem, quam extremum pedis pollicem (quem plerumque primum ferit) inquietat? Cum tamen una eademque membrana obcinguntur: Quinimo, cur cranium non prius & vehementius, quam pedis pollex, dolet? Cum hic etiamnum carne exiguisve musculis, in prophylacticam affectæ partis fomentationem, vestitur; illud vero intra membranarum duplicaturam flatus hos facilius excipit; Cum, juxta Hippocratem lib. de princ. §. 4. Cerebrum sedes & metropolis frigidi & glutinosi sit. An vero in causa sunt (k) articuli, qui firmioribus repagulis ac retinaculis flatulentum hunc hospitem firmius tenaciusque incarceratum detinent? Ubi tamen adeo parca Arthritidis vehicula (sive arteriæ, ut hæc hypothesis dictat)

(g) Non in erroribus suis.

(h) Arthritidis causa instrumenta motûs, nisi per accidens, non lædit, quoniam ubi flatus in has partes irruunt, spasmum excitant.

(i) Cephalæa æque ac Arthritis ab hoc flatu derivatur; ut in meo tractatu videre est.

(k) Nego, ego Arthritidis causam unquam in articulos descendere.

dictat) reperiuntur, ut Galenus articulos ſive oſſium apophyſes medulla nutrire coactus ſit, ſi cum cæteris corporis partibus communi vita fruerentur.

Si *hunc* porro *tumorem in perioſteo* ſupponamus (vide Lang. epiſt. de ὀστεοκόπῳ) magnæ tamen molis opus erit, ſcholarum illud ſtatumen deſtruere, quo docetur, partes has ſpermaticas, hoc eſt, ſpermate (quamvis novaturiens ille Barbatus id ſanguinis ſero, quod Bilſius ſuo Rori, attribuit, cujus veram cognitionem primus detexit acutiſſimus Malpighius in ſuo tractatu de polypo cordis, ubi cauſam ejus continentem ex peculiari ſanguinis portione derivat) nutritas ex ſanguine alimentum nullatenus nanciſci. Quomodo igitur hanc Arthritidis cauſam per arterias perioſteum inter & os (vias invias) inſinuabimus?

Quæſtio. Num oſſa ſub ſuo perioſteo Venis & Arteriis inſtruantur?

Ex frigido & maligno flatu ortus tumor. Toto, me judice, errant cœlo, qui morborum cauſas ex quatuor primis qualitatibus mendicantur, cum umbra cogitationum ſuarum colluctantes; quoniam fictæ tales cauſæ nihil reale in natura rerum inveniunt; & conceſſo, quod dentur tales, denominationem ſuam à ſola objectorum applicatione acquirunt, uti latius in meis, immaturis licet, meditationibus in textum 24 Hippocratis de veteri Medicina oſtendi; Cui Hippocraticæ doctrinæ vel hilum addidiſſe, idem foret, ac ſi quis poſt

(*f*) Home-

(*l*) Homerum Iliada ſcribere conarétur; Ex illo enim Hippocratæo dogmate de veteri medicina ſinguli *ἰατρεῖαι* alumni veras morborum cauſas expiſcari poſſunt, prout externis ſenſibus (genuinis ſenſibilium proprietatum ſeu qualium Hippocraticorum judicibus) dignoſcuntur & diſcriminantur. Sed demus aliquid huic peccanti, *malignitati* videlicet & *frigori*; quomodo igitur cohærent, *ſiccitas, frigus & malignitas?* quæ ſi in eodem agente ſtatuuntur, veræ veneni qualitates exiſtunt. Si *tumor* ille *ſiccitate* culpatur, cur igitur humorum affluxu in pejus vergit Arthritis? Quare etiam authores articularem morbum rheumatiſmis & catarrhoſis affectibus accenſuerunt? Si vero *frigore* noceat ille *tumor*; quomodo tum firma & tenacia membranarum latibula & abſtruſas cavernas penetrabit frigoris lentoriſve ſodalis? Frigus enim adſtringentiæ, coagulationis, obſtructioniſque author & aſſecla communiter exiſtit. Igiturne hunc in finem frigus *è corde* (calidi innati fonte & fomite) *per arterias* evocabimus? Si (*m*) *malignitate* degeneret *tumor* ille, illius cauſa etiam maligna & venenata ſit oportet; illa enim maligni vulgaris apud Medicos ſignificatio eſt, quorum ſaniores maligna culpant aëris miaſmata, quæ primo oris halitum, hinc pulmones, inde ipſum cor, inquinant: Neque etiam de natura flatus eſt, (*n*) tamdudum parti alicui inhæ-

(*l*) Idem ego de Hippocratis libro de flatibus auſim dixiſſe.

(*m*) Poteſt equidem diſcrimen eſſe inter malignum & venenatum.

(*n*) Quoniam Arthritidis cauſa hoc ſibi peculiare habet, ideo illam contumacem voco.

nihærere; cum tamen nullus reperiatur halitus vaporve qui non citò coëat & in liquorem convertatur; uti ipse in suo de flatibus tractatu (quem hic in patrocinium vocas) Hippocrates docet; siquidem spiritus compactus in aquam transmutatur & per meatus penetrans extrà prorumpit, eodem plane modo, quo à ferventibus aquis vapor elevatur, si obstaculum habeat, ad quod impingere oportet, pinguefit ac condensatur, guttæque destillant ab his corporibus, quibus vapor ipse fuit impactus; atque hoc per capitis dolores in febribus stabilit. Si quis hisce Pleuritidem spuriam opponat, comperiet nihilominus, illam (o) non ita tenaciter affectæ parti insidere, nisi forte causa illius (fortasse halitus flatusve) humores inficiat.

Si hujus flatus (p) natalitia *expulsivâ cordis facultate in arterias* deducamus, hæc labes vel ex ipsa peccante materie vel ex vasibus necessario peti debet. Arteriæ nullum, præter sanguinem contentum agnoscunt; nisi quis forte aliud in corde (q) quam sanguinem ostendere posset; Cum, ut rudi similitudine utar, cum (r) cocta cerevisia comparari possit, quæ in cerevisiaria officina ex cortina per refrigeratorios canales derivatur; quamvis illic halitus percipiatur & vapor, quia canales illi aperto patent aëri, ubi arteriæ semper & ubique sanguine replentur, uti ex illarum opere constat.

(o) Quod etiamsi ita sit, attamen contumax malum Arthritis est.

(p) Respice tractatum meum de podagra, ubi ejus natalem locum offendes, quomodo scilicet probabiliter generetur, & ex qua materia, non ex sanguine in ipsis vasibus oriundo.

(q) Id in sanis, non in ægris, verum est

(r) Vereor, ne hæc analogia claudicet; nullam enim in corde sanguinis coctionem agnosco.

Si *flatus* hic (ſ) *ſanguini mixtus* ſit, vel ex venoſo ſanguine proveniat neceſſe eſt, qui in ſuo regreſſu ad cor revehitur, ut de novo vitali illo igne efferveſcat, quo reddatur aptus, ut ad extremas uſque partes, in earum nutrimentum, dimitti queat; vel ex chylo, qui in ſiniſtram axillæ venam ſe exonerat & ſanguini miſcet: Quapropter non probato horum ullo, ſponte cadit hypotheſis illa.

(ſ) Reſpice meum de podagra tractatum, & videbis, quomodo flatus ille in venis, in corde, in arteriis, hoſpitetur, ita ut cum ſanguine in unum & continuum corpus nunquam coaleſcant.

(t) *Facultatem expultricem* pro (u) cauſa principali & efficiente introduxiſſe, hodie eſt ſub umbra occultarum qualitatum delituiſſe. Reperiuntur in ſanguine particulæ, quæ blandam luctam (effervescentiam vocant aliqui) excitantes vitalem calorem fovent, genuini in corde motus ſanguinis authores. Inſpice ovum primis incubationis diebus, & inde pleniorem indaginis anſam arripies. Sed totum hoc examinis momentum exquiſitiore judicii libra penſiculandum foret, ſi hujus rei ponderi fieret ſatis.

(t) Id aſſero juxta communem opinionem.

(u) In hac palæſtra pro me militat Jac. Baccius de motu cordis.

Ab oſſibus perioſtea vi divellit. Itane (w) tali virtute pollet flatus, ut ſolutionem continui efficere queat? Ubi viæ, quas tranſire debet, reconditæ ſunt: Cum natura, ubi bene conſtituta eſt, humorem (qui veteribus (x) Zynoviæ, modernis lymphæ, quam Angli Medici cum ſucco nerveo ſæpe confundunt, nomine inclytus eſt) ad faciliorem articulorum motum collocavit. Hæ equidem conjecturæ Venereæ luis ſymptomatibus, tophis videlicet, congruenti-

(w) Id veſtra dominatio cum tempore probe capiet, etiamſi viæ illæ corporis, non mentis oculis, occultæ ſint.

(x) Ego equidem, non vero quem præ manibus habemus morbus ei opinioni adſentitur.

us

us convenirent, in quibus *dolor* non modo *acerbus* est, sed & verus *tumor*, locum habet: Atque hæc cum Physici cujusdam Galli opinione congrueret suppositio, qua dolor omnium morborum genus summum statuebatur, isque vel ad venereum contagium vel ad febrilem intemperiem relatus. Hæc porro longius produxisse aversionem crearet cassis.

Si cutis & internæ corporis membranæ nihil aliud sint quam vasa (venæ, arteriæ & nervi; venæ & arteriæ, quia nutriuntur sanguinemque fundunt, nervi, quia dolent, læsi) expansa; vel, modo porro suspicari liceat, si cuti & membranæ (primarium doloris subjectum) à cerebri meningibus (quibus pericranium, ut veterum opinioni aliquid etiam indulgeatur, accensëri forte possit) ortum ducant, ut doloris sensum ad cerebrum tanto facilius deferant; ubi cerebri illas membranas innumeris exiguisque sanguinis vasculis intertextas reperit Anatomes peritus, ut in medullæ spinalis origine videre est, præsertim in recens decollatis vel patibulo suspensis; (y) quomodo *arteria* talem *flatum*, utpote *frigidum*, per & in membranas, nedum firmius tenaciusque *periosteum*, transferre & effundere poterunt? Ubi sanguinis vascu[illegible] (z) hiantibus osculis (iis præprimis in partibus, quas natura adeo firmas formavit, formatasque firmavit) nihil omnino exonerant recipiuntve, uti de vasis lacteis probabiliter dici potest: Reticularis autem sanguife-

(y) Hæc sane possibilia sunt, præsertim facultati expultrici.

(z) Id non probatur; ego enim contrarium probabilius, uti etiam de vasis antedictis, existimo.

rorum vaſorum ſtructura eſt, quam ſi accuratius delineatam velis, inſpicias anatomico vultu arboris plantæve folium, in quo ſingulæ fibrillæ (quæ unica ſunt alimenti vehicula) membranas obtegentes non penetrant, ſed mutua anaſtomoſi ſemet excipiunt; adeo ut quis haud perperam ſuſpicetur, membranas ſubtiliore ſanguinis portione in modum (a) colationis filtrationiſve (uti liquor per cetaceum tranſit) nutriri (ſimili fere pacto, quo quidam de aſpera arteria opinantur, illam peculiari quodam latice, per illius poros tranſudante, humectari, ut ad reddendam vocem perpetim lubrica exiſtat; quoniam vel minima acrimonia laceſſita tuſſim creat) ſecus enim in indefinitum foret procedendum; alias minimum vas aliud ſe etiamnum minus vaſculum, quo alimoniam reciperet, obtinere deberet; quod implicat contradictionem.

(a) Colatio vel filtratio penes me nullum ſubjectum nullamve probabilitatem, multo minus certitudinis probationem, invenit, utpote Baccii ſententiæ in his adſentientem.

Ad artus eorumque imprimis articulos expellitur flatus. Si, de quo hic ſermo eſt, morbus idem eſt quod Arthritis ſeu articularis dolor, non *imprimis*, ſed unicè & ſemper, *artus eorumque articulos* invadet & iis inhærebit; verum non ita circa, quam quidem in, ipſos *articulos*; Nam quomodo ſecus (b) artus affecti motio Arthritide lædetur vel depravabitur? Si Arthritidis materia in ipſos articulos ſubrepat. Si quis poſt oſſis fracturam (c) callus regeneretur, illius membri motus non vitiabitur (ſi ſcilicet fracta illa pars cum oppoſita ſana longitudine quadret) ſi fractura

(b) Arthritis non niſi per accidens motionem artus lædit, &c. materia autem illius nunquam in ipſos articulos tranſmear.

(c) Nodi artuum morum non ſemper impediunt; uti ex ipſo tractatu meo patet.

ctura circa, id est, extra articulum exstiterit.

(d) *Cui interstitio impactus flatus hic inibi tenacissimè hæret.* Non est de natura flatus adeo tenaciter parti cuipiam inhærere, nisi in liquorem transmigret, ut temporis diuturnitate contingere necesse est, præsertim si frigidioris indolis existat, calidior enim (si talis reperiatur) flatus dissipationi aptior est (e). Quinimo talis flatus (ex arteriis oriundus & per consequens sanguinem pro suo fonte & origine agnoscens) non modo in liquorem, verum etiam in duriusculam substantiam (vitro non absimilem duritie sua; prout Bilsius hoc tanquam validissimum argumentum infert, probare studens, sanguinem nutritioni nihil conferre) transmutari posset, prout in podagræ nodis conspicuum est, aliisque tumoribus, quos credula vulgi superstitio sagarum arti affingit, in quibus acus, carbones, metalli scobs, aliaque miræ texturæ corpuscula nonnunquam inveniuntur, prout peccans sanguis in sua coägulatione variè concrescit. Excoque sanguinem & post vaporum aliquot fumigia incrassationem, coägulationem, concretionemque illam observabis; quod etiam vel in sola parte sanguinis serosa (quæ quidem maximam cum flatibus in corpore humano communionem habet) perfici potest.

(d) Huic jam supra responsum est

(e) Hic in obscuro mecum, ferire impos, dimicat dominatio vestra.

Tenerrimi sensus membranam, periosteum. Ego illam tenerrimi sensus membranam existimarem, quæ læsa non modo integrum

grum corpus dolore afficit, sed & cerebrum vehementius succutiendo delirio aliisque malis exin infestat, cor invadendo febres excitat, stomachum nausea vomituve lacessit; quocirca illius vulnus lethale eventus ipse indicat: Huic equidem sententiæ facilè suffragarer, sed hac conditione, ut ulterius perscrutari liberum esset Stenonis illud de diaphragmate statumen, quod veritati proximum esse videtur; quamvis Steno diaphragma musculis accenseat juxta autopsiæ fidem; namque illius fibræ triplici ductu tribusque in locis in hac duplicata membrana concurrant; quocirca ego, pro *tenerrimi*, teneri, dicerem.

N.B. Hanc ego qualitatem ad meas hic quidem voco partes; sed expultrix facultas ab agente & dominante anima dirigitur.

Divellit atque distendit. Naturæ lex est; Agens patiente debere esse validius; quæ ergo, quæso, proportio est, inter agentem flatum & patiens periosteum, firmum illud & tenax ossium velamentum, quod non nisi vi ab ossibus divelli potest; cum tamen flatus ad minimum tenuissimæ etiam membranæ obicem repellitur atque cedit? Quapropter non allubescit illa, quam infert Reverentia vestra, analogia & proportio inter flatum & membranam patientem. Sed forsan flatûs malignitatem hic in auxilium vocas, ita ut minima malignitatis illius labe, periosteo affricta, hoc tumefiat, atque sic intenso doloris sensu affligatur. Ita est, atque ego in quodam insecto, saliginea videlicet musca, illius experimentum sæpius adverti; quæ in paluſtris

salicis

salicis folium involans insidensque extimam illius folii epidermida (si ita appellare fas sit) maligno perfodiebat aculeo, unde superior illa folii membranula ita extuberabat, quasi integra illa musca se illi insinuasset, cum tamen in dictum illius membranulæ foraminulum, quod osculo suo, malignitatis spiculo inflicto, hiabat, seminale oviculum injectasset, quod dein lancinata illa epidermide iterum cooperiebatur, ut turberculum illud vermiculi matrix evaderet, qui postmodum juxta aligerorum insectorum transmutationes varias formas induebat, uti alibi ex professo latius retuli: Vix mihi imaginari valeo, flatum hunc de quo nobis sermo est, tam malignis aculeis efferari.

Necesse est Medico, ut morborum causas à symptomatibus distinguere sciat. *Ipsum membrum in suo motu impeditur.* Parum facit ad cognitionem curationemve Arthritidis, si vitium motus in membro cognoscatur, quando illius ignota causa est. Præterea etiam necesse est, ut morbi (*f*) definitioni (quæ ex genere proximo & differentia specifica constare debet) pathognomonica ejus accidentia inserantur.

(*f*) Si definitio hæc mea cum regulis logicis non ita conveniat, scias, me de eo non adeo solicitum fuisse.

Hæc tumultuante ob negotiorum sarcinam calamo, deficientibus libris, non lectis cæteris, excepta sola definitione, invitatus mense Junio 1674. Batavitæ Jacatrensium consarcinavit

Vester officio animoque Cliens
Wilhelmus ten Rhyne.

Extract uit een brief, geſchreven An den Eerwaerden Heer Hermannus Buſhof, Bedienaer des Goddelyken Woorts tot Batavia.

Myn Heer,

HEt was ue wil, die ik voor een bayerlyk gebod aennam, myn pen tot een tegenſtel van ue gepolyſt Sicht-geſchrift (waer van het ue behaegde my dezelachtig te maken) niet min beleefdelyk te bergen, als myn vartele tegenwerpingen heuſſchelyk en ſonder aenſtoot opte neemen: Myn dwalende beſcheyden leden voenmaels geen ordentelyke naeleſinge, noch naukeurig ondersoek; het ſtrekte my naemaels tot een vermakelyke nutticheyt ue ſchriften, die maer een ruw ontwerp in myn gedachten hadden, onpartydich te eſen ente herleſen; Soo my de gelegentheyt niet al te warſch is, ſal ick metter tyt eenige bloemjes van ryper aenmerckingen in den tuyn van ue byſonder-geboeclige en ſeldſame, doch niet minſ deftige, gepeynſen byvoegen, miſſchien waſemden die ook een reuk van myn dienſtplichticheyt in ue 't mywaerts genegen inbosſt. Ik hebbe tot noch toe alle mogelyke blyt aengewent, om van de Japanders te weten, wat ſy daer van wiſten, maer de beſcheyen, die ſy wegens des Ed. Compſ. han-

del

del hebben; hebben haer daer in sus berre weerwillich gemaekt; daer sy van selfs, qualyk voor harde afparsigen of beleefde aenbiedingen van vergeldinge, seer ongaern iets van haer wetenschappen of konsten meedeelen: Ik sal te gelegener tyt myn best doen, om wat mogelyk is te ondersoeken, en niet nalaten ue alles te openbaren, ook met eenen, op ue begeerte, haer onderrichten, wat een voordeel dese inbrandinge de gichtige aenbrengt; doch daer syn sy kundig genoeg van, gebruykende de inbrandinge by nae als een algemeen hulp-middel in haer meeste slekten en in alle uiterlyke gebreken, daerom stetmen haer over het gehele lichaem allenthalven gebrandmerkt. De geschorene hoofden syn veel slindingen onderworpen, welkers aenstokers (de winden en dampen) het buyr voor die edele Moxa uytdryft. Een des Ed. Compt. Opper-Tolken quam my, kort voor dat de slupt Saxenburg hier aenlande, al hinkende besoeken, seggende, dat hy het voet-euvel had, soo dat hy de trappen qualyk op of af kon, en genoot-saekt was, by een stok te gaen; Des anderen daegs quam hy wederom onbelemmert in syn gang; welke oorsaek en schielyke veranderinge ik onderstocht, en vond syn knie meer dan op twintig plaetsen gebrandt en bepleystert: Doen wiert ik hoe langer hoe meer in de wonderlyke werkinge van dat heylsame geneesmiddel bevestigt. Soo God krach-

ten

ten en gelegent heyt geest, sal ik my bevlytigen, ue boekjen op een genees kundige leest te schoeyen, niet, om datter het fateoen aem ontbreekt, maer om het selve nae devyse uitpluysingen der hedendaegse wat te schikken; daer my de outheyt van groter gewicht dunkt te syn.

Nangasacki den 19. Octob. 1674.

Ur dank en dienstschuldige

Wilhelm. ten Rhyne.

Post-

POSTSCRIPTA

Quæ Wilhelmus ten Rhyne Reverendi admodum Viri D. Hermanni Buſſerii V. D. M. Tractatum de Podagra legendo obiter notavit, epiſtoleque inſervit.

O*Pinionem hanc à primis Medicinæ fundatoribus* haud *aberrare*, nec eſſe *novam*, patet abunde ex Hippocratis libello de flatibus, Johanne Fieno de iiſdem, tum noſtri hujus tractatus locis variis, imo hujus ipſius, in quem parum & breviter animadvertimus libelli p. 19. Adeoque ſphalma eſt, ubi p. 12. dicitur, *Si hanc* meam de podagra ſententiam *cum Hippocratis placitis contulerit eruditus orbis, hæreticam cenſebit.* Pag. 4.

In fine adjiciatur; Non ſemper obſtare intenſam humorum acrimoniam. Pag. 40.

Quippe demiſſi humores non perpetuo pollent ea vi, ut materiam dolorificam appropinquent. Quid ni? Cum & excoriare & erodere perioſteum poſſint, ſubtileſque tranſudare poros, acres humores. 41.

Poſt humoris appulſum dolor utplurimum minuitur, non ſolum in Arthritide, verum & Inodontalgia; imò verò in poſtrema crebrius. ibid.

Hydrargyri infelix uſus eſt in Arthritide; quin è contra quandoque felix & tuta medela. 47.

Artificioſa admodum Moxæ præparatio eſt. E contrario 52.

trario vulgatissima, lippisque & tonsoribus nota; sed *Moxæ* adhibitio circumspectionem, inurendorum locorum; electio artem ac prudentiam requirit.

ibid. *Præparatio eadem tanto* non *est in pretio, ut peculiarem cum Moxa mercaturam* (quod nunquam testabuntur oculati) *exerceant cum Sinæ tum Japones*; ubivis enim prostat, & quilibet parare novit juxta artem.

ibid. *In hac Moxæ præparatione* minime, sed equidem in prima inventione, nullatenus in frequenti usu, *Sinæ præcellunt Japones.*

Pag. 53. *Aromaticos bacillos*, quorum hic fit mentio, in universa Japonia ad *Moxæ* comburium ego saltem nunquam conspexi.

54. *In combusta stupa fundo* cinereæ quædam reperiuntur fæces.

ibid. *Humores sub cute ad incensam stupam decurrere nudo oculo* non ita facilè nec perpetim *animadvertitur.*

ibid. *Inustio hæc cuti* papulas *pustulasve* communiter *adfricat.*

55. *Incensa stupa* quandoque ipsam *cutem penetrat.*

ibid. *Inustio hæc in imbecillibus teneriscque corporibus utplurimum* non modo *ter*, sed sæpius; *in validis vegetisque quinquies & vicies, imo quinquagies*, quinimo pluries *instituitur.*

ibid. *Inustio hæc dolorem* nec *semper mitigat*, nec *semper tollit.*

56. *Escara quanto ocyus separetur* purisque promoveatur ac aliquandiu continuetur excretio, ut delitescentes commodius exeant flatus.

61. *Caustica*, videlicet potentialia; actualia enim certius, sed majori cum dolore, juvant.

62. *Vitetur potius phlebotomia*, quam, utpote vi-

tæ

tæ deprædatricem juxta illos, execrantur Sinæ Japonesque.

Infantes absque multarum lacrymarum profusione, 67.
imo cum commodo & ex facili inustionem hanc ferre, docet Japonia.

Inter administrationis hujus *Moxæ* requisita 68.
locus inurendus (qui primario notandus, quin in cujus electione omne artificium hoc consistit) negligitur.

Tanto molimine & aptitudine non est opus, ibid.
ut artista sive ustor tot qualitatibus sit præditus, ut ibi docetur.

Moxa quo vetustior, ut perhibent Japones, 69.
eo melior est.

Non est necesse, ut Amplissi. Domini ibid.
Majores nostri ullam impensam laboremve adhibeant, *Moxæ huic ex Sina* vel Japonia *comparandæ*; Cum in Europa perquam abunde crescat Arthemisia, nempe latifolia, quæ siccata vera *moxa* est, præscripta alibi methodo præparata.

Aromatici illi bacilli, si eorum aliquis esset Pag. 70.
usus, ornatui magis quam necessitati servirent; quocirca omnia, quæ de iis observanda recensentur, supervacua sunt.

Verum est, Japonum potentes *ex sandalo*, ibid.
ligno aloës (sive *calambac*, quo maxime delectantur, ac carè emunt) imo succino, *bacillos* aliquando curare confici, non ut *Moxæ* iis incendatur, sed fragrans aliqua materies (præsertim lignum aloës) vivo carboni superfternatur, sive in proprias mollesque delicias, sive in idolorum placamenta. Bacilli autem quibus curiosi ex plebe ad *Moxæ* comburium utuntur, ex communi ligno (quibus cibum capiunt,

capiunt, vel metallo, ut stupa figatur, erigatur ve, ubi vel digitis suis vel ægri plagulæ parcere volunt, fabrefiunt.

71. Etiamsi *ad unius digiti latitudinem erret in sui electione uster, cura non procedit.* Quod nec semper, nec ubique, verum est.

ibid. *Loca inurenda visu & tactu dignoscit artifex*; Quod sæpissime impossibile est; v. g. Si stomachus doleat, vel prostratus ejus sit appetitus, inustio super scapulas prodest; si vasa spermatica debilia sint & involuntaria adsit seminis effusio, lumbaris regio & os sacrum cum commodo inuritur à Sinis atque Japonibus, qui adeoque singulares regulas de locorum cognitione composuere.

72. *Tumor arthriticus levi cutis elevatione, forma pustulæ, prodit.* Aliquando, non continuo.

ibid. Præter *tactum, doloris sedem indicantem*, alia multa, si non evidentiora & pathognomonica, signa habent Japones atque Sinenses.

ibid. An *Sinæ ac Japones Arthritidi etiam obnoxii sint*, vix operæ pretium est interrogare, cum nulla natio huic malo gravius sæpiusve succumbat.

ibid. *Gentes Mauritaniæ.* Sphalma typographicum existimarem: debet autem esse Boreales, uti Sinæ ac Japones sunt. Mauri enim ignem in medicina execrantur: Qui vero pretiosissimum hoc remedii genus à longissima annorum serie obtinuerunt, Sinenses sunt, non Mauri, post Sinas sequuntur Japones, hos fortasse præcedunt Ægyptii: Si igitur de Sinensibus ac Japonibus hic sermo sit, illi sane non fortuito, sed multo citius certiusque Arthritidem inurendo tollunt, quam ulla alia in universo terrarum orbe natio. Quod

Quod porro *ex mera pervicacia, superstitione & perverso ritu articularem morbum, solo casu & fortuna, curent, quia quidem plurimis in locis, sibi à suis magistris præfixis, inurant; cum tamen inustio ibi demum cum commodo administretur, ubi dolor est*: Negabunt Sinæ ac Japones, indefinita experimentorum fide à multis retro seculis docti, suas inustionis opere regulas & locorum demonstrationes cum veritate ac consentiente illi eventu congruere: Ubi autem non succedit inustio hæc, non præceptoribus suis, sed propriæ imperitiæ, id imputabunt.

Quasvis sine discrimine partes, sive venas, sive Pag. 73.
arterias, nervosve subjacentes, inuri posse, inexcusabilem prævaricationem dicent citatæ jam sæpius gentes; Ea enim una ex præcipuis inustionis cum *Moxa* apud illas præceptis existit, nervi nerveæque ut vitentur partes; vicina autem venis vel arteriis pars uratur; quoniam multis & majusculis stupis inurunt Japones, metuunt, si illa vasa urantur, posse inde provenientia ulcuscula ipsas eorum tunicas erodere; vidi etenim multotiens plurimos & profundos ulcerum sinus, periculi haud immunes, immodica inustione productos.

Morosa sane *contumacia Europæorum* merito 75.
in his terris culpatur, *qui ab ethnicis eruditi erubescunt, quasi ipsimet omnem doctrinam & naturalium rerum indaginem absorpsissent.*

Sinuosis ulceribus quosdam in Japonia occumbere, 76.
illic ipsemet nonnunquam contuitus sum; idque maxime ex Medicorum Chirurgorumve inscitia.

Nervorum, ligamentorum, &c. vehementi inustione 77.
artus aliquando *contrahi ac stupefieri*,

mihi

mihi non semel compertum fuit, quod supradicto adversatur statumini; respondet autem experientiæ.

79. *Scirrhus* difficillime *tollitur urendo*; nimiaque ac iterata inustio tophis sæpenumero nocet.

81. *Flatuum differentiam* apprime docet Hippocr. de flat.

83. *De podagra dentium* ex professo tractatum conscripsit Stobelbergerus, uti ego tum temporis retuli.

89. *Jacobus Jonæ filius*, de quo hic fit mentio, postea, ut mihi aliorum fide constitit, in recidivam lapsus est.

In cæteris (quæ his, leviter reprehensis, plura sunt) in tractatu vestro à me subdelineatis, convenio.

Dabam festinanter in Insula Decima ad urbem Nangasacque, Hollandorum in Japonia sede, 10 Februarii 1677.

Wilhelmus ten Rhyne.

DISSER-

Wilhelmi ten Rhyne, M. D. *&c.*

DISSERTATIO DE ARTHRITIDE.

PARS I.

Aitiologica.

EA demum vera Medicina est, quæ morbos ab ægris in totum tollit, & eorum vehementes impetus obtundit; inquit *a* maximus Græciæ Doctor. Verum ludit medicantes & ipsos sæpe deludit articularis dolor, Medicorum dictus opprobrium: Qui quo intimius afflictis partibus implicatur, eò & pertinacius hæret, & mordacius torquet. Huic itaque pernicioso & abditissimis corporis latifundiis incarcerato, sanitatis hosti, eruendo ac destruendo acuenda sunt ingenii organa, iisque referendæ

a Hippocr. l. de arte, §. 4.

randæ delitescentis adversarii fores; persequendus est idem, & probabilitatis manibus detrahenda est larva, ut illius indoles pernoscatur, atque ita nudus & inermis prodiens probatis experientiæ telis confodiatur atque necetur: Impossibile quippe est, illi, cujus natura & vera essentia ignoratur, morbo congruè tutoque mederi. Atque hinc (pace præstantium etiam in arte medica virorum hoc dixerim) elusit eorum operam pertinax illud articulorum vexamen: Ubi multi, (b) ἐκ βιβλίου κυβερνῆται, in sola causarum (in quibus etiamnum admodum prævaricantur) enucleatione ætatem terunt, remediorum formulas, si quas habent, ex aliorum penu hauriunt, ad Lydium experientiæ lapidem rarenter exploratas: Alii vero, & quidem majoris faciendi, de salute proximi, quam de scholarum dissidiis, impensius soliciti, therapeuticis mediis & rationibus pressius insistunt, hactenus (quod dolendum!) exiguo arthriticorum levamento.

(b) Ita ironico vocabat proverbio Medicos, ex sola librorum lectione eruditos, *Galenus.*

Ad quos tollendos obices, necesse est ut distinguantur Arthritidis causa remota, proxima sive continens, situs, locus, affectus, viæ quas continens causa pervadat, signa pathognomonica: Denique ut symptomatum ab ipso morbo, & (c) qualitatum mutatarum ab actionibus læsis fiat discretio. Quibus ordine observatis & sedulo

(c) Sic juxta vulgi sensum, non proprium censum, loquor; uti ex meis meditat. in Hippocr. text de vet. Med. §. 24. in concisis meæ juventutis primitiis, percipere est.

exami-

examinatis (huic hinc inde tractatulo inserendis) facilior ad felicem hujus ægritudinis curam aditus patescet.

Missa igitur * etymi indagine (qua plurimi authores in morbis describendis luxuriant) (*d*) Arthritidis hanc damus (*e*) periphrasin; (*f*) Arthritis est præternaturalis periostei, parvus, plerumque invisibilis, atque intrinsecè delitescens, tumor; ex (*g*) sicco, frigido & maligno ortus flatu; qui per arterias sanguine subvectus contractivo cordis motu ad artus eorumque præprimis articulos expellitur, & ab ossibus periostea vi divellit; cui interstitio impactus flatus hic inibi tenacissime hæret, dictamque tenerrimi sensus membranam distendit, acerbi adeo doloris author, ut & ipsum membrum in suo motu quandoque impediat.

* Arthritidis tamen apposita Iben-Sinæ est derivatio à radice quæ sonat, pulsare, percutere, confringere, conterere, conquassare: quæ sane analoga sunt nostræ opinioni de Arthritide accidentia.

(*d*) Per quam non omnem articulorum, sed qui præ cæteris acerbus est, dolorem significo. (*e*) Paradoxam equidem; nedum definitionem secundum Logices præcepta compositam; hæc etenim veritati, præsertim in rebus physicis, sæpe inimica est; dum multi scriptores definitionibus formandis, quàm veritati inveniendæ, plus operæ multoties impendunt. (*f*) Vera videlicet, non notha. (*g*) Ἀπὸ τῆς ξηρᾶς (ἀναθυμιάσεως) ἄνεμοί τε καὶ πνευμάτων διαφοραί. *Aristot.* de mundo cap. 4. & paulo infra; Ἐκ τῆς ξηρᾶς ὑπὸ ψύχους μὲν ὠσθείσης ὥστε ῥεῖν.

Intrinsece delitescentem tumorem voco (ut præcipua tantum paradoxæ descriptionis, quæ tamen suos in antiquitate patronos reperiet, capita attingam) ut ab aliis flatulentis tumoribus distinguatur; quippe ubi hi inter cutem & carnem, vel musculorum intercapedines, jacent, hic sub ipsa, ossa cingente, pellicula occultatur.

Parvum & plerumque invisibilem appello, non quod ignorem perspicua tumorum in hoc morbo indicia, verum ne in lapidem, in quem tot eximii varii seculi Doctores impegêre, & ego recidam: Discriminandum enim est inter morbum & ejusdem symptoma, tum inter tumorem morbo articulari proprium (qui quamvis parvus, unicum tamen doloris incitabulum, est) & tumorem articulorum dolorem subsequentem: A primo quippe insultu dolores hi sine ullo tumore (plerumque, ut (*h*) Willis. vult, ego autem, semper) oriuntur; tametsi postea circa morbi statum pars affecta non raro intumescat. Nemo enim facile negaverit (nisi specioſa authoramenti fides, vel præjudicantis ingenii error, ipsum occæcarit) humorem serosum, qui istam, quæ in Arthriticis visui tactuique patet, extumescentiam concitat, non esse veram articularis morbi causam, sed ejusdem tantummodo accidens; quippe dolor hic in primo impetu intensus admodum est, ubi vix ullus, quin in quibusdam (*i*) nullus, etiamnum apparet tumor, quo prodeunte, (*k*) ille utcunque saltem minuitur. Quam quidem statumi-

h Cap. de arthritide.

(*i*) Huic experientiæ fidei suffragium addit Petr. Salius Diversus de affect. partic. cap. 17. ubi *de Arthritide à siccitate*; Articulorum dolore, inquit, ex sola articulorum *rescicatione & compactione, omni tumore absente*, ex sola inspectione prudenti Medico patere possunt. (*k*) Apposite Galenus de loc. affect. lib. 2. cap. 2. Nam excreto quomodolibet è sinu humore, protinus dolor conquiescit, nisi ambientia sinum corpora adeo distendantur, dilatenturque, ut inflammatoria dispositione torqueantur.

nis veritatem aliqui, cum (*l*) priorum, tum (*m*) posteriorum, non infimæ notæ, Medici eminus prospexisse videntur; verum qui sententiæ parum tenaces ad pristinam Scholasticorum opinionem resilierunt; quos inter acutiores peccantis seri indolem investigant, atque ad politissimam (*n*) magni illius Coï cotem fricant, non de qualitatum, sed de qualium, vitiis, sapore arbitro, judicium ferentes; ubi quidam salsum acre, alii acre acidum, vel cum amaro mixtum, humorem nempe, veluti continentem causam, culpant: Illa equidem (*o*) ubi secreta fuerint, atque ipsa in seipsis extiterint, tunc & conspicua fiunt & hominem lædunt: (*p*) Spiritus vero, qui in corpore flatus vocatur, (*q*) morborum ægrotis solus est author. Atque ut nervoso Hippocratis patrocinio omnes meæ causæ partes succinctim absolvam; (*r*) Spiritus, inquit, de Rheumatum generatione differens, (*s*) convolvitur cum sanguine propter angustiam viarum, (*t*) tenuissimum autem ipsius sanguinis per (*u*) venas excluditur, atque idipsum tenuissimum liqui-

(*l*) Guainerii scilicet & Gradii, qui ventositatem hic producunt.

(*m*) Sennerti, Beverovicii, & aliorum.

(*n*) Hippocr. de vet. Med. passim.

(*o*) Sic idem ibidem §. 25. & 28.

(*p*) Idem lib. de flat. §. 4.

(*q*) Ibidem §. 6.

(*r*) Non tantum vitales vulgo dicti, verum etiam noxii, sanguine subvecti, flatus in præternaturali nempe constitutione, qui hic à me intelliguntur.

(*s*) Sive circulatur; secus ἑιελίω proprie significat, involvo & implico.

(*t*) Λεπτότατον: quo vitiosum illum flatum indigitari puto: Tenuissimum illud alibi καπνῶδες, sive fuliginosum, vocat; ita dilucidus est textus lib. 6. epid. Sect. 6. Calidissima venula sanginis multitudine id quod fuliginosum est, exerit & statim secernit.

(*u*) Hippocrates usitata antiquis notione φλεβῶν nomine arterias sæpe (illas saltem hic indigitari volumus) comprehendit, uti Galenus aliique testantur; ita enim Pergamenus in Hippocr. lib. de rat. vict. φλέβας μὲν γὰρ ἁπάσας ἀρτηρίας ἐκάλεν οἱ παλαιοί.

dum quum coacervatur per (w) alios meatus fluit; & ubi tandem cumulatim progrediens constiterit, ibi constituitur & morbus.

(w) Quos ego extrema arteriolarum ostiola esse suspicor: Illustris est textus apud Petr. Salium Diversum de affect. part. cap. 16. ubi de arthriticæ materiæ viis disputat; Per propria vasa, ait, per quæ universo corpori materia ingesta communicatur, quæ sunt Venæ & Arteriæ, sanguinique commixta per eorum ora excidit. Hic in plurimis nobiscum concineret, nisi in humoribus cum cæteris hæreret acutus author.

Duplicem ego in articulari dolore tumorem, internum scilicet & externum, alterum plerumque mentis, alterum corporis oculis conspicuum, hunc ab humore & (x) per accidens (uti Scholæ amant loqui) illum à flatu (y) (qui in omnibus quæ corpori accidunt, maximus & Author & dominus est) per se ortum, contueor: Internus ille, licet parvus, dum oculatissimi etiam visum sua latitatione frequentius fugit, sui inde non arguit figmentum: Et quamvis Arthriticis pluſquam communis sit hæc, plerumque invisibilis, (z) spina doloris, ut quotidiana observatione liquet, alias tamen partes præterea lacessere, docent Practici; Sic musculos abdominis vellicante dolore (nullo vel tumore, visibili nempe, vel intemperie, comite) commorderi advertit * Hildanus: Ubi an delituerit abscessus, ambigo, fueritne flatus, qui dolorem succenderet punctorium; quem quoque in Pleuritide eadem (solo partium situ distinctas) quas in Arthritide, latebras

(x) Ita consonanter Willisius de Arthritide; Phlogosis aut œdema doloribus articulorum superveniunt.

(y) Hippocr. de flat. § 4.

(z) Spinæ lancinantem pleuræ dolorem, Arthritidi affinem, assimilat Helmontius.

* Centur. 2. Obs. 38.

latebras incolere suspicor: Incidisset ille abdominis musculos, (tametsi nihil in cute appareret) flatus, ut opinor, pro pure exanclaturus. Si non spuatur, (a) inflit Hippocrates, agens de Pleuritidis adminiculis, sed sui indicium ad latera præbeat, nimirum pungens ille dolor, secato aut urito; ut causam doloris, flatum, abstrusi tumoris fabrum, evellas. Gravissima argumenta suppeditaret (b) veterum sectio, (c) terebratio, inustio, (d) partis cujuspiam amputatio; cruenta secus medicandi genera: Attamen luculentior ex Sinarum Japonumque panacea, moxæ comburio, hoc est, artuum, cum herbacea stupa inustione, haud ita crudeli, probatio affluit. Quinimo omnem dubitationem tollit acuum punctura, in plerisque, à noxio flatu (invisibilis tumoris authore) oriundis morbis, apud Japones usitata, Europæis incognita; de qua ex professo in Postliminio, de cæteris hinc inde ἐν παρόδῳ.

(a) Lib. 3. de morb. §. 26.

(b) De qua ita Hippocr. l. 6. epid. Sect. 6. In doloribus proximum ventrē (dicit autem alibi, musculos habere ventres: Quippe lata est κοιλίας significatio, ut apud Foës. in œcon. Hippocr. &c. videre est) secato. Et paulo post, ustio, sectio, calefactio: Et sic abrumpit. Secus sectionis & ustionis in doloribus emolumenta recensentur ab Hippocr. variis in locis. (c) Terebrationis varia in variis morbis exempla tradunt quoque nostri ævi scriptores in observ. suis: Ita in lue venerea dolor ille osteocopos (à malignis forte flatibus oriundus) terebra quandoque domatur & dissipatur. Hujus terebrationis cura præterquam apud alios etiam exrat in append. observ. Lamsweerdii ad Sculteti armam. Chirurg. p. m. 658. (d) Namque Authores fide digni memorant, membro cui morbus (articularis scilicet) insidere solebat, extirpato aut graviter vulnerato, ægritudinem sine recidiva evanuisse pariter quidem ac in odontalgia (Arthritidi congenera) gravissima ac diuturna, avulso dente affecto, sæpissime curatur; uti Willis loco citato confirmat.

Flatus hic princeps morborum sator, imo vitæ necisque author, existit; tanta enim illius extat omnibus corporibus necessitas, ut siquidem omnibus aliis abstineat homo, neque cibum sumat, neque potum, possit tamen dies duos vel tres & plures ducere; si vero cui spiritus in corpus viæ intercipiantur, ut brevi parte unius diei intereat; ut vel hinc quanto usui Spiritus corpori sit, liceat æstimare: Sunt verba (*e*) Hippocratis. (*f*) *Tres autem sunt qui testificantur in terra; Spiritus* (hic eodem generali vocabulo cum Hippocrate utitur D. Apostolus) *Aqua & Sanguis, & hi tres in unum consentiunt:* Consonanter (*g*) Hippocrates; A triplici nutrimento omnia corpora, cum hominum, tum reliquorum quoque animantium, sustentantur; Cibo, Potu, Spiritu; Cibo, tanquam primario sanguinis pabulo; Potu; optimus autem potus aqua est; Spiritu, veluti (*h*) cibi & potus vehiculo, sanitatis fundamine ac morborum incitabulo: (*i*) Unumquodque vero ad omnia & omnia ad unumquodque idem sunt. Non igitur probabile est, morborum aliam esse originem & causam, quam spiritus flatusve, qui prout vel copiosiores vel parciores corpori se insinuant, eo morbus vel gravior vel levior existit; prout vel magis vel minus maligni simul & multi, eo vel majus vel minus contagii ægritudines adferunt: τῶν δὲ νόσων ἁπασέων ὁ μὲν τρόπος ὁ αὐτός· Unum igitur est morbi genus, videlicet dolor; una est morbi causa, nempe

(*e*) Lib. de flat. §. 4. & 6.

(*f*) 1 Joh. 5. 8.

(*g*) Lib. 1. de diæt. §. 6.

(*h*) Lib. de aliment.

(*i*) Lib. 1. de diæt.

nempe flatus; sed locus ipse eorum differentiam facit: Atque ita ad ipsa opera sermonem convertens Hippocrates, demonstrat, omnes morbos ex flatibus oriundos, corporibus innasci & generari; idque primum in communissimo morbo, omnium fere morborum comite, febre, ostendit; quam in malignam, & à mala diæta ortam dispescit; utriusque generis causam & auctorem statuit flatum, qui per universum corpus permeat, sanguini miscetur, atque ita fontem & radices sanguinis ferens, horrorem excitat, cujus indicantia signa pandiculationes artuum & oscitationes (flatuum perspicui indices) sunt: Confirmat porro sententiam suam per volvulos, intestinorum agitationes, tormina atque oppilationes; quorum omnium causam constituit flatum: confirmat per rheumata, & sanguinis in pectus effluvium: confirmat per oculorum dolores, auriumq; nariumque, per raucedinem, tussim, hydropem, syderationem, morbum denique sacrum & alia omnigena: Quorum omnium causas flatus esse docet; quas vero alii causas commemorant, vel pro antecedentibus, vel pro consequentibus habendæ sunt. Sed ut exquisitas has delicias, ex incomparabili physiosophia depromptas, & irrefragabili experientia suffultas, probis cocta crambe non apponamus, industrium relegamus lectorem ad (*k*) authorem ipsum: Neque enim porro tam arduum, quam quidem longum, foret, singularum, quas Hippocrates

(*k*) Hippocrates de flatibus.

crates etiamnum præterivit, ægritudinum causas ex hisce deduxisse flatibus, qui pro varia temperie & figura loci affecti viscerumque quæ feriunt, varios generant morbos & accidentia: Quippe insultantes & expandentes cerebri meninges, cephalalgiam; in ipsum cor impetum facientes, palpitationem, uti in adjecta ad calcem febris cardiacæ descriptione patet; dentium proritantes tegumentum, odontalgiam; obruentes pulmones varia in iis incommoda; costas succingentem membranam lancinantes, Pleuritidem; in periosteum subrepentes, Arthritidem; nervos afficientes, nunc convulsivos motus, aliàs stuporem, Epilepsiam, aliasque calamitates, inferunt: In postrema autem hac affectione, observatu dignum est, quod in quibusdam ægrotis Epilepsiæ, ex peculiari corporis parte, manu, v. g. vel pede, sensibiliter subpullulet; ubi male feriatus ille flatus juxta nervorum surculos provolutus, & in venulas semet insinuans, sanguinem una inficit, atque ita cor atque cerebrum succutit, unde præternaturalis plerarumque corporis partium motus cum sensuum, cum interiorum, tum exteriorum, læsione sæpe exoritur; hinc capitis dolor & vertigo, faciei pallor, artuum algor, linguæ titubantia, cordis pavor mœrorque, manuum complicatio, oris spuma, aliaque gravia symptomata, prodeunt. In tragica hac scena principem personam induit malignus ille flatus: Quem quasi per transennam

nam prospexisse videtur perspicax (*l*) Fernelius; visa est (inquit de Epilepsia ex singulari parte exsurgente loquens) quæ à summo capitis vertice originem haberet, è quo vapor quoquovorsum excurrens, si per externas partes solum vagabatur, vertiginem; sin intro penetrabat in cerebrum, Epilepsiam ciebat; omnium autem manifestissima hæc species deprehenditur; ex ea quippe sede in qua mali fomes delitescit, prehendente accessione velut *aura quædam frigidior* (concinna nostræ sententiæ verba) per continuatas partes in cerebrum efferri transcipitur; cujus etiam impetus incipiens injecto arctiore vinculo quandoque intercludi cohiberique potest. Quod ipsum amplissimus (*m*) Tulpius confirmat, morbi comitialis causam instar *alicujus auræ* in principes nostri corporis partes sese sensim insinuare, docens, ubi refert, quendam ægrum comitialis morbi exacerbationes manifestamque originem ex pollice pedis sinistri sumere persensisse, indeque ab ipso articulo vagum & oberrantem elevari *vaporem*, primò quidem genu ac humero, dein vero cervici, ipsique cerebro, molestum, *&c.* vel serius vel ocyus, prout venenata materia vapores suos citius vel tardius emitteret, *&c.* Contrahebantur quidem omnes nervi, sed potissimum illius partis, ex qua malignus vapor speciatim in cerebrum fuisset delatus: Quæ venenosa fruges in herba potissimum oppressa est per arctius vinculum pollici

(*l*) Lib. 5. pathol. cap. 3. Aliquando etiam materia quædam ex crure recta adscendit per femur & lumbos & dorsum, & in basi cerebri subsistens derepente Epilepsiam gignit, ut videre est in puero epileptico, cujus Galen. lib. 3. de loc. affect. cap. 5. meminit. Tamen illa nihil aliud est quam ἰσία πνευματικὴ ὥσπερ ἄυρα, quæ facile viam invenit.

(*m*) Lib. 4. obs. 2.

pollici supra articulum tam strictè circumligatum, ut coërcitus halitus ne minimum quidem invenerit exitum ad superiora deinde evolandi: Postea dolenti articulo impositæ cucurbitulæ angusti oris; sed non tamen penitus cedente malo, admotum aliquoties pollici fuit candens ferrum, & inustum ibidem loci ulcus ad os usque penetrans; cujus beneficio malum hoc imprimis fuit devictum, uti etiam per reliqua manantia ulcera, quæ cruribus ac brachiis fuere imposita, quæ tamdiu mansere aperta, donec post mensem tertium morbus ex toto desineret, ægerque pristinam recuperaret sanitatem, extra omnem recidivæ metum: Simile exemplum habet cum simili successu idem præclarissimus Author observ. proxime seq. qui quoque per vesicatoria ex cantharidibus interiori femoris lateri applicata, virulentum hunc flatum, ab utero oriundum, epilepsiamque & cæcitatem suscitantem eliciebant, atque ita ægrum à gravibus hisce malis liberabant. De his acutè magis, quam vere, mea quidem sententia, philosophatur eximium illud Medicinæ decus Thomas Willisius in pathol. cerebr. ubi adversantes sibi particulas sulphureas & nitrosas ab occulto quodam igniario incendi contendit; ast majorem fidem meretur accuratissimus ille idem νευρότομος, ubi in egregia sua cerebri anatome nervorum quosdam apices in contortuplicatos nodulos desinere demonstrat, unde facilius intelligere est, quomodo epileptica

leptica illa materies peculiari cuidam parti incarceratur, ubi novo augmento crescit, usque dum sua repagula effringens effrænes edat effectus. Hic si quis mentis acumen causarum indagini intendat, haud adeo tantæ molis opus inveniet, stupenda, atque hactenus non planè & plenè enucleata (quod tamen haud perperam tentavit Willisius) paralyticorum, lunaticorumque (de quibus D. Evangelistæ memorant) accidentia, salva miraculorum sanctimonia, in suis causis explicare. Sed in viam.

Flatus ille reconditi istius in Arthritide tumoris causa existit, quæ omnem doloris tragœdiam in articulis agit; in qua tot sanitatis hostes in scenam prodeunt, quot punctionum tela vibrant, quot pulsationum fulgura micant, dolorificæ expansionis periostei satellitio stipata furialium flatuum vermina: Ubi digitus pulsantem tangens arteriam, de doloris præsentia judicat: Visus tamen haud semper, quamvis communiter, hoc judicio excluditur; cum hæc extumescentia (à pauciſſimis practicis pro Arthritidis genuino nuntio habita; quoniam manifestum tumorem ejusdem testatorem continenter appellant) sub forma pustulæ, cutis parum distensæ sobolis, se prodat, affecto firmiter insidens loco, non equidem promiscuo: Sed quando non tam articulos artuumve juncturas, quam illorum interstitia, nodorum in venerea contagione vulgatam sedem, arthritica causa occupat; & quando

do dolor intenditur; cum videlicet naturæ robur, frustraneo tamen molimine, omnes nocivo huic hosti eliminando vires impendit; tunc, inquam, præsertim prorumpit ultro Medicorum seductrix pustula hæc. Testis est Burdegalensis illa apud Pareum Domina, cujus femur, tali pustula obsessum, ambiguum tenuit regium hunc Practicum. Hanc articularis doloris indicem pustulam in se & aliis non semel expertum fuisse, hunc maleficum articulorum carnificem artis conscia dextra, exemplo Sinarum Japonumque, per igniariam floccivolæ plantæ stupam in semet (n) aliisque compescuisse, primus mihi author fuit Rev. D. Bushovius, multis nominibus mihi venerandus.

(n) Inter alia exempla & hoc referebat vir pius, Martinum Fabrum Uratislavienſem, dextri pedis caprura vexatum, ſine notabili humorum affluxu, acerbus etiamſi eſſet dolor: Cujus focus in media pedis ſuperficie erat, puſtulæ forma efflorescens; quem Japonica Moxa curaverat illico, ut qui pede modo caprus, ſtatim poſt inuſtionem ad ſuum opus expedite rediret.

Enimvero omne probationis molimen in proximæ, sive continentis causæ stabilimine consistit: Tantæ enim erit hoc molis, quanta scriptorum de illa inter se, & cum illis inter nos, est discrepantia; Tanti namque de hac causa rectè judicasse, quanti integri Medici morbum hunc tutò curasse, refert; in hac quippe qui cæspitant, empirica incertitudine malum aggrediuntur: Nam plerique authores in contraria ire, suasque sententias mutuò refellere, quam à ratione lumen, vel ab experientia

perientia consilium, petere malunt, non tam eventus veritatem, quam præjudicatæ opinionis æquipondium, pensantes: Ubi hic nudam (o) intemperiem; ille (p) quatuor humorum vitia; iste (q) frigidam pituitam vel tenue serum; alter (r) pituitam simul & bilem peccantem; * alius sanguinem, eumque impurum, crudum & ἄπεπτον· alius (s) serum muriatica salsave acrimonia noxium; alius (t) iterum spiritum salinum; alius denique (u) ventositatem atque unà quatuor humorum intemperiem (w) secretionem potius) reprehendunt magis quam deprehendunt: Ego vero, præeunte medicorum antistite, extremum clauserim agmen ARTHRITIDEM A SOLIS FLATIBUS, (x) morbidis sordibus inquinatis, vel (y) flatuosa ventositate oriundum, quos si sequatur humiditas, (z) aëra

(o) Intemperiem sine materia Arthritidis veræ speciem inducere posse, docent Guilelm. Budæus de curand. articulor. morb. Gerhard. Borgensis de præsid. & curat. morb. articular. Mich. Majerus in civitat. corp. human. cap. 12.

(p) Galen. de compos. med. cap. 2. Iben-Sina lib. 3. Fen. 12. tract. 2. cap. 5. Trallianes lib. 11.

(q) Fernelius pathol. lib. 6. cap. 17. (r) Spigelius de Arthritide. * Quippe Sachetus in retract. de podagr. & arthrit. Morb. Podagrici morbi principalem causam credit esse sanguinem, cui impura atq; extranea materia miscetur. (s) Veluti moderatior Chymicorum pars. (t) Ira etenim Joh. Loselius de podagra; Doloris essentia in molestia dolorifica consistit, quæ ex perceptione objecti improportionati oritur; objectum istud hoc loco (in podagra) nihil aliud est, quam spiritus quidam salinus. (u) Jac. Seidelius causam Arthritidis proximam seu continentem duplicem facit; humores & flatus. (w) Διάκρισιν vocat Hippocr. de vet. med. De illa autem juvenili manu meam sententiam ob ter prompsi in meditat. super ejusdem libri text. 24. (x) Hippocr. lib. de flat. Sect. 6. (y) Seu ἀσθμία· lib. 2. epidem. sect. 5. (z) Lib. de flat. Sect. 18. ubi tympanitidis causam enodat; Sectionem & ustionem hydropicis præscribit. Aphor. 27. Sect. 6. Et de tuberculo in pulmone; Quod si non erumpat, secato aut urito: Lib. 2. de morbis, Sect. 55. & 60. Ante & retro urito ex partibus utroque loco, & sic sanus evadet; loquitur de rupto dorso vel pectore. Atque ita passim ustionem (flatuum eradicationem & sic eorundem à posteriori probationem) in multis morbis injungit.

illi

illi jam antea viam præstraviſſe ſtatuendum cum eodem exiſtimans: Ideone etiam in (a) ſiccitatibus præſertim Arthritides fieri inculcas, divine ſenex?

(a) Aphor. 16. Sect. 3. Ubi per ſiccitates non intemperiem ſiccam partium ſolidarum, ſed conſumptionem glutinoſæ humiditatis, qua naturaliter nutritur & ad facilliorem motum ſubjungitur articulus ipſe, intelligi vult Petrus Salius Diverſus de affect. particul. cap. 17. Ubi de Arthritide à ſiccitate agit. Ego vero, ſi de cauſa continenti (ut Hippocrates hic de antecedenti) ſermo ſit, flatum indigito. Etiamſi has ſiccitates de Arthritide accipiendas neget Hollerius lib. 1. de morb. intern. cap. 63. Mercatus tamen arthritidem etiam per ſiccitatem humiditatis, ἀπὸ τῆ ἐλιχρέσματος, intra cavitatem articuli ad facilliorem motum præſtitæ, oriri poſſe contendit.

Sed hæc ſuis patronis remitto adverſarum partium diſſidia, hinc præcipuè exorta quod, ut jam dictum, morbi hujus cauſam, ab accidentibus non bene diſcreverint; quorum maxima pars tenaci humorum deliquio adeo delirat, ut illos arthriticos eſſe recuſent, qui humorum carent affluxu, quem tanquam συνεκτικὴν articularis morbi cauſam produxerunt; tametſi plurimi dentur arthritici, in quibus ne veſtigium illius affluentiæ (b) tumoriſve apparet, quos tamen, quod magis eſt, intenſior vellicat dolor, quam qui hujus prolabentis humoris inſultum ſuſtinent, in quibus cruciatus prodeunte extumeſcentia plerumque ſedatur. Articulorum hæc tormenta unicam ſui effectricem ſeu continentem cauſam agnoſcunt flatum (c) ſiccum, frigidum & malignitate quadam comite vitioſum.

(b) In coxendico dolore & homoplatæ, carnoſis illis in locis, vix quicquam tale deprehenditur. Vide Plater. prax. Med. lib. 2. cap. 16.

(c) A patientis ſenſu, non proprietate flatus, ita appellatum.

Ego

Ego post carecta laterem perniciosa contradictionum tela veritus, nî Hippocratis scuto tutior, & experientiæ stabilimine audacior veritatem, quam authoritatem, majoris facerem, nullus dubitans, quin plurimi, modo experientiam consuluerint magistram, paradoxo huic statumini sint assensuri, dum ipsimet antecedentium gregem sequentes, (*d*) probandi scopum veritatis fundamentum sibi suppossuerunt. Verum ipsus vide, ne tua hypothesi articularem dolorem flatulentis tumoribus accenseas, regerent forte aliqui: Imo vero in hoc consistit illius essentia, hic explicandus est nodus.

(*d*) Hippocr. de vet. Med. §. 1.

Sufficeret, quod authoramenti pondus spectat, sub solo anteſignani nostri vexillo velificasse Hippocratis; fuere tamen & alii, qui ventositatem Arthritidis causam statuere, referente Sennerto, Guainerius videlicet & Matthæus de Gradibus: Commemorat etiam Guido de Cauliaco, strenuus cæterum quatuor humorum defensor, se in canonibus Pontificum legisse, hunc morbum à flatibus ortum ducere: Præterea regius ille in Galliis Chirurgus proximam Arthritidis causam tenuem & suliginosam materiam, seu, uti ego opinor, subtilem, & morbidis sordibus inquinatum flatum, constituit: Loquitur ille, fateor, de vaga, non de vera, Arthritide; quas non essentia, sed flatuum tenuitate vel densitate, discrepare ominor; ubi illa flatuum mobilitate viget, hæc eorundem fixi-

tate affligit: Quinimo multi non infimæ sortis Practici, odontalgiæ, cephalalgiæ, pleuritidis, nothæ saltem, colicæ passionis, (*e*) epilepsiæ, illius præsertim quæ à quavis parte extra cerebrum sita suscitatur, (*f*) hystericæ accessionis, (*g*) plurimas enim uteri affectiones (*h*) flatus faciunt, ait Hippocrates; qui quoque alias infirmitates (sicut ante notatum) prædictis (*i*) addit, veluti volvulos, agitationes intestinorum, tormina atque oppilationes, aliasque (quas sigillatim pertractat) febrium insuper & aliorum morborum causas idem illustris author flatus, alii vapores, alii insimul halitus, ponunt: Illos autem morbos nomine, loco affecto & accidentibus, non vera essentia continenteve causa, ab Arthritide differre censeo, imo tam arcta affinitate conjunctos, ut alter in alterum sæpissime degeneret; quorum omnium stirpem articularem dolorem suspicor, cæteros quasi stolones: (*k*) τῶν δὲ δὴ νούσων ἁπασέων ὁ μὲν τρόπος ὁ αὐτὸς, ὁ δὲ τόπος διαφέρει. Hinccine (*l*) Paracelsus in capite, futuris cranii, orbitis oculorum, aurium anfractibus, in naso, mento,

(*e*) Fernelius loco statim allegando. Ab aliis autem partibus extra cerebrum collocatis epilepsiam oriri, abunde docent practicorum observationes; atque ego non semel adverti ipsemet epilepsiam cum è manibus tum è pedibus productam; cujus authorem flatum hunc malignum statuo, qui igniario fomite non indiget, ut heterogeneæ partes explosione quadam eandem excitent; uti ingeniosè alias differit Willis. in pathol. & anatom. cerebri; cujus, plausibilis equidem, hypothesis vereor ne elegantior, quam verior, sit. (*f*) Cujus causam vaporem ab utero frigidum, *&c.* constituit Fernel. pathol. lib. 6. cap. 16. (*g*) Libr. 7. epidem. §. 34. (*h*) Signa sunt ructus & strepitus circa ventrem & lumborum tumores, & dolores circa renes ac coxas. (*i*) Libr. de flat. §. 14. (*k*) Ibid. §. 4. (*l*) Lib. 1. de podagric. & morb. podagr.

costis,

costis, ubi cum sterni cartilaginibus connexionem habent, in renibus, in vesica, ac membro virili, podagram locavit? Scripsit etiam tractatum de podagra dentium Stobelbergerus, & lateris dolorem podagricum vocavit Caivaccius.

Enimvero, si authoritati ultra litandum, luculentior mihi copia suppeteret in Japonum praxin & Sinarum Monumenta inquirere, quam mea cum nostratibus Doctoribus, vel etiam (*m*) mutis, censa conferre; illi igitur vitiosum flatum articularis morbi causam proximam unanimiter enuntiant, & firmissimo inustionis suæ experimento idem comprobant. Tria namque sunt, effantur Sinenses Medici, à quibus corpora nostra reguntur, videlicet calor nativus, humor radicalis, & spiritus; quos caloris vehiculum, quorumque officinam pulmones (à quibus sanguinis circulationem ordiuntur) statuminant: ab illorum autem temperie vel intemperie, excessu vel defectu, conjunctione vel dissociatione, constitutionem vel bonam vel malam, vitam quoque & interitum, pendere existimant, articulare malum à noxiis spiritibus seu flatibus deducentes.

(*m*) Sive libris, quorum in remotissimo hoc orbis tractu curta mihi supellex est.

Nil me movet aliorum hallucinatio, qui vapores licet & flatus proximam Arthritidis causam hæsitanter dixerint, à sua sententia deinceps recessserunt, monentes, morbos à flatibus genitos non adeo pertinaces esse, quam articulorum ille cruciatus

tus sentitur ((n) νοῦσος πολυχρονιώτατος καὶ δυσαπαλλάκτατος καὶ παραμονιμώτατος, οὗτος ἐν ὀστέοισι πολλοῖσί τε καὶ πυκνοῖσι) & flatulentos tumores reliquis facilius dissipari. Evanescunt quidem leviter (quamvis non semper) flatus, quamdiu sub cute resident, vel musculorum interstitiis insinuantur: Ast cum ad intimos ossium carceres membranaceo sepimento obvallantur, & profundas latebras tenent, ut in articulari aliisque, ex occultis flatibus productis morbis fit, dexterrimum Medicum etiam spe suæ curæ frustrantur; non quod suapte citimæ evaporationi plane tergiversentur, optatæ diu (Europæis incognitæ) medelæ iniqui: (o) Quantò enim in tenuioribus fuerit venulis flatus & in plurima corporis necessitate constitutis, & in nervis (nervosisve partibus, membranis, *&c.*) & ossibus multis ac densis (eorumque tegumento, periosteo) tanto durabilior est morbus & qui ægerrimè depelli possit. E contra intricata pertæsi claustra exitum quærerent flatus, nisi sua densitas, præcipue vero tenax spissumque periostei retinaculum idem prohiberent; ubi imbecillius calidum densos flatus ita rarefacere, ut ab ipsis quasi medullis emergentes, confertissimos & penitissimos periostei ac cæterarum partium poros penetrent & evaporent, impar est. Tandem si ex curationis successu de causæ indole judicandum, flatus erit, qui ignita levis herbæ mollugine facile expellitur: tum si ex morbi accidentibus de productricis ingenio

(n) Hippocr. lib. de affection. §. 31, 32. Podagra quippe est violentior omnibus circa articulos morbis, diuturnissimus ac ægre cedens, longus quidem & molestus, sed non lethalis. Atque 6. Aphor. 49. Morbos podagricos in quadraginta diebus demum decedere dicit.

(o) Ibid. §. 32.

ingenio censere licet; flatus erit, qui (*p*) ex una in aliam partem, è manibus in pedes, imo ex uno in alterum poplitem, nunc sursum, alias deorsum, pernicibus quasi volat alis: Cum ita velocis naturæ humorem nullum in corpore cognoscerem; flatus erit, qui crebro impetu, rabidoque turbine & agmine sævo in articulos ruit: Verbo; maximus ergo articularis doloris author & dominus flatus erit: Quod erat probandum.

(*p*) Exempla plurima quotidiana præbet observatio; plurima etiam exhibent authores; inter alios, Horstius lib. 3. part. 2. observ. 13. &c.

Ludificantia flatuum tripudia & (*q*) verminantes eorundem cruces mihi comprobavit Tubantinus Jureconsultus, exactus propriæ ægritudinis observator; modo liceat intercalaria narratione statuminis firmare fidem: Hic sexagenarius, tenuioris habitus, atrabilarius, hæc mihi de sua retulit valetudine; Adolescens incubo premebatur multotiens, factusque juvenis prælibato quamprimum vino, quod secus parcè satis sumebat, postera communiter nocte per universum corpus sub cute flatus identidem sensit, per gracilia vascula serpentiformi motu prorepentes, dolorificæ pruriginis incitabula, levi frictione manus compescendâ: Seni, post vini potum, rediere flatus, multis annis sopiti, atque in occipite nati calvariæ verticem adscenderunt, unde frontis totamque faciei cutem subibant ocyus iterum evanidi: Hoc sibi hæreditarium regerebat malum: Postmodum abdomen atque manus plurimis majusculis pustulis, alta cute emergenti-

(*q*) Phrasis Arnobii, contra gentes, lib. 1.

bus, caput verò vix super epidermida efferentibus, obsita cum dolore pruriebant; quæ pertusæ lentum effundebant serum, reliqua cutis hirta imbibebat: Postea, calorem ingentem in dorsi spina studiis præsertim assidens, percepit; hunc alvum subducentibus pharmacis expellere conatus, ferocem in sinistro hypochondrio æstum sustinuit, superiores anxii corporis partes vi repetentem. Hæc ante mutuæ familiaritatis commercium perpessus, de sequentibus præsens mihi conquestus est: A postica urinariæ vesicæ parte impactos residere flatus judicat ex sensu, quos interdiu, nisi à nimia corporis exercitatione, rarissime experitur; verum duabus tribusve à somno horis ex illo loco cohortim cum perceptibili sibilo sursum tendere, diaphragma appropinquantes in bivium utrinque se dividere, plerumque per sanguiferum vas in lævo latere latum circiter pollicem à spinali medulla cum vehementia adigi, ubi cum multæ flatuum copiæ collectæ sunt juxta pulsus harmoniam pedetentim, catervatim nihilominus, ordine quasi servato, scapularum interstitia ac lacunas invadere; ubi, acsi profundo cuniculo sepelirentur, non sentiuntur amplius: Quam postquam jam omnes ingressi sunt cavernam flatus, undiquaque denuo dispergi; pars caput petit, quod cum obsedere, casside quasi tegi videtur idem, pars oculos offuscat, alia obturat aures, pars denique ulnas (quarum alterutræ tusæ herbæ, flammulæ, causticum

cum fortuitò impoſuit, unde grandis puſtula cum levamine, acſi moxæ ſtupâ eandem inuſſiſſet, effloruit, ſubflavo humore ſuffertâ) tranſit; in quibus remorantur, ſi pauciores ſint, quandoque etiam in manibus, aſt copioſiores ad extremos, cum manuum, tum pedum, digitorum apices delegantur; qui verò anticum corporis irrepunt, præcordia ſubintrant, atque ipſum cor cum angore infeſtant, horrendorum inſomniorum prodromi. Raro quietum concedit ſomnum impetuoſa hæc verminantium flatuum elevatio, niſi corpus agitet æger, reſpirationem acceleret vel retardet, tunc enim ordine rurſus deorſum vergunt, aliqui per anum erumpunt illico, alii priſtina poſt veſicam requirunt incunabula, unde, quanto ocyus in ſomnum recidit, iterum exſurgunt, conſuetumque curſum abſolvunt; hinc ſequenti mane expergefactus, caput atque lacertos flatibus referta comperit, carne tum mordicus titillante; ſi tum ſtatim lecto ſurgat, remanent ea die in carne flatus, languidumque corpus oſcitatione ac pandiculatione (ipſi non ingrata, niſi nimis coacta) plenum eſt: Sed ſi aliquantiſper quieſcat, per totum corporis ambitum diſperſi revolvuntur flatus, tandemque in ſolitam gregatim reſiliunt ſedem, quidam tamen in apertum aëra, nullo putore comite, effugiunt, plerique retro urinæ receptaculum deliteſcunt. De hoc affectu variæ fuere Medicorum ſententiæ; hic enim peccantem bi-

lem hepatisque vitium, ille lienis obstructionem, iste stomachi συγκρασίαν, alius scorbutum, alius denique insensibilis transpirationis impedimentum, culpabat; quibus & ego meum adjungens symbolum, cur vagam Arthritidem in ipso maxime dominari statuerim, ex hac dissertatione patet. Ecce in uno vagabundos flatuum motus!

Nunc itaque detecto damnoso hospite, in ejus (*a*) copiam inquiramus & robur; quibus scilicet proprietatibus (*b*) conspicui sint, hominemque lædant flatus: Hos siccos citavimus, ut inter illos & vapores, humidos magis, discrimen foret; frigidos, quia sui contrario, igne (efficacissimo mihi ad flatus eorumque commonstrandam indolem indice) expeditè solvuntur & eliciuntur: Et si ægrorum sensus, quam fallax ratiocinium, magis explorentur, experietur cum Medicus, tum ægrotus, modo attenderint, arthriticos, moventibus sese hisce flatibus, horrore succuti; Quippe (*c*) per universum corpus permeant flatus, sanguineque plenas corporis partes maxime petentes eas frigefaciunt: uti quoque in epilepticis, pleuritide laborantibus & colico dolore afflictis, aliisque observare datur: Enimvero si à frigidis flatibus tremulus procedat horror, idem quoque in calidis febribus fiet, in quibus materia peccans, sensitivas partes pervadens, non modo tremorem artuum, sed & dentium ex intestino algore crepitacula sæpe excitat; quod à veritate alienum existimant (*d*) alii: Quamvis adhuc

(*a*) Hippocr. de ver. Med. §. 24.
(*b*) Ibid. §. 25.
(*c*) Lib. de flat. §. 10.
(*d*) Bevericius, &c.

sub

ſub Judice lis ſit; Num calidæ, vulgo ſic dictæ, febres à calida cauſa deriventur; quæ hactenus nondum, quod ſciam, clarè probata hypotheſis. Suffecerit Hippocratis patrocinium; (e) Quanto majore impetu multitudinis & frigiditatis ipſi flatus percelluerint (loquitur de febribus) tanto major ſit etiam horror, à pluribus videlicet & frigidioribus fortior, à pauciori-bus & minus frigidis, minus etiam fortis. Si ad febrium cauſas diſſertationis inſtitutum contenderet, fortaſſis, illas à frigidis flatibus oriri, molimine haud ita operoſo probaretur: Sic & in ſemetipſo expertum eſſe reverendus D. Buſhovius, jam tum quinquagenarius, refert, calidam, vulgo vocatam, febrem in articularem morbum quandoque finiri: Sic & viciſſim contingit, Arthritidem in ferventem degenerare febrem; uti (f) adverſariorum aliquis ſuopte confitetur: Quippe ubi de viis, quas arthritica materia perambulat, tractat; Cum vapor, inquit, in hunc ſaltem ſenſum, retrogrado motu in venas reſiliens, ſurſum tendit, nobiliſſimum viſcus, cor, calidis febribus, anxietate, ſimilibuſque malis infeſtat, vel in aliud membrum celerrime vergens dolorem, qui modo in manu, transfert in pedem: Quippe corpus noſtrum perſpirabile eſſe teſtatus eſt dudum, veritati in eo concinens, Hippocrates; teſtatur idem experientia in multis corporis noſtri locis, multiſque morborum caſibus; adeo ut, ubicunque viam invenire queat flatus, tranſeat. Memini me paucis ante meum in

(e) Lib. de flat. §. 11. Quem tractatum ſi penſiculatè legerint contradicentes, forte-an noſtræ partes quoque ſequantur.

(f) Beverovicius de Arthritide. p. m. 110.

in Indias discessum diebus, in prosectorio Amstelodamensium theatro ab amicissimo D. Ruyschio (dum, ni memoria me fallat, primus in fœminino corpore ovarium ibidem demonstraret) productam fuisse intestini recti portionem, bene mundatam, indefinitis undique pertusam foraminibus; quem autem in finem, dubius, fateor, hæsi dudum, donec in has de flatibus meditationes inciderem. Et sic forte intellectu facilior erit illa (g) Hippocratis de Eudemo in Larissa, huc vere spectans historia, quomodo in eo flatus per hæmorrhoïdas prodierint (h), Ῥεῖ δὲ ἄλλων πόρων· Et alibi, ἡ ὑγρασία τὴν ὁδὸν ὁ αὐὴρ (ἢ πνεῦμα) ἀπηργάσατο. Ac proin, si magna parvis componere fas sit, in microcosmo non minus quam in macrocosmo, non modo catarrhorum fluunt pluviæ, arenularum increpant grandines, erysipelatum jaculantur ignes, phantasiæ rutilant fulgura, somniorum præmicant fulmina, sed & flatuum spirant venti, aliaque meteora ac phænomena procuduntur: Quapropter ita (i) Joh. Langius; Cum in macrocosmo terra, solis calore siccata & calefacta, solo ex aëre ventorum flatu refrigerari non posset; à natura in sublimi constituta est media aëris regio gelida, quæ vapores de terra & undis in altum sublatos, suo frigore in pruinam & imbres congelaret, & harum aspergine terram irrigaret, & nocturno lunæ frigore refrigeraret: Ita quoque Natura, sapiens omnium, & præcipue in

(g) Lib. 5. Epidem. §. 10.

(h) Lib. de ventis.

(i) Lib. 1. epist. 54.

in humani corporis fabrica, architectrix, in capite cerebrum frigidum, veluti lunam, in sublimi collocavit, ut alteratis suo frigore spiritibus per arterias cordis, veluti luna & media aëris regio solis æstum, sic quoque cordis fervorem in microcosmo temperaret: Analogiæ hujus protelum injungit quorundam de terræ motu opinio; Sicuti ergo ventus, subterraneo excitatus igne atque intestinis telluris claustris reseratus, dum vi prorumpere affectat, superstratam terræ movet molem: Ita etiam flatulentus halitus in interiori musculorum ambitu, aliarumque corporis partium quæ cum dolorifico sensu distenduntur, penitioribus cancellis occlusus, exitumque quærens, sed (*k*) præ excellente spiritus multitudine & alvi obturatione exire impotes, tum per universum corpus permeant flatus, sanguine plenas partes maxime petentes eas frigefaciunt; frigefactis autem his locis, unde fontes & radices sanguinis prodeunt, per universum corpus horror consequitur; universo autem sanguine frigefacto, totum corpus horret; quanto verò majore impetu multitudinis & frigiditatis ipsi flatus præcellu-erint, tanto major fit horror; cum horroribus etiam tremores corporis accidunt secundum eundem plane modum, *&c.* Qui hic noxiorum flatuum sanguinis motum diversimodè alterantium, variam indolem, & partium affectarum diversam temperiem accuratius examinaverit, absque

(*k*) Hippocr. de flat. §. 10. & seq.

(*l*) ig-

(l) A Willisio ingenioſe magis quam vere in elegantiſua pathol. cerebr. producti.

(l) igniarii illius ſuppoſititii, ſcilicet ſulphureo-ſalini refugio, ſpaſmi, convulſionis, epilepſiæ, cæterorumque cum nervorum tum muſculorum pathematum cauſas facile inveniet. Flatuum autem tanta eſt in microcoſmo diſcrepantia, quanta humorum, ſpirituum, & pene dixerim partium ſolidarum; quinimo tot linearum in pyxide nautica diſcrimina non reperiet navis Rector, quot & quam diverſæ efficaciæ pertranſeant corpora noſtra flatus: Sic alia quidem eſt Subſolani, alia (m) Noti, alia Favonii, alia Aquilonis, virtus: nec hoc modo, verum inſuper ventorum varius occurſus & miſcella variam operationem conſert; ſic alia eſt euronoti, alia libonoti, alia cori, alia cæſeæ, alia campeſtris, alia paludoſi, alia arenoſi, &c. venti energia. Sed, antequam hoc flatibus applicetur, dicendum primo, flatus quid, & quotuplices exiſtant; Flatus ergo ſunt, juxta (n) Johannem Fernum, quantitates halituoſorum ſpirituum ex cibo vel potu, pituita vel atra bile, caloris qui in corporibus noſtris eſt, debilitate (vel etiam acrimonia) orti: Sunt etenim flatus nobis vel halituoſi, vel vaporoſi, aqueive, &c. qui in motu exiſtunt, ſive ex ſolis halitibus, ſive ex his ſimul & vaporibus, ſive inſuper ex aliis mixti ſint (o) ſpiritus, qui in corporibus flatus vocantur, extra corpora aër, (p) cujus fluctus & unda ventus nuncupatur, (q) πνεῦμα, ἢ πνεῦμα, ἢ (r) ἄνεμον vocant Græci: Halitus autem ex corpore vel mixto vel ſicco

(m) Sic dixit apud D. Lucam, mundi Salvator; Quum auſtrum flantem videritis, dicitis æſtus erit; & fit æſtus. Luc. 12. 55.

(n) Libr. de flat. cap. 3.

(o) Hippocr. de flat. §. 4.

(p) Ibid. §. 5.

(q) Ita πνοὰς ἐναίας memini D. Lucas in act. Apoſt. 2. 2.

(r) Flatus qui in aëre flant ἀνέμους vocamus. Ariſtot. de mundo.

ſicco prodeunt; ita halitum ſolis Columella ac (*f*) Cicero, & halitum terræ (ἀναθυμίασιν,) Ariſtoteles & (*t*) Plinius appellant. Eſt & halituum quædam diverſitas, alii enim ſunt flatulenti, fuliginoſi alii, *&c.* Fuligines ex corpore aduſto ac flagrante naſcuntur; ita (*u*) Plinius fornacum balnearumque fuligines dixit, ἀτμίδα καπνῦ nuncupat (*w*) D. Lucas. Vapores ex corpore humido generantur, quos ex reſpiratione aquarum oriri voluit (*x*) Cicero, hos humidos (*y*) Ovidius, riguos (*z*) Lucretius, appellavit; ex humore has prodeuntes exſpirationes ἄυρας nominavit (*a*) Ariſtoteles; hi autem non ratione materiæ, quæ extra corpus aqua, in corpore pituita, eſt, ſed ratione cauſæ efficientis, vel calidæ vel frigidæ, differunt.

(*f*) 2 Tuſcul.
(*t*) Lib. 11, 12.
(*u*) Lib. 35. c. 6.
(*w*) Act. 2. 19.
(*x*) 2. De natur. Deor.
(*y*) Lib. 1. metam.
(*z*) Lib. 5. de natur. rer.
(*a*) De mundo.

Differunt autem flatus ratione cauſarum, quæ ſunt vel principales vel adminiſtræ: principes ſunt vel materiales vel productrices; materiam flatibus ſufficiunt primum cibus & potus, qui pro varia ſui temperamentorum qualitate, ægri viribus ac diatheſi, regionis natura (quam unam ex principalibus flatuum cauſis profert (*b*) Fiënus) cæteris adventitiis cauſis variant: Ex his naſcuntur humores, qui iterum pro diverſa ſua indole multitudinis & qualitatis diſcrimen flatibus adportant: Sic alii ex pituita (primaria & maxime apta flatuum materie) atque hi proprie vaporoſi ſunt; alii ex atra bile (damnoſæ efferveſcentiæ crebro impulſore)

(*b*) Lib. de flatibus.

re) alii ex flava bile (quæ, dum in orgasmo est ac effervescit, flatus primario facit, adeoque, non tam materiali, quam efficienti, causæ accensenda; quæ, Protei instar, varia ludit facie, quam varia est aliorum humorum cum felle crasis atque miscella,) alii ex sanguine (qui dum in corde acrium humorum accessu vitiose effervet, flatus quoque efficit, palpitationis tum plerumque incitamenta) oriri possunt; atque hos halituosos vocare liceat; quoniam, vel caliditate, vel siccitate, vel utraque, imo verò & frigiditate, sed rarius, pollent, vel ex variis mixti sunt. Differunt porro flatus, quod ad energiam suam, ratione causarum efficientium (ut præcipua obiter attingam) pro vario viscerum, ex quibus propullulant, & in quæ transeunt, temperamento ac facultate; sic alios flatus stomachus (princeps eorundem matrix) fortis, alios debilis, alios ejusdem saburra, alios inanitio, alios ejusdem præpostera fermentatio, efficit; ubi maximè observanda venit cibi ac potus diversitas ac quantitas, atque fermenti dispositio: His adnecte quævis concoctionum, in corpore humano, ac fermentationum, ebullitionum ac effervescentiarum genera speciesque; sic alios flatus succi subacidi (modo detur) in intestinis cum bile, alios perversus sanguinis in corde, motus facit.

Causæ flatuum ministrantes quamplurimæ sunt, præcipuæ ex rebus non naturalibus

ralibus dictis petuntur; sic varios varia aëris temperies, tempus anni, regionis situs, varios varia & sæpe contraria animi pathemata, alios corporis motus, alios quies, alios excretio, alios retentio, alios somnus, alios vigiliæ, flatus procudunt; ad hanc differentiarum enumerationem, balnea, Venerem, &, si eorum multitudinem spectes, consuetudinem, refer. Qui porro flatuum discrimina ulterius prosequi & penitius perveſtigare avet, illa ex eorum sono, & odore, à (c) Joh. Fiëno, atque si chymicam concentrationem instituisse noverit, ex eorum sapore; imo, à (d) Roberto Boyle, eorum ponderabilitate, mutuetur; quæ ego nasutioribus & delicatioribus indaganda relinquo: Quanquam sane, ut hoc obiter dicam, compressa illa urbanitas sanitati penes assuetos coactosve postponenda sit, quapropter haud vituperandus ille.

(c) Lib. de flatibus cap. 6. Elegans sane, nec modo doctus, sed & acutus, & verè Hippocraticus est hic tractatus, quo docetur; 1. In genere, quæ sit ventri, qui extra corpus nostrum est, cum flatibus, qui in corpore residunt, analogia. 2. Quid sit flatus in specie. 3. Quibus in locis flatus generentur. 4. Quomodo generentur. 5. Quænam detur flatuum differentia. 6. Quotuplices morbos flatus producant. 7. Quæ sint flatuum causæ. 8. Quæ eorundem signa. 9. Qualia symptomata flatus excitent. 10. Quæ flatuum prognosis. 11. Quæ diæta. 12. Quæ cura cum in genere, tum specie, in flatulentis pathematibus observanda adhibendaque sit.

(d) In experim. de ponderabil. flammæ.

(e) Stoïcorum mos fuit, quo ventris crepitus æque liberos ac stomachi ructus oportere esse voluere: Eapropter (f) Claudius Cæsar edicto cavit, ut illis venia daretur, etiam

(e) Cicero ad Famil. lib. 9. Epist. 22.

(f) Sueton in ejus vita.

etiam in ipsis mensis & conviviis, qui ventris crepitus palam ederent; quoniam expertus fuerat, quod qui præ pudore (uti etiam aliquot nostri temporis exempla, rara tamen, docuerunt) hos impedivisset, mortem ipsam oppetivisse: Japones autem & pleræque Asiæ gentes eructationes tolerant, intestinorum crepitacula abhorrent, nisi surdus ano exeat flatus; displicet enim illis sonus, non ita fætor.

Ast, nonne Arthritidis differentia ex humoris genere petenda est, ut alia calida, alia frigida, dicatur, veluti Practici consentaneè inculcant; cum rubor & calor hujus morbi sæpenumero comites sint? Sed illi non ex morbi essentia (non mea verba sunt, sed versatissimi (g) Fernelii,) ast doloris vehementia, fiunt; quin etiam ipsa multotiens febris supervenit, imprimis in plethoricis, qui levi occasione febre jactantur. Ut itaque continens articularis morbi causa unica, sic quoque simplex ejusdem ingenium, est, frigidum nempe, caloris sensum non nisi per accidens ementiens. Adeo ut mihi flocci fiat vulgata illa Arthritidis differentia. Et quod (h) inflammationem spectat, aliis infallibile caloris signum, illam non ipsis flatibus, utpote causa hujus morbi principe, verum à dolore, progenitum symptoma suspicor, uti infra patescet; Symptoma, inquam, quod illos, qui hoc arthriticæ causæ indicium habuere, experientiæ fide imposterum convicti

(g) Pathol. lib. 6. cap. 18.

(h) Idem Willisius adserit cap. de Arthritide; Phlogosis Arthritidis symptoma est, huic morbo superveniens.

victi, non parum seduxit. Stat ergo sententia; Arthritidis fomitem esse auram quandam frigidiorem (uti supra ex Fernelio de (*i*) Epilepsiæ à parte quapiam extra cerebrum exortæ causa, cui & in ea adstipulor, modo allegavi) non solum * per venas & arterias, sed & per spiracula cæca & latentia (ejusdem verba sunt de passione hysterica) provectam (quippe indicio est sensus, infit (*k*) Hippocrates, quod expirabile & inspirabile totum nostrum corpus sit) atque eam certe malignam, pernicioſam, & quasi venenatam; quæ dum periosteum implet, distendit & ferit, dolorem infert: Et, ut cum eodem authore concludam; Omnis Arthritis à frigido flatu (ἀπὸ πνεύματος ψυχροῦ) non vero ab humore, uti cum cæteris hallucinatur Fernelius, gignitur; quod erat probandum.

(*i*) Cujus cura idem docet; illam enim Japonensium inustione cum sua Moxa absolutam sæpius comperi: Suspicor enim, epilepsiam, præsertim illam particularem, loco affecto, non continente causa ab Arthritide differre. Comprobant idem Practicorum observationes, quibus exempla traduntur curationis Epilepsiæ cauteriis (diro illo & duro medicandi genere) peractæ. Videatur præter alios, Lamsweerde in append. observ. p. m. 665. * In eo mecum concinit Mercatus, ubi his appositum addit suffragium; Rarius, inquit, fit Arthritis per partes & meatus exteriores, qui proximi sunt cuti, frequentius per venas & membranas tendinum, ac sæpe nervorum, & conspicuos atque *occultos carnis & reliquarum partium corporis meatus*, frequentissime per venas & communia vasa, quibus alimentum partes suscipiunt. (*k*) Lib. 6. epid. Sect. 6. (*i*) Hippocr. lib. de flat. §. 19.

Malignum hunc esse flatum, testatur vehementissimus & intolerabilis in articulis dolor, nec refragantur multi insignes scriptores, quos inter principem teneat locum Galenus,

hac argumentorum fide fretus; quoniam nunquam ad suppurationem venit Arthritis; quia etiam intensiorem parit dolorem flatus hic, quam quidam humores ubi in pus vertuntur; quia iterum partibus, per quas decurrit, nullam, exceptis articulis, molestiam creat; quia denuo humor ille (flatum ego nuncupabo perpetim) modo urit, modo quavis glacie frigidiorem partem affectam reddit: (*m*) Paræus autem scrupuloso examine malignitatis hujus rationem expedire impos fatetur, humorem (flatum dixerit) arthriticum esse ἄῤῥητον, nec notioris naturæ, quam qui pestem, luem veneream, aut epilepsiam gignit; Sed propius accedit, ubi eundem tenuem & virulentum, non tamen contagiosum, qualitate potius, quam copia, peccantem effatur, binisque exemplis illustrat. Platerus etiam Arthritidis malignæ facit mentionem, à seroso humore (ego autem, maligno flatu) ortæ, qui pravam vim, seu aliquid maligni, seu incogniti, sit adeptus. Explicatius (*n*) Hippocrates, ubi inquit; In febribus inflata alvo flatus non erumpere, malum; quoniam ubi flatus maligni clausa ani porta intrò regurgitant, meseraica vasa repetunt, atque ita in cor, quod tum novo paroxysmo infestant, resiliunt: Quomodo enim aliàs ab intestino colo humorem (quod flatus facilius præstat) in articulorum regionem excidere (*o*) pronuntiaverit; nisi per venas meseraicas flatus illi noxii

(*m*) Lib. 17. cap. 2.

(*n*) Coäc. prænot. n. 67.

(*o*) 6. Epidem. 4.

noxii ad sanguinem retrogrediantur? Calculum his etiam addit Guido de Cauliaco: Sed majoris momenti est, quod testetur idem medela; namque dum herbacea stupa uruntur arthritici, flatus nonnunquam è plaga exsibilat; quæ si fonticuli instar, aperta servetur, tenuis ex eadem exsudat ichor, tetra & maligna * graveolentia nares offendens: Et, † licet oculis minime conspicuus, & tantum consideratione cognoscatur, effectuque suo fiat manifestus, ingentem tamen vim exercet in articulos, (p) ὅτῳ δὲ μάγιστος ἐν ὀπάσεων τῆς συμπλοκάτων δυνάσης, cum nempe (q) cumulatior est, ast præprimis cum morbidis sordibus inquinatior, (r) tactus organo infestus carnifex, flatus; qui non quasvis indiscriminatim membranas, vel ligamenta (quæ omni sensu privari docent, cum (s) Galeno (t) multi) (u) articulorumve vincula, vel nervos (quos dum vellicat, spasmum ciet) sed (w) tactus exquisitissimi (x) membranam, validam & sequacem, commune illud ossium tegmen, (y) cujus etiam gratia ossa (si quid modo sentiunt) sensu pollent, ferit; veluti, præterquam in arti-

* Graveolentium porro flatuum meminit Hippocr. de vict. acut. §. 41.

† Lib. de flat. §. 5.

(p) Ibid. §. 4.

(q) Ibid. §. 6.

(r) De quo meretur evolvi Marcellus Malpighius.

(s) De loc. affect. lib. 2. cap. 2.

(t) Inter alios Barbette insua chirurgia, cap. de ligamentis.

(u) Sic opinatur Fernelius; humorem frigidum ac tenuem articulorum vincula & membranas implendo ac distendendo dolorem inducere. Pathol. lib. 6. cap. 18.

(w) Sic de periosteo loquuntur præstantiores quique Anatomici. Videsis Vesalium, Spigelium, de human. corp. fabric. lib. 2. cap. 1.

(x) Huc collimat Willisius, ubi dicit; Partes affectæ, scilicet, in Arthritide, utplurimum sunt periostea, seu membranæ ossium capita investientes.

(y) Vide Vesalium de hum. corp. fabr. lib. 1. cap. 1. Egregie Galenus loco citato; Dolores à membranis, ossa circumdantibus, dependentes, perinde affligere comperiuntur, acsi in ipsis ossibus consisterent.

ticulari, in (z) osteocopo Venerei inquinamenti dolore (in quo etiam (a) flatus vaporosus, ossium (b) membranulas distendens ac vellicans, tumorem sub eorundem panniculis suscitat) observare est. Haud male locatam operam comperiet curiosior humani corporis professor, ubi totam periostei fabricam & compaginem, originem, situm, propagationem & indolem penitius introspexerit, ut flatuum etiam cuniculos, latibula ac obscuros labyrinthos detegat, quorum specialior tractatio hujus dissertationis metam tametsi transgrediatur, æquum nihilominus est (ut cum (c) Pergameno Doctore loquar) naturam admirari, quæ omnia tam exquisitè molita est, etiam in affabrè facto ossium velamento, ut neque excogitari queat alia melior constructio. Natura, inquam cum magno (d) Vesalio, peculiare artificium extra calvariam molita est, dum communi membrana, quam circumossalem vulgo dicimus, ossa obcinxit, acutissima sentiendi vi prædita. Suffecerit hîc probasse, flatus hosce malignos periosteum non extrinsecè lacessere, sed illi, à suo osse divulso, semet insinuare (secus enim vehementem adeo dolorem, seu veram Arthritidem, excitare non posse existimo) sicque delicatissimi sensus membranulam violenter à

(z) Qui à quamplurimis osteocopi, hoc est, ossium labores, nominantur, & magna ex parte ab exercitationibus evenire solent; quamvis interdum vel à frigore vel plenitudine fieri possint: Inquit idem loco eodem.

(a) Respiciatur Joh. Lang. lib. 1. epist. 42. & libr. 2. epist. 14. ubi de hemicrania, cauteriis curata, &c.

(b) Excellenter Galenus loco allegato; Quum enim ad affectam partem (loquitur de dolore circa membranas) circumjacentes & ducuntur, hoc est diducuntur, seu divelluntur & tenduntur, dissimilem fieri dolorem necesse est; ubi enim intenta particula acutiori sensu est, ibi dolore vehementiore cruciantur. (c) De usu partium lib. 10. cap. 17. (d) Ibid. libr. 7. cap 2. & libr. 2. cap. 40.

suo

suo osse solvendo ac distendendo furibundum incendere cruciatum. (e) Extensivus id probat dolor, probat id doloris in hoc affectu pertinacia; ut podagricos morbos in quadraginta diebus demum decedere edicat (f) Hippocrates; tametsi omnes flatulenti tumores loci minus tenaces sint, cum non ita profundè irradicati facilius dissipentur & evanescant, nisi forte in ægerrimis partibus hospitentur: E contra vero, periostei ille tumor altum recondito, densisque obserato cancellis, ortus flatu, qui algidiore utero conceptus, exiguis nativi ignis radiis illustratur, ut non sit mirum, illum ex tenebricoso & multijugi partium carcere difficillime erumpere, ni fortasse crudeli (g) candentis ferramenti remedio, vel benigniore cum Moxæ mollugine inustione, repagula illa recludantur, atque ita molestus hospes, profundissimo periostei impactus interstitio, liberetur.

(e) Vide Galen. de loc. affect. libr 2. cap. 1.

(f) Aphor. 49. Sect. 6.

(g) Respice Hippocr. aph. 60. Sect. 6. Celsum libr. 4. cap. 22. & consultiss. Tulpium libr. 3. observ. 26.

Sed quænam hæc novaturientis hypothesis est? Cum juxta Galeni dictamen, præceperint scholæ, in Arthritide articulorum capacitatem, humore (non flatu) repleri, illa repleta distendi ligamentum, non periosteum, distensione ligamenti vim nervis & vicinis partibus adferri & inferri dolorem. Veruntamen affectus ille locus authores non minus in diversa rapit invicem, quam dictæ adversabuntur thesi; ubi ille afflicta (h) ligamenta culpat; opponit alter eorundem insensibilitatem: Atque ubi (i) Asclepiadem reprehendit

(h) Revolvatur Duretus in Hollerium de morb. intern. libr. 1. cap. 63.

(i) Uti videre est apud Galenum de loc. affect. lib. 2. cap. 2.

Archigenes dicentem, in articulari morbo nervum affectum dolore haudquaquam cruciari, quod nihil omnino sentiat; regerit ipse, nervos distensos dolores profundos, infixos, anguſtiæ plenos, ac dura distensione cruciantes (consona nostræ descriptioni accidentia, aſt afflicta pars dissona!) inducere. Verum, qui ex dolorum differentia partes affectas invenire conaris, prisce Doctor, appositè equidem erudivisti; Dolores à membranis, ossa circumdantibus dependentes, perinde affligere, * acsi in ipsis ossibus consisterent. (*k*) Alius iterum tendines & articulorum vincula, tenui frigidoque humore inebriata, incusat; eo quod in nodosa tophaceave podagra atque chiragra (*l*) humor in calculum jam concretus eruatur ex digitorum articulis (*m*) vinculo integro ac illæso: Huic alius hanc experientiæ fidem opponit; quod nullus arthriticus visus sit, qui in convulsionem inciderit: Instant illi atque doloris augmentum ad minimum etiam, morbosæ partis contactum, articulorum imbecillitatem, motus difficultatem, vinculorum laxitatem, imo artuum quandoque dislocationem, in suæ patrocinium causæ accersunt; Et quod acris ille humor membranas ac ligamenta saburret (ita hi excipiunt) exinde convulsivos motus excitari non est necesse, cum illa nullatenus motûs instrumenta sint; sic ut etiamsi acerrimus in illa insultet ichor, acerbi equidem doloris, non vero convulsionis, causa erit; uti dentium,

* Periosteo quippe immediatè articuli incinguntur, inquit Loselius de podagra, utpote quæ membrana acutissimi sensus est, & sæpe ὑπεραλγησιν patitur dolorem.

(*k*) Fernel. lib. 6. Pathol. cap. 18.

(*l*) Ab hac ego quantisper declino sententia, existimans, humorem illum acrem, per accidens in articulos irruentem, ossibus corrosivi calciformem crustam adfricare: Illorum enim ossa imminuuntur; ut experientia me sæpius docuit.

(*m*) Quod non semper verum esse, observavi non semel.

um, pleuræ, (*n*) lumborum, homoplatæ, coli, *&c.* dolore, probare tentant. Morbum autem hunc frequentius circa internodia, præsertim pedum, ideo excitari non sine ratione volunt aliqui; quoniam hæc pars maxime declivis, & à caloris fonte remota, materiam morbificam facilius susçipit, haud commodè subigit, nec citò relegat. Quanquam tanti non sit facienda hæc adversariorum controversia, quum materia arthritica, qualiscunque demum illa sit, non motûs, nisi fortuitò, sed sensûs, organum afficiat. Enimvero quod de suo (*o*) Græco affirmavit (*p*) Latinus Hippocrates; Magno scilicet ingenio convenire etiam simplicem veri erroris (vel etiam ignorantiæ) confessionem; præcipue in eo ministerio, quod utilitatis causa posteris traditur: Id ipsum de magno (*q*) Galliarum Archiatro, qui (*r*) barbarorum fæces latinitatis quodam nectare condivit, non male quis pronunciavit; Qui (*ſ*) palam fatetur; Unde & per quas vias influat, aut influxurus sit, in imbecillos articulos humor, neminem ad unguem investigasse; & ex hac ignoratione, dolorem articularem pro immedicabili hactenus fuisse derelictum, nuncupatumque Medicorum opprobrium. Mihi vero, ut cum (*t*) Divo Sene proloquar, invenire aliquid eorum, quæ nondum inventa sunt, quod ipsum notum quam occultum esse præstet, scientiæ votum, ac opus esse videtur; At vero verborum inhonestorum arte ad ea, quæ ab aliis in-

(*n*) Unde lumbago.

(*o*) Videlicet Hippocrate, qui se à futuris cranii deceptum memoriæ prodidit.

(*p*) Celsus libr. 8. cap. 4.

(*q*) Nempe Fernelio.

(*r*) Uti Duretus de ipso deprædicat.

(*ſ*) Loco jam pluries citato; ubi de Arthritide ex professo agit.

(*t*) Hippocr. libr. de arte §. 1.

venta sunt, confundenda promptum esse, proditio potius ignorantiæ est. Meam itaque insequar metam; Pertendens ille pertundensque articulorum dolor, qui à parte primario affecta (periosteo) veluti à radice incipiens celeriter in partes adjacentes transfertur (ut olim Archigenes) non ideo ad afflicti loci contactum motumve increbrescit, quod membranæ vel ligamenta tenui quopiam sero imbuantur; sed quia male feriatus ille flatus, qui sub periosteo, velut anguis in herba, latet, ad minimam quoque forinsece advenientem injuriam (*u*) circumossale tegumentum ab osse (*w*) divellendo, nociva doloris spicula figit & exacuit, ubi affluens ille humor per accidens articulorum vincula quandoque imbibit, solvit, distendit, imo dislocat: ut imposterum dicetur amplius. Satis sit, quod membranarum, quæ ossibus adjacent, dolores & profundi sint, id est, in intimo corpore doloris sensum excitent: Et quod ossium ipsorum, veluti dolentium, inducant imaginem, haudquaquam mirandum est, ut (*x*) Galenus contra Archigenem disputans, infit, Ubi intenta particula (nempe ossa ambiens membrana) acutiori sensu est, ibi & vehementiori dolore torquentur; tum scilicet, cum malignus ille flatus periosteum ab osse divellit. Quod erat ostendendum.

(*u*) Tale quid innuere videtur Petrus Salius Diversus loco supra citato, ubi sic ait, Lotea, in quibus materia arthritica retinetur, dicunt quidam non cavitates articulorum esse, sed in ligamenta, in periostea & in tendines, recipi.

(*w*) Dolor fit, inquit ex Galeno idem ille Salius ibidem, non ratione materiæ intra cavitatem articuli existentis, sed merito extensionis nervorum & tendinum circumstantium; Cur non addebas periosteum parum Diverse Doctor? (*x*) De loc. affect. loco allegato.

Qui

Qui porro, præter flatuum diversam indolem partisque affectæ (periosteï) sensum, aliunde doloris differentiam prosequi satagit, (y) Hippocratis illa de partium ex figuris discrimina, hinc discrepantia pathemata, accuratiori examinis lance trutinet; Quippe inciderit flatus in latum ac renitens (schema) nihil mali patitur (æger) neque molle & rarum; verum, tenerum & floridum, & sanguineum & densum, velut hepar, quod propter densitatem quidem ac latitudinem resistit & non cedit, flatus verò subiens augescit, ac fortior evadit, & adversum reluctans maxime impetum facit; propter teneritudinem autem & sanguineitatem absque doloribus esse non potest, & propter has causas dolores acutissimi ac frequentissimi circa eum locum contingunt, suppurationesque ac tubercula plurima, *&c.* Dolores septi transversi ex flatibus minus affligunt, quia nervosius est.

(y) De vet. med. §. 41.

Hic (z) morborum author adeo lato potitur dominio flatus, quantum membrana, (a) omnibus ossibus communis, ac ab amplexu, quo ossa ambit, περιόστεον appellata, semet extendit. Hinccine universalem

(z) Hippocr. de flat. §. 4.

(a) Ita Vesalius de human. corp. fabr. lib. 7. cap. 2. Operæ autem pretium erit singulares atque huc maxime facientes Vesalii de periosteo ac affinibus membranis textus hic transcribere; Natura, inquit ibidem, extra calvariam peculiare artificium molitur, quod fabri imitantur, quoties clavorum acles, quando duos compingunt asseres, reflectunt, ne uno assere tracto ex altero, clavus prompte evellatur: Ipsa namque fibras (per suturas à dura membrana prorepentes, quæ illam calvariæ firmant, *&c.*)

&c.) non solum per reflexos & obliquitatis etiam nomine firmantes ductus transmisit, verum transmissas rursus dilatavit, auxit, atque in unum omnes commiscuit, ut ih membranam quandam tenuem degenerent, quæ, quod calvariæ obducitur, περικράνιον Græcis nuncupatur. Quamvis interim hæc omnino non citra alterius corporis medium calvariæ adnascatur; sub ipsa enim alia adhuc tenuis consistit membrana, aliis quoque omnibus ossibus communis, ac ab amplexu, quo ossa ambit, περιόστεον appellata: inter reliquas autem ossium sedes, membrana hac privatas, calvariæ interna est cavitas, cerebro excipiendo adaptata: Cui nusquam, ubi duram matrem contingit, ejusmodi membranula obnascatur, adeo ut tanta etiam hujus cavitatis sedes, quanta dura membrana non connascitur, hac quoque membrana, aliis ossibus commune, sit obcincta. Et alibi; Periosteum pectoris ossi obducitur; atque hæc valida & quasi duplicata est, & hanc etiam ipsæ costarum cartilagines una cum costarum ossibus communem habent. Alio porro loco idem; Præter membranam (costas, thoracemve succingentem) singulis costis alia peculiaris obtigit, quam Græcos alteram succingentem vocasse reor: Tale enim quid in libr. de constit. art. Med. Galen. morbi lateralis species subdividens, indicare videtur; Est autem altera hæc succingens costas membrana involucrum, quod omnibus propemodum ossibus commune censetur, quod circumossale vocamus, quod os ambit: Quemadmodum enim ossa hujusmodi membrana obcinguntur, ita quoque & singulæ costæ orbiculatim ipsas ambientem membranam obtinent, peculiare nihil ab ejusmodi cæterorum ossium membranis sibi vendicantem. Cæterum thoracis cavitatem succingens oblinensque membrana, omnibus, quæ thorax continet, involucrum quoddam evasit, unde etiam ab usu, tunica (uti à substantia membrana) dissectionum peritis vocatur. Porro alio loco; Ad hæc, ipsa quoque, ut & peritonæum, iis omnibus, quæ amplectitur, organis, tunicas expotrigit, eademque firmata colligat. Quod autem cum thorace distendatur arcteturque, neminem ambigere arbitror: Thoraci enim adnata undique tali constat substantia, qualis & involucri loco habetur, commoda, ac simul levis sequaxque est. Et alibi; Venæ & arteriæ, & nervi, quibus hæc membrana committitur, etiamsi ad ipsius nutritionem & sensum usui sint; non tamen ejus præcipue gratia, sed vicinarum partium, illi adeo frequentes attenduntur: Unde etiam ipsi crebrior cum magna tensione punctilique cruciatu, ut & cerebri membranis inflammatio oboritur. Qui præterea membranarum, (ergo & periostei) ductus, vasa, & canales perveſtigare aver, consulat Fallopium in observ. magis tamen experientiam, omni authoritate majorem.

ægritu-

ægritudinem dixit Arthritidem Galenus? Ut vel nullus corporis artus articulusve sùopte ingenio ab eadem immunis haberi queat? Imo vero (*b*) vix ullam totius corporis partem intentatam sinit: Quippe, præterquam artus, hujus hostis telis tres stant adaperti ventres: Hinc tot morborum vocabula, quot circumossali obductas membrana partes infestat flatus; etiamsi (*c*) tribus duntaxat usus nomina indiderit, chiragræ nimirum, ischiadis, & podagræ, (*d*) reliquis Arthritidis. Verum à capite ad calcem multigena prodit morborum phalanx, in partibus hoc ossium indumento circumductis; in quibus (*e*) spiritus ille in omnibus rebus efficax, & qui maxime in animantium corporibus plurimum potest, ἀπὸ τῆς νόσου ἐστί. Et ut à calvaria exordiar, hujus (*f*) interiorem superficiem, quâ cerebrum continetur, dura cerebrum inducens membrana proximè succingit; exteriorem ejusdem peripheriam sensitiva illa particula, ossibus undique connata, atque sub pericranio delitescens, investit. (*g*) Dentes, quousque caveis incuneantur suis, membrana quadam tenuissima exactissimoque sensu prædita, sepiuntur: Atque licet vel pleuræ, aliove

(*b*) Nullam dicit Georg. Horstius lib. 3. p. m. 2. cuinum autem Arthritidis subjectum in membranis, tendinibus, vinculis externis, à periosteo ortum ducentibus, & extremitates ossium ac musculorum tendines nectentibus; item in ligamentis, non cartilagineis, sed membranaceis ac nerveis; podagræ autem speciatim in membranosis atque nervosis circa pedum articulos partibus, collocat Lo-

sellius de podagra. (*c*) Fernelius loco sæpius jam dicto. (*d*) Vide Spigel. libr. singul. de Arthritide p. m. 1. (*e*) Hippocr. lib. de flat. §. 24. (*f*) Uti confirmat Vesal. de human. corp. fabr. lib. 1. cap. 1. (*g*) Veluti Fallopius contra Vesalium in suis observ. docet; Ubi alter dixerat solos dentes nudos, reliqua ossa tecta.

nomine,

nomine, veniat, illud sive hujus membranæ, sive flatus (uniformis multorum morborum causæ) naturam non demit, modo hæc cinxerit ossa meninx. Hinc capitis, (*h*) dentium, pleuræ & cæterarum partium dolores prodeunt. Quod si quis cum (*i*) Hippocrate pergeret, singula ægritudinum genera recensendo, hæc amplius corroboraret, (*k*) atque ille sermo, nullo etiam ingenii titillamento vel novitatis prurigine fucatus; verum antiquitatis authoramento suffultus, rationis radiis collustratus, & experientiæ stabilimine nixus, verus futurus esset, & qui fidem suam omnibus probaret: Quod mihi vires negant & opportunitas apud extremos Japones degenti pensum, in componendo multorum morborum ex flatuum cognitione systemate, acutioribus relinquo, qui fortean aliquando experiantur, Φύσας δὲ πάντων τούτων τῶν νοσημάτων αἰτίας εἶ).

(*h*) Ideone eodem, quo Arthritis, tollitur antidoto odontalgia, cum herbacea nempe stupa inustione, pulsantibus temporum arteriis, noxii flatus receptaculis, adhibita; uti à me multoties compertum est? Odontalgiam autem dentium podagam nuncupat Stobelbergerus: Et appositè Willisius; Quippe, utrum odontalgia, lumbago, aliarumque partium dolores, huc (de Arthritide loquitur) referri debeant, non otium erit modo disquirere. (*i*) Libr. de flat. passim. (*k*) Ibid. §. 24.

Verum ad exorsi primæ partis discursus properans finem, antecedentem (prædictis alias præmittendam) articularis morbi causam id omne dico, quod congruum saltem damnosis his flatibus pabulum esse potest: In cujus foco non minus, quam fomite, & proxima causa determinandis discrepant authores; plerique caput

(*l*) ἡίζαν

ῥίζαν ἀνθρωπίνων κακῶν dictitant Arthritidis originem; hic (*m*) externas & extra calvam positas partes; ille cerebrum aut interiores ejus (*n*) ventriculos; * iste vel intra vel extra venas loca; alii intestina viscera pleraque; ego (*o*) omnia statuo: Quæ materia morbifica suffarciuntur, dum magnum humidum & defectivum calidum (uti Sinenses Medici effantur) prædominium habent in quinque principibus illis ita dictis membris, seu visceribus; videlicet, in renibus, quibus ureteres & tertiam partem corporis adnectunt, & quibus aquæ elementum respondere; in hepate, cui folliculum fellis adjungunt, cuique ligni elementum dominari; in corde verò minus, cum illi ignis elementum præsit, cuique intestina gracilia adsociant; in stomacho, cui lienem copulant, & cui terræ elementum convenire; denique in pulmonibus, quibus intestina crassa addunt, quosque metalli elementum regere, affirmant: Veluti latius de Sinarum rebus Medicis ex professo acturus, deducam. Cum etenim calidum, quod Sinæ ꝑam, sive innatum vocant, sit mixtionis artifex, à

(*l*) Ita Hippocr. in epist ad Demetrium Regem, caput omnis defluxionis, sive internæ sive externæ, fontem nominat: Scaturiginem porro Arthritidis cujusvis vult esse speciatim capitis partes externas & extra calvam positas.

(*m*) Fernel. pathol. lib. 6. cap. 18.

(*n*) Velim addi, membranas; quoniam illæ cum spinali medulla ad partes inferiores vergentes perioſteum constituere videntur. Fortean hæc

via à noxiis flatibus transeatur sæpiuscule. * Platerus, qui causam arthritidis vel intra vel extra venas congeri statuit. (*o*) In eo mecum concinere videtur Petrus ille Diversus de affect. partic. cap. 16. ubi ficait; Subitam fieri Arthritidem sæpissime animadvertent, qui hanc artem consummabunt, videbuntque, modo hepar, modo lienem, modo ventriculum, modo uterum, modo aliam internam partem, modo totum corpus, non autem semper caput, esse in causa hujus affectionis.

quo

quo omnes (p) inter se temperantur humores, neque conspicui sunt, neque hominem lædunt; ubi vero aliquid in humoribus secretum fuerit atque ipsum in seipso extiterit, tunc & conspicuum fit & hominem lædit: Lædit maximopere dum flatus suscitat & inquinat; qui, ubi in visceribus (q) majore multitudinis & frigiditatis impetu præcelluerint, δυσπίπτω ἢ ἀπέπτῳ, ἢ (r) μεμιασμένῳ νυσηροῖσι μιάσμασι, sanguine (ex quibuscunque etiam visceribus scaturiente, & (s) per omne corpus penetrante) divecti (t) per universum corpus permeant, atque ubicunque (u) abundant, concluduntur & impinguntur, dolorem excitant, non quidem à coinquinato viscere ad afflictandum articulum procedentes, sed venarum vehiculo (& flatus per hæmorrhoïdas prodibat Eudemo, memorante (w) Hippocrate) à labefactato viscere ad (x) ea loca, unde sanguinis fontes & radices proveniunt, propelluntur, sicque ipsum cor appellunt, in quo sæpenumero febres, cordis palpitationes, (y) aliaque mala, ne dicam syncopen, imò mortem, nonnunquam inferunt: Febres, quando universum corpus pervadunt flatus, (z) sanguineque plenas partes maxime petentes eas frigefaciunt: (a) Cordis palpi-

(p) Videatur illustris ille Hippocratis de veteri medicina tractatus.

(q) Libr. de flat. §. 11.

(r) Ibid. §. 6.

(s) Ibid. §. 11.

(t) Ibid. §. 10.

(u) Ibid. §. 13.

(w) Lib. 5. epidem. §. 10.

(x) Libr. de flat. §. 10.

(y) Quorum catalogum, & à flatibus αἰτιολογίαν, conspice apud Hippocr. libro dicto passim.

(z) Ibid. §. 10.

(a) Hanc ut plurimum, ortum habere ab humoribus flatibusve (suffecerint mihi flatus) multum viscosis & simul acribus, ad ventriculos cordis delatis, & in ipsis hærentibus, atque ipsum cor ad inordinatam, inæqualemque sui contractionem continuo irritantibus, suspicatur clariss. Sylvius prax. Med. lib. 1. cap. 35. §. 7.

tationem

tationem (quæ (*b*) hypochondriacæ & (*c*) hystericæ affectioni, ut his hiatus & pandiculationes, flatuum soboles, familiaris est) dum (*d*) acris ille flatus (*e*) locos teneros, inconsuetos, ac prius intactos, contingit; quemadmodum spiculum infixum penetrans per carnem perrumpit, & præcordia petens, cor irritat & vellicat; (*f*) ἵνα τοῦτο τρομεῖται καὶ πάλλῃ. Syncopen, cum spiritus magnus & densus cor corripuerit (ut (*g*) Magnus Artaxerxes Pæto suo scribit de anxietate) quumque (*h*) ex eo defecerit calor, (*i*) sanguinisque (*k*) venarum (*l*) suppressiones exortæ fuerint: Ex quibus & ipsa mors quandoque consequitur, (*m*) universo scilicet sanguine frigefacto, quando nempe lethiferis flatibus eliminandis cor ineptum est. Aliorum morborum qui cupit ex flatibus originem, adeat ipsum fontem, quo (*n*) semipaganus ego labra tantisper prolui mea; aliis quippe hæc relinquo, quorum imagines forte tunc lambent hederæ sequaces; ego persequar Arthritidem; Cor itaque noxio flatuum assultu * perculsum illos averruncare contendit, quos si debellarit, magno nisu, ut corporis alimentum, sanguinem, ab illo contagio liberet, per arterias ad extremos corporis artus delegat; velut ex vehe-

(*b*) In qua halitus tam glutinosos, quam acres, culpat idem, ibidem, §. 8.
(*c*) Cujus causam, ut supra dictum est, vaporem certè venenatum, malignum, perniciosum, frigidumque, per venas & arterias sublatum, statuit Fernel. pathol. lib. 6. cap. 16.
(*d*) Arbitramur enim eandem sæpius ab halitibus acribus, &c. produci; inquit idem Præceptor quondam meus celeberr. Sylvius, prax. med. lib. 1. cap. 19. §. 56.
(*e*) Hippocr. de flat. §. 14.
(*f*) Ibid. §. 11.
(*g*) Hippocr. epistol. p. m. 896. (*h*) Libr. de flat. §. eadem. (*i*) Lib. 7. epidem. Sect. 7. ubi de animi deliquio. (*k*) φλέβας indifferenter pro venis & arteriis usurpant veteres. (*l*) Sive quietem, hoc est, minorem motum; id enim στάσις indicat. (*m*) Lib. de flat. §. 10. (*n*) Persius in prologo. * Hippocr. ibid. §. 11. φοβεύμενον dicit.

mentiore

mentiore arthriticorum pulsu experiri est: Et cur ad ultimos corporis articulos, ut plerumque in manuum pedumque digitis citius quam alibi sentiatur ille dolor? Hunc captum hostem in extremum, quantum potest, mittit auxilium (o) cor: Atque hinc ego opinor, præstare Arthritide laborare, quam Febre; Quoniam morbifica causa à nobilissima ad ignobiles partes devergit; quinimo articulorum hoc vexamen non modo periculi immune, verum etiam in multis aliis ægritudinibus προφυλακτικὸν, existit. Fortassis eadem interpolantium febrium quæ Arthritidis causa sit. Ideone Arthritidem propriam articulorum febrem, cum doloris acerbitate conjunctam, appellavit Hippocrates? Cor ergo quo longius pernicioſos à semet avertit flatus, eo fortius est; & vicissim; Nam flatus quo propinquiores cordi, eo etiam nobilioribus partibus magis infesti sunt: Atque ex iis de cordis imbecillitate vel robore non male quis judicet, uti Sinenses Medici ex pulsibus (quorum totum mysterium in mensura respirationum, earumque proportione cum pulsibus consistit, qui ea propter circulationis sanguinis initium à pulmonibus, spirituum officina, mutuantur; uti alibi prolixè docebitur) ex quo etiam, si intensior sit, de articularis morbi præsentia discerni potest. Quemadmodum autem (p) humiditas alimenti ((q) cujus principium est spiritus) vehi-

(o) Propter hoc cordis dominium in flatus evenire existimo, quod animi passiones magnum robur habeant in arthritidis: Sic quem gaudio sublatum articulorum morbum (vide Hildanum cent. 1. observ. 79.) mœrore irradicatum, iracundia confestim & vehementer irritatum, observes.

(p) Hippocr. libr. de alimento §. 12.
(q) Ibid. §. 7.

vehiculum est, atque (r) per arterias sanguis & spiritus, vitalis vulgo dictus, aberrant in omnia; sic quoque noxii flatus sanguini se miscent, quos à corde propulsos arteriæ excipiunt, quæ illos non minus quam sanguinem ad imbecilliores partes transferunt: Si verò viribus prævaleat secus affligendus articulus, nec tamen mora nec quies est perverso huic hospiti; quapropter ille retrogradus venis semet iterum insinuat (nam per easdem vias revolvi prohibet arteriarum constructio, è contra venarum; prohibet & sanguinis motus, promovet in venis) aversanti redux cordis, unde denuo fit exul flatus, debiliorem partem (cui tum forte minus roboris minusque caloris suppetit) invasurus: Hinc accidit, quod qui modo in manu, paulo post percipiatur in pede dolor. Hos, Arthritidis suscitabula, flatus arterias (quippe (a) plurimus spiritus per omne corpus universo sanguini permixtus est) pervadere, indicat major & crebrior, doloris in hoc morbo assiduus comes, pulsus; indicat idem arteriarum extumescentia & distensio; indicat etiam, veteribus in articulari dolore usitatius remedium, arteriotomia; quæ dum instituitur, flatus nonnunquam cum sibilo erumpit (nam veluti (b) aqua, ita & sanguis, in corpore, aëre flatibusve plena est) qua flatuosa ventositas sistitur; sistitur autem (c) venæ sectione, inquit (d) Hippocrates; qua arteriarum apertione majus levamen Arthriticis

(r) Ibidem.

(a) Hippocr. lib. de flat. §. 21.

(b) Ibid. §. 18. Ubi de aqua intercute; cujus dilucida & his jure apponenda exempla vide apud. Hildan. cent. 6. observ. 40. & 41.

(c) Per quam & arteriotomiam intelligas; quanquam phlebotomia, me judice, sanguinis ac spirituum vigorem deprimat, ut cum Willisio loquar, absque materiæ morbificæ diminutione, nedum eradicatione.

(d) Lib. 2. epidem. Sect. 5.

E

thriticis adferri, quam phlebotomia, testantur; indicat idem Sinensium ac Japonensium cum herbacea mollugine inustio; quæ si arteriis Arthriticorum vehementius pulsantibus (signum, flatus noxios in iisdem etiamnum hospitari) adhibeatur (quod tamen Sinæ Japonesque non bene perspexere) morbiferam illam flatulentamve materiam exhaurit; quod sæpissime non minus admiratus, quam expertus, sum, &, quod unicuique in odontalgia observare dabitur, quoties pulsantibus in temporibus arteriis incendiariam ex arefacta planta stupam applicuerint, qua doloris author flatus non modo intercipitur, sed etiam plerumque dissipatur; uti latius in hujus morbi θεραπείᾳ explicabitur: comprobat denique illustre illud Hippocratis effatum (*e*); Calidissima venula (per quam arteriam ejusve extremitates intellexeris) sanguinis multitudine id quod suliginosum est (hac larva dimicant illi flatus) exerit, & statim secernit: Arteriæ igitur (*f*) imprimis sunt, per quas tortor ille flatus ad artuum junctura proficiscitur; quoniam adhibita repellentium medicaminum vi, haud raro artus jam affligens flatus παλινδρομὴν instituit, atque eò quandoque assurgit, ut cor angore, deliquio, cæterisve cruciatibus, cum internecino nonnunquam ægri damno, affligat, nisi ad articulos relabatur, vel, (*g*) uti Loselio placet, egregio cathartico egeratur: Præterea etiam quod venæ circa pedum articulos ex flatibus intumescant, ac turgidi in podagri-

(*e*) Lib. 6. Epidem. Sect. 6.

(*f*) Ad venas enim quandoque regurgitant, ubi partis robur malignum illum flatum repellit, sicque ad cor remittit.

(*g*) De podagrâ.

ci

ci paroxysmi principio conspiciantur; quæ ἐπισημασία indicat, flatum Arthritidis causam ab arteriis exspui in partes sensiles, articulum ambientes, & non sub cute à capite eò transmitti. Quod verò arteriis, dum easdem malus hospes transit, nullas figat doloris acies, fit, quia sanguini (quem equidem inordinatè tunc exagitat) immixtus, illarum tunicas haud facilę vellicare queat ligatus hostis, qui quamprimum in circumossalem exactissimi sensus membranam, sanguinis vinculis expeditus, impegerit, illam non tam lancinando pungendove, quam ab osse divellendo, torquet: quique vel suopte ingenio, cum scilicet excipientis partis vires & calor eundem evincunt, vel vi, repellentium nempe medicaminum applicatione, ad cor, sicuti modo dictum, relegantur infesti flatus.

Quocirca, ut hoc monito, primæ dissertationis parti coronidem imponam, Caveant à repellentibus dictis mediis (blanda licet in principio ἀντιπερίστασι atque ἀνοδυνίᾳ adulantibus, sed virulentum gestantibus in cauda aculeum) Practici, dum cæca ἐμπειρίᾳ ad illa, tanquam ad asylum, refugiunt, experti tametsi multotiens, illa non semel præsens levamentum attulisse: Fateor id equidem, nec ignarus eventûs, verum profunda noxæ stigmata inurit hæc medendi ratio, dum quibus multo conamine semet exonerare sategerat cor, ad nobile viscus remittunt; ubi tum febres, anxietates, palpi-

tationes, & alia id genus mala, excitant (*f*) flatus, qui omnium istorum morborum omnimodæ sunt causæ; cætera vero omnia, quæ causæ videri queant, vel hos adjuvant, vel consequenter post hos in corporibus morbos generant.

(*h*) Hippocr. de flat. §. 24.

Hic porro in Epilogum Arthritidis differentiam (jam ante traditam,) nisi latè illam etiam tradidissent authores, diducerem; quod nempe alia sit vaga, alia fixa; illa vel periodica vel inordinata, typica plerumque conjuncta febri, altera sine eadem; in hac enim intervalla satis lucida eveniunt: fixa vel levis vel ingravescens; illa sine tophis, hæc in articulis calculosam materiam, tophaceasque moles congerit; alia denuo hæreditaria, alia ex perversa victus norma acquisita: Ad illam spectat hoc Hippocratis dictum; Semen retinere temperamentum & complexionem gignentis; Ubi quidam contra Fernelium disputantes, volunt, serosum humorem, quem illi ponunt, nihil facere ad generationem, ideoque non esse Arthritidem gentilitiam, nec Arthriticos nasci ex Arthriticis: Quam prævaricose! Quamobrem his missis, pergamus ad partem secundam.

Pars

Pars II.

Semeiotica & Symptomatica.

ECquid in vasto præstet pelago Navarchus, dum fragilem, cui tot sese crediderunt animæ, ratem minaces quassant fluctus, & ignotæ syrtes inhiant naufragio? nisi crebra attentaque observatione, scopulorum cautiumque situs, non ex solis mappis, verum ipsa ἀυτοψία, distinxerit: Et quî immensum enatabit æquor, nisi suo radio poli altitudine dignota locorum distantiam firmaverit, atque acus nauticæ declinationem observaverit? Id ipsum medicantibus usu venit, quibus cum caduca mortalis corporis cymba curanda traditur; quomodo (*b*) ærumnosas multiformium morborum effugient procellas & vitæ catastrophen; nisi

(*b*) Quæ tot sunt, ut id unum ex maximis naturæ miraculis esse putem, quod homo tamdudum supervivere possit, si diætæ vitia & morum (de quibus legatur Seneca de brevitate vitæ, cæterique ethices mystæ) fragilisque corporis intricatissima structura perpendatur; ut merito dixisse Hippocratem existimem; τὸν βίον βραχύν. Ego vero miror, quod pars illa vitæ, quam nos vivimus, non magis exigua sit.

symptomatum malesuadam syndromen experientiæ fide & rationis radio colluſtraverint, intellexerint, discreverint ? Dum intimo corporis recessu conditi morbi certis signis percipi debent & possunt ; (*i*) quibus sublatis, medicinæ fundamenta corruunt. Oportet igitur prudentem Medicum æqua lance ponderare, & acri judicio expendere, illa præsertim morborum signa quæ pathognomonica audiunt ; quæ quoniam cum morbo orta, cum eodem quoque dispereant, tanti facienda est illorum notitia, quanti ægritudinis cura.

(*i*) Videatur Fernel. pathol. lib. 2. cap. 7.

Externum ex humorum affluxu tumorem, calorem, inflammationem & febrem dixere Practici articularis (*k*) doloris indicia ; quæ cum ancipiti ratione illi assideant, ejusdem substantiam minimè constituunt : Motûs læsio & dolor inseparabilia sunt Arthritidis signa ; quæ cum ea nascuntur, augentur, consistunt, diminuuntur, & evanescunt, certi intrinsecè delitescentis atque oculis rarissime patentis tumoris indices ; quibus & venarum intumescentiam & intensiorem arteriarum pulsum, Arthritidi continuò concomitantia signa simul & symptomata censemus, quia experimur ; Cætera verò quæ à Medicis habentur talia, epiphænomena seu synedreuonta, quæ morbi lenitatem vel pravitatem, nec tamen semper, non essentiam, indigitant, eumque haud immediatè sequuntur, nec propria arthriticæ materiæ effecta, vel etiam accidentia, fallacia potius signa, sunt. Hic

(*k*) Videsis Barberte in sua chirurgia, p. m. 165.

Hic ad exemplum Archigenis (quem locos affectos & morborum proprietates ex dolorum differentiis tam accuratè descripsisse, acsi omnes passus fuisset; ac veluti, lingua gustandi sensu, qui quoque tactus quidam est, sapore dignovisset, tradidit (*l*) Galenus) ex doloris indole de parte læsa judicandum est; Lancinans is est in Arthriticis, distendens, pulsativus, profundus, assiduus simul & acerbus: Singula afflicti perioștei certa signa: Lancinans est, quia delicatissimi sensus illa membrana læditur; distendens, quia Arthritidis inflator eandem divellit, attollit, & expandit; (*m*) idcirco Arthritide laborantes tensionem in imo sentiunt; pulsativus, quod hujus author morbi arterias pervagetur, sanguinemque inordinatè moveat, afficiendo incuneandus articulo; (*n*) profundus est, quia circumossalis membranæ est; infibulatum vocat Archigenes, infixum Galenus; Assiduus, quod (*o*) membranarum dolores æquales & in hoc morbo quandoque vagos, non modo in eodem sursum & deorsum, verum etiam ab uno in aliud transilientes membrum, atroces dolores inferant, præsertim in articulorum cruciatu, qui (*p*) velut à radice incipiens, uniforme & commune ossium tegmen, continuitatis vinculo (quod doloris consensum in distinctis partibus arguit) connexum afficit, flatusque in dolentem partem incontinenter, quamdiu pabulum sufficit, ingurgitat: Denique acerbus est ille

(*l*) De loc. affect. lib. 2. cap. 1.

(*m*) Sunt verba Galeni ibidem.

(*n*) Ita ex Galeno suprà citavi; Quod membranarum, quæ ossibus adjacent, dolores & profundi sunt (hoc est, in intimo corpore sensum excitantes) & ossium ipsorum veluti dolentium inducant imaginem, haud quaquam mirandum est.

(*o*) Idem ibidem.

(*p*) Ibidem.

dolor, quia multitudinis & (q) malignitatis impetu præcellens flatus acutissimi sensus membranam (r) atrociter & violenter molestat, replet, avellit, & chordæ tensæ instar (ut cum Sinensibus loquar) distendit, imo & quandoque (s) continuum solvit, uti summus arguit dolor: Hanc quandoque sequuntur continui solutionem variæ fluxuum, sanguinis ruptura rum, hydropum, &c. species; rheumatum quidem (t) ut Hippocratis verbis professus utar) quum venæ aere repletæ sunt, & caput propter flatus inclusos aggravatur, deinde convolvitur spiritus cum sanguine propter angustiam viarum, tenuissimum autem ipsius sanguinis per venas excluditur, atque id ipsum tenuissimum liquidum quum coacervatur, per alios meatus fluit; & ubi tandem cumulatim progrediens constiterit, ibi constituitur & morbus; prout hæc latius prosequitur (u) author idem: Fluxio vero hæc aliquando sua sponte, quandoque propter dolores, hi ob solutionem continui, hæc propter flatus (w) copia & robore peccantes; ubi etenim (x) venæ spiritu complentur, ex eo sequitur dolor; & (y) quum violentia quadam invicem discedunt & findantur carnes, fissuram subtercurrit spiritus, ac dolore affligit; quum autem ipsi flatus, carnes pergressi, meatus corporis rarefecerint, sequitur post flatus humiditas, cui viam jam antea aër præstravit; uti hoc aquæ intercutis aliorumque morborum exemplo prolixius demonstrat

(z) Hip-

(q) Malignus est, & doloris ex semore progressus: neque genuum dolor bonus est: Sed & furarum dolores maligni sunt, mentemque turbant: inquit Hippocr. Coac. prænot. p. m. 524. κακόηθες dicit textus.

(r) Galenus ibidem.

(s) Apposite Willisius cap. de Arthrit. Dolor in iis partibus omnino à solutione continui dependet, atque hæc à materia quadam corporibus istis impacta, vel incumbente, procedit.

(t) Libr. de Hæc. §. 15.

(u) Ibid. §. 16.

(w) Hippocr. de veter. medic. §. 24.

(x) De flatib. §. 17.

(y) Ibid. §. 18.

ε) Hippocrates. At enim dolor primum & princeps est Arthritidis signum pariter ac symptoma. (ζ) Ibidem §§. seqq.

Alterum est motûs læsio, ejusdem cum priore ingenii & gradus; quæ non ipsorum organorum, sed tantum periostei, vitio, accidit; quippe cum Arthritide apparet, & cum eadem disparet συσπασις: illa namque cessat, quamprimum circumossale tegumentum ad pristinum restitutum fuerit habitum: Quod verò ad externum contactum dolor admodum increscat, fit, non quia ipsamet instrumenta motûs malè afficiuntur, sed quia expansum jam periosteum incumbentium partium compressione magis angitur, unde inhærens flatus acrius irritatur, novi cruciatûs coactus author.

Atque hi indivisi comites Arthritidem, velut umbra corpus, sequuntur; reliqui, qui à scriptoribus recensentur, accidentium sunt accidentia; Sic animi deliquium, vigiliæ, virium imbecillitas, inflammatio, erysipelas, & ex humorum illuvie tumor, è dolore (qui & ipse (a) morbus, & morbi, dictorumque symptomatum causa, & primarium symptoma vario respectu dici posset) soboleſcunt, plerumque tum demum prodeuntia, cum dolor augetur, atque cum eodem accrescentia & evanescentia; quæ, inquam, unicam agnoscunt causam, dolorem, non modo in variis, verum etiam in iisdem, ægris, eodem quoque tempore, hoc (a) Quod negat Eysenmenger, aliique.

hoc magis, illo minus, isto levius, alio gravius, exsurgunt atque discruciant: Atque illa differentia vel à flatuum inquinamento, vel à multitudinis impetu, procedit: (b) Ὅκωσι δ' ὦ ὀρμήσωσιν αἱ φύσαι πλήθει καὶ ψυχρότητι, τοῦτο γίνεται καὶ νοῦσος ἀπὸ μᾶλλον πλειόνων καὶ ψυχροτέρων ἰσχυρότερον. Præterea, differunt illa accidentia pro humorum (quos flatus fortè impetit & exagitat) natura, abundantia & (c) ferocia; Ita corpora, in quibus serum deficit, præcitata symptomata plerumque, tumorem vero serosum vel rarius vel nunquam; aſt quæ sero scatent, illa à serosa colluvie extumescentiam præ antedictis accidentibus, nulla sæpè concomitante phlegmone, (d) (τὰ δὲ πολύαιμα διὰ τὸ πλῆθος τῶν αἱμάτων φλέγμονας ἐμποιεῖ) perpetiuntur. Verum ubi in imo absconditur dolor, uti in coxendice aut scapula, humoris natura vel affluxus, tumorisve color, diagnosin, vel nihil vel parum, juvant. Dolorem parere inflammationem, in confesso est; febris vero, animi defectus, viriumve debilitas, vigiliæque producuntur, quando flatus cum sanguine convoluti (ut (e) Hippocraticis partimque præfatis effatis hæc enuntiem) & universum corpus permeantes, transeunt ad ea loca, unde fontes & radices sanguinis scaturiunt, quibus frigefactis, per totum corpus horror consequitur (sic loquitur, de febre differens) spiritibusque animalibus à vitiosis his flatibus coïnquinatis animi impotentia: (f) Quando autem congregatus fuerit cumulatim

(b) Hippocr. lib. de flat. §. 11.

(c) Idem lib. de humor. §. 1.

(d) De flat. §. 11.

(e) Ibid. §. 10. & seq.

(f) Ib. §. 12.

mulatim sanguis, calefit rursus ipse flatus, qui antea sanguinem infrigidarat, unde vigiliæ irrepunt: (g) Quum enim è contra, corpus invaserit somnus, sanguis frigescit.

(g) Ibid. §. 20.

Enimvero serosus ille tumor paulo longius, quam reliqua ex dolore orta accidentia, pervestigandus est; quoniam hic scriptores maximopere occupavit, illum, ipsam Arthritidis substantiam, saltem materiæ arthriticæ conceptaculum esse opinantes, adeoque ab ipso articulorum morbo nullatenus segregantes; unde multæ magnæque de proxima articularis morbi causa hallucinationes profluxerunt; quo factum, ut tot eximii authores soli humorum examini tenacissime inhæserint, certo sibi persuadentes, huncce tumorem humorumve illapsum inseparabilia esse articularis morbi signa. Sensus modo consulant suos, recedent facile à præjudicata sententia, neque illos ex Arthriticorum cœtu eliminabunt, qui tumore hoc carent, cum tamen vehementer doleant in articulis; Quin potius mecum affirmabunt, tumescentiam illam, serive illuviem, nunquam statim cum ipso dolore ordiri, nec semper cum eodem finiri: Non orditur cum illo; nam (præterquam quod plurimi Arthritide vexati, tumorem illum non continuo persentiscant; ut suo periculo expertus testis mihi fuit venerandus D. Hermannus Bushovius τῶν ἐν ἀγίοις, authoresque convincet indago) dolor coxendicis & homoplatæ eo

hume-

humoris affluxu, saltem tumoris effluxu, communiter destituuntur : Et quamvis in aliquibus dolorem tumor insequatur illico, nunquam tamen coævos, quisquis pensiculatè examinaverit, eosdem offendet; Quinimo ubi dolor jam adest, tumor à prudenti Medico, dummodo illum sat citò aggrediatur, dolorifico nempe flatu convenientibus mediis in tempore dissipato, sæpe præcaveri potest ; veluti perquam abundè per incomparabilem illam Sinarum Japonumque medendi rationem, inustionem videlicet cum sua Moxa (de qua in Curatione) præstitum infinities comperi. Nec cum morbo, quem, ut & ejus causam, tametsi aggravet, finitur ille tumor ; Quippe sicuti tum demum seri illa soboles plerumque exoritur, cum morbus in statu est, dolorque intenditur atrox ; ita sæpe, cessante articulorum cruciatu, etiamnum apparet, apposita curatione & animi tolerantia tantum edomandus tumor ; qui nisi circumspectè tractetur, artus interdum dislocat, ut claudicet æger, eosdemve nodis vel tophis deformat, ut motus etiam aliquando in perpetuum depravetur. Quocirca ratum esto hoc axioma ; Humores, tumorem in Arthritide producentes, nedum ipsum tumorem, non esse morbi causam, sed merum accidens: Quapropter huic Practicorum seductori, tumori, magis detrahenda larva est ; Hic etenim naturæ inimicus è seroso, salso & acri latice ortus, partim ipsos articulos vehementi dolore invadit, partim dolore privus

vus (cum videlicet, viscidiore, nec acrimonia quadam conspicua, pituita natus est) mollescit, pallidiorque frigescit. Hic porro ab ipsa Arthritide discernitur tumor, cum ejus productrix causa disperiit, propria tum demum se prodens indole, & à simplici seri extumescentia discrepans. Adeoque, uti ante dictum est, duplex existit in articulari morbo tumor; alter nempe flatulentus, internus & articulorum dolori genuinus; alter serosus, externus, symptomaticus, & à priori longe diversus; Quippe præter citatam nomenclaturam & efficientem causam, loco affecto invicem quoque differunt; Nam ubi flatulentus sive internus periosteum distendit, serosus sive externus carnosas partes, ut aqua spongiam, imbuit; dein ubi ille atrocem, hic vel obscurum vel nullum dolorem infert; denique ubi flatulentus per se subsistens morbus est, serosus doloris symptoma existit; Dolorem namque humorum affluxum incitare, (a) scriptores unanimiter docent; Quoniam in singulis compatiens alma mater Natura, membris afflictis opitulari avida, dolentibus auxiliatrices spirituum humorumque copias mittit partibus, quæ cum ad abigendum illum hostem imbecilliores evaserint, benignos humores potius depravant, qui tunc in externum hunc tumorem degenerant: Tantum abest, ut ille humorum, carnes infarcientium, decursus primam dolori dederit ansam; cum potius ad dolorem à læsis

(a) Ex Galeno de method. medend. lib. 3. cap. 2. & lib. 5. cap. 4. & 6. & lib. 13. cap. 5.

læsis jam partibus arcendum emisissent; & quandoquidem humores multo crassiorum sint partium quam flatus ((*b*) λεπτότατον τὸ αἵματος ῥεῖ δι' ἄλλων πόρων) angustissimos illos compactæ ossium membranæ meatus penetrare nequeunt, nedum noxios in abstrusis illis partium latifundiis, loco movere, multò minus exantlare, flatus. Quid igitur causæ est, cur ad humorum assultum non modo articulorum, verum etiam dentium, dolor imminuatur? Id inde evenire mea dictat hypothesis; quia carnosæ partes, prolapsis humoribus quasi inebriatæ, molliores, rariores, ac magis sequaces fiunt, ubi tanta duritate ac diritate expansum periosteum non comprimunt, quanta quidem pressant idem, cum consueta humores mensura pervadunt easdem; quinimo ipsa circumossalis membrana, humorum incubatu, molliores laxioresque nacta poros, tanto nisu ab ossibus neque divellitur neve distenditur; atque exinde infixus flatus patentiores adeptus fores, majoreque calore fotus, rarescit magis, & dissipationi aptior evadit: Uti enim in macrocosmo (*c*) sol quod tenuissimum ac levissimum est, primum educit, ac sursum rapit; ita etiam in microcosmo, calor celerius dissipat flatus, nisi arctioribus cancellis reserentur, (*d*) multaque incumbentium partium impedimento sint obstacula, per (*e*) meatus penetrantes, extra prorumpunt, (*f*) cooperante in hoc quoque ipso sanguine spiritibusque: Non quod ex humorum prolapsu productus tumor nulla secum trahat incommoda; quin potius

(*b*) Hippocr. lib. de flat. §. 15.

(*c*) Idem lib. de aer. aq. & loc. §. 17.

(*d*) De flat. §. 13.

(*e*) Ibidem.

(*f*) Ibid. §. 12.

potius gravius ipsa Arthritide symptoma, afflictæ partis aliquando dislocationem, nodos ac tophos, inducit: Dislocatio enim, in coxa nonnunquam & in aliis partibus, ab ipsa Arthritidis continente causa in se spectata, excitari nequit, humorum nimio illata insultu; non quod humorum illa defluxio, in articulos affatim irruens, illos è suis pyxidibus vi possit extrudere; verum quia acerbus ille dolor humores alliciens, & auxiliatrix natura eosdem emittens, tantam eorum copiam in læsam partem eructant, ut ossium ligamina vinculave, iis saburrata, laxentur ac molli lentitia solvantur, atque ita è sua cavitate os recedens, dislocationem post se relinquat; quæ non tantum in coxendice (licet illius præsertim plurima calamitosa apud scriptores exempla prostent) verum etiam in quovis articulo contingere potest; præcipue si (*g*) incautus Medicus præposstera remediorum applicatione, humorum illum decubitum, doloris vehementia & naturæ impotentia, jam nimium, magis irritet & augeat; uti crebrior (*h*) balneorum usus, & id genus medicandi comprobat; quod facile prævideri potest, ut postea ostendetur. Præterea, humorum illud profluvium immedicabile nodorum tophorumque malum quandoque ciet, quando partes illorum tenuiores dissolvuntur & dissipantur, ac fæx quædam (ut cum (*i*) Fernelio loquar) manet, quæ frequenti influxione vitiosi laticis coagmentata in nodos (*k*) to-

(*g*) Memorabilem casum habet Paræus in sua chirurgia, fol. 256.

(*h*) Videsis Fernel. pathol. lib. 6. cap. 18. aliosque.

(*i*) Loco dicto.

(k) De tophis, sed venereis, unum memoratu dignum, & à me, nosocomii apud Jacatrenses Batavos inspectore observatum exemplum, hæc revidenti occurrens, adjiciam;

(k) tophosve concrescit; vel etiam, si admodum acris sit, ipsa ossa nonnunquam deterit, eaque sic calciformi crusta obducit, quæque humida, quasi acoris calcinatione, corrodit, ut illa fragiliora attritas partes amittant (quæ vel in tophaceam materiam crassescant, vel gypsi vel calcis instar concretam, albam & friabilem, vel in pultaceam, lentumve mucum coalescant) ut in sumptis quantisper contractisque articulis digiti sæpe arctius compingantur, veluti misera (l) ægrorum sors non semel

Vir nauticus, triginta quinque circiter annos natus, Veneris lue, quam Arthritidem dicebat, nuper infectus, tophi vestigium dextram super tibiam in convexæ partis meditullio retinuit, quod navali labori insudans, lori asperitate, pedes nudus, ruditer radendo disrupit; quocirca ut ipsum tibiæ os denudaretur, pleniore incisura instratas partes detexit Chirurgus, & actuali cauterio identidem inussit, magno cum ægri dolore, tametsi periosteum bene abrasum esset: Atque ita nec urendo, nec radente ferro dedolando nihil proficiens, propius insp exit inquinatam tibiam Ch rurgus, quam exiguo foramine (quod spatulæ, ut vocant, apicem vix admittebat) pertusam invenit; atque eapropter trepanum imposuit, lamellamque ad ossis cavitatem extraxit; ubi loco medullæ, fungosam admodumque sensibilem carnem (quousque tactu penetrare valuimus) reperiimus, non ausi ob sensus teneritudinem, ultra urere; quapropter eadem huic plagæ, quæ capitis vulneribus, medela adhibita fuit; cujus hic eventus erat; Tibia illa veluti cranii fractura cum siccis plumaceolis aliquandiu deligabatur, unde levis fungosæ illius carnis, quæ medullæ loco erat, excrescentia & parva saniei excretio sequebatur; postea caro illa, cum ficca carptura deligata, luxuriabat, tandem consolidare cœpit, ubi tamen venereæ luis signa se prodebant, quocirca ordinariæ insuper curæ, me inscio, destinatus est hic æger, non multo post tempore sanus. (l) Sic novi in Gelria, Consulem, cui omnes fere manuum digiti couniti erant ex tophis, incurvatum valde dorsum, tophacei pedes, & nescio quæ non. Alibi alios.

me

ne docuit; cæterum (*m*) insolubili nodorum tophorumve labe articuli dissiliunt, distorquentur, & pereunte motu, incurvescunt. Eaque vel naturæ vel artis vitio articulis accidit deformatio: Naturæ culpa, cum caloris nostri vel accidentariæ inflammationis vi tenuior pars exhalat, crassior vero & tenacior superstes coagulatur & concrescit; Artis noxa idem nimiopere, proh dolor! evenit, dum prævaricosa manus (*n*) repellentibus, nimisve exsiccantibus & (*o*) perfrigerantibus mediis abutitur, quibus depravatus, seu tenuitate peccans, humor intro pellitur & inspissatur, eoque magis crassior illa, quæ sæpenumero in manifestum tophum induratur: Vel etiam perverso (*p*) calefacientium nimiopere medicaminum, balneorumque immodica adhibitione; ubi (*q*) rarefacto corpore à calore fomentum spiritus inde

(*m*) Juxta vulgatum illud Nasonis; Solvere nodosum nescit Medicina Podagram.

(*n*) Irà gallam & hypocistida Arthriticis damnose præscribit ex aliis Plinius.

(*o*) Sic multos vidi podagricos, qui levaminis spe affrictos pedes nive contegebant: Doloremque exinde sæpius mitigatum

comperi, sed ægros pariter debiliores & malesuada febre correptos. Ergone incassum monuit Hippocrates aphor. 25. Sect. 5. ubi inquit; Frigida, velut nix, glacies, defluxiones inducunt, tumores in articulis, & dolores absque ulcere, & podagricas affectiones, & convulsiones. Et quid commune magis tonsoribus nostris, quam in pedum captura ad oxycraton, quam suam Poscam vocant, refugere? Atque hujus facultatis plurima remedia, graviora malis, quæ prudens & morbi hujus gnarus Practicus cane pejus & angue fugiat. Abblandiuntur illa equidem plerumque in primordio, sed nocentiora cordi figunt spicula, sanitatis & vitæ acerbam labem: ut supra relatum. Verum quod ἀποχετικὰ & adstringentia medicamina Arthriticis auxilientur, id præsertim in principio vel morbi vel ejus paroxysmi autumo scioque; opitulari autem coarctando poros corporis; unde insitus partì

calor difficilius transpirat, novique caloris accessu potius augetur; atque hinc frigidior ille flatus aliquantum mitigatur & dispergitur, calidiusque & nobilius microcosmi clima majori cum noxa petit, ubi repulsam passus ad pristinum redit stabulum, atque inibi reclusas reperiens fores, ferocior evadit & in tenerrima sensus organa calcitrat indomitus: Caveant igitur in articulari morbo ab insidiantibus adstringentium blanditiis sanitatis moderatores: Caveant se, v. g. ab aluminis usu Arthritici, sive in fomentis balneisve, cum naturalibus tum artificialibus, sive aliter adhibito, uti Hildan. cent. 5. observ. 83. & cent. 6. 85. præcipit; illius n. damnum in semetipso expertus est: Etiamsi alumen calidiuscquoque præditum enuntiet Dioscorides. Hæc enim facultas alumini accidentaria est, ob dictam rationem. Balnea si quis amet, intret potius sulphurea, quorum utilitatem in Arthritica affectione apud Japones comperi. Et si de tertia medicaminum virtute quæratur, sudorifera cæteris præponerem anti-arthriticis; sed quæ moderato calore polleant: Quorum præstantiam in articulorum dolore vide apud Hildan. cent. 5. obser. 83. & cent. 6. observ. 82. Aliqui vomitoriis Arthritidem fugare contendunt; fateor, vomitum in principio morbi, cum in orgasmo sunt humores, quandoque utilem & efficacem; uti ex eodem Hildan. cent. 6. observ. 84. etiam discere datur. Sed non est hic imitandum emeticophili Mayerne (à quo Anglorum Practici frequenten vomitoriorum usum hauserunt maxime) exemplum, qui in singulis fere morbis indiscriminatim emesin præscribebat. Quod autem reliquam anti-arthriticorum medicaminum diversitatem attinet, ego equidem cum Andrea Cnoeffelio concinerem, ubi dicit; Purgationes sive turbationes & colliquationes potius liquorum naturalium, & venæ sectiones è consortio meorum in articulari morbo medicamentorum exesse volo; nolo enim per virium & vitæ latrocinia mederi; si alvus, prout sub dolore fieri solet, constipatur, nec bene respondet, ad obsequium redigatur enemate domestico, citra solutiva parato, & non nisi constipationis necessitate repetitu. (p) Atque ita refert Duretus in Hollerium; Principem *de Nemours* abusu olei ceræ, arte chymica extracti in ἀδυναμίαν progrediundi incidisse: Loco supra dicto: De aliis alii. (q) Hippocr. lib. de flat. §. 14.

exhauritur, ut, tametsi quies hinc aliqua & mitigatio dolorum procuretur, fiat simul humorum concretio & pertinax tumorum

morum induratio: Quapropter in vulgari Arthritidem curandi methodo (r) moderatè calefacientia, emollientia & desiccantia cæteris anteferrem. Sed ne extra oleas. Enimvero hæc deformia motus impedimenta, impote natura, non simul & semel prodeunt, sed pedetentim accrescunt; Ubi semel jacta est calciformis materiæ basis, iterato humoris, vel in semet concrescentis, vel ossa corrodentis, affluxu augetur, ut tandem non modo artuum motum vitiet illosque incurvet, verum etiam nimis extumefactæ cutis repagula, ut illa hanc findat, hæc illam fundat: Damnosa verò Empiricorum prævaricatio & cæca medela uno actu & ictu articulos motu (f) in perpetuum aliquando orbat; uti à me aliisque pluries observatum est, dum solamen mentientia pharmaca adhibent: Sed facilis est prudenti Practico præcautio, ut in curatione, quam jam occipimus, docebitur.

(r) Tales vires Artemisiæ adscribit Galen. de simpl. medic. facult. lib. 6.

(f) Ut de Johanne Harlemensi secundo pedestris cohortis Præfecto, refert Rever. P. Bushovius, P. M.

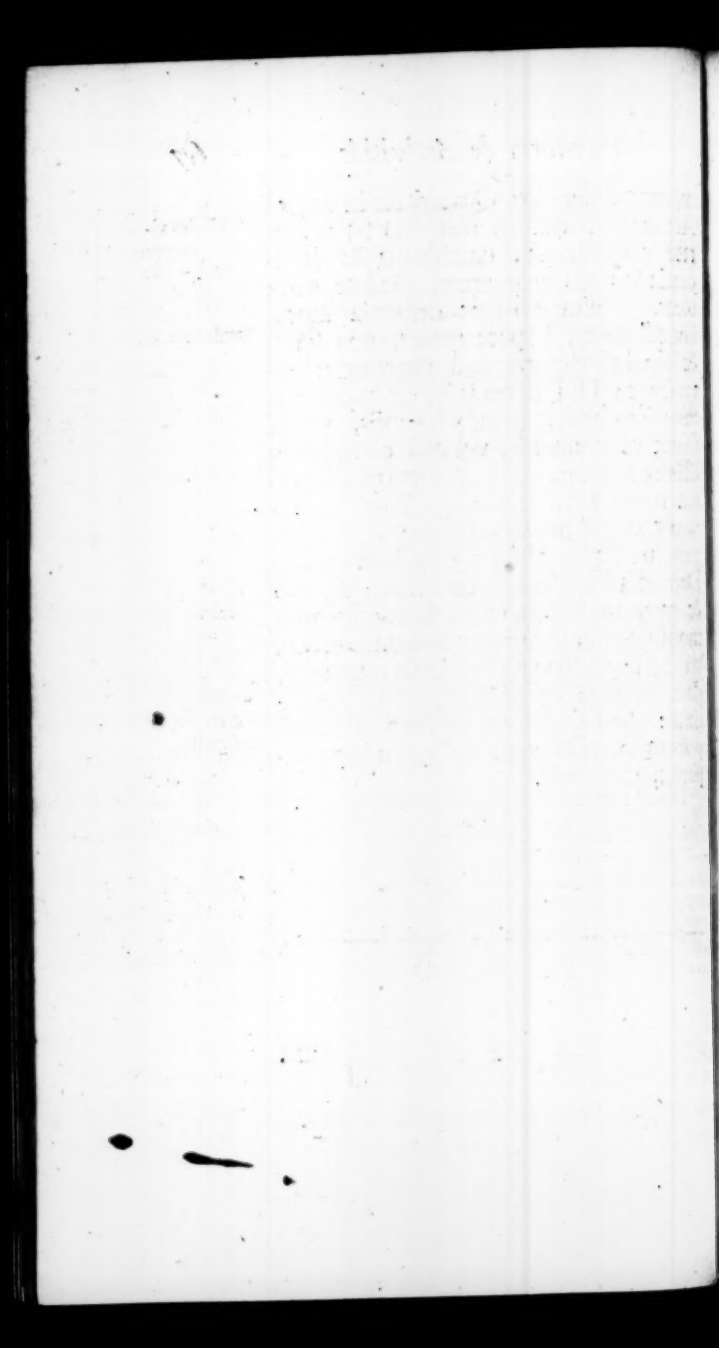

Pars III.

Therapeutica.

ANtequam ad Ægrum ingrediaris, hoc cognitum habeas, pleraque non ratiocinatione, sed auxilio rerum opus habere; ubi eventum ex experientia discernere oportet; hoc enim gloriosum est, inquit (*t*) dolorum curator (*u*) Hippocrates: Qui tanto (*w*) molimine non egeret, artem Medicam existere docturus, si nostro revivisceret ævo; in quo quot garrulas anus, quotve morosos senes, tot Medicinæ declamatores Asclepiadæum cantare melos, certumque professa fide solamen promittere; Et si in fora veniret, ingentem Impostorum offenderet gregem, (*x*) pernicioſam hominum fæcem, qui ruditate & inscitia sua imponentes, & in

(*t*) Sic Hippocratem Pætus vocat ad Artaxerxem Regem ita scribens; Hic est sanitatis pater, hic servator, hic dolorum curator; in summa, hic divinæ scientiæ princeps est. Hippocr. in epist. p. m. 898. (*u*) Libr. de decenti ornatu, §. 1. (*w*) Uti patet lib. de arte & de veter. medicin. (*x*) Inhumanos Carnifices nuncupat Hildan. cent. 5. observ. 37. De Empirico referens, qui de panacea & cito certoque Arthritidis remedio gloriabundus non unum miserrimè necaverat ægrum.

circulis civitatum versantes, vanissimo verborum strepitu panaceæ miracula jactant; His verò mendacibus & inanibus Medicastris præstaret tacere, quam in detrimentum proximi nociva remediorum crepitacula credulis obtrudere; quibus (*y*) nulla pœna in rebus publicis statuta est, uti præter Plinium in sua Lege conqueritur (*z*) divinæ scientiæ Princeps, præter ignominiæ; verum cum (*a*) nihil honoris vel ingenuitatis habeant, nihil quoque ipsis detrahi potest.

(*y*) Hippocr. de lege §. 1.
(*z*) Vide supra.
(*a*) Celsum respice libr. 8. cap. 4.

Patet id in Arthritidis cura, quam innumeris antidotorum arcanis, (*b*) malo thesauro & infelicibus opibus, peregisse contendunt multi, dum sæpe plus, quam ipse morbus, nocent. Sunt qui (*c*) perunctionem cum hydrargyro (ut ex multis unum tantum exemplum producam) durum medicationis genus, acerbo cum discrimine, & ut plurimum recidiva ægri, adhibent; quibus ad solem cæcutientibus longum vale præfatus cum (*d*) Fernelio, genuinos medicinæ alumnos appello, qui dum secum habitant, curationem articularis morbi (*e*) difficillimam confitentur; tum ratione ipsius morbi, ob diætæ, *&c.* errores, tum ratione paroxysmi, & quod Arthritidis fuscitator flatus (humores inqui-

(*b*) Hippocr. de lege §. 3.

(*c*) Videatur Fernel. de lue venerea cap. 6. ubi de curatione per hydrargyrum; qui sane meretur legi, non tamen coacto assensu, sed prævio examine ab ipsa experientia desumpto. Inunctionis hujus refutationem simul & patrocinium vide apud Hildanum cent. 4. observ. 82. & seq. (*d*) Ibid. (*e*) Vide Jonstoni ideam universæ medic. practicæ libr. 6. cap. de Arthritide; aliosque.

unt authores) intimis membranarum cancellis incarceratus propter partium densitatem & frigiditatem haud facile discutiatur: Hunc pertinacem & rebellem morborum principem nuncupant, qui sævi instar tyranni afflictorum lamentationes respuit, remediorum supplicationes vilipendit, & Medicorum tentamina flocci facit, cum & his ipsis funestum sæpius indicat bellum, (*f*) Bacchi Venerisque filia, (*g*) inimica pauperum, Regum potius turres, somno vinoque sepultas, quam egenorum casas, in quibus parca & labore conficienda vita corporis necessitates deducit, invadens.

(*f*) Sic podagram vocant Poëta: Uno na[illegible] modo [illegible] Ven[illegible] cent. [illegible] enim cu[illegible] dicit Hi[illegible]

ternum tum externum usum Arthriticis damnosum cent. 6. observ. 32. Quod tamen cum distinctione assumendum; ubi enim intemperies calida Arthritidem comitatur, nocebit calidum, ubi frigida frigidiusculum vinum: In calidam enim & frigidam distinguunt authores Arthritidem; ego illa ejus symptomata censeo. (*g*) Μισόπτωχον dixit Arthritidem Homerus.

(*h*) Illum circumfusus honos & albis fama jugalibus sequeretur, illeque multo pretiosus auro foret, qui dirum potentum imprimis carnificem tollere posset Arthritidem; dum, veluti vultures apud inferos Tityi discerpunt jecur, gravissimis tormentis artus cruciat hic irrisor Artis & Medicorum opprobrium morbus; cui hactenus nullam tutam (mirandum, an deplorandum magis?) medelam invenit Europæa Ἰατρεῖα· Ἐι καὶ (*i*) τοῦτο οὐκ ἂν τέχνης ἀλλ' ἀτεχνίας ἔργον ἐστί. Artificum ille defe-

(*h*) Sarbiëvius in lyricis.

(*i*) Hippocr. libr. de arte [illegible]

defectus est, qui de mutuis controversiis magis soliciti, quique in veram proximamque articularis morbi causam vel negligenter vel prævaricanter inquisiverunt; Ex cujus ignoratione (*k*) ille hactenus pro immedicabili derelictus est: Ast facile est, (*l*) aliorum opera reprehendere, emendare difficile. Sed cum (*m*) morbi multi sint qui non in manifesto loco hærent, & ad interna vertuntur, uti qui (*n*) ad ossa conversi sunt: Atque (*o*) horum quidem omnium infallibiles medelas esse oportet, non ob id, quod faciles sint, sed quod certo invento constent. Verum, proh dolor! quantis distant ab hoc Hippocratis instituto Practicorum filii, qui (salva eorum authoramenti & sedulitatis laude) fortuna potius quam arte Arthritidem curarunt, curarunt saltem aliquando; Quocirca etiam plurimi non minimarum gentium scriptores, in suis de universa Medicina monumentis, Arthritidem ob medelæ gravamina præterierunt; Sunt etiam, quos humanitatis miseret, quod post tot annorum series nullum hucusque medicamen certum contra Arthritidem repertum sit; Quosdam quoque major de hoc morbo ejusque essentia admiratio, quam solicitudo, tenuit, animo despondentes in eo, quod præstantes quique & experti hunc morbum bene dignovisse, nedum curasse, nequiverint; Unde multi miseri ægri quasi desperabunda valetudine succumbentes, medentium opem

(*k*) Ut fatetur Fernelius de Arthritide loco crebrò citato.

(*l*) Quæ si recta sint, reprehensio illa magis proditio naturæ, nempe calumniatricis, aut ignorantia artis est: inquit Hippocr. de arte §. 1.

(*m*) Ibid. §. 16.

(*n*) Ibid. §. 17.

(*o*) Ibid. §. 16.

opem aspernati sunt, creberrime comperti, omnis generis etiam medicamina frustra adhibita malum sæpe exasperare & depravare potius quam corrigere, multo minus auferre: Hinc, (p) qui alios vincere suetus erat Magnus ille Carolus, à morbo tamen hoc sæpenumero victus, in his similia (q) lamenta erupit;

(p) Uti Thuanus lib. 21. Histor. de ipso scribit.
(q) Quæ Sennertus alicubi refert.

Optima sunt Podagræ pharmaca, flere, pati. Atque non solos Medicos, ut Hebræorum Rex (r) Asa solebat, sed Dominum quærere. Ergone (s) incurabilem dicemus Arthritidem morbum? Hactenus, inquam, securum medicamen præstolatur Europæus orbis; cum irradicati mali folia sæpius decerpi, radicem rarissime evelli, viderit: Externa illa levaminis blandimenta momentanea plerumque sunt, difficulter fidenda. Num (t) duro nodo durus adhibendus est cuneus? (u) Quæcunque non sanant medicamenta, ea ferrum sanat; quæ ferrum non sanat, ea Ignis sanat; quæ Ignis non sanat, incurabilia putare oportet: Ergone cum Democrate apud (w) Galenum effabimur? Unus est omnium curæ modus, computare Igne.

(r) Et languit Asa in anno nono & trigesimo regni sui pedibus, usque valde languit, & in languore suo non quæsivit Dominum, sed Medicos. 2 Chronic. 16. 12.
(s) Qui Arthritidis scaturiginem demit, demit unà vitæ: ait Cardanus: Verum, quî sic, subtilitatis Doctor? (t) Juxta illud Hippocratis; Ad extremos morbos exactè extremæ curationes optimæ sunt. Aphor. 6. Sect. 1. (u) Aphor. 6. Sect. 8. (w) Lib. 2. de antidot. cap. 6.

Hac igitur opportunitate prima causticorum discrimina levi pede percurram. Ignis à multis retro seculis apud Medicinæ proceres in actualem & potentialem dispar-

partitus est; hic iterum in rubificantem & vesicantem; Rubificans porro (Veteribus valde usitatus) juxta subjecti sui pabulive differentiam subdivisus est; ita qui præcipuum ingrediens picem habet, picatio sive dropax; & qui ex sinapi semine præsertim conflatur, sinapismus vel phœnigmus, appellatur. Tanti apud antiquos momenti erat, genuinam indolem, differentiam & operationem ignis novisse; quoniam in desperatis affectibus ignis & extremum sæpe asylum est; quis igitur omnem non navabit operam, ut veram hujus remedii naturam intelligat? Hanc subtili philosophemate enucleasse extra scopum nostrum est; quomodo scilicet minimæ flammæ particulæ intestina lucta motum, tenaci & expansiva pabuli illius (olei nempe) extensione pelluciditatem lumenque, & vehementi secretarum & colluctantium particularum (cum scilicet illarum aculeos mutua confrictione exacuerunt) pressione penetrantem æstum excitant, qua in acie repugnantes illas particulas suis coloribus (sicut militum turmæ suis vexillis) proprietatum suarum signis, perspicax rerum naturalium indagator utili & jucundo spectaculo discernit: Sed ne extra metam, illa recolligam, quæ (x) alibi latius deduxi, primarias corporis humani partes, quæ in variis affectionibus inuruntur, tum materiæ causticæ differentiam, examinabo.

(x) In meditat. meis in text. Hippocr. de vet. medic. §. 24.

A capite igitur principium; hoc contentum cerebrum, ut ex (y) Hippocrate sæpius jam citavi, sedes & metropolis frigidi & glutinosi est, hoc denuo præ omnibus congruam flatibus causam constituit, qui non solum caput, sed & ex capite singulas universi corporis partes, tanquam hostiles copiæ, invadunt; quippe in capite occlusi dolorem, vertiginem, oculorum obfuscationem, lethargum, paralysin, aliaque innumera mala, seminant; extra caput prosilientes hi flatus in oculos, nares auresque sæviunt, rheumatumque aut catarrhorum syndromen effundunt; quorum præambulones, duces atque comites sunt hi flatus; qui porro dentes discruciant, gingivas tumefaciunt, guttur atque præcordia rauca crudaque reddunt; pectus ipsum obsidentes tussim, phthisin, & asthma, aliaque medii ventris vitia, progenerant; artus denique acerbo & pertinaciter mordicante dolore divexant: Verbo, nulla etiam universi corporis pars à ferocientium flatuum impetu immunis est; quinimo duri pectoris sit oportet quicunque ab effræni hoc sanitatis hoste non feritur; quare hi victores maximi in hac acie censendi sunt, qui malignum hunc hospitem in cunis suffocare noverint.

(y) Libr. de princip. §. 4.

Arabes, qui efficaci Chirurgia ægris majus emolumentum, quam jucunditatem commodumve adferebant, hos perversæ indolis flatus in suis natalitiis confodere, secare atque comburere contenderunt; frontem

tem enim atque occiput, necnon tempora & pone aures locum profundis sulcis aperiebant, ut male feriatum illum flatum, morborum omnium satorem, in exitu præpedirent; cujus varia apud Albucasin, Mesuën, Paulum, alioſque videre licet; quorum quædam exempla in operationibus Chirurgicis recenſet H. F. ab Aquapendente; atque hanc ſeveram manuum artem hodie etiamnum apud Arabes Ægyptioſque in uſu eſſe, teſtatur Proſper Alpinus. Conſpexi & ego multos Africæ Incolas nigritas, qui non adeo ut ornatum concilient (quanquam & pulchritudinem quandam in hoc ponant) quam ut hos flatus nocivos, eorumque mala ſeminia à partibus ſubjacentibus removeant, nunquam de capitis dolore aliove incommodo queruli. Quid igitur de temporalis muſculi vulnere dicendum? de quo omnes fere poſt Hippocratem medicinæ alumni ſoliciti fuere, atque in cranii fracturis, fiſſuris atque contraſiſſuris accuratè obſervant Chirurgiæ periti.

Sed ut ſermonem corripiam in viam; hos pravi generis flatus inuſtionis medio (id enim propoſitum noſtrum eſt) eradicemus: Itali (quos inter excelluit nuper M. A. Severinus) Arabes (quorum primipilus Albucaſis eſt) in hoc ſequuti, fonticulum coronali ſuturæ inurunt, ut ſupervacuos cerebri humores (ut illi volunt) exantlent; vel (uti ego ſuſpicor) præſertim ut maleficos illos flatus eliciant:

Hujus

Hujus operationis methodum accurata prolixitate descripsit (z) H. F. ab Aquapendente, succinctè illius epitomator (a) Joh. van Horne; requisita autem instrumenta delineavit (b) Scultetus, ubi Aquapendentis fistulam, ferri candentis excipulum, quo vicinæ partes, dum aliæ uruntur, defendantur; atque inustoriam Julii Casserii Placentini capsulam, addit: Integram methodum cum singulis circumstantiis descripsit (c) author idem. Inurunt etiam infantum occipitia, ubi epilepsiæ, paralyseos, vel lethargi quædam signa in illis deprehendunt, vel ubi talia mala metuunt; prout apud eundem (d) H. F. ab Aquapendente docetur; instrumenta hic necessaria depinxit (e) Scultetus; administrationis modos explicavit (f) idem: Ita refert (g) consultiss. Tulpius; Infantem in cunis vagientem ac acerbissimis epilepsiæ insultibus adflictum convaluisse per inustum nuchæ (in qua setones, ut Chirurgorum vulgus vocat, fonticulosve prefert inuri vel secari Hildanus) ulcusculum. Glandula lacrymalis inuritur, ubi caries ossis sub ea delitescit: Aurium lobi inuruntur, non ut protervo fastu inaures suspendantur, sed ut serosa colluvies, in qua maligni illi flatus hospitantur, extricetur: Narium polypus inuritur, uti apud H. F. ab Aquapendente, Severinum, Scultetum, & sigillatim apud egregium illum Germaniæ Chirurgum (h) Matthæum Glandorpium videre datur: Putridi

(z) 1. Cap. operat. Chirurg.
(a) In sua microtechne Sect. 2. part. 2.
(b) In armament. Chirurg. tab. 1.
(c) In explication: tab. 27.
(d) Operat. Chirurg. cap. 6.
(e) Armam. Chirurg. tab. 7.
(f) Tab. 32.
(g) Lib. 1. observ. 56.
(h) In suo gazophylacio.

&

& carie exesi dentes inuruntur, ut ulterior putredo & corrosio arceatur: Stomachum, hepar atque lienem inurebant Arabes, vel ut frigidam earum intemperiem emendarent, vel ut occultum pus expellerent, vel illorum viscerum duritiem scirrhosve discuterent: Os carioſum inuritur, ut corrosiva ejus putrilago tollatur, putrefactum separetur, & noxius humor exsiccetur: Pestilens carbo inuritur, uti illius venenum eradicetur simulque consumatur. Memorat in suis epistolis Joh. Langius, Germanos milites, dum castra sequentes & Chirurgorum opera destituti, pestifero anthrace corripiuntur, infectam manu allevare cutem, hinc candente ferramento perfodere, & adusto loco radicem hellebori nigri infigere, ut virus demant: Severum sane, sed & efficax ac salutare remedium! Pars vel virulento morsu vel ictu læsa inuritur: Ingens hæmorrhagia post membri alicujus extirpationem nonnunquam inuritur, ut sanguis sistatur, escara promoveatur, & pars sana corroboretur: In paneritio, varicibus & hæmorrhoidibus ultimum sæpe refugium inustio est: Tandem inuruntur artus (ad hunc ex professo collimo, scopum) ut delitescens vehemensque dolor tollatur, vel ut articulorum ille tortor, damnosus ille flatus, qui humores exacerbat & irritat, fugetur, atque (uti adjungit Hippocrates) ut tumor evanescat, vel ut imbecillum dearticulatumve membrum restauretur. Qui in hac inurendi

urendi arte cupit erudiri, Arabum de Chirurgia codices, ut & monumenta Hippocratis ac Celsi, & ex modernis H. F. ab Aquapendente, ac M. A. Severini de efficaci Chirurgia (in qua speciatim etiam de hac Chirurgica pyrotechnia ejusque partibus entopyria & exopyria, tractat) scripta evolvat: Qui necessaria hujus artis instrumenta desiderat, plurima, cum veterum tum recentiorum, apud præfatum Scultetum in armamentario inveniet.

Enimvero non minus dolorifica operatio hæc, quam illius apparatus ægris formidabilis, existit. Non equidem diffiteor, sæpe perquam necessarium esse, candens arripere ferrum, atque absque metu, absque ullo ex patientis vagitibus affectu, idem adhibere; putem tamen, haud infrequenter crudelem hujus remedii abusum esse, quando mitiori medicina cura potest perfici: Veterum saltem aliqui petulanti sæpe sævitia hoc medicaminis genere fuere usi, vel ex duriore sua indole vel ex blandiorum mediorum defectu, vel ex ægrorum robore: Verum postquam alma Hygieia cum tempore accrementum majus & quandam quasi perfectionem nacta fuit, plurima ex his crudelitatis adminiculis fuere abolita, usquedum temporum decursu cuti magis indulsere homines, & ((*i*) ut Hippocrates) multa arte excogitata edulia adinvenere, delicata sensuum teneritudine majores suos præcellentes pyrotechnica remedia ex Chirurgica arte proscrip-

(*i*) Libr. de ver. medic. §. 17.

scripserunt. Si verò nostra tempora respiciamus, experiemur, peritum Artistam crebro negligi, imo contemni (uti Quirites Archagatum, quem primum ut præstrem Medicum venerabantur, civitate ac ædibus donabant, postea ob sectionem & ustionem sæpius iteratam, impensè vituperabantur) quia, tametsi necessitas id summopere expostulet, corporis vitia igne aliquando domare conatur. Ita hodie multi valetudinaria sua membra in molli lecto corrupta malunt, quam ut salutaribus remediis eorum curatio procuretur; quia scilicet brevi tempore dolorem sustinere tenerentur, quo alias ad miserum sæpe exitium discruciantur. Enimvero segnis illa philautia & panicus terror inconsulta potius crudelitas est; sic ut jure quis possit ambigere, num hodie plura & graviora mala præpostera inustionis negligentia infestent, quam olim luxuriante ejusdem abusu incruduerunt. Cujus rei momentum perpendens M. A. Severinus pyrotechnicam hanc in Chirurgia artem (quæ apud Italos adhuc quodammodo in usu erat) veluti ex orco revocavit, atque illius artis utilitatem examinans docta experientia ad miraculum usque exercuit; ac aliquid hujus ævi deliciis concedens non in solis candentibus ferramentis hæsit, sed ad exemplar Veterum Græcorum (quorum protomedicus Hippocrates fuit) & imprimis Arabum (quorum princeps Chirurgus Albucasis extitit) Ægyptiorumque materiæ caustic-

sticæ differentiam præ aliis sedulo investigavit.

Metalla, quæ, dum candent, anguſtis minimarum particularum, ex quibus componuntur, cancellis ignem diutiſſimè recondunt, omne id, quod attrectant, devorant atque conſumunt, humores incendunt, quos, dum acrimonia peccant, plerumque magis exacerbant, partim penetrante ſuo æſtu, partim vitriolicarum partium (quæ acrium humorum arroſione ſe produnt) perforandi vi; quam ob cauſam aliqui ex argento aurove inſtrumenta cauſtica excogitarunt; quoniam particulæ in rectificatioribus & ſubtiliorum elementorum metallis hiſce arctius compactæ ſunt, quæ ideoque ſalſas & acres ignis particulas difficilius & quidem operandi energia relicta admittunt; quanquam & hæ vicinas partes inflammant (quamobrem Chirurgiæ gnari defenſiva media quæſivere perpetim) ſingulas univerſi corporis partes ad mutuum conſenſum excitant & proritant, ita ut Natura, affecto loco opitulari ſatagens, malignos æque ac benignos humores eo ablegat atque demittit, qui adeoque copioſa ſua alluvie & acrimonia nocent. Taceo etiamnum cujuſlibet ægri præ ignitis ferramentis, dum in conſpectum, nedum in uſum, veniunt, formidinem: De hoc crudeli & acerbo remedii genere proverbio dixere veteres; Mala medicina eſt, quæ de ſano aliquid demit: Hæc omnia (& ſi quæ ſunt alia) rationum momenta

inustionis utilitatem & necessitatem non tollunt. Notabilem historiam habet Ampliss. (k) Tulpius de Legato quodam in acerbissimum coxæ dolorem collapso, qui nihil non molitus, quo evaderet hunc cruciatum; sed remediis parum aut nihil proficientibus, neque ulla affulgente sanitatis spe, decrevit, vehementi morbo succurrere remedio æque vehementi, & maturè devenire ad ferramenta candentia, ceu ultimum in inveterato morbo refugium; fecit itaque Chirurgo copiam adurendi ad ipsum usque os; contendens, hac ratione (quod bene observandum) elicere materiam *delitescentem sub membrana ossi circumducta*; cui operi operam satis rigidè dabat Chirurgus, non cursim sed lenta manu, femori candens ferramentum identidem imponens. Sed hæc inusitata crudelitas quos non perterreret? Quapropter aliqui actualis hujus ignis sævitiem aspernati, artificiali quodam causticò remedii hujus vehementiam mitigare voluerunt, quod post rubificationem, vesicas & nonnunquam ulcera efficit; quem in finem variam materiam adinvenerunt; ut nasturtium, sinapi, radicem enulæ, bryoniæ, lepidium, stercus columbinum, caprillum, unde διακαυσεις, singula aceto pista; adhæc scillam, tunicas allii & nuclei, pulegium, ranunculum, thapsiam, tithymalum, euphorbium, fæcem ustam, acria metalla, lac ficulneum, quod ante maturitatem pomi excipitur, & in umbra siccatur, vulnera aperit, &

(k) Libr. 3. obs. IV. 26.

& cum axungia exterit verrucas. Quin præter hæc omnia cantharides quibusdam in communi usu sunt; de quibus miranda crepant in vetustis vitiis, atque experientia sæpe probantur; quanquam haud infrequenter magistros suos arcano deludunt toxico, quod lotii spermatisque organa incendit & irritat, cæterosque humores exagitat atque acuit; ubi ignis noxios humores consumit, parteſque ipsas corroborat, &, si de nostra materia caustica loquamur, ipsos animales spiritus sua fragrantia reficit. Qui malignitatis cantharidum exemplum novisse cupit, legat inter alios (*l*) Jacobum Hollerium, ubi secus ex professo cantharidum usum in multis inveteratis & contumacibus malis maximopere commendat, sed addit, iis admotis vesicæ configuntur, humor exprimitur, relinquitur ulcus; verum maturius detrahendæ, quam existant bullæ, si tantum vita calorque refovetur, quia sic exhauriant, quod ad redintegrationem partis attractum sit. Hildanus cantharidibus hoc tribuit encomium, illas videlicet nativum calorem, præsertim in senibus, extinguere; adeo ut prudenter applicari debeant, prout id (*m*) exemplo hydropicæ docet, quæ cantharidum adhibitione cum copioso aquæ effluvio multum nativi caloris, & paulo post, ipsam vitam perdidit. Similia plurima in cantharidum vituperium ab aliis quoque authoribus recensentur: Non idcirco circumspectum earum usum reprobo, utpote qui

(*l*) Institut. Chirurg. lib. 3. cap. 5.

(*m*) Centur. 1. observ. 49.

illas & mihi & aliis laudabili effectu sæpe præscripsi; sed respectu nostri inusti-onis medii, certioris & præstantioris efficaciæ. Cantharides dubii & noxii eventûs sæpe reprehenduntur, non autem cantharides solùm, sed etiam generatim omnis potentialis ignis, quippe hic, teste (*n*) Galeno, putrefaciendo agit; atque uti Petrus Apponensis; Corruptionem & necrosin infert gravem, penetrans magis lædit principatus membrorum, quam actuale, maxime cum fuerit his propinquè applicitum. Emphatico ratiocinio hæc vivè & verè prosequitur (*o*) M. A. Severinus; Potentialis ignis fractus contrariorum oppugnaculo atque obrutus, eorum miscella torpet, ac nisi calor partium nativus excitet, erigat atque irritet, perpetuo sopitus & desès manet; ubi vero revocatus est, quasi à perpetuis & semper novis compedibus atque offensamentis seipsum extricans & expediens vires suas tandem exerit omnes & longum effectum promit; specie sua innocens atque iners, quantum lentitudinis indulgentia sub accessu primo probatur, tantundem extremo furoris & malignitatis exitu fallit & membri cruciatibus & cordis angoribus & humorum attractionibus ac defluxionibus, vitii laborumque accessibus, ac periculis etiam vitæ; sic sua utitur pravitate potentialis ignis, & adhibentis imperio non obsequitur, & vitium deterius statu priore reddit; exemplo sint venenati morsus, in quibus potentiale

(*n*) De compos. medic.

(*o*) Pyrotechn. Chirurg. procem.

tentiale causticum fovet virus & amplificat, ut flamma oleo pascitur, actuale extinguit; quippe hoc terminos usti loci non prætergreditur, & adjumenti quæsitam opem adfert, simplex & omnis malæ qualitatis expers, atque si venenatum quippiam offenderit, hoc sive contactu, sive afflatu dissipat citius multò, quam sol subjectam sibi nebulam dispellit. Ast si à candente ferro petendum est auxilium, à plerisque ejusdem utilitas ob operationis crudelitatem & terrificum apparatum rejicitur. Quocirca in hoc omne hujus rei momentum consistit, ut aptior inurendi quæratur & inveniatur caustica materies, quæ minori cum dolore, quam candens ferrum, & majori cum securitate, quam cantharides, vel rubificantia, vel vesicantia remedia, aliave potentialia cauteria, unum idemque, imo ut plurimum plus, præstant: Atque hoc est in quod tamdudum sedulò inquisivere H. F. ab Aquapendente, & M. A. Severinus, duo Italicæ Chirurgiæ lumina.

Publico profuerit peregrinatio mea, si pertinaci morbo, diro humanitatis malo, tutum offenderim antidoton: Dum itaque apud Jacatrenses Batavos degebam, Amplissf. Orientalium Indiarum Societati inserviens Medicus, frugi fuit honesta cum viro pio Rev. D. Hermanno Bushovio, ibidem V. D. M. (qui magnum sui desiderium probis omnibus post fata reliquit) conversatio, qui de sua proximique, non modo animæ (quod propriè munus ipsi

erat) sed & corporis, salute solicitus, post varios & acerbos ægritudinis casus & multa tentamina in verum anti-arthriticum dudum inquisiverat & sedulò, tandemque invenit, quod mihi lubens communicavit ultro, cogitationes contulit & expostulavit censuram: Ego R. viri humanitati gratus, miratus paradoxiam, institutum, ambigua tamen mente, laudabam, medicandi genus, tantisper cruentum, seponebam, probabam emolumentum: Institit ille, & mea sensa amicus ultra extorsit, quocirca calamum arripui invitus, & dum itineri in Japoniam me accingerem, objectiones quasdam, præfationi subnexas, stringenti aliquantulum calamo compegi, quibus vir gravis gavisus potius quam gravatus largius respondere præ lethifera debilitate impos fuit, respondit tamen, sed compendiosè. Egò postea in Japoniam appulsus, ibidem omnes plurimis per universum corpus(o) profundis ac majusculis stigmatibus sine mulcta (p) inustos homines offendi: Tum ea, de quibus cum venerando hoc viro ratiocinando disceptaveram, experiundo

(o) Quod Japones magna ex inustione stigmata ac cicatrices gerant, hæ præsertim sunt rationes, 1. Quia plurimas stupas arremissiales, etiam grandiores, uni loco imponant, idque sæpius, repetitis vicibus: Quippe in locorum electione quadantenus superstitiosi sunt; quod non semper probo. 2. Quod post inustionem emplastra & pinguia plagis adhibeant; unde caro in ulcusculis luxuriat, quæ cum tempore callosam duritiem acquirit. (p) Appositè Hippocr. lib. de aër. aq & loc. §. 45. de Schytis refert, Reperias, inquit, exustos humorès ac brachia habentes, manuumque junctiuras, pectora, coxas & lumbos; nullam sane aliam ob causam, nisi ob humoris & molitiei naturæ detractionem; addiderim ego, fluxuumque noxiorum è corpore dissipationem.

accuratius

accuratius examinabam, quæ veritati consona retinebam, quædam etiam ab ipso mutuatus, quæ dissona rejiciebam, atque observata in unum cogebam fasciculum. Longum foret, singula observationum momenta congessisse; quare generatim tantum & obiter de Arthritidis cura, Sinis ac Japonibus usuaria, agam, reliquam medendi methodum suis relinquens authoribus & defensoribus: Namque integram curationis, quam vulgò docent, normam & remediorum genera, cum quorundam arcana, tum scholasticorum cognita, utpote satis prolixè à tot medicæ praxeos scriptoribus tradita (ne totiens coctam recoctamque cramben delicatioribus obtrudam) prætereo.

Sed in antecessum solvendus est, quem multi ignara aversione fabrefecere, nodus, experimentorum fide (uti in multis diffiteri nequeo) firmatus; quod nempe hoc inustionis artificium in regionibus cum calidis tum frigidis pluribus nocuerit quam profuerit; in calidis, cum illic intensior ambientis aëris æstus animales spiritus hiantibus cutis poris eliminet, nativum calorem minuat (neque enim ita longævi sub æstuoso quam gelido victitant mortales cœlo) viscera connata facultate privet, adeoque stomachi fermentationem, aliaque vel digestionum vel effervescentiarum ebullitionumve genera in corpore nostro pervertat & infringat, unde flatus facile copia peccant & robore; quæ omnia vitiata

Naturæ munia crebro *Moxæ* comburio, virium naturalium spirituumque animalium depopulatore ac prædone, in deterius ruunt, humores exacuunt, flatus generant, hinc morbos excitant varios: Fateor equidem sub flagrantiore sole circumspectius, nec ita frequenter, adhibendam esse hanc inustionem, quam quidem sub algidiore æthere; sed maximum vitium, quod quandoque damnum comitatur, ab inurendorum locorum ignorantia & imperitia procedit artificum; quoniam prævaricationes illæ non ipsi arti imputandæ sunt. Præterea non minor experimentorum (quæ in dictis terræ tractibus contrarium, inustionis videlicet hujus utilitatem, edocent) copia datur, major autem, in frigidioribus & Septentrionalibus locis, ubi gelu etiam ad ipsa ossa penetrat, tantoque facilius imbecillia ac porosa corpora infestat; ut non sit mirum, leve hoc artemisiæ incendium omne vitium radicatum semper evincere non posse: Qui autem hic de inustionis commodis ambigit, Japones visat Sinasque, qui (imprimis priores) in quovis sexu, ætate, morbo, anni tempore, regionis situ, summo cum emolumento corpora inurunt, infelices sane, si hoc medicandi genere destituti viverent, jam vero hac arte beati, dolorem pene omnem eludunt, saltem floccifaciunt; quia hoc exiguo remedio haud ægrè pellunt. Sed ad propositum.

Pro-

Provida & de humani generis conservatione solicita Natura, in singulis orbis partibus αὐτάρκης esse videtur; adeo ut barbaræ gentes debito remediorum apparatu non mage destituantur, quam qui longa arte, difficili judicio, ac periculosa experientia, infinita morborum auxilia excogitarunt, quibus Medici aliquando magis obruuntur, quam erudiuntur, ægrique premuntur, quam levantur: Hujus dicti fidem in diversis equidem, quas frequentavi, Nationibus expertus sum: Quid enim de Hitlandia effemur? ubi cœli rigiditas & soli asperitas, duræque & longæ hyemes nullam sinunt arborem & egenos admodum plantarum fœtus, parca medicamina, suppeditat; illic benigna natura panaceam ex Erica incolis monstravit, qua hæc Insularum pauperies undique locupletatur; ex hujus foliaceis florulentisque capitulis unguenta aliaque ad pleroſque morbos medicamenta faciunt: Attamen plus quam in aliis in Japonum gente, quæ à tribus imprimis sanitatis hostibus, moribus nempe suis, luxurie & otio, oppugnatur; Debilitans autem, quam patiuntur à moribus, noxa primo quidem in vestimentis, præsertim autem capitis tegumentis, consistit; Hi enim legali consuetudine infantium comam omnem plerumque plane deradunt, quam adolescentes longiorem densioremque gestant, apprime tamen ad ipsum usque pericranium, super coronariam futuram (ubi cum sagittali committitur,

titur, ac cranium maxime hiat) detonsa calvaria; ubi vero virilem ingressi fuerint ætatem, totum capitis verticem ad aures usque in orbem abradunt penitus, glabrumque servant, atque mundum urbanitatis ornatum judicant, (quod vigenariis minores solent, provectiores rarissime negligunt) derasa incedere calvaria, in quem cerebri clypeum omnia aëris, cum hyberni tum æstivi, injuriantia tela ejaculantur: Senes autem facti, naturæ debilitati (cum brumalia intense urunt frigora) capillitio tenui ex serico subveniunt aliqui.

Eorum porro decrepiti ætate viri, qui solitariam vitam communi gentis more agunt, vel monachi (quorum immensa hic est copia) vel qui Medicorum nomina profitentur, aliquique Magnatum ministri, præsertim qui culinaribus vel cubicularibus officiis inserviunt, & vetulæ cœlibes viduæque, nulla etiam vel sexûs vel ætatis habita ratione, caput omnino, vel nullo crine relicto, ad cutem usque ipsam detondent; unde cerebrum, (q) sedem illam ac metropolim frigidi ac glutinosi, algida humorum replent colluvie, corrupti simul & corruptoris flatus nido, cui omnium hic morborum author (ut (r) Hippocrates hunc vocat, & Sinæ, eorumque assiclæ Japones, sed imprimis experientiæ infallibilitas docet) incubat, (s) copiaque pariter peccans & robore conspicuus fit, hominemque lædit, ac inferiores

(q) Hippocr. de prisc.

(r) De flat. §. ſa pius citat.

(s) Ut loquitur idem de veter. Medic. §. 24.

feriores artus multiplici ægritudinum cataclysmo inundat; dorsi namque spina (cui forte hic immorigerus se insinuat flatus) descendens infestat nervos, quorum extremitates in fibras membranasque desinunt, atque ex his periosteum quoque (juxta Rev. D. Bushovii P. M. hypothesin, unicum & verum articularis doloris subjectum) conflari haud perperam quis existimet; quod ubi malignus ille pupugit flatus, atroci articulorum vexamine vellicatur: Sæpius etiam observavi vel necessitate coactos (cum v. g. vel magistratus suos compellare tenentur; hos enim nunquam irrasi adeunt; vel festis diebus, quos non nisi profani longiore capillo celebrant) vel munditie ductos comam radere cum bruma sævit, ubi subitaneus sæpe sequebatur per universum corpus horror, febris, cephalalgia, aliaque mala. Præterea quoque nudis pedibus incedunt omnes, nisi vel caduca senecta vel gelida vetet hyems, pedes ad talos tantum tunc contegentibus. Luxuries denique (in qua plerique Japonum, imprimis potentes, summum suum bonum collocant) eos à primis adolescentiæ annis in seram usque senectam Venereis actibus nimiopere & fœdissimè exercet, exhauritque vires & dissolvit artus, qui debilitati discruciantibus sic prostituuntur flatibus, quos imbecillis naturæ virtus, noxam repellere annixa, admittit, multis exinde dolorum insultibus subjecta. Sic igitur Japones,

pones, quibus validissimum robur natura, cœli temperies & soli indoles concessit, quique nullum (*t*) pestis norunt contagium, nec bellorum sentiunt clades, (*u*) otio & voluptatibus atteruntur divites, inedia pauperes, moribus ambo. Hinc, inquam, multigenam morborum syndromen accersunt, præsertim qui in capite nati ner-

(*t*) Pestem quidem ignorant Japones; sed tamen variolæ, illic maximè contagiosæ, tam sæva & multi-

jugi hominum strage has terras depopulantur, ut major etiam mortalium pars his hic aliquando succumbat, quam peste alibi: Atque idcirco præ labis istius metu, parentes liberos, mariti uxores, & quæcunque dulcia sint vel sanguinis vel thori pignora, relinquunt. Alibi narrabo, quas riduculas nænias & exorcismorum terriculamenta fugandis variolis, sed magis opimandis crumenis, monachi hic adhibeant. Quinimo Japones (eundem Sinæ morem habent) liberis dotati, ubi interrogantur, quot soboles alant? regerent totidem quot variolis adhuc nondum ægrotarint, reliquorum enim vitam in ancipiti locant, adeoque inter permanentes proles non numerant. (*u*) Idem de Schytis affirmat Hippocrates lib. de aër. aq. & loc. §. 47. Corpora ipsorum, inquit, validiora etiam propter desidiam perpetuam (cum & raro prodeant ut inambulent; quæ Japoniæ Magnatibus, qui sui conspectum aliis rarissime concedunt, solennis superbia est, plurimum temporis desident in curribus, Japonum ditiores in sedilibus, *Norimons* vocant, circumferuntur, domi autem stramineas storeas super, mundissimam eorum supellectilem procumbunt) fluida fiunt ac lata: Muliebrium autem corporum (idem de Japonum fœminis verè dici potest) formæ ad miraculum usque fluxæ existunt; Sunt etiam otiosæ, ventresque earum frigidi & molles: Pleraque porro Japonum edulia piscibus aliisque viscosi & tenacis succi alimentis constant. His adjunge coactam egenorum famem & miseram nuditatem, necnon, circa locupletes, Medicorum in praxi iatrica prævaricantem imperitiam, sic præcipuos morborum in Japonum gente authores fautoresque lethi enumeraveris. Congruum autem Hippocrates addit remedium; Quum enim uruntur, humor ipse in junctures exsolvitur (addiderim ego, exantlantur unà noxii è corpore flatus) fiuntque corpora ipsorum validiora, melius nutriuntur, & magis redduntur articulorum usu potentia.

vorum,

vorum, tendinum, ligamentorum, membranarumque genus infestant; sic epilepsia, apoplexia, paralysis, morbus sacer, & similia cerebri nervorumque vitia illis familiaria, nec minus gravia, sunt mala; verum nulla frequentiora quam (*w*)Cæcitas & Arthritis. Cæcitatem ut plurimum incurabilem censent, quamvis maxima ex parte à suffusionum labe ortam, quam si acu deuere, uti Nostratium quidam, nossent, quam-

(*w*) Appositè Justinus lib. 21. Dionysius junior, Siculus Tyrannus, in

equirium lapsus, x nimia luxurie, oculorum valetudinem contraxit; adeo ut non solem, non pulverem, non denique splendorem, ferre ipsius loci posset. Tales copiose admodum in Japonia offendas, qui vel amicorum vel opum solicitatione refertissima cæcis cœnobia adimplent, plurimi ab inclementi Viatore stupem perunt. Tota quippe Japonia cæcis abundat, prædictas scilicet ob causas, Venerem vestitumque; Venere animales spiritus exhauriuntur, iisdemque orbantur visorii nervi: Multas etiam in Japonia ex catarrhorum defluxu suffusiones sanabiles sæpe reperias, quas si arte quadam deponere scirent, multis cæcis visum restituerent, vel etiam magno fortasis pretio id artificii ab extraneo redimerent: Ast indelebile illud in Christianos odium nemini Europæorum liberum aditum unquam concedet; ubi dum fortuna arti faveret (expertus loquor) infortunium demum nasceretur, sin minus, majus adhuc: Quinimo putem, illos malle miserrimè perire, quam Christicolis hanc sui copiam facere. Oculorum porro noxæ augentur orizæ manducatione, quam sive ferventem, sive frigidiorem sumant Japonenses, non ita discernunt gulones. Videtur tamen Natura huic culpæ prospicere voluisse; quippe majus chelidonium (cujus vires nesciunt) copiosissime hic crescit: Huc spectant quæ de cæcitate Amboinensi refert Jacobus Bontius. Oculorum quoque vitia ex nimio vini Japonici (*sacqui* nuncupant) potu, qui ex oriza conficitur maximè, augeri existimo; cui malo antidoton Natura invenisse videtur, producendo ibidem copiosissime fruticem *Thee*, quæ communissimam Japonum potionem suppeditat; illa autem vapores demit, *&c.* prout ex professo in mea descriptione fruticis *Thee* docui.

plu-

plurimis cæcis visum redderent; Quamprimum autem cæcitatis prodeunt indicia, illico, absque ulla recuperationis visûs spe, solam agunt mœsti vitam, Venerem nihilominus, dummodo potentes, enormiter exercentes, atque ut malum in pejus (quæ duplex cæcitas est) adhuc vertant, caput totum novacula deradunt. Arthritidem, nisi valde inveteratam, cito & ex facili tollunt. Cauterii actualis ex metallis vel phlebotomi usum ignorant, exceptis paucis, qui hæc à nostris Chirurgis addidicere; A seipsis tamen præfatis vitiis duplicem medendi viam, præeuntibus ipsos Sinis, adaptarunt, nempe (*x*) acuum punctura & (*y*) inustionem cum sua *Moxa*: Quibus si carerent, de illorum arte medica jam pene actum foret; insulsi etenim hi Doctores, quibus magister artis ingeniique largitor venter est, nihil aliud fere de medela sciunt, quam quod à nostris tonsoribus, quibus in arte medendi sæpe curta supellex est, didicerunt, vel è Sinensium scriptis, quæ pauci illorum bene capiunt, hauserunt, nulla prorsus ratione, nulla experientia, ducti. His universale menstruum est aqua, sive ex animali, sive vegetabili, sive etiam minerali regno, medicamina mutuentur:

(*x*) Cujus loco Veteres sectionem, huic postponendam, utpote magis cruentam, adhibuere: uti apud Hippocratem passim videre est.

(*y*) Omne id quod Hippocr. de aëre, aq. & loc. §. 47. de Nomadibus Schytis refert, congruè hic quadrat Japoniæ incolis, ubi air. Ipsorum multos reperias exustos humeros ac brachia habentes, manumque juncturas, pectora, coxas & lumbos (quinimo vix ulla integri corporis pars est, quam non inurant Japones, ut doloris omnis, præsertim in articulis authorem, illum flatum, expellant) nullam sane aliam ob causam nisi humoris (addam ego, flatuum) & mollitiei naturæ detractionem.

tur: Quinimo testor, me hactenus nullum alicujus momenti morbum inter illos offendisse, quem Medicorum imperitia non excitasset vel exacuisset, ægrosque pluries misisset ad orcum, raro admodum curæ successu: Idque non modo divites spectat cives (egeni enim sine solamine pereunt) sed & ipsos Imperii Primates (expertus hoc testor) qui ex indelebili in Christianismum odio dura præferunt succumbere morte, quam nostrorum opera congruenter uti; quamvis Nostratium, sit licet ignari Medicastri, de morbis judicia maximi faciant, auxilia difficulter admittunt. Peculiari quippe Dei providentia factum existimo, quod qui omnia hæc sapienter condidit, singula certo etiam numero definiat; nam paucis, ut opinor, annis hominum multitudine corrueret liberorum feracissima gens, nisi magnam divitum, otio & luxu enervium, copiam tolleret Medicorum præpostera cura, ipsis pernicioſior morbis, & maximam inopum partem auferret fames, quæ præmeditata Primorum tyrannide subjectis iniquas, potentioribus mihilominus gratas, dat strages, dum annonæ caritas indigno excidio urbes evacuat & agros. Sed Japonum mores ac leges alibi ex professo enarrabo, si Deus permiserit & dies.

Verum alma mater Natura calamitatum in hac gente miserta, multoque populi concussa dolore, spargit salubris

(z) Am-

(z) Quam artemisiæ speciem dictant insignes etiam botanologi. Vide Matthiol. in Dioscor.

(z) Ambrosiæ succos & odoriferam panaceam; avidaque sui conservatrix communissimis morbis præsentanea perquam abundè suppeditat remedia. Hoc ἀυταρκείας donario non modo artibus scientiisque claram Europam, inclytamve Medicis Ægyptum (ut Homerus hanc vocat) verum etiam non minus quamlibet regionem in singulari, quam totum orbem (quousque habitabilis est, quinimo ubi rudibus & inconditis cultus est incolis) in universo locupletavit: Id in desertis Japonum terris, dum in prima sui populatione à quibusdam è Sina transfugis((a) ut maxime probabile est) frequentabatur, palam fuit: Quippe enim haud frustra integram fere Japoniæ tellurem Artemisiâ industrio quasi labore (ubi tamen sponte, copiosè admodum & luxuriosè crescit) consitam videmus; hæc namque est unicum eorum in plerisque morbis asylum, hæc est pretiosissima in omni doloris tumorisque genere panacea: Cujus usus cuivis Japonum innotescit, neque vel unus in vastissimo hoc imperio reperitur civis, qui eadem non utatur. Cæterum negligentes hortorum, rudiores botanosophiæ cultores, Japones sunt; plantarum etenim, quarum magna alicubi his locis indigentia est, progerminationem spontaneo naturæ ductui ac curæ committunt, neglectam eremi faciem nitido & artificioso hortorum comptui præferentes, quippe tellus, quæ quandam fertilitatem promittit,

(a) Qua occasione id acciderit, refert M. Martinius in sua historia Sinica, p. m. 237. (ubi paulo aliter rem hanc explicat) sub Imperatore *Chingo* sive *Xio*, primo familiæ *Cinæ* Monarcha, anno ante Christum natum 246. Sinensium cycli (qui sexaginta annis describitur) 41. anno 52.

mittit, vomere statim subigitur, vel ligone versatur ad orizæ frumentive lucrum; plantæ autem superstites ad viarum limbos conciduntur pro equorum boumve pastu; alias ante orizæ plantationem in campos rejiciuntur, ut in fimum putrescant. Plerique alii terrarum tractus vel steriles montes, vel incultæ sylvæ sunt: Quapropter primarium, quod medicinam attinet, refugium in artemisia quærunt & inveniunt; hâc ergo, quæ in agris & compitis provenit uberrime, nulla frequentior planta est Japonibus, qui eam *Jomongi* & *Nophouts*, atque cum exaruerit *Moxa* nuncupant. Hæc est illa (*a*) herbarum mater, (*b*) regia illa herba, (*c*) regiumque olus; quam veteres Parthenida, quia virginum morbis medetur, (*d*) valentinam Itali, (*e*) per se pollentem non pauci, nominarunt; hæc est illa (*f*) gratiarum nuntia, quam, tanquam insigne (*g*) phylacterion, (*h*) Mausoli Cariæ Reguli uxor Artemisia suo nomine honestavit; (*i*) sunt qui ab Arthemide Ilithya cognominatam putent, quia privatim medicatur fœminarum malis: Præstantes porro illi vires

(*a*) Quam tituli prærogativam artemisiæ concedunt rei herbariæ scriptores.

(*b*) Sic Romanis dicitur artemisia, teste Apuleio de virt. plant. &c.

(*c*) Vocatur enim Græcis λάχανον βασιλικὸν, juxta Apul. ibid. (*d*) Idem. (*e*) Ibidem. (*f*) Quibusdam namque artemisia χαρπολογία audit: ut Dodon. empt. 1. lib. 2. cap. 12. ex Apuleio tradit. (*g*) Hoc quoque nomine insignitur quibusdam eadem hæc planta, ut Apul. (*h*) Uti Plinius histor. Natur. lib. 25. cap. 7. refert. (*i*) Ut Cornarius in Dioscoridem; Quippe aliqui (præter cognomentum Artemisiæ Reginæ, quæ antea Parthenis vocabatur) ab Artemide, hoc est, Diana, quæ Græcis Ἄρτεμις dicitur, cognominatam volunt, quod illa hujus plantæ vires prima ostenderit: Et quemadmodum Dea illa parturientibus

adesse solet, malis mulierum mederi: Omnes saltem in eo conspirant authores, artemisiam herbam specificum in affectibus γυναικείοις medicamen; cui quidam addunt, nephritidi prodesse. Dabit & alias Artemisiæ vires Matthiol. in Dioscor. cujus quædam verba Gallico idiomate hic transcribam; *La farine des feuilles sechés de l' armoise, prise au poids de trois dragmes en vin, sert de medicin souverain aux sciatiques. Apres cela, toute la plante a un odeur si plaisante, que mesme on l' in sert parmy les Tartres. Les superstitieus aussy estiment, que qui portera de l' armoise par le chemin, ne se sentira pas jamais las.*

(*k*) Videsis Dioscor. Plin. Apul. dictis in locis.

(*l*) Quoniam Ephesi plurimi magicarum artium professores fuerunt: τὰ περίεργα πραξάντες. D. Lucas in Act. Apost. 19. 19.

(*m*) Ut conqueritur Helmont. de studiis authoris.

adscripsit(*k*)superstitio, quæ quoque magicis herbis eandem accenset, unde & (*l*) ἐφεσίας appellatur. Verum nauci sunt illa encomia & phalerati tituli, nisi præsto sit utilitas: Quare his missis, comperi, quæ de ejus facultatibus ediderunt rei herbariæ Commentatores, alterum ab altero mutuatum esse; ubi malunt cum præambulonibus errare, quam experimenti facto periculo in ipsam veritatem inquirere; quod præ cæteris equidem scientiis in botanologia dolendum est; adeo ut in illa (*m*) à tempore Dioscoridis parcissima sit inventio; cum posteri nominibus memoria servandis, quam virtutibus enucleandis, probandisve vel reprobandis, magis occupati fuerint. Quæ autem de artemisiæ viribus habent plerique, ex Plinio, Dioscoride, Galeno & Apuleio, corraserunt, parum addentes de suo.

Hæc igitur tantopere celebrata artemisia, ubi in flammam cineresque versa est, plus lucri adfert & emolumenti; quippe dum lædit, sanat; sanat autem miris modis profundum & ὀστεοκόπον artuum dolorem,

rem, multotiens in momento; quod equidem majoris momenti est, quam ut utile ac commodum hoc remedium angustis hujus dissertationis cancellis obsepiamus; neque enim quis facile Homeri Iliada nucis tegmine denuo condat: Sufficerit nobis arefactæ artemisiæ præstantiam in ustionis opere juxta Japonicæ Chirurgiæ præcepta prima breviter demonstrasse. Quocirca seposita in reliquis morbis efficacia, quid imprimis in Arthritide præstet artemisia, ex Sinarum Japonumque praxi, præmissis quibusdam de inustione momentis, breviter narrabo; Farina ex siccis artemisiæ foliis cum vino sumpta ad tres drachmas, (*n*) excellens ischiaticis medicamentum est, inquit Dioscoridis commentator (*o*) Matthiolus. Verum si farinæ loco ex iisdem foliis arefactis molluginem præscripsisset, solvisset nodum, pertinaxque malum sustulisset: Omnes enim ejusmodi dolores, ubi inveteraverunt, vix citra ustionem finiuntur, ut docet (*p*) Celsus de genuum dolore; ubi & ultimum atque efficacissimum remedium esse dicit, tribus aut quatuor locis super coxam, cutem candentibus ferramentis exulcerare; forsan etiam ut (*q*) dolor dolorem sedet: Nam quibuscunque à coxendicum dolore molestatis diuturno excidit coxa, iis crus tabescit, & claudicant, si non urantur: præcipiente (*r*) Hippocrate; qui (*s*) ustionem & calefactionem doloribus administrandam inculcat,

(*n*) Uti specificum betonica deprædicatur (vide Hildan. cent. 6. observ. 32.) Italis familiare medicamen.

(*o*) Lib. 3. cap. 111.

(*p*) Lib. 4. cap. 22. & 23.

(*q*) Sic fidiculârum tormento plurimos ab Arthritide liberatos fuisse multiplex docuit observatio. vide Hildan. cent. 1. observ. 79.

(*r*) Aphor. 60. Sect. 6.

(*s*) Lib. 6. epidem. 5. 6.

culcat, quinimo locupletissimus ille est in ustionum modis & commodis; quorum triplicem scopum præfixisse mihi visus est; Doloris videlicet mitigationem, abscessus evacuationem, articuli imbecillis vel dislocati restaurationem; Hic præcipue collimamus in primum; quare satis sit paucas in hac palæstra prælegisse Hippocratis leges, ut antiquitatis prærogativa immaturo scripta aliquantulum gratiæ conciliet: (*t*) Si igitur alicubi dolor congregatus fuerit, urito; imo verò (*u*) ubicunque alius dolor (præter splenis) incubuerit, urito; sic enim statim sanus erit.

(*t*) Libr. de intern. affect. §. 19.

(*u*) Ibid. §. 20.

Locum inurendum commonstrans & nostræ sententiæ patrocinans sic ait; (*w*) Hic (nempe sanguis) per crus vagatur per sanguifluam venam, & ubicunque constiterit, ibi etiam dolor manifestus est maxime, molestus quidem, sed non lethalis: Si ergo in unum aliquem locum incubuerit dolor, & constiterit, & medicamentis non fuerit exactus, urito quocunque loco fuerit dolor. Nec minus dilucide, ubi infit; (*x*) Et longus quidem est hic morbus (loquitur de podagra) ac molestus, sed non lethalis; si itaque in digitis dolor relinquatur, venas paululum supra articuli in digito nodum inurito. Non tantum ut noxius sanguinis fluxus sistatur; (*y*) si enim perusseris venam ipsam in dolore, cujus gratia urebatur, non coalescit, verum fluxui prodest; si enim perusta fuerit, non fluit: Sed etiam ut sanguinis inquietator flatus

(*w*) Libr. de affect. §. 30.

(*x*) Ibid. §. 32.

(*y*) De locis in homine §. 49. Ubi quæ de venarum inustione habet Hippocrates, relegisse & perpendisse pretium operæ foret.

latus dissipetur. Ubi, ut & plerisque aliis in locis, per venam, juxta veterum idioma, arteriam subintelligi velim: Quippe hæc concitatius pulsans & intensius dolorem est index.

De altero indicationis circa inustionem membro inquit idem; (z) Si simul doloratus sit locus & caro submucosa (seu, ut alibi multoties, tabescens) his ustio medela optima est; eapropter instituta, veluti Romanus ejus assecla (a) Celsus, ut materia inutilis evocetur, illud perpetuum est, ut primum fieri potest, hujus generis ulcera (candentibus ferramentis inflicta) sanare; sed ea trahere, donec id totum, cui per hæc opitulamur, conquiescat. Sed ante omnia aurea illa Hippocratis lex observanda ac imitanda est pyrgo nostro; (b) Quæ ducere oportet quo maxime repunt, ea ducere oportet per convenientes locos.

(z) Libr. de artic. §. 54.

(a) Loco supradicto.

(b) 1. Aphor. 21.

Quæ vero de luxatarum partium per inustionem restauratione, tanquam tertio curandi scopo, tradit, videantur (c) libro de articulis, alibique. Quippe singula de ustione Hippocratis testimonia & præcepta produxisse nimiopere longum esset.

(c) §. 11. & 12. Ubi de luxato humero disserit: Porro de modis excidentem humerum inurendi & instrumentis eo spectantibus, vide Aquapendent.

Plurimis incommoda commoda inustionem attulisse ægris, testantur etiam Practicorum observationes; unam repetiviſse sufficiat. Refert (ut supra notavimus) consultissimus (d) Tulpius; Legatum Principis Lansbergii candentibus ferramentis ab inveterato coxarum dolore liberatum:

(d) Observ. Medic. lib. 3. observ. 26.

(e) Cap. de Arthrit.

Cui expertiss.(e)Thom. Willis. suffragaturi ubi dicit; Cauteria in brachiis & juxta homoplatas excitata, quibusque fere huic morbo obnoxiis utilia esse. Et ne ἀσύμβολος videar, unum ex iis, quos in Europa casibus animadverti, adjungam; Adolescentem me in trivialibus ad Drusi fossam tenuit oppidulum, in quo cum Rhenano Baccho non modicè epulabantur Consulares viri, qui omnes ferè claudorum tragœdiam agebant ex articulari morbo; Hic tribus, ille quatuor pedibus, incedebat, iste rheda, alius sella, vehebatur, portabatur alius ad curiam; unus ex iis miseriarum pertæsus, ad primum Arthritidis insultum, affectam partem ad ignem præligari mandabat, atque ita doloris impulsorem vi extorquebat, morbumque abigebat confestim.

Præterea, elegantem & perraram inustionis in lenta febri utilitatem me docuit R. P. Mathæus S. Josephi Carmelita discalceatus Neapolitanus, primus Horti Malabarici, ingentis illius (quod primò à me perfectum, jam in Batavis sub prælo sudat) operis fundator in sua therapeutice Indica, quam ego (absit ambitio) meo stylo pertexui & auxi, his verbis; In multis Indiarum locis, præsertim in insula Dieu, Goa, ac circumvicinis, hic medicandi mos practicis solennis est; Quando lenta & incerti typi febris cum pulsus remissione & corporis extremitatum algore subrepit, candente ferro (quis

(quis Japonum *Moxam* non præferret?) inter malleolum & calcanei principium pedem urere, utplurimum viginti quatuor horis ante phlebotomiam (quam, ut jam crebrius monitum, Japones ac Sinæ execrantur) occiduo sole: Rationem hanc ex Anatomicorum præceptis, uti ille putat, dat hic author; quia inter vigesimam secundam & tertiam vertebram nervi proveniunt, atque ad femur tendunt, qui, quoniam spermaticæ sunt indolis, facilem cum dictis partibus consensum patiuntur; unde femur calore percellitur, ventriculus roboratur, & facultas expultrix, quæ noxio humore exinde se liberat, febrem fugat, concoctionem juvat, intestinalem effervescentiam promovet, & pituitam, sanguini mixtam, temperat. Adhibendi modus hic est; ignitur primo ferrum, inurenda pars notatur, suspensa tum manu cauterium transversim adigitur: Si in leipothymiam incidat æger, tollitur urens ferrum, adusta pars sale fricatur, tum illico dolorificus locus tantisper percutitur, ut dolor cum sensu quadantenus dispereat: Atque hoc in utroque pede præscriptis locis administrandum est remedii genus.

Verum crudelis nimium hæc est medendi ratio, nec minus immanis quam (*f*) efficax est hæc Chirurgia; præsertim illa quæ candentibus peragitur ferramentis: Quanquam veteres etiam aliam actualis ignis materiam usurpaverint; Quippe juxta Hippocratis dogma, (*g*) urere oportet carnosa

(*f*) Qualem descripsit expertiss. Severinus.

(*g*) De affect. intern. §. 20.

nosa quidem ferro (quod durum medicandi genus, ipso morbo plerumque gravius, in Arthritide sepono, mitius, atque ideo non minus tutum, præferens) ossea vero & (*b*) nervosa fungis: Urito ossea, ut crustæ multæ & profundæ remaneant: Atque (*i*) urito fungis; sic enim celerrime sanum feceris: Inurere autem oportet crustas octo. (*k*) Urito multis ac profundis crustis inustis, in osseis quidem partibus per fungos: (*l*) Si enim hæc ustio successerit, sanum efficies. Quare ubicunque dolor (videlicet artuum) incubuerit, urito, urito autem per fungos. Atque ita passim. Quam cum fungis inustionem imitatus est Paulus. Altera inurendi materia est linum crudum; (*m*) Quocunque in loco fuerit dolor (supple artuum) urito, urito autem lino crudo. Et (*n*) si dolor in digitis relinquatur, urito, urito autem cum lino crudo. Atque ita multis aliis in locis. Per hoc accensum linum ex lino lorum intelligendum docet ex (*o*) Celso (*p*) H. F. ab Aquapendente: Idem ergo erit hoc linum quod funiculus igniarius; nisi quod hic coquatur (ut Europæis, non Asiaticis, usuale est) illud incoctum accendatur: Quanquam non una ambigendi ratio mihi suppetat, an peritissimus ille Chirurgiæ Doctor hac methodo unquam optato cum eventu humana corpora inusserit. Tametsi ille cum funiculo, proculdubio extricato, inurendi modus Turcis etiamnum solennis sit. Incolæ porro regni Aracan,

(*h*) Lib. 6. epidem. sect. 2.

(*i*) De affect. intern. §. 26.

(*k*) Ibid. §. 56.

(*l*) Ibid. §. 36. & 37.

(*m*) Libr. de affect. §. 30.

(*n*) Ibid. §. 32.

(*o*) De ani fistulis.

(*p*) De operat. Chirurg. cap. 107.

racan, &c. paniculis lineis, cotone circumvolutis, ut incendiaria stupa conficiatur, urunt. Similisque usus, similisque urendi materies Ægyptiis est, uti recenset Prosper Alpinus, qui pyramidalem ex cotone linoque stupam, quæ accensa, ignem gradatim ad turundæ illius basin demittit, delineat. Consimilem inurendi modum se Neapoli apud famigeratissimum M. A. Severinum (qui hunc inurendi ritum tanquam arcanum sibi servabat, methodumque urendi Arabicam, utpote hodiè æquè ac olim illi genti usitatam, appellabat) vidisse oculatus & vocalis testis mihi fuit celeberr. J. van Horne, meus in Chirurgicis & Anatomicis Professor. Postrema denique apud (q) Hippocratem inustionis materies constabat buxeis fusis, in oleum fervens tinctis: Sic quoque Sinæ inustorias suas stupas (ubi profundius ac vehementius urere satagunt, ut alta ac purisua stigmata remaneant) oleo imbuunt fervente. (r) Aëtius verò ex Archigene, cum strutii vel aristolochiæ incensa radice inurendum injungit. Et (s) Plinius cum caprino fimo fervente ischiaticos sub pollicibus pedum uri, aliquos utilissime tradidisse refert. Solitus etiam erat Imperator Augustus, teste (t) Suetonio, crura siburere nuce ardenti, quo mollior pilus surgeret:

(q) Ita enim lib. de affect. intern. §. 31. In morbo hepatico urere oportet, quum maximum hepar factum fuerit, & maximè eminuerit; urito autem, inquit, per buxeos fusos in oleum fervens tinctos; apponito autem donec ubi bene habere & ustionem factam esse visum fuerit: Aut per fungos octo crustas inurito; si enim ustio successerit, sanum facies, & reliquo tempore melius viver. (r) Lib. 22. cap. 3. (s) Histor. natur. libr. 28. cap. 16. (t) In Augusto, §. 68.

surgeret: Atque, juxta (*u*) Justinum, inurebantur, sed crediderim ferro, infantum dexteriores mammæ, ne sagittarum jactus impediretur; unde Amazonum nomen fluxit.

(*u*) Lib. 2. p. m. 20.

Hisce omnibus leniorem & tutiorem medicinam suppeditat Sinarum Japonumque praxis; cujus princeps pars in inustione cum herbacea stupa consistit; cujus tanta in eventu felicitas, quanta ferme in casibus copia & diversitas est. Mirabar primum, imo ferme detestabar, insolitam Europæis medelam, donec tandem successu iterato convictus utilissimæ medicandi methodo patrocinarer ipsemet. Tum demum assensi firmatæ multifaria experientia monitorum venerandi admodum viri D. Hermanni Busshovii (cum quo identidem de hac medelæ ratione seriò contuli) fidei; ille quippe, quod mihi tum etiamnum insolens videbatur, vilipendebat contumacem alias articulorum morbum, experientiam provocans testem, & in seipso aliisque exempla producens varia, mihique illustria reipsa commonstrans; quinimo dum lethi minace graviter decumberet febre, vitalium virium prædone, sæpius, me præsente, exoptavit, ut Arthritidis insultu, tametsi atroci, invaderetur, atque tum de morbi eventu viriumque robore non modo melius se sperare, sed certum esse, credidit, mihique postmodum in aliis compertum est: Attamen primo ambiguus hæsi, donec tandem

apud

apud Japones exemplorum myriades coram conspicerem; vix enim aliquis Japonensium est, qui hujus rei non fecerit periculum, veritatemque in semetipso non comprobarit, in omnibus morbis à flatibus, ut nos opinamur, vel, ut authores nostri docent, à frigida pituita, oriundis: Excludit R. D. Bushovius affectiones oculorum, sed male; namque in illis etiam urunt cum sua *Moxa* Japones; verum herbaceas illas stupas in nucha vel super scapulas collocant.

Me primum in Japoniam adventantem invisit nostrorum interpretum, uti in limine cœpi dicere, unus, in rebus medicis præ cæteris curiosior, ille claudicans, baculoque non leviter innixus ad me proreptabat, culpans gonagræ molestiam, cum illo de remedio mihi agenti regerebat; Cras forte mirabere præsentanei medicaminis energiam; quapropter ad dictum diem ad me reversus, sine ullo incommodo procedebat; Ecquid hoc rei esset? mihi percunctanti respondit; En tibi promissi eventus fidem! Emplastris ex (*w*) Japonica papyro plurimis, inustas plagulas tantum defendentibus, obtectum genu ostendit; ita nos expellimus articulorum dolorem, effatus: Verum postea innumera exempla dubitationem omnem non minus ex animo meo, quam omnem dolorem ex ægrorum artubus inustio hæc, abstulere.

(*w*) Quam alibi ex instituto, si ferat occasio, describam.

Corripiendus igitur in semitam sermo, atque prosequenda Arthritidis cura est: Hæc

Hæc causæ sublatione, hoc est, flatuum, ossa inter periosteumque deliteſcentium, evaporatione perficitur, hoc quidem modo, quem ex ipsa ἀυτοψία desumpsi; in illo etenim quodammodo prævaricatus est R. D. Bushovius, aliorum infida vel ignara relatione proculdubio seductus. Modus eorum præparandi simplex est; Tenuiora enim folia summitatesve artemisiæ latifoliæ (nam tenuifoliam, ut Botanici vocant, Japonia, saltem quantum ego comperi, non novit) salutaris admodum plantæ, colligunt, collecta siccant in umbra (tum demum, uti supra dictum est, *Moxa* appellatur) siccata manibus fricant ambabus, cauliculos, foliorum fibrillas, aliasve inutiles reliquias, vel sordes, abjiciunt, cæteram molluginem servant ad usum, quæ tum gossypii instar est, si præparata sit bene: Atque ille *Móxam* aptandi modus cum apud Japones tum Sinas vulgatissimus est, lippisque & tonsoribus non minus, quam insignibus quasi Doctoribus, notus: nec minus communis est isthæc medicina, quam ejus usus; hic enim copiosius, quam alibi infelix lolium, illa panacea crescit. Hanc igitur ex arefacta ac mundata artemisia molluginem pollicis ac prioris digiti apicibus in parvam, minoris pisi, vel paulo amplius, magnitudinis, formant stupam, acutiori prismate, basi latiore, præditam: Vel etiam purificatum herbæ gossypium charta obvolvunt, & diducta palma circumvolutant,

ut

FIG. I.

Xin Kieú.

Radix Sinica Virtuosa.

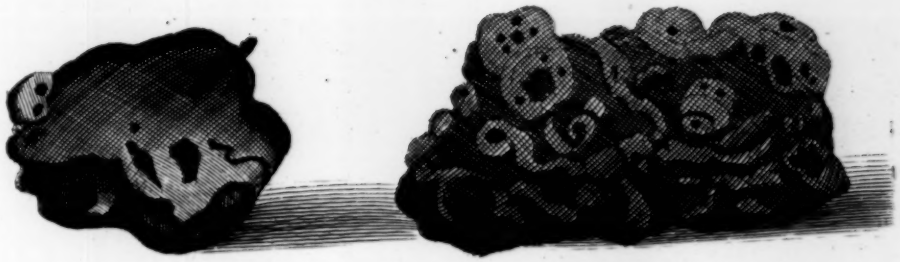

ut illa plantaria lana magis & æqualius compingatur, de qua suas cultro præscindunt stupas, duos circiter scriptorios calamos crassas, quas dolenti loco (digito, saliva parum imbuto, prius submadefacto) imponunt, atque ellychnio aliove vel flammæ vel ignis subjecto (sic sæpe unâ stupâ sequentem alteram) incendunt, ut hoc medio articulorum ille tortor, doloris omnis author, flatus extricetur, & agatur in fugam. Has ergo artemisiales turundulas vel plana manu vel extremis digitis inurendæ parti imponunt. Ast hic primo (x) arteriarum pulsus in affecto loco explorandus est (quod Sinæ Japonesque non ita attendunt) ut exactius constet de flatuum hospitio. Quin (y) corpus servandum est in eodem situ; uti dictæ gentes notant. Hanc ergo facile combustibilem, modo siccata sit congruè, stupam (quam idcirco etiam in igniariis suis pixidibus secum portant Sinæ) in apice cum conflagrante bacillo (quem potentiores Sinensium, non Japonensium, quantum mihi

(x) Concinne Hippocr. de loc. in homine §. 23. venas (per quas hic quoque arterias indigitat) visum prementes exurere oportet, quæ videlicet semper pulsant. Et lib 2. de morb. §. 12. Venæ circa aures urendæ sunt, donec pulsare desinant: Ubi de capitis vitiis sic ait; Crustas octo capiti inurito, duas circa aures, & duas in occipitio, hinc atque hinc ad cervicis nervum, duas in naso circa angulos oculorum: Atque hæc ubi feceris, sanitas contingit. Sed crudele nimis medendi genus hoc est, quod ferramentis peragitur: Quare rejectanda sunt instrumenta illa, substituenda mitiora, tenendæ tamen leges sunt. (y) Juxta Hippocratis institutum lib. 3. de morb. §. 27. Nam ubi secare vel urere velis, corpori in eadem figura, in qua inter secandum aut urendum futurum est, notam imprimito, ut ne cutis te decipiat, si in figuræ transmutatione sursum aut deorsum magis cedat.

saltem

saltem constitit, ex rebus aromaticis in (z) olfactûs delicias confici curant) accendunt; quæ lentè ardens flamma turriculam hanc in cineres non omnino convertit, sed parvum ejus segmentum in basi relinquit, quod epidermida nulla violentia attrahit, pustulamve, nisi forte (a) λιπαρώτην καὶ ὡς ἐπιπολαιοτάτην, excitat: Sed plerumque cineritiam tantum maculam, etiamsi quoque sæpius super eandem plagulam illa renovetur inustio atque juxta artem curetur plagula, superstitem finit; quoniam, cucurbitæ instar (namque cucurbitarum admotionis, partium scarificationis, causticorum applicationis, imo ipsius venæ sectionis, quæ absque materiæ morbificæ diminutione sanguinis ac spirituum vigorem deprimit, præsertim in regionibus calidioribus, vices supplet Japonibus artemisialis hæc inustio) peccantes humores, teste visu, alliciens, eosdem imbibit, ut planè consumi, cutemve nimis corrodere, nequeat; humores enim ad hoc stupæ incendium celerius etiam confluunt, quam in urbe vicini, paries eum proximus ardet. Neque valde dolorifica est (quod, præter ingens levamen, hoc genus auxilii summopere commendat) inustio; mollis namque hæc est stupa, nec spissa, nec magna, neque ad ipsum cutem flamma penetrans, atque ipsa conflagratio momentanea est.

Hæc imbecillioribus in locis ter quaterve communiter reiteratur inustio; aliis vero

(z) Hunc in finem Sinarum Magnates exsiccatæ suæ artemisiæ moschum, ligni aloës pulverem, aliaque fragrantia addunt, gratum ut sibi concilient odorem.

(a) Ita Hippocr. de loc. in hom. §. 36. Si vero medicamentis leviori non fiat morbus (loquitur de affectu lienis) inurendæ sunt crustæ quam tenuissimæ, & quam maximè in superficie, quo aquam continere possis.

Vero in plagis, si (*b*) robustiores sint, flatusque profundius hæreant; Verbi gratia in ischiade (in qua crustas valde multas, magnas, ubi Sinenses ac Japonenses parvas, ac inter se propinquas inurendas præcipit (*c*) Hippocrates) quandoque vicies, trigesies, etiam quinquagesies, imò pluries, illa repetitur; donec malesuadus ille flatus exhalet; atque hinc nullus mali alicujus metus est, neve doloris reliquiæ; & quamprimum finitum est hoc comburium, licet inustam partem tractare vel pro lubitu comprimere; hoc enim dolorem sedat, & ut plurimum tollit *Moxæ* incendium, (*d*) si bene successerit.

(*b*) Nam si juniorem aliquem à morbo liberare voles (loquitur de eryfipelatis cura) ubi ipsum purgaris, pectus & dorsum inurito: inquit Hippocr. lib. 2. de morb. §. 33.

(*c*) Lib. 5. epidem. §. 3. Quippe Eupolemus dolebat coxim & commissuram ad coxam.

(*d*) Ita enim D. Senex lib. de affect. intern. §. 1. Et in pectore & in dorso urito, (sermo est de arteria pulmonis exulcerata) si enim successerit ustio, fugæ morbi spes est. Et ibid. §. 3. In dorso & pectore urito (agit de pectore suppurato) si enim ustio successerit, proderis. Porro ibid. §. 9. Pectus & dorsum urito (tractat de pectore & dorso dirupris, hoc est, de pleuritide) & sic celerrime sanus erit. Si vero non ustus fuerit, permanet nempe morbus (disserit de inflammatione pulmonis) & non valde deficit, sed ad senectam usque adhæret. ibid. §. 7.

Inustionis hujus utilitati quidam contrariam, uti supra attigi, experientiam opponunt, dicentes, quod podagrici ustionum vexaminibus animales simul & vitales vires exantlent, nutritionem vitient, & (quod quidem levissimum est) cutis planitiem cicatricibus deforment. Verum in Japoniam ac Sinam concedant illi antagonistæ, ubi experientur, homines cujusvis ætatis,

ætatis, sexus ac conditionis, in quocunque doloris, cum externi tum interni, insultu, necnon tumoris accessu sua *Moxa* urere, & crebrius urendo robustiores evadere, urere etiam tametsi sani degant, ad formidati mali procatarsin: Quanquam, fateor nonnunquam contingat, ut longa, forti & sæpius iterata inustione in leipothymiam concidant; & inustio hæc in regionibus calidis (ubi per perpetuo patulos corporis poros spiritus plures exeunt) minus prosit, quam in locis frigidioribus, ubi corporis habitus contrario se habet modo. Præterea etiam macri tenerique non ita fortiter, nec ita frequenter, quam validi carnosique, urendi sunt. Et quod cicatrices attinet; ego saltem existimo, sanitatem pulchritudini præferendam. Verè igitur quod de igne generatim (*e*) Plinius, de hac inustoria stupa sigillatim dixero; Est & ipsi igni medica vis; maxima autem nostro: Ita valentissimum super omnia medicinæ auxilium simpliciter esse ignem comprobat (*f*) Galenus, ubi dicit; Ustio ex his est præsidiis, quod totam ejus quod infestat substantiam exinaniunt. Quod sic interpretatur (*g*) M. A. Severinus; Nullum esse vitium tam ferreum atque impenetrabile, quod vi ignis domari non queat, præsertim si ejusdem vires atque usus ad amussim intelligantur: Uti hæc non minus acutè quam prolixè prosequitur prædictus author: Quippe uti flamma aëre, tanquam suo pabulo ac incitabulo, fovetur,

(*e*) Lib. 36.

(*f*) Lib. 13. method. med. cap. 6.

(*g*) Pyrotechn. Chirurg. cap. 1.

fovetur, sic hæc artificialis inustio noxiis flatibus, eorum flabellis, magis succenditur, &, quod primarium est, eosdem exhaurit atque dispellit.

Attamen debiliori Naturæ subveniendum, leviſque separanda escara est, hoc pacto; Contusum (*b*) allium escaræ imponendum, quod iterum ejusdem corticis lamella, in ore parumper humectata, contegendum, ut emplastri loco serviat; atque inde post diem naturalem auferenda sunt ista ex allio tegumenta; nam separationi tunc proxima est crustula; post quam, dum decidit, pellucidior in cuticula cicatrix remanet, rarius rotunda pustula; quæ si nihilominus suboriatur, minutiore forcipe leviter incidenda est, ut peccanti materiæ exitus pateſcat: Verum abstinendum à violentis mediis; nec fortioribus instrumentis, scalpello cultellove, &c. auferenda est illa crusta; Uti barbara Hottentorum gens solet, quæ, si pars quæpiam læsa, lenioribus (nam præter ovillum, bubulum, vaccinumve sevum in extremis doloribus nullum agnoscunt pharmacum) telorum acumine (quibus hostes aggrediuntur externos) internos etiam dolores demere conantur; dum post violentam scarificationem, mali causam exsugere tentant ore; quos inter ille optimus Chirurgus est, qui fortius sugere novit. Verum quis nostratium crudelem illum medendi ritum non aspernetur? Cum exinde dolor exacerbetur, hinc febris sæ-

(*b*) Secundum Hippocratis præceptum; Quoscunque usseris, statim post ustionem porrum multum tritum super usturas imponito, & per diem unam sinito. libr. eodem §. 10.

penumero soboleſcat: Eſcara illa facili ratione tollitur, ſi modo plantaginis folium (ruſticorum apud Japones communis in vulneribus & ulceribus medicina) betæ, braſſicæ, *Syri*, *&c.* modicè toſtum, manibuſque frictum, ut molleſcat, applicetur; atque ita patienti animo cruſtulæ decidentia expectetur & cura. Ubi notandum, ſi illa plantaginis folia (ignitis carbonibus prius impoſita, ut lenteſcant & concidant, manuumque palmis compacta iterum explicentur) nervoſo ſui latere calidè & mul & humidè applicentur, illam fonticuli inſtar ichor exſudare; ſi vero parte glabra adhibeantur (cum conſolidationem exigit ulcuſculum) illa cito & ſine notabili cicatrice (quod cum negligunt Japones, & unctuoſa putrilagine luxuriare plagam, & emanantem incrudeſcere ſaniem, faciant, deformibus ex hac inuſtione nævis fœdantur) coaleſcit vulnuſculum, convenientius etiam quam ſi vel elegia inſtrata ſuiſſent emplaſtra, propter pinguedinem maximè poſtponenda. Verum non eſt præcipitanda illa eſcaræ ablatio, etiamſi plagulæ leviſſimè tantum adhæreat; Naturæ remittendum illud opus, neque ſiſtendus eſt ſaniei fluxus; neve globulorum introductione excitandi ſint meri (*i*) fonticuli; ſuopte exeat, quantum velit udor: Quare diutius illa folia fibrilloſo latere ſuper plagam retinenda ſunt, quia ſic inſanum ichor liberius effluit; verum parte glabra non ita diu; quia

(*i*) Arthriticis cæterum non inſalubres, ut & propria & aliorum me docuit obſervatio. Vide etiam Hildan. cent. 6. obſerv. 32.

quia tunc nimis citò vulnusculum consolidant; servanda ergò super plagam nervosa foliorum facies, &, ne illa decidant, obliganda, vel conglutinantibus emplastris (si ligaturas non ferat plaga) detinenda, atque ad minimum bis viginti quatuor horarum spatio renovanda sunt. Si verò plantago (quæ in Sina ac Japonia, ubi hic medendi modus usitatissimus est, perquam abundat), deficiat, brassica, beta, tussilago, hedera, vel consimilia substitui possunt: Quæ si desint singula, uti mare peragrantibus accidit, diapalmæ, basilicoris, vel, quod magis probo, sticticum Paracelsi, alteriusve emplastrum succedaneum sit. Hujus inustionis clara memini me inter (*k*) insulæ *Timaon* incolas & Javæ indicia videre: Atque ego mancipium alui Malabaricum, cui super clunes profunda hujus inustionis (cum foliis, ut perhibebat, peractæ siccis) vestigia remanserant.

(*k*) Insula *Timaon* (à Montano in sua Japonia obiter descripta) tres ab æquatore versus Boream gradus latitudine ementiens, & 140. circiter leucis Jacatra distans, Malaicæ oræ contermina est: Uti forsan aliquando latius.

Ast tanti non est monstrasse portum, nisi scopuli, qui cum periculo allidi possunt, simul ostendantur. Prohibent igitur Japones, quorum inustionis praxin hic imprimis doceo;

1. Ne in febribus ardentibus, sive continentibus sive continuis, quamdiu illæ typum servant, vel exacerbationes cum suis accidentibus patiuntur, corpora inurantur

Moxa, experti, febrem cum suis symptomatibus exinde intendi.

2. *Moxæ* usum vetant in intermittentium paroxysmo, quod accuratè observant Japones; verum extra eundem inustionem hanc seduli inculcant & strenuè administrant.

3. *Moxæ* comburium interdicunt in gravedine; secus febrem, eamque nonnunquam gravissimam, supervenire inquiunt, præsertim si corpus tegmentis non bene muniant: Quod semper in ustionis opere observandum injungunt ob metum febris, uti experientia comprobant; secus enim externum aëris frigus adapertis inustione poris, quibus flatus egressi fuere, se insinuant, atque vetus malum in pejus sæpe pervertunt.

4. Gravidas etiam urere, nisi centum diebus jam transactis, recusant: Quod de his locis intellectum velim; namque non semel fœminas fœtum recens enixas adversus cephalalgiam, alioqui cum capitis tum pectoris dolores magno cum levamine inuri præcepi.

Post inustionem (hoc est, primis post primam inustionem diebus) ustam partem digito, vel potius munda syndone, in aqua calida ac subsalsa leviculè tinctis & lenissimè, formidine febris, iteratò molliterque contrectant; præcaventes, ne aqua nimiam salsuginem contraxerit, digitusque perfrigidus præhumiduve sit. Quanquam hæc monitoria regula in omnibus non habeat locum; id tamen commo-

di

di adfert probè obſervata, quod purulentum ichor ex inuſto ſtigmate citius tutiuſque prolectet.

His adde, ſi lubet, (*l*) Hippocratis monitum; Dextras urere aut ſecare lethalius (ſaltem dammoſius) eſſe.

(*l*) Lib. 3 de morb. §. 26.

Enimvero quibus hic labos nimius videtur (nam Japones veri μισόπονοι ſunt) aliis cauteriis actualibus utuntur; in quorum uſu illam præceptorum exactitudinem non ſequuntur; Conficiunt ergo ex ſiccis integriſque artemiſiæ, *&c.* foliis herbaceam turundam, digitum longitudine, non craſſitie, ſuperantem; hac longiuſcula ſtupa inurendam partem octies decieſve cautè tangunt & leviter, aſt ultima vice eandem plagæ aliquanto fortius imprimunt. Hanc & prædictam pariter operationem (*m*) *Sinkis* nuncupant Japones, cujus nomen & uſum à Sinis (quibus hæc hodie ſaltem non ita familiaris eſt) accepere: Huic ego vulgatam cum *Moxa* uſtionem anteponerem. Ad quam juxta artis leges bene abſolvendam ſua habent ſchemata Sinenſes & Japonenſes Practici, in quibus loca, totius corporis peruſtioni deſignata notarunt exigua anatomes notitia: Malim ipſos conſuli ſenſus, & (*n*) venas (*o*) (pulſantes) in circuitu inuri. Hanc pyrotechniam Chirurgicam plerique Japonum ad morborum prophylaxin quotannis ſaltem ſemel, utplurimum bis, imo pluries, adminiſtrant; eodem quo noſtratium multi ritu, qui ad ægritudinum præſervationem,

(*m*) *Sinkis* quoque vocantur ipſi operatores, cum inuſtores, tum acupunctores, uti infra docebitur.

(*n*) Ex his enim ſolum ſanum fieri ſpes eſt, inquit Hippocr. de affect. §. 11.

(*o*) Nam per φλέβας plerumque indigitat arterias Hippocrates, uti jam ſupra monitum.

præsertim verna tempestate, cum in orgasmo sunt humores, corpus evacuare & sanguinem fundere assuevere.

Verum arcanam inurendi methodum tenent Japonum Medici, quam in gravissimis & chronicis morbis, adeoque in phthisi emaciatis, corporibusque admodum debilibus & exanguibus, adhibent: & *quæ* nominant καὶ ἐξοχὴν, hoc est, quatuor locorum, scilicet inustionem; hanc cum notissima *Moxa* instituunt, nimirum in lumbari regione juxta os sacrum, ubi binas spinali medullæ stupas utrinque imponunt, binas insuper ab eadem medulla paulo remotius; uti in adjectis ad calcem schesibus videre est. Hinc vires reficiolunt, partibusque genitalibus vigorem reconciliari: Quare etiam luxuriosi (ut plerique Japonum sunt) his in locis cicatrices habere, multotiens conspexi: Atque hæc hisce in locis inustio forte convenit in morbo illo Anglico, (p) Rachitide. (q) Hippocrates autem in simili casu, cum scilicet reseccatur medulla spinalis maximè, quum venulæ ad medullam tendentes, fuerint obturatæ, itemque ex cerebro accessus, in istius lumbos ab utraque (r) ventriculorum parte *crustas quatuor* inurito, & in dorsum utrinque quindecim, & in cervicem duas, inter tendines:

(p) De qua singularem tractatum conscripsit Glissonius.

(q) Libr. de affect. intern. §. 14.

(r) Σπονδύλων habet textus, hoc est, vertebrarum, quæ hic indigitantur, Lindanus vertit, ventriculorum.

si enim

si enim ustio succesſerit, sanum facies: est autem morbus hic gravis. (*f*) Alia in aliis morbis inurenda loca commonstrat D. Senex: In scapulam scilicet dextram quatuor crustas inurito; & in acetabulum coxæ dextræ (si hæc male afficiatur) tres; & sub nates, duas; & in medio femore, duas; & supra genu, unam; & supra malleolum, unam. Hic ubi sic ustus fuerit, neque sursum neque deorsum morbum procedere permittit: Agit enim de morbis venarum (arterias subintellige) cum sanguine plenæ sunt, & aliquid alieni (velut morbidis sordibus inquinati flatus sunt) in ipsis præterlapsum est, ægrotant. Si dextram partem morbus corripuerit, dolorem ex coxæ acetabulo in principio exhibere incipit, nimirum illud τὸ ἀλλοῖον, vitiosive flatus. Quanto autem amplius tempus progressum & prolongatum fuerit, tanto acutior dolor descendit. Omnem igitur patrocinii partem in inustionis utilitate & necessitate absolvat Hippocrates; Materiam hanc dolorificam modo ex coxa in malleolum, ex malleolo in pedis digitos, tum rursus in caput, tum in oculos, tum in aures & cæteras corporis partes transfert: Ut pateat istorum dolorum causam esse uniformem, noxium videlicet flatum, loco affecto, non essentia, diversum: Cui dissipando inustionem esse administrandam præcipit; inurenda autem ea loca, in quibus dolor incubuerit. Sic passim in suis

(*f*) Ibid. §. 19. Quæ quoniam hujus inustionis vetustatem simul & efficaciam, flatuumque vagabundum vitium, confirment eleganter, verbo tenus ab Hippocrate, cujus patrocinium per totum hujus opusculi decursum ex professo maximeque quæro, mutuari.

scriptis Hippocrates inustionis commoda plurimis in morbis (ut permultis in hujus dissertationis locis videre est) percenset: Ubi si loco ferramentorum candentium Japonum haud dolorosa, nec minus tuta, quam efficax, *Moxa* substituatur, pari voluntate concinemus: Sic ubi (*t*) splen præ febre magnus factus fuerit (fit autem cum corpus attenuatur) tum inurendas præcipit crustas quam tenuissimas, & quam maximè in superficie, quo aquam continere possis circumcirca umbilicum & una in umbilicum, & emittere singulis diebus; si enim successerit, sanum facies. Præterea, (*u*) doloris in capite gratia, (*w*) sanguinem de venis detrahito (quod Sinæ & Japones maximopere improbant; hi enim phlebotomiam uti superius relatum, varias ob rationes exsecrantur; quarum hæc quidem princeps est; quod tantum decedat vitæ, sic argumentantur, quantum sanguinis subducitur; quocirca venæsectioni inustionem cum artemisiali stupa substituere, qua noxii è corpore humores cum flatibus eliminantur; observare quippe licet, si plantaginis folium parte dura & aspera inustæ parti applicetur, udorem ichoremve emanare admodum fœtidum, si verò parte glabra, sanari ulcusculum) ast si non sedetur, perure(*x*) venas,& sanus evadet.(*y*)Suppuratos etiam aut hydropicos vult uri; (*z*) quibus si pus purum & album fluat, evadunt. Et (*a*) quibuscunque à coxendicum morbo diuturno vexatis coxa excidit,

(*t*) De loc. in hom. §. 36.

(*u*) Ibid. §. 49.

(*w*) Ita libr. 2. epid. sect. 3. vult, ut ἀνεμία, id est, flatuosa ventositas (ut vertit Lindanus) venæsectione sistatur.

(*x*) Vel potius circa venas.

(*y*) 6. Aphorism. 27.

(*z*) 7. Aphorism. 44.

(*a*) 6. Aphorism. 60.

dit, his crus tabescere & claudicare inquit, si non fuerint usti: Namque hic (*b*) coxendicum dolor (qui per sanguifluam venam vagatur) ubi in unum aliquem locum incubuerit, & constiterit, & medicamentis non fuerit exactus, urendus est quocunque loco fuerit dolor, urendus autem lino crudo: Quod cum Japonum *Moxa* magnam, quod ad operationem, convenientiam obtinet, nisi quod hæc longè mitius agat & leviores cicatrices superstites habeat. (*c*) Si ergo & in digitis dolor relinquatur, venas paululum supra articuli in digito nodum inurito; urito autem cum lino crudo. Itidem (*d*) in coxendicum morbo à pituita (tanquam flatuum assecla & vitii hujus accidente) urito multis crustis inustis; in ossei quidem partibus per fungos (*Moxæ* postponendos) in carnosis autem per ferramenta, morborum remedia graviora sæpe morbis: Ita (*e*) Eupolemus in Oeniadis dolebat coxam dextram & inguen & commissuram propinquam ad coxam, quæ suppurata postea, sed nimis tardè crustæ ipsi inustæ sunt, valdè multæ & magnæ ac inter se propinquæ, & pus effluxit multum atque crassum: Hæc si in tempore facta fuissent, mihi quidem videtur, quod sanatus fuisset. Atque ut inustionis prolixior pateat utilitas, hanc variis in affectionibus, præeunte nostro duce Hippocrate, prosequar: (*f*) Si igitur dens non est corrosus, neque movetur, dolorem autem exhibet, per ustionem, (non ipsi

(*b*) Appositus sanè hic est & emphaticus textus, qui cum Japonum praxi (cui, quod ad *Moxæ* comburium suffragium addo) apprimè conveniens, habeturque libr. de affect. §. 30.

(*c*) Ibid. §. 32.

(*d*) De affect. intern. §. 56.

(*e*) Libr. 5. epidem. §. 3.

(*f*) De affect. §. 5.

ipsi denti dolenti, vel loco ei contermino, sed pulsanti arteriæ, ad dentis illius cavernam proserpenti, adhibendam) reficatur. Quem si nescieris locum, observa Hippocratem; Quippe (*g*) in morbis à capite orientibus crustas octo capiti inurito, duas circa aures, duas in occipitio, hinc atque hinc ad cervicis nervum (hoc est, ad utrumque spinalis medullæ latus) duas in naso circa angulos oculorum: Venæ autem circa aures urendæ sunt, donec pulsare desinant: Ferramentis (in nostra inurendi methodo circa hujusmodi affectus omnino rejectis) cuneoli forma paratis, obliquas venas perurito; atque hæc ubi feceris, sanitas continget. Quid verò de inustione venarum circa aures dicendum sit, in sequentibus dicetur. Explicat nodum (*h*) Hippocrates. Si diuturnus & fortis in capite fiat morbus, & purgato capite non decedat, hujus caput aut (*i*) scarificare oportet, aut venas in circuitu (id est, circa venas) inurere. (*k*) Ubi autem medulla spinalis reficcatur, *&c.* (hiccicine (*l*) rachitidem respicit Hippocrates?) in lumbos ab utraque (*m*) ventriculorum parte crustas quatuor inurito, & in dor-

(*g*) Libr. 2. de morb. §. 12.

(*h*) De affect. §. 2.

(*i*) Scarificant & incidunt Africæ aliquot cives tempora aliaque capitis loca, ut malignos flatus intercipiant, sicque multas præveniant ægritudines.

(*k*) De affect. intern. §. 14. (*l*) De qua, ut supra dictum, peculiarem tractatum conscripsit Franc. Glissonius, in cujus curandi methodo therapeutica aurium scarificationem, fonticulum ad nucham, & vesicatoria (quorum loco utiliter *Moxæ* comburium posset substitui) præcipit. (*m*) Στερνόλοις dicit textus, quod, ut supra monui, proprie vertebram designat. An autem per ventriculos Lindanus designaret renes?

sum

ſum utrinque quindecim, & in cervicem duas, inter tendines; ſi enim uſtio ſuccesſerit, ſanum facies: Eſt autem morbus hic gravis. (*n*) Ubi porro eryſipelas in pulmone eſt, & juniorem aliquem citius à morbo liberare voles, ubi ipſum purgaris, pectus & dorſum inurito. (*o*) Pleuritidem autem calefactoriis, (non modo, ſed & uſtoriis, mediis) diſſolvere (oportet & curare) ne vapor (ſeu flatus ille malignus) ad ægrotantis ſpiritum adferatur (pulmoneſve infeſtet) (*p*) ſi vero in latere tuberculum naſcatur & ſuppuratus ſit, *&c.* ubicunque tumor ſignificationem de ſe præbuerit, ſecato aut urito: Ex his morbis quoſcunque uſſeris, poſt uſtionem porrum multum tritum ſuper uſturas imponito, & per diem unam ſinito. Enimvero (*q*) ubi (*r*) tuberculum in pulmone eſt, quod non erumpit, haud ſecato aut urito: (*ſ*) Si autem, pectus aut dorſum fuerit ruptum (unde (*t*) empyema producatur) tunc ante & retro urito ex

(*n*) Libr. 2. de morb. §. 53.

(*o*) De victu acutor. §. 11.

(*p*) De affect. intern. §. 10.

(*q*) Lib. 2. de morb. §. 55.

(*r*) Græcè σύμα.

(*ſ*) Ibid. §. 60.

(*t*) Perrarae empyematis curae participem me fecit Præfectus noſter in Japonia D. Martinus Cæſar, referens, ſe ficus dictæ Indicæ folio, tranſverſim diſciſſo & parum toſto ſuper craterem vel palam, frictove, à difficili pectoris abſceſſu (cogebatur enim in alterum latus ſemper flectere corpus) ſuiſſe liberatum; ita ut pus per carnes foras eruperit, tanta expulſionis virtute, ut una vice matulam ſuppleverit ejecta materies, nec minori dolore, ac ſi viſcera unà evellicarentur: Sic Practici Sinenſis fide mihi conſtat, in ſuppreſſis lochiis idem folium ſimili modo præparatum, vi humorum exundantium expulſiva tantum pollere, ut, ſi in tempore non detrahatur, periculum ſit, ne ad ſyncopen, imo mortem uſque humores, ne dicam membranas, *&c.* exterminet atque deturbet.

partibus

partibus utroque loco, & sic sanus evadet. (*u*) Si itidem non quid sputi in pulmone relictum pus fiat, à quo arida tussis sequitur, ac febris & horror emergunt, & erecta cervice spiratio tenet, & frequentem & acervatam respirationem æger habet, *&c.* si igitur non spuatur, sed sui significationem ad latera præbeat, secato aut urito: Et sic porro, (*w*) si pectore suppuratus fiat, *&c.* in pectore & dorso urito: si enim ustio successerit, proderis. Quod (*x*) si vero præ crassitudine humor (hoc est, pus in pectore) non fluctuet, *&c.* qua parte primum reliccatum fuerit, ea secato aut urito, quàm proxime ad septum transversum, cavendo tamen, ne hoc ipsum lædas. Ubi insuper (ut intra Hippocratici dictaminis metam permanens, ad alia viscera transeam) (*y*) ab hepate fit aqua intercus, *&c.* postquam crassissimus factus fuerit (æger) & hepar maximum, fungis urito; sic enim celerime sanum feceris; inurere autem oportet crustas octo. (*z*) Quum verò maximus fuerit splen & maximè elevatus, fungis urito, decem magnis crustis inustis; si enim successerit, sanum facies, verum non brevi; gravis enim & diuturnus est, si non fuerit statim curatus; sin (*a*) tumor, duricies & dolor in splenem incidunt, *&c.* splenem urito velut prioris, & si ustio successerit, sanum efficies: (*b*) Ubi itaque in splenem dolor acutus incumbit, statim & in principio morbi, huic per fungos crustas

(*u*) Libr. 3. de morb. §. 26.

(*w*) De affect. intern. §. 3.

(*x*) Libr. 2. de morb. §. 26.

(*y*) De affect. intern. §. 26.

(*z*) Ibid. §. 33.

(*a*) Ibid. §. 34.

(*b*) Ibid. §. 20.

stas octo inurito, capite lienis quam celerrime intercipiens: Et ubicunque alius dolor incubuerit, urito; sic enim statim sanus erit: Si vero non fuerit ustus, sanus autem sponte fiat, plerisque post duodecim annos morbus rursus revertitur, &, si splenem occuparit, aquam intercutem inducit. Morbi autem in splene differentiam peccans humor (cui noxii viam parare flatus) facit: Sic (c) ubi crassissimus & maximus ex sanguine fuerit splen, etiam urito, & si opportunè usseris, ac successerit, sanum facies. (d) In splenis autem morbo ex pituita, in principio decem crustas in splenem inurito, & statim sanum facies: Atque in splenis morbo ab atra bile, urito ipsum eo modo, quo etiam alios. Denique (e) in renum morbo, &c. in scapulam dextram quatuor crustas inurito, & in acetabulum coxæ dextræ, tres, & sub nates, duas, & medio femore, duas, & supra genu, unam: Hic ubi sic ustus fuerit, neque sursum neque deorsum morbum procedere permittit. Hæc, similiaque (hinc inde citata) ex professo ad hoc propositum selecta, Hippocratis dogmata inustionis equidem vetustatem, utilitatem, necessitatem, & (si in materia leve discrimen feceris) cum nostro hoc Japonum *Moxæ* comburio analogiam satis superque comprobant.

(c) Ibid. §. 35.

(d) Ibid. §. 36.

(e) Ibid. §. 19.

Inurenda autem loca (in quibus omne artificium est situm) singularibus figuris (suæ artis κεφαλαίοις) interstinguunt Sinensium

nensium Japonensiumque Medici. Et quamvis vulgus sibimetipsi hanc cum *Moxa* peruſtionem adminiſtret, ſunt tamen peculiares Chirurgi apud Japones (de quibus oculatus ſpeciatim teſtari poſſum) qui hanc operationem & acuum punctu-ram ex induſtria exercent, *Faravyts tenſas* appellati, quorum officinæ ſculptis ſimulacris (quibus urenda loca notantur, ut in adjectis ad calcem tabulis videre eſt) non minus quam noſtrorum Chirurgorum ædes pelvium inſignibus dignoſci poſſunt. Tanti enim intereſt, ut perurenda illa loca accurate diſtinguantur, ut in peculiare artificium tranſierit hæc cognitio, eodem plane modo, quo apud noſtrates oculiſtæ, lithotomi & herniarum curatores ſingularem ſibi vendicant artem. Plurimum igitur in locorum diſcretione ſitum eſſe multiplex inuſtionis uſus me docuit; quippe ubi ſtomachus anorexia vexatur, ſcapularum quandam regionem tunc inurunt Japones, ut eidem robur redeat, quod haud facile quis intelligat Europææ anatomes peritus: Os ſacrum & lumbos inurunt in gonorrhœa & ſpermaticarum partium debilitate: Sed quod magis mirum, notus eſt mihi in hypogaſtrio haud longè ab umbilico locus, quo inuſto certa ſequitur effœminatio abſque ulla etiam recuperandæ virilitatis ſpe. Innotuit mihi etiam Japonica matrona, inter Batavos adhuc degens, cui in infantia, uti mihi bona fide retulit, tuberculum in nucha natum,

quod

quod omni remediorum genere tollere ſatagentes Japonum Medici tandem idem relecuiſſe, verum identidem de novo promberaſſe; donec, quædam vetula hanc excreſcentiam contuita irriſerat præpoſtera medentium conamina, mediæ pedis plantæ artemiſiales ſtupas, quarum cicatricem præſens conſpexi, impoſuerat; unde tuber illud ſpectantium oculis ſe confeſtim ſubtraxit, ac denique omnino evanuit, abſque ullo ſui ad hanc propinquam ſenectam veſtigio: Ecquid hic hariolabere Europæe profector? Talia porro exempla dantur plurima, quibus probetur in uſtorio hoc artificio omne momentum, acumen atque experientiam in locorum electione eſſe poſitam; ita ut ſimplici locorum prævaricatione membri alicujus motus depravari, vel etiam viſceris cujuſpiam vitalis facultas viciari queat. In hac locorum notitia quicunque erudiri cupit, examinet huic tractatuli adjecta, cum Sinarum, tum Japonum, ſchemata; quibus ſi quis ultro aſſentiri nequeat (tametſi longa experientia ſuffultis) Hippocraticum illud obſervet præceptum; Ubicunque incubuerit dolor, urito. Urito ubi arteria partis affectæ vehementer pulſat, vel haud procul iſthinc: Ne vero nervos nerveaſve partes, ſi vitare poſſis, temere uras; circa ſanguifera vaſa (noxiorum flatuum genuina habitacula) potius uras; Quod tamen in ſingulis obſervari nequit; quoniam efficiens Arthritidis cauſa, flatus, circa

cira nervosa loca communiter stabulatur, & quasi incarceratur. Ubi igitur dolor congregatus fuerit, urito: (*f*) Urere autem convenit circa venam commodam ex quocunque etiam ægrotaverit; si enim perusseris ipsam in dolore, cujus gratia urebatur, non coalescit, scilicet sanguis, sed fluxui prodest. Urere autem oportet carnosa quidem ferro, ossea vero & nervosa fungis, si (*g*) Hippocraticum institutum imitandum: Cæterum ante hæc, si in principio morbi accesseris, ista facere oportet. Enimvero super medullam spinalem facta inustio periculo non vacat. Solent etiam Japones vel nunquam vel rarenter (& tum admodum circumspectè) interiora pedum latera vel superiores brachiorum partes, ubi nervi tendinesque ac ligamina parca teguntur carne, sed exteriorem, cum pedum tum brachiorum, ambitum, in musculorum interstitiis, urere; quia ibi sanguinis vasa (flatuum latifundia ac viæ) subjacent. Qui autem pertinaciter dubitat, tanti non interesse, ubi locorum uratur, ei præfatum locum in hypogastrio (tres digiti articulis, sive unius digiti longitudine, infra umbilicum, huic scilicet recta è diametro, super lineam albam, Anatomicis sic dictam) monstrabo cum artificiali inustionis methodo, veluti modo attigi, quo loco sic inusto illico effœminetur & generationi ineptus evadat: Quapropter ob præposteram locorum in urendo electionem ægris

(*f*) De loc. in hom. §. 49.

(*g*) De affect. intern. §. 19.

sæpe

sæpe plus detrimenti quam emolumenti adfertur. In hypogastrio enim, ut nec in epigastrio, sed à lateribus & paulò infra & paulò supra umbilicum, urunt Japones; parum supra umbilicum instituta inustio appetitum prostratum restaurat: Sic porro laterales ossis sacri partes inustæ genitalibus organis robur addunt, spermatis effluvium involuntarium minuunt, quandoque etiam tollunt: Menti rima, seu inferioris maxillæ media sulca, inusta odontalgiam fugat; ita apud Scultetum Spigelii illa occurrit inventio, qua suadetur, (*b*) ut in dolore dentium ramus ille soporalis arteriæ, pone aures versus dentium cavernas decurrens, candente scalpello resecetur: Varia etiam optati eventus exempla me idem docuere. Indene (*i*) Hippocrati adsentiendum, ubi ait; Quibus prope aures venæ inciduntur, eos in Veneris actu quidem sperma effundere, verum modicum, imbecille & sterile; quia, uti D. Senex inquit, plurima seminis pars à capite per venas juxta aures in spinalem medullam defluit, quibus cicatrice obductis, genituræ meatus obstruitur: Et quia, eodem teste, procetes Schytarum incisis juxta aures venis sterilescebant. Eodem forte recidit illud ejusdem testimonium, quod, secta, quæ per tempora fertur, vena, vulnerata in tem-

(*b*) Vide Joh. Scultet. armam. observ. 28. quam allegavit apposite Rev. D. Bushovius de podagra, ubi plura addit & explicat.

(*i*) De aër. aq. & loc. & lib. de genitur. Claudi & contracti Schytæ sibi medicantur utramque venam retro aures incidendo, unde somnus eos corripit, quo depulso aliqui sani exsurgunt, aliqui verò minimè. §. 5. de aër. &c. atque addit §. seq. Sterilitatem inde sequi certo, hinc evinctos confitentur ditissimi etiam Schytarum, minimè infirmi. §. 51.

poribus apoplexiam, spasmum, carum, delirium & febrem adferre. Sed his omnibus (salvo Hippocratis authoramento) refragatur Africanorum frequens experientia, sæpius à me in Angolæ aliisque Afri tractus incolis observata, qui tempora cum sursum tum deorsum, transversimque ac lateraliter, ubi etiam juxta aures dicta sanguinis vascula profundis secant sulcis, imo penitus dissindunt inuruntque, qui nihilominus liberis plus satis fertiles & cephalalgiæ ac dentium aliorumque cerebri ac capitis morborum immunes, satis feliciter degunt. Præterea in tympanitide & ascitide mustionem valde commendant Japones, uti quoque in scrotocele sua endemia (quæ testiculi alterutrius communiter intumescentia est, illic admodum familiaris) in qua ipsum inurunt scrotum & majorem alterutrius pedis pollicem super ipsum articulum (qui sensibilis admodum, dum uritur, locus est, sed in universo corpore sensibilior nullus, quam inter pollicem & subsequentem alterutrius pedis digitum) Mira & nostratibus illic sit vasorum productio oportet (ex qua harum partium consensus oriatur) Europæis equidem incognita, Sinensibus ac Japonibus verò multijuga experimentorum fide firmata, uti in adjectis tabulis, præsertim secunda, cernere est. Inustionem super scapulas stagnantem circa stomachum sanguinem, dejectæ appetentiæ sæpenumero causam, movere ac solvere,

testatur

testatur Japonum praxis. Mirabiles & Europæis hactenus non perspectæ sint hic sanguifluorum vasorum derivationes ac divaricationes oportet; uti dictis in tabulis partim demonstratur. In vehementissimo dolore colico (qualis per Asiam passim horrendum in modum sævit, ægrosque infandis cruciatibus sæpe necat, vel saltem paralysin in manibus pedibusque post se multotiens relinquit) hoc remedii genus adhibent Lusitani; Candenti ferro (cui ego artemisialem molluginem minori cum dolore & forte majori emolumento substituerem) pedibus insistunt nudis donec sibilum edat adusta pars, persentiatque dolorem, unde illico levamen solet sequi; sin minus, incurabilis habetur: Idne arguit, flatus esse hujus efficientem causam mali, ejusque per ignem confirmat eradicationem? Qui contra sensuum fidem de flatuum præsentia dubitat, hoc Bengalensium facile evincetur experimento; qui in hoc atrociissimo morbo abdomen ita fricare ac premere norunt, ut flatus per ipsum umbilicum sensibiliter exeat cum sibilo; quod si non succedat, umbilico magnam ollam (*Cojang* vocant) aqua repletam imponunt, quæ tum flatuum impulsu ac impetu movetur & evidenter subsilit. In eodem porro affectu, ut hoc obiter addam, solent milites nostri Ceilonenses cremati ligni cineres de foco tollere & aquæ mixtos ebibere, unde subitum solamen persentiscunt. Multi præterea Indicæ

oræ incolæ pedum inuſtionem in cholera morbo optato cum eventu inſtituunt. Atque, uti mihi à Nobiliſſ. D. Ryklovio van Goens Belgicarum Indiarum nunc Gubernatore Generali relatum eſt, Singhalenſes id in more poſitum habent; quod ſi quis à venenata morſus ſit beſtia, unde metus mortis ingruat, venenum autem infra umbilicum vires exerat, quod æger ſenſu percipit, pedis plantam latiuſculo vulnere incidunt; ſi verò ſupra umbilicum virus proſerpſerit, & pedis plantam ſimulque calvariæ verticem ſcalpello aperiunt, & in ore detento limonis ſucco ad utrumque foramen fortiter ſugunt; unde æger medelam acquirit: Hoccine etiam maligni flatus indicium eſt?

Locum itaque inurendum quam accuratiſſime obſervandum volunt cum Sinarum (à quibus ſequentes hanc artem cæteraſque medicinæ partes maximè mutuati ſunt) tum Japonum (qui pyrotechnicam hanc Chirurgiam pluſquam priores adhibent) gens; quæ utraque tametſi proſectoriæ artis fere omninò rudis, exactius tamen, quam Europæ ulla natio, ſanguinis motum (in quo omnis eorum Medicina fundatur, uti alibi aliquando à me oſtendetur) ac ſanguiferorum vaſorum ſtructuram novit, ſicuti reipſa docet. Hinc certas formavere repulas ſuger loca, juxta morborum differentiam, humorum craſin & diatheſin ac ſubjacentium vicinarumque partium indolem inurenda, uti in

ſubnexis

subnexis in fine hujus dissertationis schematibus ad rubrorum punctulorum loca, atramento aliove colore notant, ne corpus adeoque cutem movente ægro, erret ustor: Vel etiam corpus morbidi in eodem firmiter servant situ.

Denique in clausulam serviat hæc artemisiæ præparatio & usus internus; Japones viridia, non sicca, hujus plantæ folia rejectis cauliculis foliorumque fibrillis in calidissimam imponunt aquam, circumagitant, lavantque, ut fæces secernantur & amaritudo minuatur; hanc aquam abjiciunt, concoctaque & purificata folia exprimunt, residuum in mortario ligneo tundunt, contuso dimidium coctæ orizæ addunt, sic cum paucillo sacchari in pastam redigunt, atque ex ea liba conficiunt; quibus pro bellariis mulieres vescuntur contra (*l*) affectionem hysticam, mensium suppressionem, atque (*m*) fœminarum morbos, quibus auxiliari artemisiam (*n*) specificè unanimiter docent authores, comprobat Japonensium usus.

(*l*) Artemisia auxiliatur fœminis in uteri strangulatione. Dioscor. libr. 3. cap. 6.

(*n*) Ad fomentationes quoque uteri, *&c.* commoda. Galen. de simplic. med. facult. libr. 6. (*n*) Artemisia privatim medicatur fœminarum malis. Uti supra dictum. Cornar. in Dioscor. ex Plinio.

Febris Cardiaca
ET
CORDIS PALPITATIO
EX
FLATIBUS.
AB IPSO
AUTHORE
Passæ.

MEmini D. Franciscum de le Boe Sylvium, inclytum Medicum, præceptorem meum, post fata admodum colendum, sive tenera de humani generis salute solicitudine, sive quadam ostentationis specie (id enim non disquiro) quandoque in votis habuisse, plerosque morbos (omnes quippe impossibile est) in semetipso experiri, dummodo exinde sana mente reconvalesceret; ut de hominum affectionibus in proximi

commodum (salutare & animosum propositum!) constantius judicare, morbosque certius tutiusque depellere posset: Et sane solidius ex iis quæ in nobis ipsis sentimus, judicium fertur. Enimvero ego meo infortunio, utinam proximi mei utilitate! satis multa corporis mala, imprimis æstuantis febris insultus, passus sum: Attamen nuper mens, quamvis in summo etiam paroxysmo sat sibi constans, hærebat, quodnam morbi genus me affligeret, & in subitaneum mortis agonem præcipitaret, ante horrendam furibundi hujus mali invasionem desideratissima sanitate fruentem: Intempesta quippe nocte quieti me traditurus absque ullo notabili, multo retro tempore, diætæ deliquio, inopinata cordis palpitatio me corripuit, quo nobile illud viscus cum impetuosissimo cursu ita contrahebatur angebaturque, ut de extremis statim cogitarem; quocirca famulum jussi, ut mihi cordialem potum, qui ad manus erat satis efficax, exporrigeret, cujus modico hausto, parum ad me redii, dilato tum me dedens somno, non tamen plane sedato cordis opprimente pulsu: Subsequens biduum insomnis non sine solicitudine transegi, tandemque iterum noctu in cordis palpitationem, deipothymia comitatam, adeo vehementem incidi, ut, de vita mea illico actum iri, exclamarem: Imo vero nisi validissimæ vires partiumque internarum intemerata integritas in me viguissent, planè conclamatum, meo

adstanti-

adstantiumque judicio, mecum fuisset; nihilominus duabus proximis noctibus similes insultus non tamen tanta cum violentia sustinui, vix horæ momentum de mea vita perpetim certus, ita acerbè infestabat nobilem vitæ fontem causa funesti mali, quæ interdiu in renibus latibulum quærebat, nonnunquam spinalem lambebat medullam; ubi vero ad cerebrum properabat, utilem repulsum intulere sani forteſque spiritus animales; cætera intacta reliquit viscera ferus cordis tortor, hospes sanguinis & nocturnus grassator; Quippe noctu pulsus meus interruptus, communiter in secundo ictu, radice carebat, ut Sinica utar phrasi; hinc quadantenus suspecta mihi fuit indubitata Sinensium de mortis præsagio ex pulsus subsistentia prognosis; ast quoniam illa intermissio (utpote à flatibus, non à viscerum interitu, orta) interdiu in celeriorem motum (manente tamen, sed non ad ordinatos ictus, interruptione) mutabatur, disperit is scrupulus: Ego autem (z) Sinarum de pulsibus doctrinæ fidem adhibens ex observatis, atque inde properantem mortem animo proponens meo, tantam quandoque perturbationem (namque ex improviso ingruebant hi insultus) menti adfricuit concepta

(z) Quippe in hoc affectu, fateor, Sinarum de morbi statu & vitæ termino ex pulsuum rhythmis judicium (de quo pleniorem & commentariis locupletatum tractatum, quem D. Andreas Cleyer M. L. contra stipulationis fidem in patriam me inscio misit, ni publica ac privata negotia id impediant, edere constituì; sed de hoc contractu & meo labore ac sumptu siluisse, quam pauca dixisse, præstiterit) propria in memetipso experientia ir certum reperi & vacillans; ubi in totali integri pulsus intermissione (quam

(quam vocant radicis carentiam) mortem præsagiunt: Verum hæc hic forsan locum habet conjecturalis exceptio, quod mea illa ægritudo in flatibus, toti sanguinis massæ, quantum persensi, immixtis & cum eadem tumultuarie motis, constiterit: Ast si ex sanguine grumescente (qualem frigidi efficere quoque queunt flatus) idem pulsuum interstitium obtingat, certius judicium formabitur. Hoc tamen semper in me comperi, si pulsuum unus subsisteret, me semper pejori esse in statu *&c.*

imaginatio, ut subsequentibus horis deteriori loco staret valetudinis spes. Symptomatum autem omnium maxime notatu dignum erat pulsus continua quandoque (ad tactum saltem) diastole acsi cor sanguinem sine intermissione, sine ulla receptione, effunderet; adeo ut cum (*a*) D. Jobo effarer; Pulsus mei non requiescunt! Hanc comitabatur ferociens cum difficillima respiratione æstus, princeps & insociabilis paroxysmi incitator, tum demum demigrans, cum solutum perpete & molesto sudore corpus esset, viresque plane dejectæ; frigebant tum manuum, præsertim verò pedum, submortui & pene insensiles apices; atque tunc ad ἄκρα pervenit paroxysmus; quoniam, uti suspicor, cor summo tum temporis conamine nocivos frigidosque eructare flatus & ad extremos delegare artus allaborabat. Neque enim absona est (*b*) anonymi scriptoris Angli opinio, qua cordis palpitationem ex spiritibus flatulentis, fumosis ac vaporosis, in pericardio residentibus, atque ex nimia Venere, *&c.* quandoque natis, oriri, autumabat:

(*a*) Job. 30. 17.

(*b*) In suo enchiridio medico.

tumabat: Eodem fere recidit viri Japonis de hac mea ægritudine judicium, flatus frigidos & austeros (tale quippe vitium ex spirituum dissipatione contrahunt) sanguinem partim coagulasse, unde motus & ejusdem circulatio illis in partibus impedita fuerit; quocirca si flatus vel ἄνω vel κάτω emitterem, levabar. Quin etiam dudum & multotiens sensi stagnantem in superficialibus ventriculi partibus sanguinem, ita ut, judice hoc sensu, sanguis per sua vasa transitum frustrà moliretur, & in alias partes, magis pervias, aditum inveniret.

Medelam cardiacis, parcè sumptis, inibat, quibus cor quidem tantisper reficiebatur, sed incrudescebat ejusdem sæva micatio; quocirca rosacei laticis odor præstantiori refocillamento fuit: Ast omne levamen mihi clysmata attulere (quorum utilitas in febribus doctum quendam Physicum in id statuminis deduxit, ut intermittentes febres in intestino cæco maximè hospitari opinaretur) quibus subducta alvus flatulenta crepabat, & quod notabile est, enema postremum, tepidum licet, injectum stagnantem extis humorem solvebat, qui in egestione tanto frigore me percellebat, dum corporis extrema habitusque incalescerent, acsi liquefacta glacies, sociata torminibus flatibusque egrederetur alvo, magno subsequente levamento, anxietate tamen ac palpitatione summopere diminutis, viribus tamen tantillum dejectis.

dejectis. Enimvero nullum mihi solamen majus in hoc affectu fuit, quam flatuum sive sursum sive deorsum emissio; quam præpediebat (qui plurimum nocuit) obstipatus venter; quod incommodum in mari me semper, sic & tunc, maximè habuit. Potus familiaris erat ptisana ex radicibus electis Chinæ (illæ enim recentes in Japoniam advectantur) quo corporis pori assidue reserati servabantur, uti utilitatis necessitas exigebat. Verum malum hocce meum sæpius recruduit, cum nimia humiditate, potando sumpta, sanguis saburraretur, ita ut ejus vasa sui latices ægrè capacia fierent, cui accedentes flatus majorem motum, adeoque cordis palpitationem, excitabant. A cibo autem abstinebam maximè, in cæteris exactam servans diætam bene coctili cibo (gallinarum nempe jusculis, communiter autem mundati hordei pultibus, quibus, si astricta staret alvus, pruna uvasque passis incoqui curabam) nullo potu acri calidove utens. His itaque cum periculo perpessis exquisito me dedi victui, quo nihil obstante aliquot diebus post rediit ferum malum, aliquanto pacatius, binosque in eadem vicera insultus summo cum angore, summa cum virium prostratione, faciebat, atque ita recedebat exiguo tempore morbus, qui post breves inducias tertia vice, sed multo mitiore unicoque paroxysmo me impetebat. Quibus postremis invasonibus

onibus eadem animi patientia iisdemque mediis restiti repulique, ex enematum usu primarium, ne dicam unicum, levamen inveniens.

De morbi hujus continente causa parum, magis de genere morbi, ambigens antecedentium causarum propemodum ignarus fui. Si nomen quis quærit; Febrim cardiacam indico; talem nonnunquam patitur Bengala, sæpius vehementiusque Persia: si continentem causam, flatus statuo, maligno frigore cor infestantes, dum corporis habitus & extrema uruntur; ubi sanguine abundantes partes propter ejusdem multitudinem tremunt & inflammationes suscitant; nequit enim fieri, ut conquiescat sanguinis multitudo; qui præsentis illius noxii flatus timore perculsus concurrit ac penetrat per omne corpus ad locos maxime calidos, πηγὰς καὶ ῥίζας τοῦ αἵματος, ut docet Hippocrates libro de flatibus: Ubi frebrium causas ex flatibus deducit satisfacitque sedulo: Contremiscunt enim viscera & palpitant, ubi flatulentus spiritus eorum poris ac vasorum cuniculis obseratus, eorumque ut & nativo calore adjutus, exitum parat, liberiusque spatium nactus, tenuior fortiorque evadit, sicque qua data porta ruit, atque nobilibus æque ac ignobilibus partibus se insinuat, tum celeri motu sensibilia loca invadens eadem lædit non modo malignitate, sed & sua substantia mordaci vellicat, distendit, dis-

jungit

jungit sauciatque quæcunque ei obvia fiunt, sive calore sive frigore peccet: Ubi tum obsessæ partes se ab hoc hostili flatu liberare connitentes, tremunt atque micant. Ego saltem indubitatum habeo, solos flatus hujus meæ atrocissimæ afflictionis fuisse causas; nunquam enim aliquid manifestius in morbis sensi quam hos flatus, quos in quovis membro, ubi ubi etiam hærerent, sanguinis vasculis inclusos accuratè atque distinctè ex ipso sensu eorumque effectis ac operationibus expertus sum; tum infallibile mihi probationis indicium medicaminis, flatus discutientis, summa utilitas, & per eorundem emissionem certissimam refectionem attulit. Præterea, artuum pandiculationes & oscitationes, quæ me frequenter invadebant, idem stabilivere; cum post hæc accidentia pulsum illico crebriorem continuo comperi. Atque hi lethales palpitationis insultus sex iteratis vicibus, nunc ternos, aliàs binos, etiam unum, paroxysmos inferentibus, extremis mortis minis me invasere; sic quidem ut micationes illæ cordis postremæ mitiores, graviores leipothymiæ, essent; quæ funesta incommoda apta diaphoresi & exacta diæta huc usque dispuli, noctes etiamnum transigens insomnes, subsultante noctu cordis viscere.

Sed hic sedula disquisitionis perspicacia Medico incumberet, viva observationum fide

fide firmanda; Num febrium focus non modo in peculiari viscere, sed & in parte quavis indiscriminatim, delitescere queat; veluti intermittentium sedem in Pancreate statuit Clariss. Sylvius; vel etiam simili modo, quo juxta experientiæ veritatem existimat Expertiss. Willis. aliique; Epilepsiæ causam quandoque in singulari corporis parte (manu vel pede, &c.) latitare posse; quæ pars si à causis intrinsecis irritetur, nominatum affectum suscitat: Oriuntur autem febres illæ ex vitio circulationis massæ sanguineæ, ubi hæc maligni quid in se continet, quod iteratis circulationibus tandem coit, atque ita in adflicta parte (mali foco) morbi causam incendit.

Post trimestres has anguſtias & mortis agones, postquam lethi minax paroxysmorum desæviisset horror, noxia flatuum (qui plerumque cor, sæpius stomachum aliaque viscera, succutiebant) detrimenta, tandem ab umbilici latere utrinque tribus, & in lumbari regione duobus in locis, in quavis adurenda plagula duodecim stupas artemisiales magnas imponi curavi, quibus inustiunculis statim doloris ac angoris levamen persensi; altera autem die post aqua salsa calida ulcuscula humectavi, unde, cicatrice decidua, pus prodiit & ichor copiosus: Posteaquam hæc plusquam viginti diebus diutino & uberi saniei fluxu maduerant, emplastro

emplastro stictico Paracelsi apprimè sanata sunt, exigua cicatrice superstite, quarum una postquam vesicam contraxit, permultum fudit ichorem: Atque ita tandem (Deo gratias ago) à summis cruciatibus liber evasi.

Mantissa

MANTISSA
SCHEMATICA.

MANTISSA

SCHEMATICA.

PROOEMIUM.

Quomodo in patentissimo macrocosmi alveo appellendum deteget locum ratis rector, nisi latitudinis gradu pernota cursum, quem circino in mappis interstinxerat, firmare, syrtes & scopulos providè effugere, & de navis progressu ex secundis vel adversis fluctibus, etiam inconspicuis, citiore vel tardiore, probabiliter conjectare noverit? Quomodo in intricatissimo microcosmi ambitu inurendam φλεγίατρος, *vel acu pungendam corporis partem* Ἀκεστράνυσος *(differunt autem parum hi apud Japones artifices) discernet, nisi cordis (corporis nostri amusii) motu, sanguifluorum rivulorum situ, finibus, fluxu refluxuque cognitis, atque evitato administrationis damno, de doloris sede, quam sua nota signabit uterque, ex concitatiore laticis motu certior, gnarus pariter tutum illic esse* Moxæ *comburium, ubi sanguinis altiusculæ in carnosis re-*

gionibus latent voragines, dubium vero, ubi manifesta articulatio nervosa sui constructione de sui teneritudine, tanquam de præcavenda rupe, Acupunctorem præprimis admoneat, quomodo, inquam, secus malum, his auxiliis haud difficulter cedens, tollet? Hic ratio leges, experientia dexteritatem, sufficit; Ubi optimus ille est artifex, qui duobus his magistris instructus & institutus artem callet. Bina hæ (inustio & acupunctio) primariæ sunt apud Sinas & Japones operationes, quibus omnem dolorem fugant: Si his (Japonenses imprimis) destituerentur, miseri forent sine salutis vel levaminis spe ægri. Phlebotomiam execratur utraque hæc Natio, quia, ut existimant, venæ sectione sanus æque ac æger sanguis effluit, unde vita breviatur; ideoque malè affectum sanguinem inustoria stupa ab impuritatibus liberare, & flatibus, omnis doloris authoribus, contenderunt inustione & acupunctura. Enimvero quamvis Sinenses Medici (à quibus has medicandi rationes mutuati sunt Japones (a) à prioribus illis orti) in anatome rudes sint, attamen in sanguinis circuitu accuratissimè discendo docendoque à multis etiam

(a) Vide M. Martinii histor. Sinic.

seculis

seculis plus fortè studii, quam singuli & universi Europæi, impenderunt, totius medicinæ stabilimen ex hujus circulationis præceptis, veluti ex Apollinis tripode natis oraculis, desumentes.

Hæc suæ artis sacra (ad quæ non quosvis indiscriminatim admittunt) non mellitis verborum globulis vel similitudinum ambiguitatibus exponunt, neque artificiosis controversiarum tricis obscurant, verum mechanices opera doctrinæ analogiam illustrant: Sic sanguinis motum in hydraulicis machinis ostendunt discipulis suis adeptis Medicorum apud Sinas antistites; quæ si desint, figurarum claritudine intellectui subveniunt, antiquitatis numen præ cæteris perpetim adorantes. Perceptis itaque juxta Sinarum præscriptum regulis (quarum paradigma me alibi productûrum, si fic fata velint, polliceor) motus illius disparitas cognoscenda est, si secundum illorum ordinem instituenda cura est: Sed cum multis parasangis hæc distet à nostratium praxi methodus, atque illam à primordio demonstrasse ingentis laboris sit, nec hic propriè ad rhombum faciat, placuit in prædiducta dissertationis elucidationem dare scheses, quarum genuina lineamenta tandem in manus meas venê-

re, quæ dudum sine interprete, sine ullo sui pretio neglecta jacuerant, donec ego in Japoniam delegatus, has mihi icones conquisivi: Ego igitur, ne concreditum incognitumque priori possessori pignus apud me sordesceret, omnem navavi operam, ut tandem Medicum (quibus parcissimus ad nos accessus conceditur) apud Japones offenderem, Sinicæ linguæ (hæc enim qui apud illos callent, magis præstantiores Doctores habentur) gnarum; voto itaque successit industria: Quæ autem, non sine sumptibus, expiscari potui (quippe ob interpretum nostrorum in Belgico sermone imperitiam & vocabularum defectum, multa, quæ in originalibus scheſibus Sinensi characterе expressa apud me extant, utpote non translata, præterire coactus fui) publico gratis dono: Hæc enim suæ artis mysteria (quæ tanquam sacratissimas gazas suis seriniis recondunt) difficulter admodum, præsertim exteris, communicant zelotypi Japones.

In omni quidem partium, externarum imprimis, dolore, qui sine salutisve continui est, duplex hac medendi genus adhibent dictæ gentes: Per universum corpus inurenda cum Moxa, vel cum-

pungenda

pungenda acu loca certis signis, juxta artis suæ præcepta, distinguunt atque depingunt: Ast singulas, quas de iis possideo figuras æri insculpendas typisque mandandas prohibet præsertim loci incommoditas, forsan etiam impensarum caritas; quapropter binas tantum Sinensium, totidem Japonum, principes imagines accuravi, quarum altera anticas, altera posticas corporis partes, cæterarum pleræque laterales, repræsentant; quas si suo ære dignas censeant alii, nec illis, nec publico, invidebo unquam.

Verum in multis parvi faciet has figurarum lineas & punctorum interpolamenta prosectoriam artem apprime doctus, reprehensurus inconcinnam notularum in his schematibus pictionem, si illæ vasorum sanguinis latera arctius ambire debeant. Sed hæc per plurima ingeniorum acumina lævigata & pervetusta experimentorum fides non adeo leviter abolenda est: Malunt Sinenses Medici in propriam ignorantiam erroris culpam rejicere, quam vel minimum fidei vetustatis authoramento derogare; tantum apud eos valet illud αὐτὸς ἔφη. Ego uti in his fastosam superstitionem, sic in illis temerariam contradicendi aviditatem neutiquam probo. Quisquis

 hæc

hæc ſuſpenſo judicio trutinari velit, ſupracitatum canonem, qui inter noſtros priſcos Hippocratem patronum habet, ipſa ὑγιείην expendat; Ubicunque dolor incubuerit urito, urito autem eo loci in quo arteriæ pulſant fortius; illic enim doloris ſedes eſt, ubi vitioſi ſtatus ſanguinem inordinate movent; illi igitur parti, explorato prius arteriarum pulſu, ſua inſignita teſſera incendiarium ſtupam imponito. Ergo ſi elaborata Sinarum opera quis nolit uti, ipſemet ex eventu obſervationes colligat, quibus inurenda loca, experientia duce, emendet & ſua ſtabiliat. Caterum in fortuita linearum & expreſſorum punctorum prævaricatione facile connivebit anatomicus, ſi ſanguifluorum vaſorum ſtructuram perveſtiget; hæc enim reticulata eſt; illa quippe mutuis oſculis ſemet amplexantur, ejuſdem videlicet ſubſtantiæ vaſa: Hinc ubi judice cultro illorum ſitus ſtatuitur, deliteſcunt ſæpe alii ſanguinis fonticuli, qui quoque ex inquinatorum ſtatuum inſultu (aliter forſan exiſtimante anatomes perito) doloris ſedes fiunt.

Sequentes igitur icones duo commonſtrant, ſcilicet, quibus in locis cum Moxa uſtio, dein quibus cum acu punctio

ctio adminiſtranda ſit ; quorum illa rubris, hæc viridibus punctis limitantur, curioſiſſimi quippe in colorum varietate Sinenſes ſunt.

Quæ figuræ primæ commentarioli, vel potius antiquitatis documenti ſimul & praconii inſtar, adſcripta ſunt, ope Japonenſis Medici Iwananga Zoko, *Sinicæ gnari, & interpretis noſtri* Mottongi Sodaio, *Belgicam dimidiatis verbis & offenſantis linguæ fragmine proferentis, collegi ac tranſtuli ; prioris adjumentum eapropter ſolicitabam, cum ille Gubernatoris* Nangaſackiaci *mandato quæſtiones Medicas (difficiles ſane nugas) mihi per interpretem proponeret & expectaret reſponſa ; poſterioris verò, quia ille, licet infelix verborum explanator, ex omni interpretum numero in rebus Medicis verſatior erat, aſt ſimul verſutior.*

Ad

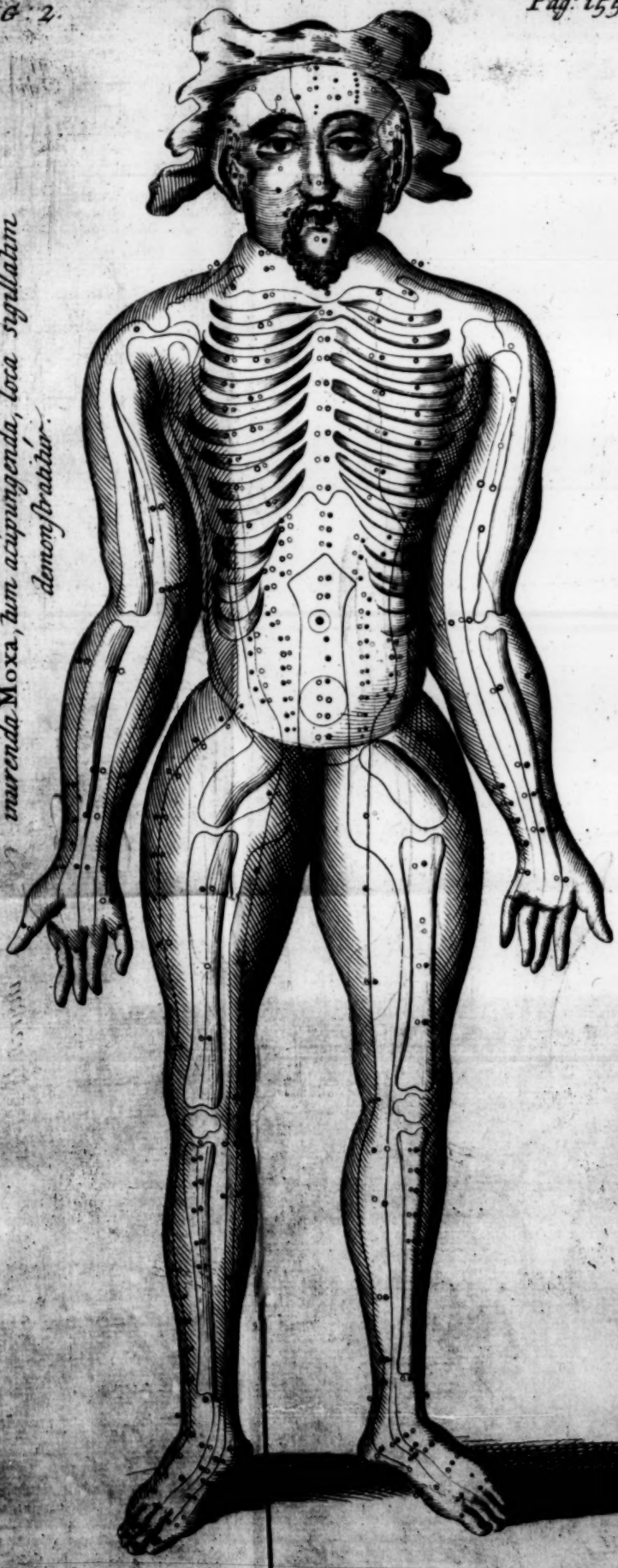

Icon Sinensis.
Qua ab anterioribus corporis partibus singula, cum
inurenda Moxa, hum acúpungenda, loca syllatim
demonstrabitur.

Ad prioris figuræ sinistrum latus (à quo lectionis initium faciunt cum Sinæ tum Japones) hæc Sinico idiomate exarata sunt, quæ combinatæ interpretationis auxilio ex Sinensi in Japonicam, ex hac in Belgicam translata in Latinam sic verti.

[a] ROcquakph aërem malignum corrigit, vert igini, capitisque dolori medetur, flatus discutit.

(a) *Rocquakph:* Japonum hæc est locutio, non vocula; hi enim literæ R. Græcum Φ. vel Ph. plerumque apponunt in fine vocis: Hoc saltem in literis hujus vocabuli discrimen est, pronuntiatio, ut in cæteris omnibus, diversa; adeo etiam ut tametsi alter alterius characteres legere (quod non de vulgi, sed doctorum, lingua accipiendum est; duplicem enim cum Sinæ tum Japones linguam habent, uti jam notum est palam) non eapropter intelligere possit. Quinimo Belga quoque citius genuinam Japonum pronuntiationem, quam Sina, addiscet, difficilius Sinicam, maximè ob pronuntiandi gravamina & characterum immensam ferè sine fine copiam. *Rocquakph* autem vegetabile medicamen est fabacei generis apud Sinenses, de quo ita meus ille interpres; Faba Sinensis est, humi quæ repit, phaseolos profert, cujus odora flavescit radix, albas nostratium fabas imitatur, nisi quod tantillum amaricet: Cibus hæc quoque faba Sinis familiaris est, temperatæ virtutis inter frigiditatem & caliditatem media; Glandularum abscessibus, cum internis (ut mesenterii, *&c.*) tum externis, egregiam præstat medelam, cephalalgiam tollit, intestinorum lumbricos necat (amarore dubio procul suo) & atrabilarium sanguinem emendat; Quinto vel sexto anni (Sinensis sive Japonici, de quo alibi imposterum) mense colligenda radix, siccanda in umbra.

(b) *Kuikin*

(b) *Kuikiu* sive *Xinkiu*, radix est tuberosa, satisque torosa, levisticum apprime olens: Haec dolorem capitis (qui à frigore est, calidarum enim virium existit) curat, sanguinem purificat, ejusque circulationem promovet, reliquos humores temperat, cor roborat efficacissima radix; cujus hic adstat icon. Notetur, hic species pro genuinis sumi, duo selecta medicamina pro singulis, interne videlicet, mendis; quae communiter apozematum forma parant & exhibent cum Sinarum tum Japonum medicantes; illorum autem prima basis est *Ninzin* radix; de qua forsan aliquando in observationibus meis Japonicis, si typothetam & sculptorem invenerint, prolixe poliendae. (c) Idem ergo sonant haec quod aphorismus ille Hippocratis sect. 8. aph 6. dictat; Quae cunque non sanant medicamenta, ea ferrum sanat, quae ferrum non sanat, ea sanat ignis; quae ignis non sanat, ea incurabilia putare oportet. Idem, quamvis horum est sensus, eadem sit interpretatio. (d) Cum moxa videlicet, seu arefacta artemisia. (e) Hunc suum codicem *Daykio* in eodem, quo Europaei Medici suum Hippocratem, habent Sinae; ad quem, tanquam ad sacram anchoram confugiunt, quo qui utuntur veri Doctores illis censentur; qui pro pro authoritate, antiquitati suffulta, ceu pro aeterna veritate pro aris & focis, dimicant; huic soli superstitiosè litant; latum ausi ab eadem recedere unguem; ubi eventus incertus, nem vel adversitatem in sui judicii culpam & intellectus imbecillitatem vel experientiae defectum transferunt; Tantum apud illos illud Αυτὸς ἔφη. (f) Quae peculiarem apud Sinas & Japones Chirurgiam faciunt; quinimo apud hos omnem ferè manuariam artem solvunt. (g) Externa internis, hoc est, Chirurgia Pharmaceutica

(b) *Kuikiu* sive *Xinkiu* radix pisc
injecta odore suo pisces gregatim a
licit.

Quae duo optimarum virium pharm
ca sunt: (c) quae si non juvant, adhi
acupuncturam vel (d) inustionem; quib
remediorum generibus nullum noverc
melius Doctores Medici.

Hanc ob causam insignis ille de int
nis & externis medicaminibus codi
(e) *Daykio*, compositus est.

(f) Acupunctura autem & inu
(g) externa remedia sunt, quae sic

femis jungantur, vix effugiet hoſtis (*h*) morbus.

Compoſitus eſt hic codex *Daykio* â (*i*) Sene, qui injunxit, ut (*k*) hæ duæ in uno (*l*) copularentur cognitiones homine.

Wacquan Medicus primus fuit, qui hanc copulationis legem inſtituit, (*m*) regnante familia (*n*) *Sinnojo*.

Verum difficultates utriuſque perpendens, medicinam Chirurgiæ præpoſuit, & ob experientiæ gravamina unam hanc elegit.

(*h*) Qualiſcunque fermè ſit; Cum omnis à flatibus ortum ducat morbus (uti ſupra latè doctum) quibus forinſecè exantlandis acus & artemiſialis ſtupa efficaciſſimæ ſunt; intrinſecè inſimul omnem navant operam, ut calefactivis medicaminibus nocivos flatus diſpellant, præſertim Sinenſes. (*i*) Quod excellentiæ ergo dicitur, ut major fides & authoramentum illi codici tribuatur; Senes namque pluſquam aliæ gentes honorant Sinæ Japoneſque, antiquitatis ſummi veneratores: Senex igitur hic eſt quod in N. T. Senior, quod ad honoris titulum & doctrinæ prærogativam; huic enim tum demum gravitas adſtruitur, ubi à ſene proficiſcitur; rara quippe apud illos juvenum authoritas eſt. (*k*) Hic intelligere datur, idem apud Sinas, quod apud Ægyptios & Græcos, contigiſſe; Nimirum medendi artem nunc conjunctam, jam denuo in partes diviſam fuiſſe; uti apud Herodotum & C. Celſum lib. 1. præfat. liquet. Sic quædam fient vel facta ſunt apud plures gentes, quæ vel nova cenſentur, vel uni populo adſcribuntur: Cujus rei, in artibus imprimis, apud Sinenſes exempla ſunt inventionum, quibus alii ſæpe ſoli geſtiunt, dum apud Sinas multotiens diu ante innotuerunt; uti variis in locis apud M. Martinium in Hiſtor. ſua Sinica videre eſt. (*l*) Hoc eſt, artes, Chirurgica nempe & Pharmaceutice. (*m*) Ante bis mille & ſexcentos circiter annos; ſi Chronologo noſtro fides. (*n*) Quæ octingentos annos imperio potita fuit; cujus nepotes aliquos etiamnum in viris eſſe ferunt, verum nunc minorum ordinum Dynaſtas: Ex quibus unum, auxilio familiæ *Packien*, an *Fackien*? (cujus poſtremus Imperator nepotem reliquiſſe, ejuſque ſub vexillo Sinas nuper contra Tartaros belligeraſſe narrant) gerere bellum adverſus magnum Tartariæ Chamum perhibent.

Hunc

Hunc reliqui sequuti sunt Doctores Medici, (o) *Phondo* idcirco appellati.

Quippe Medicorum filii tripartitim discernuntur (Sinis & Japonibus) Primus dicitur *Phondo*, qui propriè internis affectibus medetur; secundus (p) *Xinkiu*, qui acupunctura & inustione medicinam facit; tertius (q) *Baksieu Sinkai*, qui oculorum vitia curat.

(r) Præstat tamen, ut qui praxin exercet medicam tribus his artibus simul imbuatur; quia (s) diversæ opiniones ægri plerumque (t) discrimen adferunt.

Oyt, magni nominis Medicus, (u) regnante familia *Sionojo*, corporis humani effigies, & in iis viscera, (w) nervos, ossa, & articulos, additis etiam (x) notis acupuncturæ indicibus, ex ære confecit primus.

(o) *Phondo*, quod verbum attinet, rectam viam, id est, regiam, sive optimam methodum; quod ad usum Medicum (Japonicè etiam *Isiaphondo* dictum) *Phon* enim rectum, *Do* viam, significat.

(p) *Xinkieu* Sinis, *Farriwyts tensas* Japonibus nuncupatus.

(q) Japonensi idiomate *Meesja*: Cæterum *Gecqua* Chirurgum in genere Japonibus designat. (r) Ego eundem quidem hominem posse omnia ista præstare concipio; atque ita se diviserunt, eum laudo, qui quamplurimum percipit. Inquit Celsus præfat. lib. 7. (s) Quoniam quot capita tot ferè sententiæ. (t) Et, ne quid gravius addam, quandoque mortem; uti deprehenda sæpe docet experientia. (u) Hæc est temporum ratio apud Sinas, qui illa juxta regiminis sub tali &c. familia periodum, non secundum nativitatem, dispescunt: Veluti apud M. Martinium in sua historia Sinica conspicuò cernere datur; ille quippe colit una decade, quælibet decas una regnante familia limitatur, uno ante vulgarem Christi epocham 2952. sub Imperatore Fo exordium ducens atque usque ad Salvatoris nostri nativitatem per cyclos (quorum quilibet sexaginta annis absolvitur) protenditur opus antiquitatem venerantibus sanè æstimandum maxumi. Regnavit itaque in Sina familia hæc *Sionojo* (ut refert meus interpres) ante quingentos & octoginta circumcirca annos, sedem tenens in civitate *Pensieu* (quam in Atlante Sinensi non reperio) prope urbem *Nanking*: Quippe Sina in plura regna sive provincias (in-

dle, si M. Martinio in Atl. Sin. credendum, in quindecim, olim in novem; (quarum unaquæque suam habebat metropolim, ex quibus arbitrariam sedem Imperator, sive ob loci commoditatem, sive ob temporis necessitatem bellive fatum, eligebat; sub initiis primæ Tartarorum in Sinam irruptionis in tres provincias, *Focquin*, *Quantung*, & *Quangsi*, dispartita est, modo tartarico Chamo subjecta. Hodierna metropolis *Peking* est. (w) Quo nomine nervos, venas & arterias vulgo comprehendunt Sinæ. (x) Quæ in adjectis tabulis viridibus punctis, uti inurendæ rubris, distinguuntur.

Hæc ad (y) *lævam primæ tabulæ Sinico characttere exarata sunt.*

(y) A quæ scriptionis exordium sumunt cum Sinæ tum Japones.

Hæc

Hæc ad dextram ejuſdem figuræ eodem charactere expreſſa ſunt, præcedentibus cohærentia.

(z) *Donyn* figuram ex ære, *jukits* artus ſignis his notatos, *Xinkieu* acupuncturæ & inuſtionis artificium, *Soukio* demonſtrationem deſignat: ut interpres ille meus explicat.

z *Donyn jukits Xinkieu Soukio.*

Hoc eſt.

In figura ænea artus acupungendi & inurendi per (a) *ſigna demonſtratio.*

Sikkeſo Medicus (b) has figuras chartæ impreſſit primus, cum anteriori tum poſteriori facie.

(c) *Quotcey* codicem *Miondokio* compo-

(a) Foramina indicabat interpres; fortè quod æneæ illæ machinæ in locis acupungendis & inurendis foraminibus pertuſæ fuerint. (b) Quarum hæ tabulæ ideæ ſunt. (c) Magnus fuit ille *Quotcey* Sinenſium ſacerdos; interpres autem Pontificem, ad ſimilitudinem Papæ Romani vel Japonenſium *Dayro*, appellabat. *Quotcey* Sinicè vocatur *Sin non Hongtè : Miondokio* idem fere nomen. *Sin non* eſt cognomen, *Hongtè* pronomen, more Sinico ac Japonico. Sic in macrocoſmo ſitum orbis terrarum in tabula plnxit primus inter Græcos Anaximander Mileſius: Uri docet Agathemeres Artemidori epitimator, quem interpretatus & in eum commentatus eſt nuper Tennulius meus: Ita inter Sinas primus *Quotcey* delineavit venarum ſitus, *&c.* vide Agathem. initio cap. 1.

ſuit,

Effigies Sinica.

Qua omnia in omni affectione & Moxa *urenda & acú perforanda loca à Posterioribus & lateralibus corporis humani partibus speciatim delineant: ubi viridia acui, rubra signa* Moxæ *locum curandum assignant.*

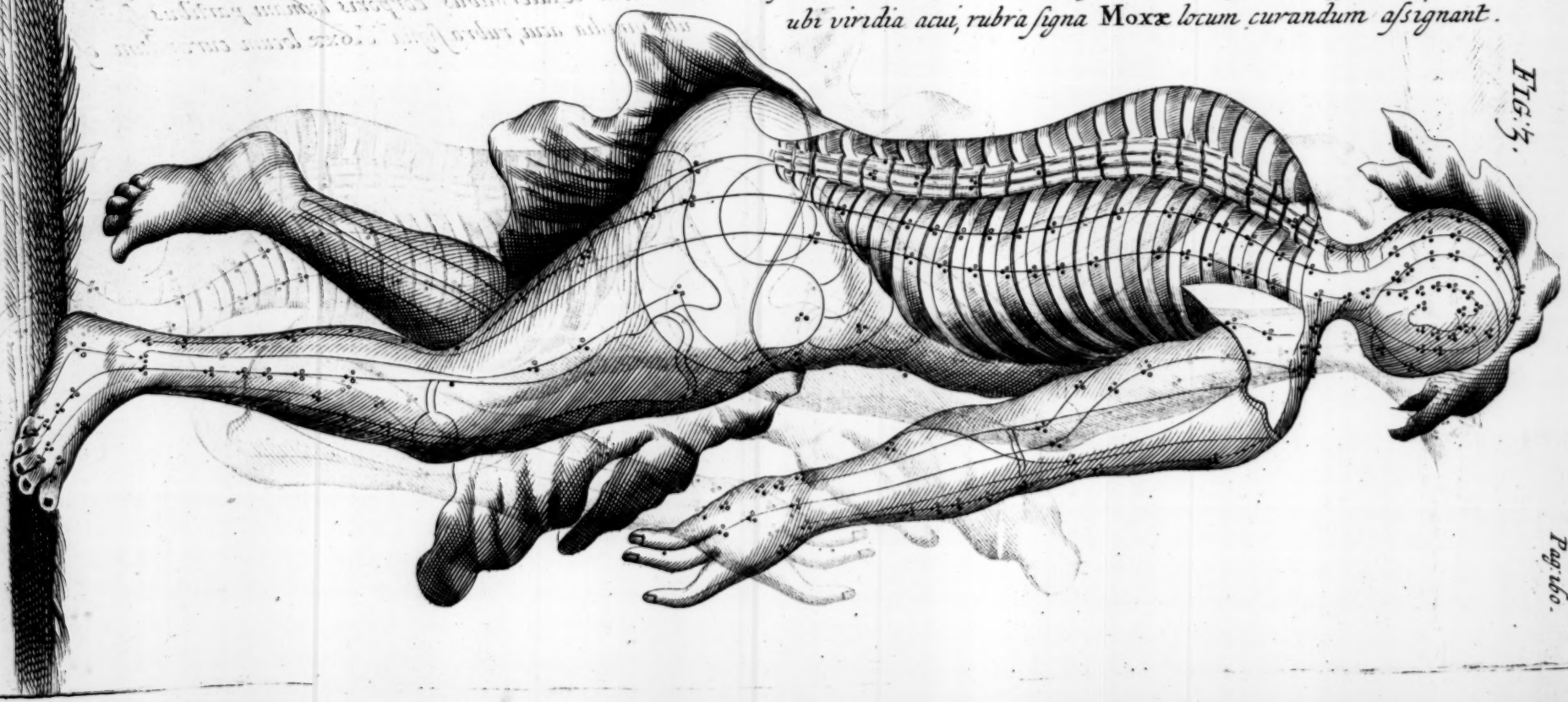

Fig. 3.

fuit, quo (*d*) nervos, (*e*) ad extrema viscerum productos, numero duodeno absolvit.

Vasa hæc inventu faciliora genuinis coloribus primus hic distinxit; v. g. Cordis & tenuium intestinorum, quorum pulsus conveniunt, vasa rubro colore illustravit; Hepatis atque fellis (quorum pulsus respondent invicem & (*f*) vasa copulantur) arterias cæruleas fecit; (*g*) Cæterorum autem viscerum vasa aliis coloribus imbuit.

Externarum corporis partium anticarum arteriæ (*h*) *Nimiakph*, posticarum verò *Tokmiakph*, vocantur; utraque (*i*) viridi colore illuminavit.

Harum momenta rerum Medicum (*k*) Chirurgumque novisse oportet; quibus hæc edocendis variis coloribus vasa tinxit; in quibus si (*l*) fallantur, infelices practici sunt.

(*d*) Venas subintelligas & arterias; quæ communis est Sinis locutio: Sic Rufus Ephesius venas vocavit nervos. Poët. œcon. p. m. 428.

(*e*) Atque ideo Sinenses Medici existimant, viscerum singulorum κράσιν & temperiem ex pulsibus posse dignosci; namque omnium (principum saltem) viscerum arterias ad manuum carpos protendi putant; ubi in qualibet manu tres pulsus, dispositionem in visceribus indices, statuunt, ac cuilibet pulsui duo viscera assignant: adeo ut si ex duplicentur, duodecim evadant. Veluti ex professo alibi docebo. (*f*) Hoc est, pulsantes arteriæ. (*g*) Horum nomina & temperamenta in tractatu de pulsibus dabo. (*h*) *Miakph* autem Japonicè pulsum sonat. (*i*) Recentium in arboribus foliorum instar, inquiebat interpres. (*k*) Nomine Chirurgi hic acupunctores, inustores, & oculorum vitia curantes vulgò oculistæ, intelliguntur (*l*) Vel etiam minimum *iota* prætereant: idcirco omne studium impendunt & laborem Medici Sinenses, ut arteriarum cursus, situs ac pulsus cum machinamentorum ac figurarum, tum etiam sectionis ope exactè sciant; reliquas anatomes partes parvi faciens.

Idem ille *Quotoey* librum suum *Mondokio* postea auxit, & in eundem commentatus est, æneis figuris sua cura impressum; quem, tanquam sacrum gazophylacium, (*m*) suis tantum familiaribus, non omnibus, donavit.

(*m*) Ut imperitorum judicia, quæ plerumque præjudicia sunt, vitaret.

Hæc etenim documenta plurimis ægris opitulantur; quare Medicus simul ac Chirurgus ad hæc accuratè attendat, si medicinam facere velit; quæ qui ignorat, in medendi arte jejunus est, imo quantum oriens ab occidente, tantum horum ignarus à vera Medicæ artis cognitione, distat.

Figur

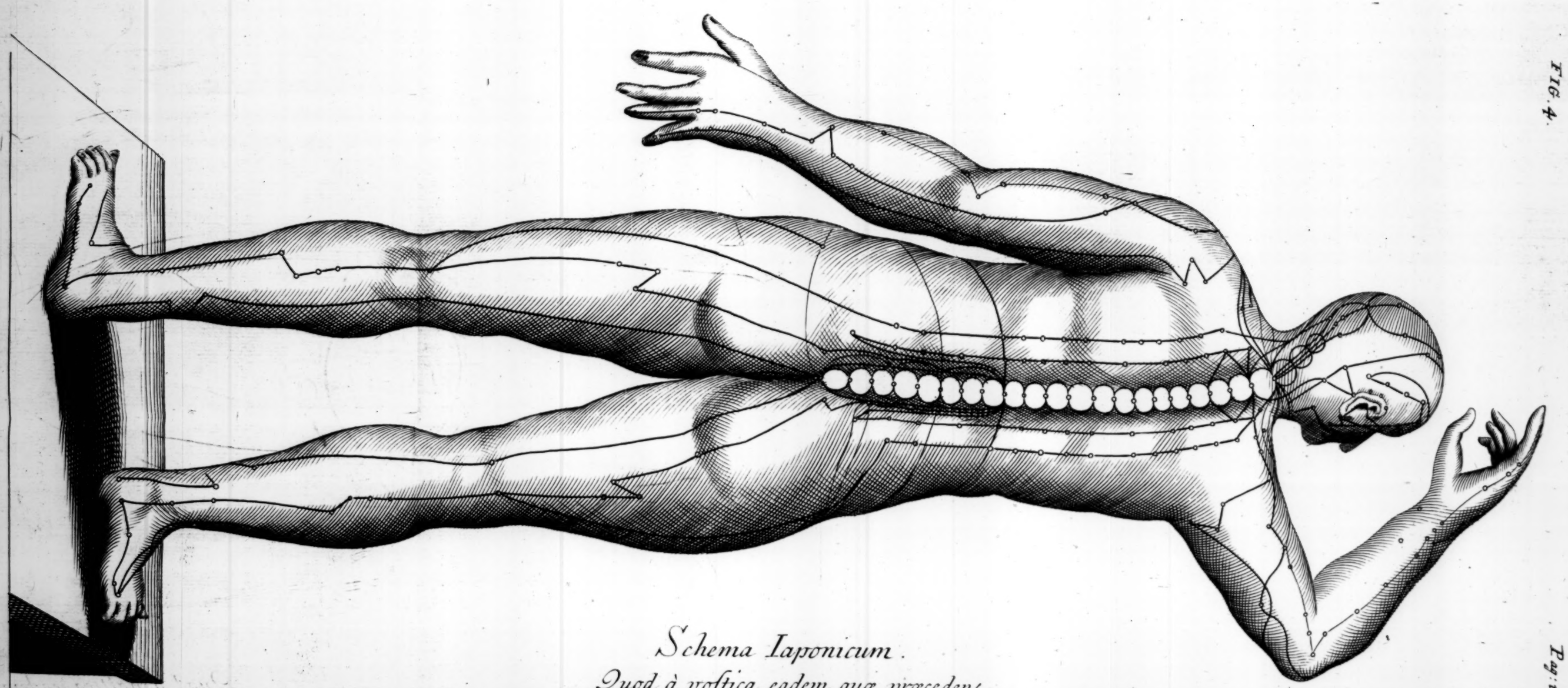

Schema Iaponicum.
Quod à postica eadem quæ præcedens ostendit.

Figuræ Secundæ explicatio.

MEnſura quatuordecim (*n*) venarum.

Humidum radicale triplex eſt; videlicet (*o*) debile, & dicitur *Kits ym*; debilius, & nuncupatur *Tay ym*; & debiliſſimum, quod vocatur *Zo ym*.

(*p*) Triplex hoc radicale humidum in utriuſque brachii arteriis reſidet: origò autem illius eſt à pectore ad brachium utrumque.

(*n*) Per venas promiſcuè intelligunt cum Sinenſes tum Japonenſes, arterias; hic autem arteriæ indigitantur.

(*o*) Humidum radicale dicitur debile relativè, videlicet, reſpectu calidi innati; quod tantò efficacius eſt: Per debile autem frigidum humidumque ſignatur, atque tale eſt radicale humidum ratione nativi calidi; quæ utraque ſi exceſſu defectuve peccant, pugnant atque rebellant inter ſe, atque ita morbos producunt; omnes etenim temperamenti morbi à calido innato & humido primogenio, vitioſis, excedentibus vel deficientibus, dependent. Humidum autem radicale (quod noctu imprimis prædominium habet, & eſt naturæ lunaris) atque calidum innatum (quod interdiu dominatur & ſolaris eſt naturæ) eſt ſicuti mas & fœmina, inquiunt Sinæ Japoneſque, ſi congruant; ſecus, hoſtium inſtar pugnant inter ſe. Inſpiciatur Hippocr. lib. 1. de diæt. §. 4. &c. & ſuo tempore tractatus de pulſibus.

(*p*) Atque hoc unum & primarium eſt ex hypotheticis Sinenſium fundamlnibus, quibus triplex (pro diverſo viſcerum, quorum naturam & indolem ſapiunt, numero) uniuſcujuſque arteriæ in utroque brachio pulſus innititur. Quod hactenus maximum in Sinenſium de pulſibus doctrina offenciculum videtur.

Tay yn, ſive debilius humidum radicale: Cujus arteriæ in utroque brachio incipiunt à pectore, finiuntur in extremitate pollicis à parte exteriore.

Zo yn, ſive debiliſſimum humidum radicale: Cujus arteriæ in utroque brachio incipiunt à corde, finiuntur autem in apice minimi digiti, in parte exteriore.

(q) Hæc tamen trium recenſitarum ſpecierum humidi radicalis fortiſſima eſt.

Kits yn, ſive (q) debile humidum radicale: Cujus arteriæ in utroque brachio inchoantur à pectore, deſinunt in medio digito.

Harum autem ſingularum arteriarum a initio ad finem longitudo eſt trium (r) pedum cum dimidio: Combinata autem omnium humidi radicalis arteriarum longitudo eſt pedum viginti & unius.

(r) Pes autem geometricus quilibet apud Japones decem latis pollicibus conſtituitur: Pollicis vero latitudo communiter apud illos menſuratur juxta longitudinem medii articuli qui eſt in medio manus digito. Arteriarum itaque longitudo metienda eſt juxta pedes dictumque digiti articulum illius ſubjecti cujus ſunt arteriæ.

(ſ) *Jo* legunt Japones, Sinæ *yan*: iidem ſunt characteres, varia pronuntiatio.

(ſ) *Jo* ſive *yan*, hoc eſt, calidi innati in utroque brachio arteriæ initium ſumunt à capite, deſinunt in digitorum extremitatibus.

Triplex autem eſt *Jo*; videlicet *Jo* ſimplex, ſive calidum innatum forte; cujus arteriæ in utroque brachio incipiunt ab apice digiti indicis, & finiuntur in extremitate naſi.

Tay jo, ſive minus forte calidum innatum; cujus arteriæ in utroque brachio prin-

FIG. 5.

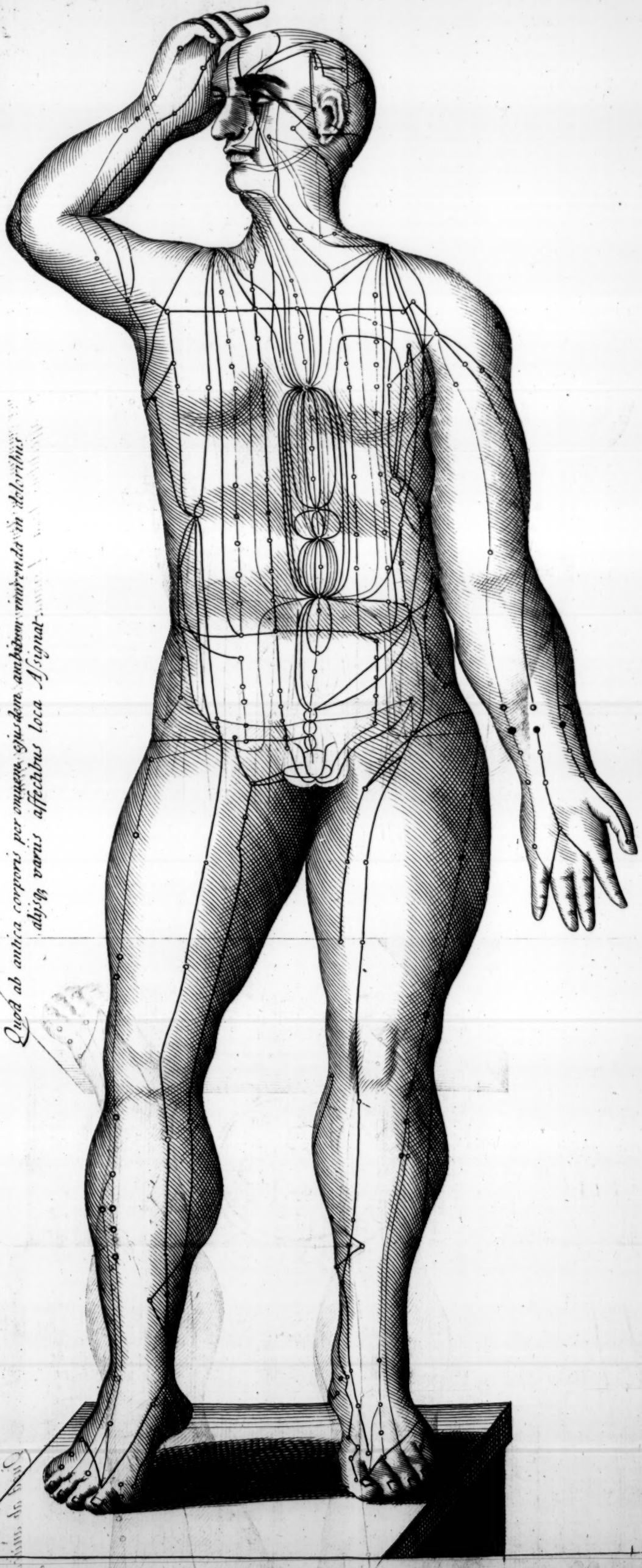

Schema Iaponicum.

Quod ab antica corporis per omnem ejusdem ambitum inurenda in doloribus alijsq; variis affectibus loca Assignat.

principium habent à minimo digito utrinque, deſinentes in interioribus oculorum angulis.

Zo jo ſive debiliſſimum calidum connatum; cujus arteriæ in utroque brachio incipiunt ab annularium digitorum, nempe in utraque manu, apicibus, finiuntur in exterioribus oculorum canthis.

Harum autem ſingularum arteriarum longitudo (*t*) quinque pedibus ſigillatim abſolvitur: Quæ unà comprehenſæ dimenſiones in ternis arteriis ab utroque brachio triginta pedum longitudine menſuratur.

(*t*) Quæ longitudinis in arteriis, cum humidi radicalis tum calidi nativi, differentia ex arteriarum magis minuſque contortis meandris & locorum diſtantia procedit.

Cum in brachiorum tum in pedum arteriis triplex ille & nativus calor & radicalis humor dominatur.

Pedum arteriis ineſt

1. *Jo me*, ſive fortis calor innatus, cujus origo à naſo, finis in extremitatibus digitorum pedum intrinſecè eſt.

2. *Tay jo*, ſive minus fortis calor nativus in utriuſque pedis arteriis exorditur ab internis oculorum angulis, deſinit in extrinſeca minimi digiti pedis utriuſque parte.

3. *Zo jo*, sive debilissimus calor connatus in utriusque pedis arteriis incipit ab interno oculorum cantho, finitur inter penultimum & antepenultimum pedis utriusque digitum.

Harum arteriarum quælibet octo pedes longa est; adeo ut sex arteriarum in utroque poplite longitudo sit quadraginta octo pedum.

Triplex quoque in utriusque pedis arteriis est humor radicalis, videlicet,

1. *Tay yn*, sive debilior humor radicalis in utriusque pedis arteriis inchoat à pedis pollice, desinit in liene, hinc in stomacho.

2. *Zo yn*, seu debilissimus humor primigenius originem sumit à corde, finitur in renibus, hinc in vesica.

3. *Kit yn*, sive debilis humor radicalis in utriusque pedis arteriis incipit à pedis pollice, desinit in hepate, hinc in vesicula fellis.

Cujuslibet harum arteriarum longitudo est sex pedum cum dimidio: quod in utroque latere (*utrinque enim tres arteriæ numerantur*) novem & triginta pedes facit.

Sunt itaque duodecim (*u*) venæ, quibus

(*u*) Per quas hic arterias intelligendæ sunt; promiscuè enim sumunt Sinæ ut sæpius dictum.

totidem

totidem calores innati, totidemque humores radicales inſunt.

Hactenus de internarum arteriarum, cum caloris nativi tum humoris primogenii ſpeciebus, illarumque longitudine.

Sunt præterea duæ (*w*) venæ externæ, nempe *In Kio* & *To Kio*.

(*w*) Hoc eſt, arteriæ.

To Kio, ſive caloris nativi arteria in externo poplite incipit ab extrinſeco malleolo & definit in oculis.

In Kio, ſeu humoris radicalis arteria initium ſumit ab intrinſeco malleolo, finitur itidem in oculis.

Cujuſlibet harum arteriarum longitudo eſt ſeptem pedum cum dimidio; quod in utroque latere quindecim efficit pedes.

Sunt præter has duæ etiamnum (*x*) arteriæ externæ, *Tokmiak* videlicet & *Nimmiak* appellatæ: Quarum illa à perinæo incipit, & anticum corporis pertranſiens in ſupremo labio infra nares deſinit: Hæc autem eadem origine ſurgens poſticum corporis perreptat, eodemque loco finitur. Utriuſque longitudo quatuor pedum cum dimidio eſt; quod ſummatim novem facit pedes.

(*x*) Arterias voco, quoniam hæ nomen à pulſu ſortiuntur: *Miak* enim Japonibus pulſum notat.

Alia inſuper dantur (*y*) ſanguinis vaſa, jugiter juncta invicem, videlicet, *Kee miak* & *Rak miak*: Utriuſque autem numerus duodenarius eſt.

(*y*) Hic denuo de vaſis internis ſermo eſt.

(z) Hic obscurior erat meus ille interpres, textus sensum hic non probè capiens, nedum explicans: Hoc autem vasorum genus arteriale opinor. (q) Per animam vitales spiritus, qui (supposita earum præsentia) in arteriolo sanguine magis copiosi fortesque sunt, hic intelligi debere opinor.

(z) Primum genus, quod (a) animam habet, 162 pedes longum est.

(h) Hic venas indigitari suspicor, quibus vitales illi, si qui sint, spiritus parciores & debiliores sunt: Per privationem autem hic minorem copiam intelligi censeo.

Alterum, quod (b) anima privatur, 365 pedes sua longitudine æquat.

(c) Hoc est, Hæc quidem mixta ac inter se temperata neque conspicua sunt, neque hominem lædunt: Ubi vero quid horum secretum fuerit, atque ipsum in seipso fuerit, tunc & conspicuum est & hominem lædit. Hippocr. de veter. Medic. §. 24. & seq.

Kee miak (*quod est primum illud genus*) (c) secundum naturam calidum nativum & radicale humidum, in suo sanguine mixtum temperatumque habet: Ubi vero alterum altero fortius debiliusve est, præternaturalis exoritur diathesis.

In quibus autem hæc ipsa vasa iisque contentus sanguis conjunguntur, fortiores sunt.

Sanguis arterialis (*Kee Miak*) secundum naturam calidum nativum in se habet, ferturque sursum.

Rack Miak verò humidum irradicatum in se habet, ferturque deorsum.

Qui motus si æqualis sit, corpus sanum efficit.

De

DE
ACUPUNCTURA.

DE

ACUPUNCTURA.

PRÆFATIO.

* Cornelius Celſus Chirurgiæ magiſtri requiſita his verbis appoſitè deſcripſit; *Vt ſit adoleſcens aut certe adoleſcentiæ propior, manu ſtrenua, ſtabili, nec unquam intremiſcente, eaque non minus ſiniſtra, quam dextra, promptus, acie oculorum acri, claraque, animo intrepidus, immiſericors, ſic ut ſanari velit eum quem accepit, non ut clamore ejus motus, vel magis quam res deſiderat, properet, vel minus, quam neceſſe eſt, ſecet; ſed perinde faciat omnia, ac ſi nullus ex vagitibus alterius affectus oriatur. Verum ut quis omnem Chirurgiæ paginam abſolvat, pluribus inſuper adminiculis opus haberet; in omnibus ferme mechanicis artibus verſatus eſſe deberet; quapropter Græci hoc medendi, quod manibus perficitur, artificium* χειρουργίαν *manuumve operam* καὶ ἐξοχὴν, *hoc*

* Præfat. lib. 7.

hoc eſt, artium artem, nuncuparunt. Quippe ſi Chirurgus fabrilem in ligni artem calleret, terebris, trepaniſve, cuneis, raſpatoriis, elevatoriis, forficibus, ſerris, aliiſque inſtrumentis aptius uteretur. Utitur terebra in cranii fracturis, &c. ut grumeſcens ſanguis vel pus, cerebri meninges premens, exitum inveniat: Modiolus autem hic vel malleus dicitur, qui in umbilico clavum obtinet, vel fœmina, quæ eodem orba eſt; manubrium ejus eſt vel cum vertibulo, quali clavorum foramina terebrat lignarius faber, vel ſine tali, ſed firmo ſtipite crucis, acephali inſtar formatus, qualem œnopolæ ad doliorum perforationem adhibent. Utitur triangulari terebra in calvariæ fiſſura, quæ utramque tabulam haud tranſit: Utitur cuneis, ut acuta cranii fragmina demat, manuum pedumve emortuos digitos, &c. amputet: Utitur raſpatoriis & lenticularibus organis, ut cranii nigricantem carioſamve vel putridam portionem & aſperum dedolet, ejuſdem rimam, ad cerebri membranam penetret, perveſtiget: Utitur elevatoriis, ut paries calvariæ fractas & duræ matri incumbentes in priſtinam ſedem reducat: Utitur uncis, volſellis, forficibuſque dentiv,

tis, putatoriis, excisoriis, extractoriis aliisque, ut dentes evellat, vesicæ calculum eruat, mortuum ex matris utero fœtum extrahat, calvariæ segmina extricet, tela plumbeosve globulos auferat, piscis spinam ossiculive fragmen è faucibus eximat, ossium assulas squammulasque è vulneribus educat, aliosque transfert ad usus: Utitur serris, ut sphacelatum membrum extirpet; nisi (b) *Leonhardi Botalli instrumentum substituere malit, quo uno actu & ictu carnem simul cum osse rescindat: Utitur porro serris, ut quædam cranii eminentia ossicula desecet.*

(b) P.m.790. edit. Batav. descriptum.

Eo ergo pacto Chirurgus humanum corpus quo faber sua ligna, sæpenumero tractare debet; sed tanto majori prudentia, quantò excellentiori dignitate homo, ad Dei imaginem formatus, ligni fragmini anteferendus est; quoniam quod semel de humano corpore sincerum abstulit manuarius artifex, illud, uti faber ligni segmen, resarcire vel apponere (nisi curtorum ille magister reviviscere Taliacotius) haud potis est.

Si autem fabrile in ferro opificium sciret Chirurgus, varia in sua arte instrumenta adinvenire, multa emendare, & quæ usu invaluere ipsemet conficere, posset:

posset: Præclustres etenim Chirurgiæ Doctores hanc haud detrectarunt, manuum operam, ut aptiora ac commodiora organa, aliis vel incognita, vel saltem inusitata, possiderent; Id suo exemplo testatus est Hippocrates, ut Juliani Imperatoris Archiater Oribasius peculiari in codice de veterum instrumentis Chirurgicis commonstravit; Idem magni fecit Celsus artificium, qui elegantia & probata experientiæ scripta sua novis quibusdam instrumentis locupletavit: H. F. ab Aquapendente, M. A. Severinus, & G. Hildanus inter recentiores hac instrumentorum inventione & administratione inclaruerunt: Pleraque horum tanquam in indicem redegit J. Scultetus in suo armamentario Chirurgico. Si fabrile in ferro opificium nosceret Chirurgus, variformia instrumenta excogitaret, quibus distortas & male natas factasve partes in convenientem ac naturalem situm ac figuram reduceret, ut curvos & gibbosos restauraret; ex corio ocreas, ut obliquas tibias corrigeret; idonea magis herniis deligacula aliaque omnigena fabrefacere valeret, quæ hodie peculiares artistæ (operatores vocant, qui in nobilissimæ hujus artis contumeliam nihil aliud præstant) nacta sunt.

Si

Si ſartorium opus exercere noſſet Chirurgus, acu ſiloque dexterius uti, incidere forcipe, nodos (nauticos, textorios, paſtorales, lupos, &c.) affabre complicare poſſet. Utitur filo inſtructa acu, ut vulnerum labia, labia leporina conſuat, ſetacea figat: Utitur acu, ut ſuffuſam oculis pellicnlam deponat: Utitur filo, ut Sextum digitum vel ſimilia pondera inutilia, pendulas verrucas, uvium oculorumve fungos, umbilici exceſcentiam, &c. decurtet. Quotiens autem forcipe non utitur Chirurgus? non modo in mollibus, ſed & duris, partibus, non modo in carne, ſed & in oſſibus aperiendis, ſeparandis, incidendis excidendiſque. Sed ne ſingula inſtrumenta eorumque uſus acervatim conſuricinem, ſolam acum, ejuſque utilitatem, deſcribam, acum haud omnigenam, ſed talem, qualem nec ſutor nec ſartor unquam vidit, nedum tractavit, Europæus. Quapropter in anteceſſum acûs differentiam obiter examinare licebit.

Acus ergo differt, vel ratione materiæ vel formæ, vel uſus, vel temperamenti.

Materia eſt vel aurum; tali acu in polypo narium utuntur Chirurgi; vel argentum, hac oculorum cataractæ deponuntur;

nuntur; vel ferrum sive chalybs, qua vulnerum labra, labra leporina consuuntur; vel plumbum, sic specillis utuntur artifices plumbeis, ad obliquas & sinuosas ulcerum fistulas pergairendas.

Forma est vel retunda vel anguita, sive trianguli, sive quadranguli figuram imitetur, sive recta, sive turva (quali Anatomici, imprimis ad vasa sanguinis deliganda utuntur) vel acuta, vel obtusa, vel ocnhata, vel cæca, &c.

Usus ratione multifariam differt acus; sic alia ad demendam oculorum suffusionem, uti apud A. Parœum, H. F. ab Aquapendente, J. Sculletum, T. Fienum, aliosque videre est: Alia (cava videlicet) ad exsugendam eandem oculi pellicalam adhibetur; quod primum Arabs Albucasis experimentum invenit; quamvis T. Fienus opinetur, ridiculum illud esse, quoniam oculorum aqueum humorem prius absorberet organum hoc; nihilominus de mirabili ejus præstantia ac successu gloriatur Fr. Jos. Burrhus in epistola ad T. Bartholinum, in qua inventionem hujus cuidam Rocho Matthiolo, Ferdinandi Archiducis Austriæ Medico, attribuit; qui arundinaceæ

nacea acu canalive (per quem exiguum dacebat ſtylum) oculum perfodiebat; ut facta hac apertura ſuffuſionis membranulam ore attraheret; aſt quoniam haud ſemper voto reſpondebat operatio iſthac, author illi fuit Burrhus; ut per (c) aeneum tubulum ſtylum, ex tenuibus auri filis confectum, tranſmitteret, qui in oculum adactus & ſua cuſpide dictum canalem jam egreſſus, ſubtilia ac acuta ſua fila expanderet, cataractamque in multifida ſtamenta incidendo diſpartiret. Acu porro purulenti tranſadiguntur oculi, quod alii ſcalpello perficiunt: Acu narium polypus perforatur & inuritur; cujus loco affabrè factus forceps inciſorius hodie uſurpatur; quod H. F. ab Aquapendente organum (d) Sculteus depictum exhibet: Acu ora leporina, ſcarificata, conſuuntur, ait (e) Joh. van Horne ſuccinctè explicat: Acu in nucha figuntur ſetaceæ, ſicuti ab (f) Hildano, (g) Sculteto aliiſque docetur: Acu cava ſine acuto tubulo aſcitiorum ventres perforantur, uti apud (h) Barbette patet. Acu ſcrotum pertunditur aqua ſuffarctum; ita refert (i) Tulpius de quodam hydropico, cui utraque ſcroti (quod ad virilis capitis magnitudinem prope accedebat)

(c) Horum imagines in append. armam. Chirurg. Sculteti tab. 13. reperies.

(d) Ibid. tab. 31.

(e) In ſua microtechne.

(f) Cent. 1. obſ. 40. & ſeq.

(g) Arm. Chir. tab. 32.

(h) Chirurg. cap. 14.

(i) Obſerv. 39. lib. 2.

pari, vitatis curiosè venarum furculis, acu argentea adaperiebatur, ut cottidie inde fermè exstillarint octo vel decem liquoris unciæ; intermissa autem illa acupunctura ob imbecillitatem, non modò scrotum, sed & totum abdomen usque eò protinus intumit, ut non modò non potuerit in cubili decumbere, sed ne quidem in sedili desidere; acus hæc cum requisita manuum opera (quæ forsan in hydrocephalo non malè adhiberetur) describitur, depingiturque apud (k) *Scultetum: Acu hiulca vulnerum labia consarcinantur; ubi Celsus vult, ut filum molle & non rigidum contorqueatur, ut tantò mitius carni inhæreret; Heic Rhodius (qui scrupulos tollere studens, se & alios majoribus difficultatibus implicat) solicitus fuit, quid per illam Celsi aciam intelligendum sit: Acu hydatides perterebrantur. Denique in clausulam operationem adjungam mirabilem acu peractam à dextro ac audaci Chirurgo Parisino in Fabro ferrario, cui inter rixandum convexa manus superficies vulnerata erat, ut plerique superiorum musculorum tendines discinderentur absque ulla motus resarciendi spe, uti adstantes judicabant artistæ; quoniam partes illæ seminales transversim*

(k) In append. arm. Chirurg. tab. 10.

versim dissecti fuerant; attamen manuarius ille artifex opus aggressus est, vulnus tantopere dilatans, donec læsi tendines visui manuique se conspicuos præberent, quos triangulari acu resuebat, & internascente callo ità consolidabat, ut afflictæ partis motus in integrum restitueretur, non sine magno ægrotantis, qui manu panem lucrari debebat, gaudio, nec sine ingenti Chirurgi honore, qui strenuum hoc opus primus perfecit, ut oculatorum testium fide illic loci mihi constitit.

Denique differt acus ratione temperiei; frigidæ usus jam maximam partem recensitus est; candens verò in narium polypo, quandoque in nuchæ setaceo, assisque casibus ac locis usurpatur.

Sed ab hisce singulis plurimum differt, de qua hic breviter agere constituï, acus: Hæc, non in posthumam Principis gloriam erecta pyramis, sed ad labefactatam hominis sanitatem restaurandam, fabrefacta, neve in encomium, superbi trophæi, sed ad communem valetudinis nostræ hostem (corruptum corrumpentemque flatum) profligandum facta est, non in unicum simplicemve usum, uti cæteræ, excogitata est; sed hâc nostrâ feritur pariter & pungitur, atque torquetur.

Hæc qui utuntur Sinis Xinkieu, *Japonibus* (m) Farritatte, *appellantur, peculiares apud illos artifices; quanquam in difficilibus morbis ipsi Medici acui manum admoveant: Hi autem acupunctores iidem communiter apud Japones sunt qui inustores; quorum in officinis, ut supra relatum, ligneæ proſtant effigies, quæ diſtinctis varii coloris punctulis notantur, quibus ſingula cum* Moxa *urenda tum acupungenda loca diſcriminantur: Quanquam noſtratium profectores hæc fortaſſe parvi faciant, utpote noſtræ artis legibus in pleriſque haud conſona; non tamen ita temerè rejicienda ſunt, quæ tam longa experientia ſuffulta & acutis ſatis ingeniis exculta ſunt; non diſſimulanda etiam circa hoc artificium in illis nationibus ſuperſtitio, dum prævaricationis culpam in cognitionis & experientiæ defectum rejiciunt, antiquitati unicè litantes; nec placet aliorum inconſultum contradicendi ſtudium; quocirca cui generale præceptum ſufficit, ſequatur ſuperius allegatum Hippocratis dogma, crebra eventuum certitudine ſtabilitum; Ubicunque inſederit dolor, urito; addo ego, ubi neceſſe eſt, pungito, pungito*

(m) Farri enim Japonicè acum deſignat.

gito ac urito ubi arteriæ maximè pulsant; quod æger doloris sensu, Medicus pulsuum in loco affecto tactu, dignoscere potis est.

Qui autem Sinarum Japonumque formulas imitari recusat, proprio Marte observationes in acupunctura hac practicas in variis colligat, priorum emendet, suas firmet: Etsi enim secundum nostratium doctrinam, alius, qualem dictæ gentes sibi præfigunt, sit vasorum contextus, reticularis tamen est, sicut superius attigi, uti fibræ in Vegetabilis cujuspiam folio à majori incipientes, ad minores proserpentes, in minimas retiformiter, & tandem in pelliculas uniformiter desinunt; adeò ut ubi anatomicus culter vasa detegit, adhuc occulti sanguinis surculi, frequentia noxiorum flatuum latibula, delitescant. Sed de his in præcedaneis satis.

Sunt etiam aliæ, præter dictas, nationes quæ in consimilibus quibusdam casibus tali fere acu, sed minori cum dexteritate, utuntur, uti incolæ Arracan *& magni* Indostan *regni: Memorat etiam obiter de hac acupunctura* (n) *Bontius: Japones autem præsertim in ventris, stomachi, capitisque doloribus à flatibus, & in suffusionis exordiis;*

(n) In Med. Ind.

diis; ut illarum partium perforatione reſerato vento exitus concedatur (eodem quo farcimina modo, dum in lebete cocta crepaturam minantur, perfodiuntur, ut expanſivus flatus abeat) prout in tympanitide vel flatulenta aſcitide, dolore colico, &c. uſui venit: Ita refert (o) *Lamſweerde, ubi de inteſtinali hernia tractat; Cum inteſtina flatibus diſtenduntur, qui debitam manuum operam impediant, acu perforari cum commodo ilia, ut flatus ille avolet.*

(o) In append. armam. Chirurg Sculteti.

Hujus igitur acus, quam Japones uſurpant, energiam breviter & minori cum molimine, quam acus magnetica vires ſubſequentibus aphoriſmis deſcribam, quibus ſi quid adinvenero poſtmodum veritatis, amanti Lectori lubens impertiam.

DE

Acus Iaponum Chirurgica cum suo malleolo. &

FIG. 6.

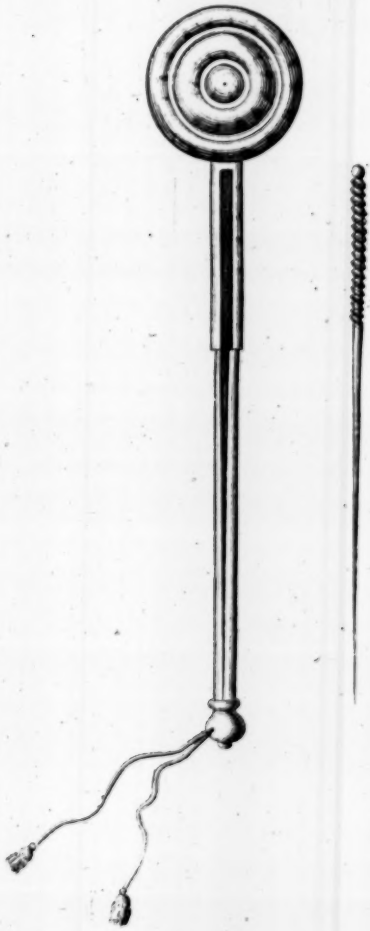

Quorum hic decet usus & fabrica

DE

ACUPUNCTURA.

(p) ACus sit longa, (q) acuta, (r) rotunda; cochleatum habeat manubrium; (s) conficiatur ex auro, rarius ex argento, nunquam ex alio metallo.

(p) Quoniam aliquando profundius infigitur.

(q) Ut expeditius perforet.

(r) Ut facilius contorqueatur; ideoque ejus manubrium cochleatum fabrefactum est. (s) Conficiuntur optimæ in insula *Corea*, & in Japoniæ emporio *Kio* sive *Miaco* præstantiores veneunt; non quod tanti sit artificii, has fabrefacere acus, sed, uti ego putem, quia in metalli temperie quædam ars latet.

Acus in affectam partem adigenda vel simplici punctura, vel contorsione (quæ indicis pollicisque apicibus) vel leni cum (t) malleolo impulsu; pro natura (u) morbi vel constitutione (w) partis pungendæ.

(t) Malleolus hic fit ex ebore, ebeno vel alio duriore ligno; ejus orbiculus utrinque lævis vel foraminulis leviter ac tantum superficie tenus exsculptus, quibus superior acus pars queat excipi; illius manubriolum sinu excavatur, quo conditur acus, sericeo circumvolvenda loramento, vel annulo firmanda. Utriusque imago hæc est.

(u) Si enim flatus partibus altius inhæreant, penitiùs imprimenda acus est, & contra. (w) Curem quippe duram non adeo facilè penetrat, quam mollem, acus; Dein partes nervosæ non ita profundè, quam carnosæ, pungendæ sunt.

Acus affecto loco (x) leviusculè imprimenda; Excipiuntur quædam capitis vitia, in quibus ad ipsum cranium acus aliquando infigitur; item (y) aliquæ uteri affectiones, in quibus ipsa matrix nonnunquam perforatur.

(x) Nisi aliud exigat necessitas; communiter autem ad lati circiter digiti profunditatem.

(y) Præsertim ubi perversè se versat cum matris debilitate fœtus.

Acus triginta (z) respirationum spatio in parte puncta detineatur, si facilè ferat æger; sin minus, eximatur denuò, & de novo iteretur punctura, vel ter vel quater, quandoque etiam quinquies sexiesve, si facilè ferat æger & morbus sit tenax.

(z) Hoc est, inspirationum & exspirationum, una comprehensarum; illa enim tempora computandi ratio apud Sinenses & Japonenses Medicos usualis est.

Dum acupungitur, ægrotus jejuno sit stomacho.

Si morbus sit gravior, pungito profundius.

Adultos, quam adolescentes, senes quam juvenes, pungito altius.

Pingues qui sunt & carnosi, pungito profundius; è diverso qui teneri.

Acupunctura imprimis infimi & supremi ventris morbis inservit.

Caput pungito, cum cephalalgia, sopore, epilepsia, ophthalmia, aliisque (à malignis flatibus ortis) infirmitatibus affligitur.

(a) Ab-

(a) Abdomen pungito in colico dolore, dysenteria, anorexia, affectione hysterica, corporis à crapula perturbatione, arcuum doloribus & ventris.

(a) De hac acupunctura *Jac. Bontius lib. 5. Histor. suæ natur. cap. ultimo*, quod ſe inſcribit; *In quo naturæ quædam opera miraculoſa poſteris Iatroſophis ulteriùs indaganda proponuntur*; hunc in modum effatur; *Quod eam in Japonia narrabo fieri, miracula ipſa ſuadent*; (non tamen veritati fidem) *in doloribus capitis antiquis* (imò & recentibus, à cauſis præſertim ortis) *in obſtructionibus hepatis & lienis, in pituitâ quoque* (aliiſque morbis, uti hic videre eſt) perterebrant (& pertundunt) *ſtylo* (acu, potius dixerit) *argento, aut è chalybe ſubtili* (verius ex auro) *non multo craſſiore, quam cytharæarum chordæ ſolent* (in hoc admodum fallitur bonus author) *tranſadigendo palatim & lentè prædicta viſcera, ut altera parte ſtylus exeat*: Quod unum relationis punctum à veritate planè alienum eſt; uti ex dictis abundè colligere eſt.

Uterum gravidæ acu pungito, ubi fœtus ante juſta partûs tempora nimiopere ſe movet, unde horrendos ſentit mater dolores, ut ſæpe in diſcrimine vitæ verſetur: Pungito autem fœtum ipſum acu longa & acuta, ut punctura terrefactus ab enormi & periculi pleno motu deſiſtat.

(b) Loca nervoſa pungito * leviſſime, carnoſa profundius.

(b) Nimirum quibus vel inſignes nervi, vel muſculorum tendines, vel nervoſa ligamenta, è directo ſubjacent: Id enim cautè obſervant acupunctores. * Quoniam in nervoſis partibus acupunctura non modo admodum dolorifica, verum etiam periculi plena eſt; uti probatæ fidei exempla docent varia apud Pareum, Hildanum, alioſque; ideoque Japones ils in locis ſumma cum circumſpectione acum adigunt, vix ultra quam cutem perforantes, ut communis ille doloris author exanletur.

Acu-

Acupunctura igitur sequentibus in universum affectibus adhibetur (authore interprete meo, de quo aliàs, *Mortongi Sodalis*) videlicet, Capitis dolori, vertigini, oculorum lippitudini ac suffusioni, apoplexiæ, spasmo cynico, emprosthotoniæ, opisthotoniæ, τῷ τέτανῳ, nervorum convulsionibus, epilepsiæ, gravedini ac rheumatismo, febribus intermittentibus simul & continuis, melancholiæ hypochondriacæ, intestinorum lumbricis & ex iisdem orto dolori, diarrhœæ pariter ac dysenteriæ, choleræ morbo, imprimis verò passioni colicæ aliisque ex flatibus natis intestinorum malis, lassitudini spontaneæ ex (*d*) flatibus itidem ortæ, (*e*) testiculorum inflationi, (*f*) Arthritidi, ac denique gonorrhœæ.

(*d*) Hic Japones simul ac Sinæ Hippocratici sunt, juxta illam doctrinam, quam D. Senex lib. de flat. tradit; Flatus enim sæpissoli inter cutem & musculos cæcos ac patentes sibi per cuniculos (quales sub scapulis haud exigui sunt) vagantur, ac multoties lancinationes vel etiam artuum lassitudines excitant; veluti accuratius, quam nostrates, animadvertunt cum Japones tum Sinæ, ficuti ex supradictis prolixius videre est. (*e*) Hæc testiculorum inflatio, Japonibus *Sinki*, peculiaris (imprimis luxuriosis, ut plerique sunt) morbus est: Hunc corporis rigor ac febris testiculique afficiendi dolor antecedit; quæ mala si intendantur, præternaturalis ille diminuitur tumor, de quo alias; multi enim immensæ quandoque magnitudinis tumores hi (qui corpora utplurimum extenuant, vires rarò imminuunt & incessum ratione amplitudinis & gravitatis impedium aliquantulum) in Japonia passim occurrunt: imò & nostratium aliqui, si diutius in his terris hæserint, hoc quandoque malo infestantur; quod in principio exigua ope tollitur, inveteratum difficillimè: Enimvero differt hæc acupunctura ab illa, cujus supra ex Tulpio memini. (*f*) Imprimis vagæ: Vera enim profunde nimis delitescit, ut ad ipsos flatus, Arthritidis authores & dominos, acus, nisi magno cum incommodo penetrare nequeat.

In

In enumeratis affectibus ea pars acupungenda est, ex qua originem trahit morbus; quod ex appositis schematibus, fidelius tamen ex ipsa praxi, addiscere datur.

Qui naturæ sunt debilioris, in abdomine, qui verò fortioris, (*g*) in dorso, acupungantur.

(*g*) Vel lumbis, si ita res ferant.

Ubi pulsus vel vix vel difficulter sentitur, acupungantur brachia juxta venas.

Epilogus.

EPILOGUS.

HÆc ſunt quæ de acupunctura, Europæis incognita, ex Japonum monumentis & doctrina expiſcari, & non ſine multis impenſis, communicare, potui; quæ ſi ipſa praxi comprobaris, aliiſve vel melioribus, ipſa ἐγχείρησι firmatis, obſervationibus locupletaris, ſagax lector, impensè gaudebo, & hos meos itinerum fructus aliquantulum ſapuiſſe. Loca pungenda acu in ſupra poſitis tabulis Sinicæ vetuſtatis & Japonenſium imitamenti exemplaribus, contuearis; quæ ſi ad anatomes exactitudinem ubique non ſint conciſa, nata apud Sinas judices, quibus ars illa vileſcit, ſi ſanguiferorum vaſorum ſtructuram ſanguiniſque circularem motum excipias: Acupuncturam autem hanc tanti faciunt Japones, ut in peculiarem artem inter illos redacta ſit, quam qui exercent, *Farritatte*, id eſt, acupunctores, ſi verò inſimul inuſtionem cum artemiſiæ ſtupis, ut plerique aſſolent, adjungant, *Farrawyti tenſas* Japonico, Sinico idiomate *Xinkieu*, ſupra appellavi; quorum ædes, ut ſupra notavi, hac nota dignoſcuntur; in veſtibulo domus ex ligno ad humanam ſimilitudinem ſculpta ſtat imago, in qua acu pungenda & inurenda

inurenda loca artificiosè delineata sunt; Quippe illorum Doctores Medici non nisi necessitatis tempore vel apud majorum gentium ægrotos has operationes ipsimet absolvunt; quas venæsectioni, ut superius monitum, sæpenumero substituunt; illam enim utrique, veluti jam dictum, execrantur, quoniam uti illi existimant, cum vitioso laudabilis quoque effunditur venarum apertura sanguis, tantumque vitæ fundamini subducitur, quantum sani sanguinis detrahitur; quapropter sanguinem sua à colluvie solummodo mundare student, maximè autem à flatibus ((g) qui in omnibus quæ corpori accidunt principes anchores & domini sunt) quos idcirco *Moxa* comburio & acupunctura (præcipuis Japonicæ Chirurgiæ capitibus) exantlare ac dispellere studeant.

(g) Uti sæpius ex Hippocr. libr. de flat. §. 4. allatum est.

Corolla-

COROLLARIUM.

NOſter in aulico itinere conductor, Japonenſium Imperatoris miles præſidiarius, holocauſtum egreſſus admodum incaluerat, ſedandæ ſiti gelidam bibens affatim; unde ſtomachum, ſine ullis laterum moleſtiis, ingens prehendit dolor, qui per aliquot dies ægrum, cum inſimul ob nimiam cibi potuſque ingluviem, tum ob maris inſuetudinem, unde nauſea crebra vomituſque; quibus medendis primò vinum Japonicum cum Zinzibere excalefactum ſumpſit, ſed ſic dolorem non ſuſtulit, culpans recluſum pertinaciter flatum; quocirca ad acupuncturam devenit, quam hunc in modum (& ex eo de reliquis judica Lector) me præſente ſibi ipſemet adminiſtravit; dorſo incubans ſiniſtrum abdominis latus ſupra pylorum quatuor diverſis in locis acum (cujus cuſpidem eum in finem primorum digitorum apicibus circumſpectè continebat) adegit, quam dum malleolo feriebat (ipſius enim duriuſcula cutis erat) comprimebat anhelitum; cum autem ad

(h) pollicis

(*b*) pollicis ferè latitudinem adacta esset acus, tortuosum illius manubrium circumvolvit; pertusum acu locum digitis pressit; extractam verò acum nullus sequebatur sanguis, leviſſimo punctur æ indicio reſiduo: Hinc levatus curatusque evasit.

(*b*) Quandoque enim magis, quandoque minus profunde, pro morborum, partium affectarum & temperamenti diversitate, acus adigitur.

DIS-

COROLLARIUM.

NOster in aulico itinere conductor, Japonensium Imperatoris miles præsidiarius, holocaustum egressus admodum incaluerat, sedandæ siti gelidam bibens affatim; unde stomachum, sine ullis laterum molestiis, ingens prehendit dolor, qui per aliquot dies ægrum, cum insimul ob nimiam cibi potusque ingluviem, tum ob maris insuetudinem, unde nausea crebra vomitusque; quibus medendis primò vinum Japonicum cum Zinzibere excalefactum sumpsit, sed sic dolorem non sustulit, culpans recluſum pertinaciter flatum; quocirca ad acupuncturam devenit, quam hunc in modum (& ex eo de reliquis judica Lector) me præsente sibi ipsemet administravit; dorso incubans sinistrum abdominis latus supra pylorum quatuor diversis in locis acum (cujus cuspidem eum in finem primorum digitorum apicibus circumspectè continebat) adegit, quam dum malleolo feriebat (ipsius enim duriuscula cutis erat) comprimebat anhelitum; cum autem ad

(b) pollicis

(*b*) pollicis ferè latitudinem adacta esset acus, tortuosum illius manubrium circumvolvit; pertusum acu locum digitis pressit; extractam verò acum nullus sequebatur sanguis, leviſſimo puncturæ indicio residuo: Hinc levatus curatusque evasit.

(*b*) Quandoque enim magis, quandoque minus profunde, pro morborum, partium affectarum & temperamenti diversitate, acus adigitur.

DIS-

Discursus Navigatorius

DE

CHYMIÆ

ET

BOTANIÆ

Antiquitate & Dignitate,

Quem Anno M D C LXXIV. ix. Kalendarum Martii in Auditorio Anatomico, quod est apud Jacatrenses Batavos, habuit

Wilhelmus ten Rhyne Transisalano-Daventriensis Med. Doct. &c.

Dum Anatomicas prælectiones publicè auspicaretur.

Ampliſſimo, Conſultiſſimo
VIRO,
D. NICOLAO TULPIO
Amſtelædamenſis Reip.
EXCONSULI
AC
SENATORI,
Nunc Illuſtr. & Præpotent. D.D.
HOLLANDIÆ
ET
WESTFRISIÆ
Delegatorum Ordinum
COLLEGIO
Adſcripto:

Patriæ Patri, alteri Neſtori, orbis Æſculapio, bonorum Mecœnati.

Vir Spectatiſſime,

CUR *in vaſtiſſima æquoris abyſſo (ubi nullum ferri effluvium, nedum cum magnete contactus, eſt) nautica declinet acus? niſi forſan*

innatam suique vix constantem æther virtutem hujus incertitudinis directrice dicant : Cur longe dissiti hominum ani mutuis passionibus percellantur, & pa voluntate concinant ? tametsi emissiti primi elementi moleculas & configura pororum cavernas consulant, latet ei amnum acutissimos naturæ mystas. Enim vero in aperto ratio est, & undiquaq etiam apud exteras gentes, per ora vi rûm dispersa ; Cur tuam propter vir tutes, propter merita, fortunam colan Ubi propinquiores animi beatitudine regiminis prudentiam, medelæ felici tatem, per tot annorum series, per t experientiæ casus, probatas, voti animis non minus admirantur, qua venerantur ; ego insuper, à patrio lit plurimum distem solo, naturalia ac ela borata beneficia tua vigilantissimâ devo tione celebro, & dum spiritus hos reg artus, humilis amplectar : Quippe cu avidissima novarum rerum cupido i longinquas me exciret terras, cum fe me nutanti patriæ mala omina mina tur ineluctabilis fatorum vis, & bel lici incursus ad pressos tyrannidis ju meos aditum negabant, plorabundumq mutuo frustrabant solamine, haud tra sitorius erat mihi affectus tuus, consul

tissim

rissime vir; quo fretus umbratilem torvo Mavortis adspectui subduxi vitam, ut peregre Musarum consortio fruerer liberius, atque eminus me pium patriæ, pium parentis, ac gratabundum beneficiorum (quos inter meritissimo de humano genere & præsertim de omnibus bonis, civi tuo, Clarissimo D. Theodoro Ketjes, conterraneo ac patrono meo, primas defero) sisterem cultorem; tum, ut, quam inter Batavos dicaveram agris opem, huic, luxuriantí in novitatibus, ævo, locarem; sed, quod caput rei est, apud seros Japones, ultimosque Seras illustriss. Societatis, nostræ principis & fautricis, famæ ac emolumento, sicque meo officio, studerem. Verum vix patriâ solutos à tergo nos sequebatur dira lethi strages, premebatque juncto funere funus: non secus ac perculsæ gemebant in patria pecudes, & inexpletos novalium sulcos implebant truore suo: Nihilominus è calamitatum cineribus vegetius fiduciæ lumen, prodeunte BONÆ SPEI crepusculo, emersit: sicque dehiscentibus periculorum procellis & multiplici nece tenebris, omnem pavoris nebulam dispulimus, malesuadæ febris semina, etiam in nativitate, (alexipharmacorum antidotis suf-

focare ſatagentes : Ubi nociva toxiti tela, à quibus vix tutus unus, ipſemet non ſemel perſenſi ; tum inter multa cogitationum magnifica hæc Demetrii vox, præcone (a) *Seneca, vibrabat in auribus meis ; Nihil mihi videtur infelicius eo, cui nihil unquam evenit adverſi. Enimvero ad dictum Bonæ Spei promontorium anhelam de refocillatione exſpectationem ſatiavimus ſuperſtites, inter ſteriles arenas, meriſque eremis informes terras, vaſtaque montium, Dominorum noſtrorum (quibus generoſus Gnatus tuus optimo merito accenſetur) ſuis abunde proſpicientem clientibus benevolentiam, quam cum terræ finibus dimetiebamur, grato animo accipientes manuque ; Ubi duriſſima indole omnem etiamſi eluctatæ humanitatem gentes,* Hottentottos *vocant, perilluſtris Societatis imperium reformidant. Aſt ad felicem in Jacatræ ripa Bataviam feſtinabamus ; Ubi impericſa optimatium noſtrorum majeſtas (quæ non habitu, ad mollis elegantiæ novitatem correcto, ſed ſecularium conſtantia veſtium decoratur, quæque nativa regnandi dexteritate emicat) hoſtibus fugam, terrorem Barbaris, exteris formidinem, civibus amorem, ſubjectis*

(a) De providentia.

jectis reverentiam, paribus æmulationem, Majoribus satisfactionem, seque digna præconia alumnis; mihi denique, ad tantæ majestatis nitorem caliganti lætam obedientiam, &, si privatos spectem Lares, benignum Mercurii caduceum, multos amicos, conciliabat: Hic, ne silentio vitam transirem, dum navium in Japoniam emissionem præstolabar, benefica nostrorum Primatium authoritas mihi injunxit, ut in Chirurgorum gratiam Anatomicas prelectiones publicè auspicarer; quocirca nostri μακαρίτου *Præclariss. D. Johannis van Horne Microcosmum cœpi interpretari, haud infrequenti Auditorum corona stipatus; ab ovo muliebri, nostræ nativitatis origine, exordium duxi; tum, ut juniores, ad altiora adspirantes, in manuariæ artis fundaminibus & Anatomes notitia examinarem, utque chymicis prospicerem laboribus; quapropter novo hocce augurio Navigatorium hunc de Chymiæ ac Botaniæ antiquitate & dignitate discursum contexui & palam dixi: Hinc plurimi amica curiositate ad hujus impressionem invitabant, suadebant, urgebant, delicatioris censuram seculi detrectantem; ast in Japoniacas appulsus oras, mei erga benignitatem tuam officii memor,*

sortis meæ ac casuum rationes Tibi transmittere peræquum existimavi; verum absque comite gratitudinis tessera coram tanto Mecænate comparere, judicavi inhumanum: & si amplitudini tuæ dignum munusculum nullum haberem; hoc tamen qualecunque est tralatitii ordinis scriptum, haud pretio sui, sed offerentis animo, æstimandum, tui authoramentum patrocinii humillime quærit.

Post semestrem igitur apud Jacatrenses Batavos moram, qua insimul Medicæ praxi inter cives occupabar (gemebundo sub invidiæ favillis Æsculapio, parcisque non ita quam ignaris Chironis nepotibus:) me ad Japones dimisit Supremus Indiarum Senatus: Nos, alacriter dicto audientes, in transitu insulas Aour Timaonque, *citra tertium latitudinis gradum à transboreali Zona dimetientes, convehendæ aquæ ac annonæ coemendæ ergò appulimus; pro linteamine (ex quo integumenta) & vetustis ferramentis (ex quibus cultros, secures & arma fabricant) capras, gallinas, pisces & fructus commutantes; quas papyraceis, ut ita loquar, lintenculis ad nostra navigia vectitabant merces: Incolæ, plerique* Johoritarum *exules nunc cives (namque hæ atque conter-*

conterminæ inſulæ Regem Johor *Dominum agnoſcunt*) *vitiorum umbram naturali quadam virtutum luce tegebant; ac, licet nobis humanitatem fere exuti viderentur, urbano modo nos tamen excipiebant, conducebantque ad ſuas aromatum ſylvas, petroſis natas montibus; Ubi in ipſis deſertis luxuriantibus vegetantium deliciis memet oblectabam; illic enim malabatrum nemoroſum, agreſtes tamarindos, caryophyllos ſylveſtres, variaſque myrobalanorum ſpecies, quorum blandæ fertilitati ſola deerat cultura; illic Europæorum althæam, Indorum cinnaras, ananaſve pratenſes, Malaïorum* billingbing, ſoorſakkos, *Javanorum* betelen, *Arabumve* fauſel, *dactyliformem muſam, pentagonas Garziæ* Carambolas, *Acoſtæ* Mangas, *aliaque omnigena offendimus: Illi ſane multum habebant, quia cupiunt parum. Hinc itaque vela ventis dantes Formoſanas inter Chinenſeſque actas in Japonenſe fretum provecti, tandem* Nangaſacqui-ako *excepti ſinu, inſulam* Koukoko *(hoc eſt, ſi quis interpretetur, novem provincias continentem) Japonibus alias* Kouſiouw, *Geographis* (b) Sikoko *perperam dictam (id enim quatuor provincias denotat) interfluente: Ad illius auſtrale littus*

arte

(b) De hac, ut & antecedente inſula, plenius agam, ubi ex profeſſo (ſi Deus vitam & otium largiatur) Japonicas meas obſervationes divulgabo.

arte facta ſtat inſula (Decimam, Schiſmamve *vocant Japones*) *Luſitanorum olim diverticulum* (*ad quod ſumptuoſas mercimoniorum gazas jamdudum quotannis tranſmiſere noſtrates*) *ſexcentos longum pedes, ducentos quadraginta latum, exigua foſſa urbem verſus, ab altera parte ſinu, aſſerum vero ſepimento undique, cinctum, ac præſidiariis militibus* (Bongio *nuncupant*; *ad quorum nutus ignobilis quiſque, tametſi ditiſſimus, applaudente mandatis ore & incurvato in acceſſu tranſituve corpore ſeſe ſubmittere cogitur*) *cuſtoditum: quippe magnanima gens graviſſimo vultûs pondere animi faſtum attollit, ingentem tamen quaſi præ ſe ferat modeſtiæ imaginem; quanquam ea nobiliores* (*quibus, uti par eſt, mens erectior & animus ad magnificentiam factus*) *cæteris prævaleant; recondito, ſubmiſſo, tardoque ſermone* (*quem ampli ingenii & officioſæ reverentiæ ſpecimen judicant*) *atque dejecta fronte, velut ad internum colloquium collecti, ſi Majores conveniant* (*namque pro illis ſalutis propriæ vitæque diſcrimina leviora exiſtimant, quam deſerti officii infamiam, vel proditæ per ignaviam pietatis*) *illi loquuntur, lumina defigunt, corpus pronant;*

verum

verum lenta graviſque tranquillitas profundas latebras habet ; neque enim callidum mentibus acumen, nec moribus humanitas, nec artibus induſtria, nec perſpicacia, deficit ; ſi inſani plebis impetus & interpretum propter profeſſam etiam linguæ ignorantiam exteris maxime imperantium, vexamina excludantur ; Hic etenim, acſi reviviſceret interpretum apud Ægyptios pater (Lucrius ille non minus quam Hermes) qui (fortean Promethei vices hic ſuppleverit) ex ſaxis homines (vix enim molliti magis ſunt) excitaſſet ; ubi, velut ex Hydræ cruore, ſerpentigena capita de novo enaſcuntur ; ſimiles quippe animis frontes gerunt, qui offenſantis linguæ fragmine, moroſa gravitate, ac inconſulto turbine ſingula ad lucripetam voluntatem ſuam dirigunt : Nam perfrictas frontes conſuetudo, natura latas, oculos parvos, naſos ſimos (his etenim pleræque Aſiæ verſus ſeptentrionem prædita ſunt), Patriæ lex deraſam in orbem ad aures uſque calvariam (quam novacula glabram ſervant bene compti ; qui vero religioſi vel etiam Medici nomen profitentur, plenaria calvitie à cæteris interſtinguuntur) illis impertiit ; contortum capillorum manipulum, præciſis apicibus, colligant,

colligant, ac chartaceo funiculo stringunt; barbam volsellis eradicant: Vestes illis sunt oblongæ; togam, lævam versus complicatam, largisque instructam manicis, lato vinciunt cingulo; huic xinacem, quandoque duos (quod militibus solenne est, aliis vetitum) raro plures (quorum longitudine sola superbit nobilitas) appendunt; vaginæ, lacu oblitæ, latus cultello muniunt; plerique ventriscum, pugionem (quo, vel ex Principum mandatis vel vindictæ flagrantia vel desperabundo mœrore ἀποχειρισμὸν solent; hodie non ita frequenter) addunt: flabellum cinctui ad assiduum usum inserunt; huic porro bursam, succineis corallinisve globulis adornatam, atque pharmacophoram alligant pyxidem, qua aromata cardiaca ac luxuriæ irritamenta (quibus impense gaudent) & odoriferum agallochum, calambac vocant, recondunt: Togæ sagum, aliamque sine manicis togam, reverentiæ notam, si coram Toparchis aliisve majorum gentium Dynastis compareant, femoribus plerique laxum prolixumque perizoma superinduunt: calceis vix utuntur, æstate variformia ex stramine sandalia, hyeme soccos & ex coriaceis obstragulis ligneisque soleis confecta calopodia adhibent: Incessus

Incessus ad venustam magnanimitatem compositus est: Corporis munditie, manuum nitela, modesta vestimentorum puritate, supellectilis, & imprimis stragulorum, splendore, plurimas nationes antecellunt.

Sed ne fastidiosa discursûs protela momentosa tua fallam otia, venerande Mecœnas, Japonensium mores, indolem, indumenta, vultus (in quibus tot haud infimæ notæ scriptores prævaricati sunt) ubi experientia & diuturnior conversatio me mage gnarum fecerint, limatius & didactius accuraturus: Verum, proh tædium dolorque! exteris commodum rerum examen difficillime concedunt Japones; mihi tamen perillustris Societatis, Dominæ meæ, clienti, ad Imperatoris tanti servitium dimisso, aliqua indaginis spes affulgere videtur; quapropter, si Deo sic visum, quæque naturæ penetralia ac medicandi ritus, quantum potis ero, stuprabor; lacessit enim mentem infrequens Europæis inustionum humani corporis ratio, qua Japonensibus usitatius nihil est; atque stupenda Sinarum ex pulsuum tactu morborum prognosis; quas tanquam primas pervestigationis imagines menti meæ proposui, in illas succisivis horis, favente Deo & die, pro viribus

viribus inquisiturus, earundemque forsan, si præsto sit opportunitas, specimen quoddam tum tempore daturus.

O utinam! diuturniore vitæ tuæ etiamnum splenderet orbis lumine, sancte Senex! tui nominis laurea in fronte gestiret majus opus; ac si fata velint, lustra mutent in secula Parcæ, ut Patriæ firmum stabilimen, civium patrem, stemmatis gloriam, familiæ solamen, vestrum indelebile nominis decus, corporis sanitatem, animæque tranquillitatem, salutem, voveamus, colamus: Hæc voti mei summa esto; Deum immortalem veneror, ut senectutem vegetam, vitam beatam, & post hanc sempiternam, largiatur.

Dabam in insula Decima ad urbem *Nangasacque* sub ditione Japoniæ xiv Kalend. Nov. M. DC. LXXIV.

Amplitudini
pietatique tuæ
æternum devotus,

Wilhelmus ten Rhyne
Transisalano-Daventriensis.

Descriptio morbi nostri Maritimi,

EPISTOLÆ

Ad Nobilissimum, Strenuissimum, Prudentissimum D. Cornelium Backer

Reip. Amstelædamensis Scabinum ac Senatorem, armatorum Civium Tribunum principem, Orientalium Indiarum Præfectum Majorem,

Dominum meum, mihi devoto ac sedulo observantiæ cultu prosequendum, inserta.

(a) ALumna Romæ superstitio morbos & malas valetudines, ut (b) minus nocerent, suspexit, ac (c) Divæ Febri (d) templa dedicavit; sed queis de meliore luto ficta sunt præcordia, ægritudines, veluti justæ Dei iracundiæ jacula, verentur, probe gnari (e) πάντων ταμίας ἔργων ἐν οὐρανῷ: (f) Parcite igitur, ô Divi! veniam

(a) Quippe universa Deorum Romani coluere. Min. Fel. in suo Octav.
(b) Teste Valerio Max.
(c) Lib. inscript. fol. 97.
(d) Valer. Max. lib. 2. cap. 5. (e) Pindarus: Cum quo hic conferatur Amos 3. 6. & Jesai. 45. 7. (f) Senec. in Med.

niam precamur, vivat ut tutus mare qui subigit; Sed eheu! labimur irato rapiente fato, multusque ad manes properat ordo agminis mœsti, series tristis hæret.

Quare ut tam diræ necis ratio Tibi pateſcat, Ampliſſime Mecœnas, has calamitatis noſtræ nuncias chartas in tuo conclavi, in quo noſtra fata diſponuntur, benigne excipe, & impoſterum majoris ponderis ſpecimina, grati pariter & gratioſi animi πιμήρια exſpecta.

Peracuta, noſtræ endemia navi, vel ἐνναυτίλη, febris illos in exordio præſertim afflixit, quorum præpoſtera victus ratio, tenacioris, ex lenta (g) pituita & acri bile, χαιξίας & cauſa & comes, putridam ventribus congeſſerat ſaburram; quæ dum δυσπέπτοις cibis accumulabatur, alvum obſtipabat magis, ac ventriculum male ferente premebat ſarcina; unde peſſime ominoſa tetricitate caput laceſſebant vapores, turbidi ſanguinis ignita flabella, quæ cordis ὑπέκκαυμα, jam fervidum, incendebant; unde iterum per univerſum corpus καυσώδων ſymptomatum diſſeminabatur ſyndrome; (h) Ὅι δὲ πυρετοὶ ἐντεῦθεν ἀνὰ τὸ σῶμα πᾶσιν ἀρξάμενοι τὸ σύνοχον, nervorumque reticulata ſtructura ſuo ex connexu conſenſu (i) auream Platonis catenam æmulatur, cujus altera ſine altera ægre moveri poterat anſa, quin & alia attingeretur; unde ſtupenda illa accidentium cataſtrophe explicatu facilior, imprimis ſi hujus indoles veneni acriore animo

(g) Ex quibus univerſi morbi fiunt. Hippocr. lib. 1. Morb.

(h) Hippocr. lib. de cord. §. 5.

(i) Plato in Ione, & Macrob. lib. 2. de ſomn. Scipionis.

nimo expendatur: Hoc enim, ipſis non parcens beſtiis, ac mobilitate vigens nerviſque inimicum, illorum meatus expedite pervadit, atque ſubita contagii propagatione & ſpirituum animalium infectione ipſa ſubit vitæ penetralia; hinc arteriarum pulſus exilis & imbecillis diſpari motu diaſtolen cordis & ſyſtolen metitur; inde inopinatâ quoſdam corripit ſyncope; inde fere omnium (*k*) piger ignavos ſtatim alligat artus languor; inde vapor ipſam corporis arcem flammeus urit; proſternitur plane appetitus, depravatur guſtus; inde denique cardialgia, nauſea, vomituſque urgent. Addantur capitis incommodis gravitas, vertigo, dolor (ſingulis initio morbi communis) ſtupor, auditus gravis, nervorum ſubſultus, epilepſia, (*l*) mentis alienatio, pauciloquium, vigiliæ, ſomnolentia, torpor, turbulenta inſomnia ((*m*) in quibus portentoſa rerum ſimulacra menti ſenſibuſque ſeſe objectabant) ὀνειρώξεις, imo in quibuſdam furor, ac ſi a malo immiſſus genio: alebatur ſitis, ingeſto licet latice multo, ut aliqui, quamvis haud denegato potu, marinam clam ſorpſerint aquam; (*n*) arebat ſcabra lingua, aſpera, ſicca, fiſſa, obſeſſa aphthis, mucove obducta lento, in his cum virore pallida, in illis valde nigra; Labia ſpurca, ulceroſa, & rhagadibus hiantia; Fauces inflammatæ, conſtrictæ deglutiendi difficultatem pariebant; Calor intra pectora ferociens æſtuabat, ut ima longo ilia ſingultu tenderent, anxiis maxi-

(*k*) Senec. in Oedip.

(*l*) Hippocr. de victu acut. § 34.

(*m*) Fernel. pathol. lib. 1. cap. 19.

(*n*) Silius Ital. lib. 2. de bell. Punico, & Hippocr. loco dicto. Ac Virgil. 3. Georg. Obſeſſas fauces premit aſpera lingua.

mopere præcordiis; Lumbos exurens torquebat dolor, hinc quaquaversum jactabatur inquietum corpus; cor micabat; (o) rigebant in plerisque lividi oculi, in quibusdam flavescebat, velut in icteritia, Conjunctiva tunica; in aliis flammantia lumina torvum spectabant; ventris ex acri fellis commorsu dolor, ex copia profluvium, biliosum, fœtidum, ex lentore segnities, ingruebant; pone aures inflammabat plurimorum parotides tumor, quo evanido, in aliquibus pus auribus manabat; Inguina bubones, in his universam corporis molem, in illis crura, in istis faciem exanthemata, artus crustosa ulcera, occupabant; Conglobatas inferciebat glandulas (p) ἀσύμφορον, τὶ πολεμεῖ καὶ μάχεται καὶ διαλάσσει ἀπ' ἀλλήλων· in multis (q) gelidus per viscera sudor ibat, & naribus ater sanguis; paucos cum artuum pandiculationibus epiala; pueros & adolescentes lumbrici, καὶ ἄνω καὶ κάθω convenienti medicamine expulsi, discruciabant; profluebant mulieribus immodicè menses; plurima multos crassorum expuitio angebat; plerosque (r) coxarum, crurum, pedumque dolores infestabant.

Sic rudi symptomatum enarratione (in subsequenti mei descriptione morbi latius extensa) excluso exactioris ἀιτιολογίας elo-

(o) Oculos stupor urget inertes. Virg. 3. Georg. Sin in processu cœpit crudescere morbus, Tum verò ardentes oculi, atque attractus ab alto Spiritus, interdum gemitu gravis.

(p) Hippocr. 1. de Diæt. §. 7.

(q) Sil. Ital. ibid.

(r) Hippocr. de vict. acut. §. 65.

N. B. Quæ ex Hippocrate aliisque adducimus, non, ac si solum authoritatis corticem lamberemus, ast ut experientia nostræ fidei tantorum authorum addamus fidem: Neve ab aliis verba mutuamur tanquam conceptum promoscondos, sed ut quæ in illis naturali pulchritudine scatent, nostris levidensis nitorem aliquem adfricent.

gio,

gio, mortis amphitheatrum claudimus; in quo prostrata jacebat turba, orabatque mori (vix etenim decem ex 274, qui nobiscum erant, ab hac lue immunes degebant, dum etiamnum ducenta circiter milliaria à promontorio Bonæ Spei distabamus; & dum viginti gradus à linea æquinoctiali versus meridiem emensi essemus, tres tantum milites hac valetudine exempti fuere) in quo velut in arena cruenta ægritudinum certamina vidimus & persensimus: Neque enim (ſ) Ἐκ βελέων, μὴ πῦ τις ἐφ' ἕλκεϊ ἕλκος ἄρηται: Etiamsi virulenti halitus mihi inter visitandum lentam sæpius afflaverint febriculam; citimo quippe & tenaci proserpebat hic morbus contagio.

(ſ) Juxta illud Homeri.

Ergo ad σημείωσιν monitoriam; Inter gregarios ac tenuioris fortunæ homines (à quibus hanc ortum duxisse luem, reliquos contagii propagatione infectos, existimo) qui jejuna corpora difficili nutriverant farre, curabantur tardius, convalescebant certius; qui vero nimiis commessationibus sua bona abligurierant, decumbebant gravius, evadebant rarius: Plerosque immatura durioris cibi ingluvies, offenso debiliori stomacho, in recidivam dejiciebat: Robustissimi etiam in contagionis ἀκμῇ intra paucos dies, plerumque morbi quinto, occumbebant: In convalescentibus intra septimam communiter terminabatur febris lucem, si remissior; secus, intra nonam; diuturna lassitudine superstite, in aliis marcore, non tam ine-

dia (neque enim μετὰ λιμὸν λοιμὸς, cum ſufficientiſſima nobis bonæ alimoniæ copia fuerit) quam acerrimæ peſtilitatis depaſcente ferocia inflicto; in ſingulis (*t*) narium hæmorrhagia periculoſa, vel morbum vel vitam ſolvens; (*u*) ſudor, ſi genuinus, criſeos ſalutaris index, ſi leventur ægri, ille promoveatur arte, cæterum maleſuadus; (*w*) fœtidus erat, (*x*) nunc ſymptomaticus, alias criticus, lethifer algidus; (*y*) ſomnus, vigiliæ, utraque modum excedentia, malum; (*z*) delirantibus (*a*) ἐγγὺς ὁ θάνατος· quos (*b*) coxarum, crurum, pedumque dolores vexabant, fere omnes ſanabantur; quippe ſingulis à centro ad circumferentiam, à nobiliſſimo ad ignobilius ſalutifera erat μετάσασις; (*c*) craſſa tamen qui expuebant, non omnes evadebant; lotium in pleriſque ſanorum congener; diarrhœa in multis morbum, dyſenteria vitam, finiebat: Sic (*d*) læta duris mixta in ambiguo jacebant.

(*t*) Hippocr. lib. dicto. §. 24.

(*u*) Ibid.

(*w*) Immundus olentia ſudor Membra ſequebatur. Virg. 3. Georg.

(*x*) Incertus ibidem Sudor, & ille quidem morituris frigidus: Hæc ante exitium primis dant ſigna diebus. Ibid.

(*y*) Id. aph. 3. ſect. 2.

(*z*) Id. aph. 50. ſect. 5.

(*a*) Sect. ead. aph. 49. (*b*) De vict. acut. §. ead. (*c*) Licet hoc abſolutè ſtatuat Hippocrates ibid. (*d*) Senec. loco ſæpius dicto.

(*e*) §. 44.

In uromantia therapeutica hæc (*e*) Hippocratis de victu acutorum dogmata mihi ſacra faciebam; Quibus in principio urinæ nebuloſæ, aut etiam craſſæ ſunt, tales depurgare oportet, ſi etiam alia contulerint; quibus vero urinæ tenues, tales ne purgato, ſed ſi viſum fuerit, infuſum per clyſterem adhibeto; qualia ſæpiſſime ex decoctis ſcordii, ſcabioſæ, malvæ, electuario

ctuario diaphœniconis aliove, communibus sale & melle, *&c.* præscripsi; ut & variigena suppositoria, præsertim pulvere colocynthidis & sale gemmæ, melli admixtis. Pro potu utebantur sorbitione ptisanæ, quam indies ex aqua dulci, hordeo vulgari, uvis corinthiacis, cortice arantiorum, radice glycyrrhizæ, *&c.* pro re natâ, decoctis ac probe colatis, confici curavi, addito nonnunquam limoniorum succo: Pharmaca his ne adhibeto; quibus plane abstinui, ad primam causonis eruptionem; sed singulis tamarindos in quotidiano potu porrigi; queis si subducenda quantisper alvus, senæ folia, addito quandoque diapruno solutivo, *&c.* in nodulo tradi, vel enema injici, aut suppositorio solicitari ventrem, jussi: Queis verò sine acuta febre alvinæ obduruerant fæces, purgantia in duplici dosi propinanda, ne tormina crearent imbecilliora, ita tamen ut ὑπερκάθαρσις prudenter evitaretur.

In ipsa therapia, ubi vera malignitatis indicia apparebant, venæsectio rarissime & non nisi summa necessitate urgente parcissime peracta; quæ tamen multis, contagionis non ita participibus, (*f*) profuit: Ast unicum fere nostrum refugium tutumque asylum in sudoriferis, aromaticis alexipharmacis consistebat; quæ effrænatos blanda ἀνοδυνία sopiunt spiritus, aculeatos humores subtili attenuatione hebetant, toxica diaphoresi exterminant, *&c.* Ut sunt Andromachi senioris theriaca,

(*f*) Cum furit, atque artus depascitur arida febris, Profuit incensos æstus avertere, & inter Ima ferire pedis salientem sanguine venam. Virg. 3. Georg.

Damocratis Mithridatium, &c. Quæ duo antidota ad quatuor librarum pondus in cista nostra Medico-chirurgica juxta indicem inveni, aliis destitutus, nisi ad mea pharmacophora confugissem scrinia, quæ magna ex parte, quod ad alexicaca & cordialia (illa enim pro ægrotantium multitudine nobis parcissima, hæc ferme nulla, erant; postmodum tamen regessit Chirurgus noster, sibi quædam, sed exigua copia, concessa esse, in indice non prolata, medicamina, inter quæ pauca confortantia, &c. nisi incognitum in dispensatoriis restaurativum pulverem, combustosve cornu cervini cineres recenseamus) in commune bonum deplevi; præterea à socio Navarcha, Guineam petente, exoravimus Mithridatium Damocratis, Fracastorii diascordium, sal cardui benedicti, confectionem alkermes, robs ribesiorum, &c. quibus plane carebamus; Verum omnia illa paucis tantum diebus tanto decumbentium numero sufficiebant; quare navales consedimus primates, num consultum foret, non tam itineris, quam morbi, gravaminibus blandam & appositam recenti annona reconciliare curationem, dispicientes; stabat sententia, vel quærendum refocillationis locum, vel concreditas nobis cistas medicas aperiendas; quibus regerebam, me tertium reperisse, dispensatione novi antidoti, absumptis substituendi opiatis; hinc rata fuit conclusio; ut itaque pharmacothecas, promontorio

Bonæ

Bonæ Spei deſtinatas ſervarem integras, ex herbis ſcordii, ſcabioſæ, radicibus chinæ, ſarſaparillæ, ligno guajaci, granis juniperi, *&c.* decocta parari injunxi; donec ſequens, inopia à me excogitatum (corraſis ad id omni angulo quæ poteramus omnibus) abſolutum eſſet Alexicacum, quod

R. Herb. Beton.
Card. ben.
Scabioſ. ana ℥v.
Scord. ℥x.
Veron.
Salv.
Abſinth. ana ℥iij.
Flor. Croc. Angl. ℥ſ.
Centaur. min.
Roſar. rubr.
Sambuc. ana ℥iijſ.
Rad. Ariſtol. long.
fabac.
Polypod. querc.
Zedoar. ana ℥ij.
Sem. aniſ. ℥ijſ.
Bacc. Lauri.
Gran. Junip. ana ℥x.
Pulv. reſtaur. ℥iij.
Piper.
Zinzib. ana ℥j.
Terr. ſigill. ℥ſ.
Bol. Armen. ʒjſ.
Myrrh. ℥ij.
Oliban. ℥ſ.

Mumiæ ℥v.
Galban ℥ß.
Camphor. ℥ij.
Laud. opiat. ℥ß.

Mellis despumati triplex pondus ac tantillum acaciæ rob addatur; gummata, ultimo addenda, homogeneis solvantur menstruis; arefiant cum radicibus, &c. herbæ redigantur in tenuissimum pulverem, melle optime depurato, dudum ad exactam pulverum mixtionem, excipiendæ, servata consistentia congrua.

Hoc, à ʒjß. ad ʒiij. exhibitum, benigna ἀλεξιφαρμία, plusquam desiderato successu, omne antidotorum ferebat punctum.

Tum exhaustæ nostræ prophylacticæ aquæ, hanc substitui, quæ

℞ Caryophyll.
Piper.
Zinzib. ana ℥j.
Absinth. m. ij.
Croc. Angl. ℥ß.
Bacc. Laur.
Nuc. Mosch. ana ℥j.
Sacch. ℥v.

Vix enim alia ad manum erant; affundantur aceti è vino lb.ij. Vini Hispan. Succi Limon. ana lb.j. M. ac probe munita digerantur calore solis.

In-

Inſuper in varium finem ex melle & limoniorum ſucco compoſuimus eclegma.

Nimis longum foret, omnes, quas perfecimus, medicamentorum diſpenſationes, conquiſitorum cordialium formulas, linimentorum, cataplaſmatum, ceratorum applicationes, *&c.* variigena recitare.

De prophylactica cura non parum ſolicitus, omnes ad unam ciſtas marina ablui aqua, aceto conſpergi, omniumque angulorum per totos foros purgamenta eodem modo accuravi; ſuffumigia ex pice, probe ignito tormenti globo injecto, incendiaque pyrii pulveris (ſingula volucre virus ligantia) inſtituenda propoſui, ilicet obtinui, iiſdem ſæpius iteratis.

Sed quoniam de aliorum incommodis difficile eſt judicium, quodque de iis conjectura, de noſtris ex proprio ſenſu malis vel veriſimilitudo vel infallibilis certitudo adſequitur, mei lineamenta morbi ad vivum depingam, ut aliorum ægritudines, quod ad pleraque ſymptomata, *&c.* cum meo convenientes, vel ex ejus umbra magis elucidentur.

Deſcriptio

Deſcriptio morbi Authoris.

(a) Lib. 2. hiſtor.

QUæ in (a) Attica Thucydidi ſors fuit lue, ea & in hac mihi; quippe tandem ipſemet collapſus jacui, omnium ſymptomatum (quæ ſigillatim & ex effectis, in me catervatim & per ſenſibiles cauſas, dignoſcerem) ſtipatus agmine. Tertio etenim idûs Julii, cum (b) nocte pulſa dubius effulſit dies, mœſtumque ſqualida exortum eſt jubar, altum ingemui, quod tam gravis nobis ſtaret ſtrages, premeretque juncto funere funus; quocirca curarum acerbitatem dulcium ſtudiorum oblectamento demulcere conabar, aſt tremulo rigore inſcii micabant artus, ſurgebat lentum inani ventre corpus, tentabantque debiles vacillantem poplitum gradum; tam repentina & inopinata rerum concidentia me corripuerat, ut membra omnia decuſſa ac quaſi confracta mecum reputarem; ſic quicquid tabe illa contactum eſt, labat; jam enim viſcera occupaverat ſubdolus ignis, qui inceſſum caput ingenti, ac poſtridie furente, fervore vellicabat, lacerabat (fui nihilominus, uti per totum morbi decurſum, com-

(b) Senec. in Oedip.

compote animo) omniaque exta quasi concremata mordicabat: Tum exclamavi; (c) Ὄιμοι! τί δ' ὄιμοι; θνητά τοι πεπόνθεμεν. Attamen, spe evellendi sentinam mali, clysmate alvum subduxi; hinc per abdomen colicus horrendum sævijt dolor, calidis fomentis delinitus: Sic prima morbi luce dispulsa diaphoreticum expostulavi alexiterium; quod mihi ex confectione alkermes, Fracastorii diascordio, & sale meo antifebrili præscribebam; à quo tota sudoris fluenta promanabant, intensiore tamen cephalalgia, tantoque lacertorum cruciatu, ut nec manus nec pedes officii pares essent, imò ut nec illas ori admovere, neve hos movere possem: Ratum itaque mihi fuit, sanguinis ferociam modica phlebotomia (quam fervidiore solis adspectu, præsertim æstuante canicula; sub qua & ante quam operosas esse purgationes edocet (d) Hippocrates; vel parcissime vel nullatenus in aliis institui curabam) compescere, rigidosque artus expedire; missæ igitur sunt ex dextra unciæ circiter sex: Sed, dato illo spiraculo, furibunda sanguinis irritamenta, quindecim circiter unciarum detrimento, nares offendebant, ad summum virium deliquium, adhibitis incassum epithematibus, embrochis & arctioribus ligaturis, quæ dextram tridui spacio & motu & manifesto sensu privabant ulnam; tum revulsoriam in sinistro brachio sectionem suasi, qua damnosum

(c) Crantor apud Lips. de constant.

(d) Aphor. 5. sect. 4.

sum illud spumantis nigro felle cruoris stetit stillicidium, levato non parum capitis dolore; faucium interim ex sanguinis grumis constrictio simul & inflammatio, aerisque ardens tenuitas (tunc enim sub perpendiculari solis situ retro Canarinas insulas versabamur; ubi tantus nos assabat æstus, ut anheli ac quasi exanimes jacerent omnes hac febre detenti; hic & ante & post paucos intra dies gravissimam passi sumus hominum stragem) & virium imbecillitas, suffocationem minari videbantur; angor sæpenumero exprimebat suspiria, tranquillo tamen semper animo; lumbi feroci ardore conflagrabant, atroque cruore urinæ hypostasin inficiebant renes, tum ingens exurebat exta calor: In morbi exordio lotium alto rubore tinctum disperso sedimento inferciebatur, postea (*e*) sanorum urinis simillimum; resonabant aures maculæque vultum spargebant rubræ. Semper itaque de expellendo toxico solicitus debita congruaque sumpsi alexipharmaca, queis speciatim recensendis, ne nimis longus sim, supersedeo; Unum tamen referam; Cum antidotorum per simplicia energiam ad examen revocarem, animo suspensum me tenuere de viperis trochisci, quorum laudabiles effectus in Galliis expertus eram multotiens; hos itaque ex scrinio meo exhibitos momordi; unde subitaneus & ineffabilis sudor cum sopore (namque sex insom-

(*e*) Quod Galen. de præpar. ex pulf. & Avicenn. observandum reliquere.

insomnes transegeram noctes) ingruebat, acrem exhalans nidorem, corpusque quasi in momento emacians, quem stragulorum injectione copiosius proliciebam; hunc sequebatur virium dulce levamen nono valetudinis die.

In victus ratione (*f*) hunc Hippocratis canonem religiosè imitabar; ὅκου οὖν κάτοξυ τὸ νούσημα, καὶ τῇ ἐσχάτως λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι. Largiorem itaque ptisanæ aut tenuioris cerevisiæ, præ nimio intestinorum ardore, sumebam identidem, cibi verò morbi initio valde parum. Refectis postmodum per idonea juscula, currente septiduo, viribus, sexto Kalendarum Septembris sub vesperam gravem passus sum recidivam, ubi anheloso pondere pressa præcordia, alvusque stipata virulentis vaporibus caput feriebant; quapropter altera die post enema mihi injici, injunxi, idque ter repetii, ut ingentes fellis cruciatus domarem; ardens quippe cum pulsu in sinistro hypochondrio exta succussabat digito comprehensilis dolor; intestinalem in sigmoïdeo duodeni mæandro effervescentiam vocassent effata Fr. Sylvii. Sub noctem antidotali ex diascordio opiato fatigata sopire viscera satagebam; verum illud rejecit nauseabundus stomachus, summaque inquietudine lassabat corpus; hinc intima creber assabat ardor viscera, quassabat extima frigidus horror, manifesto epialæ indicio; donec tandem

(*f*) Aph. 7. sect. 4.

tandem iterato de viperis alexiterio sudor multus diffluente corpore proflueret quarto recidivæ die qui erat 3. Kalendarum Septembris: Abhinc febrile me deseruit toxicum; attamen (g) ægrum cor marcebat penitus, magnaque pars fibris aberat, & valida ægritudine excussi titubabant poplites. Quocirca in diæta Hippocratici, modo citati, placiti mantissam sedulo sequebar; ὅκου ἐνδέχεται ἀδροτέρως διαιτᾶν, τοσοῦτον ὑποκαταβαίνειν, ὁκόσον ἂν ἡ νοῦσα μαλθακωτέρη τῶν ἐσχάτων ᾖ.

(g) Senec. in Oed.

Sicque auxilio Dei convalui, ut in tanto decumbentium numero me alacrem officio exequendo sisterem, utque ægrotantis supremi nostri Chirurgi supplerem vices ac meas, & administrorum paritæ occurrerem imperitiæ.

Precatiuncula

Precatiuncula Præliminaris.

O. T. O. M. Deus! unice fons omnis ſapientiæ, tu tenuem ætatis meæ ſurculum tantilla cognitionis, eloquentiæ, ac dexteritatis ſcaturigine irriges; ut mens, lingua, manus, ea quæ S. S. nomini tuo glorioſa, ac publico bono ſalutaria, meditari, dicere ac efficere poſſint.

Allocutio.

ILluſtriſſime, generoſiſſime Domine, Orientalium Indiarum Gubernator Generalis, Patriæ Pater.

Ampliſſimi, Prudentiſſimi D. D. Senatores, Ordinarii, Extraordinarii, ac Juſtitiæ Præſides: fatorum noſtrorum arbitri.

Quique Illis à Secretis es ſagaciſſime, Spectatiſſimi D. D. Scabini.

Voſque militantis Eccleſiæ Duces fideliſſimi, Verbi Divini Vates.

Con-

Conſultiſſimi, facundiſſimi Themidos gnati. Tuque dicatiſſima Aſclepiadæ gentis corona.

Omnium ordinum, dignitatum ac diſciplinarum Viri ornatiſſimi.

Tu denique delecta juventus, dilecta Muſis, ſcientiarum incrementa, futura Patriæ ſtabilimenta.

DIS-

Diſcurſus Navigatorius

DE

CHYMIÆ

ET

BOTANIÆ

Antiquitate & Dignitate.

Δυσπαλὰ τὰ παλά.

ARdua ſunt naturæ ſcrutinia, Auditores, (a) denſaque caligine circumfuſa latet Veritas; ceu (b) puteo ſine fundo demerſa humanæ mentis commercium fugit; inde (c) naturæ indagine extra ſcientiarum chorum eliminavit Pythagoras; dudumque fluctivagis diſciplinarum jactatus undis tumidum huncce gurgitem formidavit Socrates, ac Ethicæ potius animum applicuit: Hinc Pyrrhonico ebuccinat tubicine Academia; Incertitudine nihil eſſe certius.

(a) Ita Anaxagoras.
(b) Nempe Democriti.
(c) Teſte Tertulliano de anim.

us. Splendida nimis authoramenti suffragia, ipso vanitatis obsignanda sigillo, si Salomonem, summum Physices Doctorem, conquirant judicem. Pulchriores adhuc sunt scientiarum fructus; sed qui nitoris excellentia judicium aggravant & divite visu pauperem pariunt effectum; dum (d) gulosa Tantalidum titillamenta aut fallunt fugaces, aut tacti cinerescunt: Sic locuples naturæ contemplatio Ixioneo deluditur labore, & ipsa divinatio inventioni squalorem inducit; sic σοφῶν viscera adurit ingens flamma desiderii, quæ, dum erumpit, inexplebili siti aridissima desiccat ora, atque illam Danaïdum pertusæ frustrantur urnæ: Quamvis igitur pervigil, tamen irritus; namque, dum extollit, emollit Palladis consilium, dum ungit, pungit; quamdiu naturæ pulchritudini adulterini superducti sunt colores, quos è mentis nostræ facie politissima vel vix detergeat Minerva.

(d) Fulgent. in Mythol.

Ergone profundum sopita perveſtigationis abscondetur industria? Erigamus animos nostros, & en! ipsa obscuritas addet calcaria; vilipendamus inania hæc pavorum terriculamenta; ignavos pariter & ignaros percellat seditiosa illa difficultatum complicatio; hos, inquam, (e) qui damnatis omnibus universa malunt suspendere, quam scrupuloso & decente examine rerum soliditatem librare, tædio investigandæ veritatis cuilibet opinioni temere potius succumbentes, quam in explorando pertinaci

(e) Minut. Fel. in suo Octav.

pertinaci diligentia perseverantes: Sed in illis non videtur veri stabile esse judicium; quoniam diffidentem de se spargunt suspicionem, quæ in incertam opinionem migrat; unde hi ignorantiæ visco obliti, in confusum desidiæ præcipitantur barathrum. Renascetur, renascetur etiamnum, sed sedulis, angeliophora Archimedis avicula, quæ intellectum suis supra nubes evehet alis; renascetur felicior Chymiæ genius, qui ad intestina telluris diriget artificis manus; resurgent etiamum beatiores priscis Argonautæ, & in aliam Colchidem navigabunt, ut ditiori, quam aureo vellere, præda redeant.

Nos, priusquam fidentiæ laxemus funes, propositæ navigationis conflabimus diaria, priusquam solvamus è portu; conquiremus commeatum, antequam explicemus carbasa; & non expediemus rudentes, nisi liberi transitus diplomate nos cohonestaveritis, Amplissimi: Neque tum audaci ponderosæ orationis fiducia ventos onerabimus; novitii enim est, in feriatas aurium sedes incondito perstrepisse susurro; ingeniosi, arrectarum superasse fidem; ingenui, facilium implorasse veniam; humilis, impetrasse.

Ergo per vastissimum παντὸς pelagus nostram circumducemus liburnam, primò per transennam, aptato visui optico instrumento, hinc rutilantia aurei velleris trophæa, illinc Vesuvianos pseudochymicorum furnos, squalidam camarinam, pro-

specturi; tum nauticam consulturi pyxidem, clavum vertemus in obversum polum, ut soli propinquiores, dispulsis cacochymias tenebris, veritatis lumen religiosius veneremur, chymiæ genuinæ, artium heroïnæ, dignitatem ex antiquitate, cum sacra, tum profana, aucupaturi: Post hæc, præter alios principes Medicos, Coum salutaturi Senem Doctoremque Pergamenum; enixè pariter solicitaturi Mulciberis ignes; Neptunique aras, non ut proterva soboleſcat inde Venus; sed ut binis his analystis, Igne & Aqua, naturæ referemus repagula, ac metallorum mineraliumque compagines resolvamus. Inde in aliud naturæ regnum transiliemus, sacratissimam exculturi Botanosophiam: idcirco enim in hasce Indias imprimis concessi, ut (favente illustrissima orientalium Societate, Nobilissimo Gubernatore Generali ac Amplissimis Senatoribus protegentibus) exoticorum in natali solo vires indagem, eruam. Quod, eheu! atrocissima Patriæ clades renuebat; illic namque viduus sulcis squalet ager, & herbidis sentibus frumentoso minatur campo; hic vero paluræa prata versa sunt in vernantes sylvas ac suaveolentes hortos; ex quibus fructus, non tam ab elegantia splendidos, quam à veritate castos, & forsan à reipsa plenos, colligam.

Hæc non polliceor, ut egregiam mihi è mustaceo captem laureolam, aut meipsum magnificè circumspiciam; vestris quippe numini-

numinibus, Primores, veſtriſque luminibus, Paſtores, Doctores, offuſus, diffuſa omnium ordinum ſpectatiſſima corona circumfuſus, recedam confuſus, ni benevolentiæ veſtræ vela mihi pandatis, ni luculentas favorum ſcintillas in mutuatitiam meam ſuffundatis luceſſam, cujus coruſcatio in diluculo eſt; hujus ergo radiolum ſuſcipiant capaciſſimi veſtri animi, per omnem eruditionem lævigatiſſimi.

Oportet ut fatear, quod dira fata Patriæ non dicendi petant ſtudium, ſed vivendi defleant ergaſtulum; dicendum tamen, ſed convenientius nuſquam, quam in hac inſula Java, quam ex uberi omnium rerum proventu compendium orbis vocavit magnus ille Scaliger; ubi fœcunda mater natura plena manu metallis terræ viſcera infarcit, atque nitripromæ telluris verticem innumeris vegetantium comis adornavit; Nam ſive apte diſpoſita recta montium, ſive flexa collium, ſive porrecta camporum, denſave ſylvarum perambulet, ſua objecta induſtriæ undique reperiet Botanicus; ubi vero alio nutritis cœlo indiget feliciſſima cæterum Batavia, ad hanc urbem, mercimoniorum orbem, pharmacorum emporium, tanquam ad centrum, ex omni Indiarum tractu, ceu peripheria confluunt omnis generis aromata, medicamina, plantæ. Fruſtraneæ hic ſunt diſceptationes de Veterum malabatro, folio, coſto vero, caſſia, laſerpicio, agallocho vero, xylaloë, cæteriſque; genuina hic

sunt, efficaciſſima ſunt; ſic quæ Græci deſiderant, Jacatrenſes Batavi abunde poſſident, Convenientius nuſquam, quam extra rauciſona Mavortis claſſica in triumphante hac Batavia, ubi ſuperbæ naves ſubjugantur, ubi etiamnum toga indui licet, dum alibi ad ſagum properatur, & enſem, pugnatur, & eheu! inhumanè ſævitur. Convenientius nunquam, quam dum perilluſtris Gubernator Generalis Nobiliſſimi Senatus conſenſu Chymiæ ac Anatomiæ me pro tempore præfecit, quibus incaleſcentes noſtræ Muſæ cum macrocoſmi, tum microcoſmi arcana cultro ſtuprabuntur & igne. Convenientius nunquam, quam dum præpotentiſſima orientalium Indiarum Societas (penes quam felicitatis noſtræ ſtat arbitrium) me in Japoniacum delegat imperium, ut auſpicatiſſimo ejus mandato illic & ubique morigerer; ubi veſtro etiam favore hilarior, Primates ampliſſimi, Dominorum Majorum elongata tametſi gratia ſtipatus, ſuffultus ſuper omnia, Omnipotentis auxilio, in tanti Monarchæ palatia, ubi tot populorum fata diſponuntur, irrumpam, humillime equidem & ore candido, cavens dictis, animo ſincero, læto tamen & pleno fiduciæ.

Verum hic in anteceſſum excelſorum, qui nos præceſſere, gigantum humeris ſubvehar, quo Alchymiſtarum inſulam tanquam è ſpecula luſtrem eminus, ac ἀυτοψίας ſimulque ἐγχειρήσεως megaſcopio perluſtrem intime, eo majore exiſtimatione colens

Chymiæ

Chymiæ veræ campum amœniſſimum, fertiliſſimum, utiliſſimum: Quippe ſub ſolo Chymiæ ſole apricandum eſt illi, quicunque exoticorum vires enucleare velit: Quocirca huic loco congruum, congruum tempori & Auditoribus judicavi argumentum, ſi de Chymiæ ac Botaniæ antiquitate ac dignitate (his etenim exercendis me in Indias delegarunt Domini noſtri Majores) pauliſper perorem, vernaculo impoſterum idiomate Anatomes monumenta ac emolumenta docturus.

Vellus aureum non arietina erat pellis, ut Poëtæ fabulantur, ſed, dictante Suïda, chryſopœïas velleribus conſcripta ars, Περὶ χρυσώματος: Cujus labores dignitate ſua decorat raptor (*a*) Jaſon, à Pelia patruo ex Theſſalia cum Argonautis in Colchidem ablegatus, velut Mythomyſtæ perhibent; ubi ſpoliorum amplitudinem auget regia virgo Medea, (*b*) clara veneficio: En Ἰατρῶντος & Medeæ, medentum, inquam, nomina! quibus & Chymiæ quædam forte vetuſtas conciliatur: Illic (*c*) flammivomi fornax Vulcani novos deflagrat hoſpites, dum agreſtes manus (*d*) auri-

(*a*) Ovid. Metam. lib. 7. Aſt aurum arenis fluminum permixtum olim arietinis velleribus, ſegregandi cauſa, ſolere excipi. Author eſt Bellon. obſerv. lib. 1. cap. 52. (qui reſpiciatur) ex quo natam putat de vellere aureo fabulam. Latius hæc eruditiſſ. Borrichius de medicin. Ægypt. deducit & explicat. His adde dilucidam quam de memorabili arietis pelle nexat narrat-onem Juſtinus lib 42. (*b*) Cœlo petens venena. Senec. in Med. (*c*) Ovid. ibid. verſ. 110. &c. (*d*) Virg. 6. Ænead. Arboreæ frondes auro radiante nitentes. Ovid. Metam. lib. 4. Fab. 17. fulgentia poma. Lucan.

cômos arborum fructus (*e*) Hesperiis ex hortis decerpere tentant; Illic hortorum pervigil ille custos Draco (hiccine Mercurii deprædicatores rem tangunt Alchymistæ?) laborifero Duce, Hercule, primo obtruncandus, callidiorque excitandus est Hippomenes, qui vafra agilitate Atalantam, victis pernicioſam, superet, dum pellacia radiante auro poma iterato projectat; ne vero temerarios improbus in voraginem rapiat turbo, peritissimo gubernatore opus est Tiphy; tum licet appulerint, versipellis indigent consilio Ulyssis, ne ignobili fiducia promissoriis tricis irretiantur creduli; namque inconsultos quasi pestilenti quodam sidere afflat damnosa illa temeritas.

(*e*) Quam à fabula segregat historiam Diodor. Sic. lib. 5. alias videsis Ovid. Ibid. fab. 14.

Hæc ego non integris rate vel mercibus, nec horum quasi nescius fluctuum, præmoneo; quoniam in temeritudinis charybdi bonorum salutem curiositatis devorat luxuria, & sponsoriis ad naufragia blandimoniis invitat Alchymistarum Scylla, spe dives, re egena; ubi inexpertis barbarum littus; cum & expertos piratarum sæpe in perniciem trahant vincula; quare ne quis in periculosis securus, neve in securis timidus, sit, quisquis naturæ arcana rimatur. Licet igitur in stagni speciem fusum arrideat æquor, licet summa jacentis elementi haud crispetur dorsum, immensam tamen hic lacus abyssum habet, magnas hic campus eremos; tranquillitas hæc tempestate pejor. Ecquis hic omniforme mon-

monſtrorum genus eſſet recenſendo, quæ primis obviant tentaminibus? Illic enim laboris Hydra, ſubtilitatis Pœna, temeritatis Scylla, Mendaciorum Syrtes, contentionum Symplegades, paupertatis ſcopuli, ſcientiarum Euripi, naturæ Charybdis, Cimmeriæ denique ænigmatum tenebræ. Tum in ipſo portu advenas expectat Sphinx, incautos divinatores capite plectens, ut toti enerves cum Larvis diſceptent & Lemuribus, alta ſui oblivione ſopiti: Tum qui evadunt Oedipi multifariis divaricatum cavernis ingrediuntur labyrinthum, ſuis horribilem compitis. Perſtrepit interea ſonorum illud Sirenum, quod in pericula pellicit, celeuma, eo moleſtius, quo dulcius; hocce monſtriferus cantatur hymnus, quo frons leonina, draconis pectus & poſteriora capræ, effigiantur, appoſita chimæræ delineamenta. Ecquid aliud Spagirices myſtæ (quos artis filios & lucis, adeptos, philoſophoſque inaugurant) quam dracones volantes, vorantes lupos, alatos leones, tauri oculum, pavoniſque caudam, crepant; ut maleſuado faſtu turgidi magnam præ ſe ferant, quaſi, eruditionis imaginem. His, ipſa pollicitatione formidandis, firmiori ſpiſſamento, quam (*f*) ſociis Ulyſſes affixit, obturandæ ſunt aures. Queis itaque de meliore luto cerebrum finxit Apollo, iis ſordeſcant fabuloſi Alchymiſtarum tituli, lemniſcata inſignia, viſcata promiſſa, fucatæ illecebræ, vel, ut veriusdicam, compta ſterquilinia, ventus, vapor, fumus, imo levius. Non

(*f*) Ovid. Metam. lib. 4 fab. 15.

Non ego hæc prenso, acsi calumniandi cupidus (*g*) petulca lingua ignorantiam potius venditarem; hac labe nobilissimam artem conspurcavit Paracelsus, dissidiorum primus innovator, aut, si mavultis, horum princeps faber somniorum; qui (testibus (*h*) Oporino & Vettero, ejusdem sociis) non uni facultatum Doctori contradicendo monarchiæ speciem affectavit; dum se aliquando (*i*) Lutherum & Papam, non minus quam Hippocratem & Galenum, in ordinem redacturum minatus est; sed fulmen ex pelvi ferit.

(*g*) Hippocr. lib. de arte §. 1.

(*h*) Ut apud Sennert. de consens. & dissens. chymic. &c. videre est.

(*i*) Uti vanè gloriatur lib. de tartaro.

Neque ego hæc meditor, acsi speciosa invectiva Chrysopœiæ prætenderem ἀδύνατον: Ægyptiorum quippe in artibus fertilitas casto illicio Pythagoram præter & Platonem plurimos convocavit Græcos, adeo ut, præcone (*k*) Gryllo, Ægyptios fere omnes Medicos Argiva suspexerit tellus; & si ipsum nomen spectetis, (*l*) Ægyptus Chymiam notat. Sed quoniam cœlum non fert duos soles, Ægyptiacæ in artibus prosperitati Romana invidere cœpit arrogantia, donec Christicolarum ille μαστιγοὺς Diocletianus, postquam Achillem, Ægyptiorum Ducem, in Alexandria profligasset, omnes chymicæ artis libros Vulcani gulæ devorandos tradidit; ne postmodum pecuniarum vi, chrysopœïæ ope recuperanda, confisi Romanis resisterent. Si huic fidei fidem adstruxisse animus esset, integrum Jennisii hortulum Hermeticum, id est, omnium χρυσοποιούντων

(*k*) Apud Plutarch.

(*l*) Teste eodem.

μέτρων ſeriem latiori deducerem tabula; Unicumve ex ſexcentis noſtri temporis exemplis aureum Hagienſis Helvetii erigerem vitulum; aut coram dubitantibus (m) Eſdram introducerem loquentem de parvo pulvere, ex quo fit aurum. Nec fortaſſis oleum ſimul & operam perdent, qui tartarum, vel, uti ego interpretor, nitrum ex fixo rite noverint reddere volatile.

(m) Lib. 4. caſ. 3.

Aſt ne in chymeutica hac metamorphoſi Mydæ nos maneat fatum, aurea neceſſitas & locuples penuria, Chymices antiquitati primo patrocinaturos. Hæc, ſi melliflua S. Codicis legamus littora, non à noſtro πρωτοπλάστῳ, Adamo, (ut ex Vincentio Bellovaco Mirandulanus Comes, tacente tametſi Scriptura, conjicit) neve à Veterum Saturno, Græcorumve Κρόνῳ, ſeculi præſide aurei; verum à ſeptimo à Caïno Tubalcaïno primitus profluxiſſe videtur: Hic vetuſtiſſimus ille (plures enim enumerat (a) Cicero) Grajum (b) Vulcanus, (c) fumi atque fuliginis homo fuit; hic, teſte (d) Lactantio, primus poliendis fundendiſque metallis uſum ignis invenit: Cum enim arbor fulminis ictu in montibus conflagraſſet, ut (e) Siculus inſit, acceſſit ille, ac delinquen-

(a) Lib. de nat. Deor. (b) Mutato enim thau in vau ex Tubalcaino fit Vulcanus, quem Phornutus ἴφαιστον, ab incendendo, Plato ἥφαιστον, ἀπὸ τοῦ φαίνειν ᾗ εὖς · Si enim igni, ergo & luci, præerit. (c) Juxta Fulgentium in mythol. (d) Lib. 2. cap. 6. (e) Diodor. lib. 1.

ti flammæ novum congessit pabulum, rigentesque furore brumæ sodales convocavit, qui hoc eum beneficio inter majorum gentium Deos collocare: (*f*) Namque quum à Cerere nondum repertis frugibus, vel ab (*g*) auri inventore, Cadmo, literis, glande vescebantur mortales, omni præconio digna inolevit consuetudo, ut, si quis suo ingenio ac industria quicquam comperisset hominibus utile, authori divinos honores (virtutum illa calcaria) festosque decernerent dies, atque (quod & Japonibus hodie solenne est) repertorem in Deorum conscriberent censum: Hinc ante Græcos Ægyptii Bacchum, Hebræorum (*h*) Noachum, quod primus docuerit plantare vites; Osiridem, quod ex hordeo Zythum decoquere; Proserpinam, quod ex fructibus panem pinsere; Isidem, quod morbis mederi; denique hunc nostrum Vulcanum, quod sorore Nahama, Poëtarum (*i*) Venere, laboris socia, (*k*) omne æris (ita per Moysen loquitur suprema Veritas) ferrique opificium acuere: Hic artium ille Deus (*l*) Augustino dictus; primus hic μεταλλεύς; primus, inquam, hic Chymiæ cultor fuisse videtur; namque in scaptensulis novissima Chymices exculta fuere rudimenta; Cum artium incunabula perfectos statim non enitantur fœtus, sed, statuto semel inventi fundamine, pullulascenti nixu experimentum observationem trudit. Annon etiam Legislator

(*f*) Ita diligens vetustatis cultor J. Langius lib. 2. ep. 3.
(*g*) Plin. nat. hist. lib. 7.
(*h*) Genes. cap. 9. 20. Philo Judæus de plantatione Noë; & Natal. Com. in observ. respiciantur.
(*i*) Nahama enim Pulchram denotat: Vid. Natal. Com. ibid.
(*k*) Genes. 4. 22.
(*l*) De civit. Dei lib. 4. cap. 10.

tor Moyſes, magiſtra chymia, (*m*)aureum illum vitulum combuſſit, contrivit in pulverem, & ut piaculari potui eſſet, in aquam projecit? Ecquis ergo hunc Chymiæ gnarum renuat? Ubi & Hebræa radix (שָׂרַף) comburere, fundere & liquare deſignat: Imo & ipſam Moyſis ſororem, Mariam Prophetiſſam, chymicam fuiſſe, teſtatur (*n*) Galliarum Regis bibliotheca, quæ librum, hoc inſignitum titulo, tenet, Ἱερὰ Τέχνη: In quo de chryſopœïa & Hermete, ϗ Μαριὰμ ϗ Ἰουδαϊκαῖς γραφαῖς: Quamvis terſiores Criticos moretur illud dubii; Num potius illius nomini opera inſcripſerit ἀνώνυμος quiſpiam. Aſt explicita S. Literarum fide tutior, ſi aurum, quod portavit navis Hiram ex Ophir, & corallia & pretioſos lapides, cæteraſque Salomonis divitias attentiori lance penſiculem, uſque hæreo; Num regium, ad quod nativa purpura & aula ipſum evexerant, faſtigium impenſius admirari debeam; plurimos ſaltem ille in extruendo (*o*) templo habuerit famulantes Chymiſtas cenſeo; Num vero ſtupendam φύσεως notitiam deprædicare? Cum (*p*) in univerſi orbis ad-

(*m*) Exod. 32. 20.

(*n*) Ut confirmat Caſaubonus.

(*o*) Cujus ædificationem vide 1 Reg.

(*p*) Ibid. cap. 4. 33, 34.

N. B. In hunc porro ſenſum apud quendam ſcriptum invenio; Salomon magnam imo ſummam à ſummo Deo ſcientiam nactus eſt, qua omnes priſci ſeculi Doctores, atque adeo Ægyptios, qui peritiſſimi ac omnium maxime in artibus gnari cenſentur, quin & Hebræorum ſapientiſſimos, antecellebat: Libros conſcripſit, qui ſupra mille regios ac egregios cantus ac hymnos, præterea, tria millia proverbiorum ac ſimilitudinum continebant; in quibus quamlibet arborem & terra naſcentem plantam, ab Hyſſopo ad Cedrum, vivè ac verè juxta vires & proprietates expreſſit; ita etiam

etiam de omnis generis animalibus cum terrestribus, tum aquatilibus & volatilibus appositè loquutus est atque scripsit; namque omnium animalium naturam & indolem accuratissime perquisiverat. Extat etiamnum hodie Confectio diaïreos Salomonis.

mirationem loquutus sit de arboribus à Cedro, quæ est super Libanum, ad Hyssopum, quæ egreditur è pariete; insuper de animalibus, cum volatilibus, tum reptilibus, piscibusque: Illúmne igitur selectissimi hujus inventi, Chymiæ, laude destituemus? qui non modo Ægyptiis, chymiatricam doctis, sed & (q) omni homine, si Θεάνθρωπον excipias, sapientior fuit; binosque rerum (r) ἀπόκριτας accurate distinxit in suo (s) Ecclesiaste, per ignem videlicet & aquam. Profundius in ipsa telluris viscera penetrat antiquissimus ille physiosophus Jobus; Cum (t) & auro locum, & argento latebram, & ferro pulveris habitaculum, atque lapidem æris matrici adsignat. Porro (u) sophisticum, xinthi miscella parabile, cuprum fuisse ominor, quod inter tantas apud (w) Esdram gazas recensetur. Quin ex ipsis Prophetarum diris chymica addidicisse datur; Sic quia cosmetico oculos ornaverat fuco, & ornamento aureo stibioque pinxisset eosdem, vastatam increpat Jesebel (x) Jeremias: Gravisque vates (y) Ezechiel Israëlis cacoëthen castigat, quod etiam antimonio fucaverat oculos.

Ecce è Sacris vetustæ notas Chymiæ!

(q) Ibid. vers. 30, 31.

(r) Quid hæc vox notet, docet Hippocr. de vet. med.

(s) Cap. 3.

(t) Cap. 28. 1.

(u) Auri speciem mentiens, dicit textus.

(w) Lib. 4. cap. 8. 25. &c.

(x) Cap. 4. 30.

(y) Cap. 23. 40.

Jam

Jam ergo ratis vertamus gubernaculum, transfretemus in Ægyptum; verum Jordanem linquentes antequam Niliacas lamberemus oras, retro ſpectans ego in Interpretum mente apud Hebræos legi; Suos Patriarchas, dum ſublimium flammarum placamento Deum colebant, alembicos holocauſtis impoſuiſſe, ut ſublimatos ignis (z) (fluidiſſimæ iſtius aquæ ſtygiæ) reciperent ſpiritus. Hinc ad ſeptemplicis Nili oſtium (a) Iſidis, Medicinæ apud Ægyptios auctricis, proſpecto cippum, ab Ἰατρείας apud eoſdem inventore extructum Hermete, cui τρὶς τῦ μεγίστυ nomen Sacerdotis, Philoſophi, Regiſque honos fecerat (b). Hi etenim ex Philoſophis Sacerdotes, ex Sacerdotibus Regem, eligebant. Sed in uno Hermete triplex hæc coaluerat excellentia: Cujus ſi genealogiam ſpectemus, dabit illam Marſilius Ficinus; Naſcente enim Moyſe floruit Atlas Aſtrologus, Promethei Phyſici frater, ac maternus avus majoris Mercurii, cujus nepos fuit hic Triſmegiſtus, Abrahami Patriarchæ coævus: Namque haud fabulis ſemper accenſenda ſunt, quæ oculis ſubtracta atque memoriæ ſolæ fidei immolantur. Hujus ſi nomen quæritis, Auditores, Mercurius eſt, cui ars interpretandi Hermetis titulo inſignivit, Triſmegiſti dicta præſtantia, vernacula lingua *Thent*, primitus ſub Ægyptiorum Rege *Thanni* degens: Si patriam, Chaldæa fuit, Ægyptum ſtatuminant alii; forte quod Heliopoli

(z) Uti ex profeſſo in meis medit. deduxi.

(a) Omnis enim ferme orbis hanc Deam venerabatur propter manifeſtas morborum curas. Diod. Sicul.

(b) Referente Platone.

poli Ægyptiorum docuerit; ſi dignitates, (c) hic Ægyptiorum, ſicuti Moyſes Hebræorum, Dux fuit; quibus (d) & literas & leges, muſicam & medicinam, tum & chymiam tradidit: Neque enim ſemper Lucrium repræſentat Deum Mercurius; Nam arithmeticæ, inſuper ac geometriæ, tum aſtronomiæ authorem hunc noſtrum ſtatuit Mercurium (e) Plato; (f) alii inſimul magiæ: Hinccine ſequentem Triſmegiſto adfricant labem? Quod in ſtatuas certo ordine diſpoſitas, certiſque ſervatis numeris, Dæmones acciverit, & loquentes introduxerit: Sed quid Ducem, nedum Magum Cabaliſtamve regero, quem inter majorum gentium Deos collocâre? Si ſcripta, Pimander eſt, notuſque Aſclepius, ſacratiſſimæ illæ ænigmatum tabulæ; quas latina expolivit manu Platonicus Apulejus, ditavitque commentariis Jamblichus, aliique: Eſtque, licet circa hanc magis hæſitent authores, Smaragdina illa tabula, chryſopœiæ norma: Quidam enim in valle Hebron poſt diluvium, alii in Hermetis ſepulcro à quadam Sara, inventam volunt. Ingens Hermeticorum codicum conſuendus foret faſciculus (namque viginti quinque millia feruntur, quos Græcanicus ſermo ſervaverat) nî, quem Plato objicit, inhiberet ſcrupulus; Hos ob ſummam Græcorum erga hunc Triſmegiſtum venerationem ei potius dicatos fuiſſe: Si præceptorem, Noachum notat Patritius, Abrahamum

(c) Authore Jamblicho de myſt. Ægypt.
(d) Ut Cicero lib. 3. de nat. Deor.
(e) Lib. 5. de legibus.
(f) Vide Natal. Com. mythol. lib. 3. cap. 7.

hamum alii; diſcipulam Iſidem Diodorus Siculus: Inventum denique ab ipſo argentum perhibet (*g*) Plinius.

(*g*) Lib. 7. nat. hiſt.

Antiquior ergo Chymiam manet dies, quam quæ ab Arabe inchoatur Gebro, aut Julio Firmico, Conſtantini Magni coævo.

Tandem Ægypto ſolventes Mediterraneum trans mare Cyprum inter Candiamque vecti, magis tamen ad occidentem proclives, ad Ægæi æquoris limbum olympipetas contemplabimur flammas in inſula Cöa, quam (*h*) *Lango* vocant mapparum accuratores, vel juxta Othomannicam barbariem *Stancora*, quingentis quinquaginta ſtadiis, uti nuper Tennulii noſtri cura impreſſus (*i*) Agathemer, vel, ut Golnitzius ait, viginti cinctam: Tam anguſto terræ angulo claudebatur auguſtum Hippocratis numen, totum per orbem diſperſum. Hic integræ per ignem cæduæ erant ſylvæ, quas præluſtris hic in arte Medica pharus incenderat ſenex: Cui, utpote tutelari Deaſtro, quod hoc artificio peſtiferam abegiſſet, vel ſaltem anticipaſſet, luem, divinos tribui cernebam honores: Quare etiam mihi licere, delubro ejus aliquid libare exoptavi; & en! illico in Æſculapii ſacellum me detulit perſcrutinii diligentia; ubi, poſtquam Hippocratæis animum imbueram dogmatibus, ipſum ſaluto ſenem, deſtillationibus intentum: Vides (ita me alloquebatur) (*k*) quomodo ab aquis in lebete fervent. vapor multus elevetur; Sic & ca-

(*h*) Ptolom. in geograph. & Mercat. in Atlante.

(*i*) Lib. 1. cap. 8.

(*k*) Hip. lib. de flat. § 12.

lefacto corpore penetrat per os aër convolutus & quadam vi eructationis erumpit. Tum deterſa vulgarium opinionum nebula, dulcem menti meæ in ſereno hoc eruditionis atrio lucem ſuffundi ſentiebam: Inſtabat ille, chymicarum operationum mutationes transferens ad noſtri corporis œconomiam; Liquefit (ſic pergebat) quicquid ignea vis attigerit fitque inde ſpiritus, qui quum ad meatus corporis irruerit ſudores fiunt; ſiquidem ſpiritus compacti in liquorem tranſmutantur, & per meatus penetrantes extra prorumpunt; quemadmodum à ferventibus aquis vapor elevatus impingit ad obſtaculum, & condenſatæ deſtillant guttæ. Hinc licet Actuarius, Græcorum fere poſtremus Medicus, primus ῥοδοσάγματος, veluti inter Arabes Meſuë (quem ſequuti Raſis, Serapio ac Avicenna Chymiæ inſudarunt) primus abſinthiacæ aquæ meminerit; Hippocratem tamen deſtillandi methodum dudum ante illos expediviſſe, hinc conſtat.

Hujuſmodi ergo analogiæ filum parumper protendamus; Si etenim coquinæ peritus abdominis culinam ſubintret, ſtomachum; eundemve perreptet Chymiſta, hic digeſtionis, fermentationis, ille decoctionis putrefactioniſve perſpicua indicia; tum ſi cucurbitali ventriculo capitellum imponat, vapores elevari, condenſari atque per naſutum decidere roſtrum, mucchio congruo receptaculo, excipiendos: Vultis, Hippocraticè loquar,

Audi-

Auditores? (*l*) Quippe corpus omnis generis vapores in caput demittit, quos caput rursus retro dimittit. In hoc θαυμάτων θαυμάτῳ fæcibus eluendis canales coquus, colatoria lacteorumve vasorum setacea, cordis circulatoria vasa; in hoc spirituum sublimationes rectificationesque, concentrationes & fixationes; in hoc calcinationis mimum, ac empyreumatis nidorem, persentiscet Chymicus; Cui si lubeat præternaturales expendere διαθέσεις, mutationum in nostris corporibus multitudini cedere artis solertiam, deprehendet Spagiræus Philosophus; quoniam illius æmulatio hallucinatio est. Quin ad ipsius macrocosmi latifundia præstò est Chymia comes; hujus enim germanum subjectum est, τὸ πᾶν· hic igitur Chymico evolvendus est codex. Imo vel sola destillatio plurimas in sublunaribus edocet alterationes: Nam si quis terræ globo, velut destillatorio vasi, ignem suppoſuerit, ac atmosphæræ superpoſuerit alembicum; tum quomodo fluant pluviæ, flent venti; &, si variforme exhalituum inspiciat ingenium, quomodo ex pugnace plicatilium in sulphure hamusculorum contritu fulgura præmicent; quomodo (*m*) collidentibus nubibus ex commixto dictis hostibus alcalino tonitrua mugiant; ubi hoc illorum subligaculum est, refrænatque alcalinus sal flammæ

(*l*) Lib. de gland. §. 5.

(*m*) Appositè D. Hieronymus Tom. ix. Aiunt naturalium causarum scrutatores; quod fulgura ex nubium collisione generentur, more silicum duriorum, quos cum comploseris, medius ex his ignis extritus elabitur, atque ita cum fulgore pariter tonitrua mugire.

celeritatem, quam sulphuri nitrum afflaverat. Quomodo ex frigidiore atmosphæræ tractu grandines increpent; quomodo nivosæ telæ stellulæve proruant ex alto; ubi variegata guttarum disseminia, quæ congelans in aëre nitrum indurat, vel varia induratorum decussamenta schesin immutant: Quomodo denique nubicogus sol floccivolas dispellat nubium moles, easdemque vaporosa imprægnet tellus, lustrabit in furnis Spagiricus. Inde ad microcosmum iterato me convertens, in vitalis ignis focum intendebam aciem, secretissima consulens Chymiæ penetralia; nec frustrabat indaginem vitalis balsamus, volatilis alcali, mediante concreto cannæ saccharifera succo cum oleo aromatico haud operosè mixtilis, soboles; ast statim obtutum dissipabat trachæum aëris spiraculum, nativum pascens, ne hic se depascat, ignem; sicuti artificialem uterque furni fovet hiatus.

Hæc dum cum divo Sene conferre contendebam (namque per ejus scripta illustria Chymices dogmata diffusa contuebar) protinus ab isthoc sodalitio me avocabat Apelles, Cöa quoque oriundus, qui Chymiæ ope magnum picturæ emolumentum conciliarat & ornamentum; dum ex ea colorum cum natura lusus & vernicum luxuriam hausisset; eò felicius, quoniam (*n*) gummosis *Cos* scatet arboribus, & sufficienti ad picturam locupletatur apparatu. Hic ut verbis adderet fidei majus pondus, dixit; Dorida aspice penin-

(*n*) Ptolom. in Geogr.

peninſulam, ubi in urbe (*o*) Gnido Medicorum ſcripta concremavit Hippocratis livor: Nonne perinde eſt (ita proloquebatur Apelles) acſi (*p*) apud Romanos Horatius, trium Curatiorum victor factus, turgente protervia germanam confodiendo ſororem, mulctæ potius, quam laudi, victoriam conſecraſſet?

(*o*) Uti Zwingerus, haud infimus Hippocratis interpres.

(*p*) Valer. Max. de ſeveritate.

Non allubeſcit orationis caſtra aliorſum movere, πυρὸς ignis ſævitiem ſecus protenſuro: Satis ingens ſui deſiderium reliquere veneranda Democriti, tanti naturæ myſtæ, ſcripta: Hic enim præterquam quod indefinita naturæ arcana calamo exararit ſuo, ſcripſit etiam de liquoribus, coloribuſque, de igne & his quæ in igne ſunt cauſæ, de ſeminibus, arboribus, fructibus atque Lapide, referente (*q*) Laërtio: Superſunt itidem quædam Democriti titulo inſignita Chymica; ubi noſtro Abderitæ quidam ſubſtituunt Arabem, etiamſi exempla deſint, quibus pateat, Arabes ſibi Græcorum nomina adſciviſſe.

(*q*) Lib. 9.

Verum invidæ veritati flammæ pretium libris fecere; ſic divinus (*r*) Plato, tenuis fortunæ vir, Philolai Pythagorici codices decem milſibus denariûm, hoc eſt, trecentis Caroleis coëmiſſe fertur: Sciendum enim (ſic recantabat Apelles) (*ſ*) Medicinam

(*r*) Voſſius de philoſoph. lib. 2. cap. 22.

(*ſ*) Ælian. lib. 2. cap. 19.

Ita & Ægyptii Sacerdotes remedia, ut ſacroſancta Deorum munera, ne vulgus profanaret, in Epheſtii Vulcani ſacrario, recondebant.

διαφλεγάτην, humanæ vitæ & salutis præsidem tanquam rem sacram in templis Æsculapii à Sacerdotibus custodiri solere, ne à profanis aniatrologetis conspurcaretur: Postea vero apud Dorognidos deflagrata æde, illo γραμματοφυλακείῳ, Hippocratem, clinicæ primo invigilantem, aphoristica consignasse opuscula. Sicine ἰσόθεον traduces Patrem rigide censor? Nonne tibi sufficit, quod tui penicilli artificium cum ipsius naturæ veritate certet? ita ad similitudinem præcisum, ut crediderim etiam animorum esse picturam. Sed hæc multo ζηλοτυπίας percitus œstro effuderis necesse est, Apelles bone!

Non extra hanc insulam concedemus in Cappadociam, ut videamus Heram Medicum sui pharmaci stipticitatem correcturum, illud tres menses sub terra defodere, ut putrefactionis ingenio λεπτομερεστέρην substantiam recipiat: Neve priscos ad Myropolin Græcos Mariæ balneum extruere, quo medicamina arteriaca & stomatica, quæ Arabes *Loch* vocant, conficiebant.

Quippe tortuosis isthmorum sinibus intricati intuebamur (*t*) certaminis inter septem Græciæ metropoles de Homeri patria reliquias; ac Herodoti, Dionysiique, non Siculi istius Tyranni, sed utriusque Halicarnassæi, natale solum: Ast ab errabundis transfretationum gyris summopere delassati, remenso mari, Maltam Siciliamque prætervecti, (*u*) Ostiam, amœnissimum Latini littoris ostium, petiimus, ut

(*t*) Septem concertant urbes de patria Homeri; Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamin, Chios, Argos, Athenæ.

(*u*) Minut. Fel. in Octav.

nova

nova annona itineris gravaminibus blandam & appoſitam reconciliaremus curationem; ubi leniter adſpirans aura membra vegetabat, noſque ad Romanum Tiberina alluvies illiciebat ſolum, ſcientiarum & artium ſolium: Ubi (dum in tranſitu occurrerat Mediolanenſis Septala; qui ſine carbonum igne, ad lampadis ellychnium, in aheneo furno deſtillata ex aromatibus olea promebat; alibique profundus myſta Travaginus, Piſanuſque Rhedius ac Bononienſe oraculum Malpighius) ubi, inquam, graviſſimi vetuſtate Doctores à cruda ætate mea immaturos exigebant fructus; quos equidem exilis ingenii anguſta mediocritas tenues admodum parit: Quamobrem ut tyrunculo mihi liceret eorum πολυσοφίαν vigilantiſſima taciturnitate venerari & viſere antiquitatis monumenta, rogavi: Hinc enim variæ proſtabant pictæ tabulæ, ea manu natæ, quam Apelles ſuæ prætuliſſet; Hinc exitialis Cleopatræ luxuries, quæ Chymiatricæ arti ſtuprum inferebat, dum pretioſiſſimum gulæ delicium acido colliquaret unionem ſucco: Illinc Medea Creuſæ pellicis coronam, naphtha illitam ad ſacrificii ignem de facili accendebat: Iſthinc conſurgebat magnæ authoritatis vir, nî me viſus fefellit, Galenus, ſuis inculcans auditoribus; Ne in θεραπία extra vegetabilis regni pomœria proſilirent temere; morbos tamen contumacioris indolis fortioribus utcunque indigere mediis, ſeu,

(*u*) Ut sapiens quidam hujus mundi ait, inquit D. Augustinus de Salustio.

(*u*) alterum alterius auxilio egere. Cætera grandis erat & pudica Galeni oratio, non ventosa loquacitas, sed naturalis quædam pulchritudo per omnem medicinæ tractum ditissima. Veruntamen ejus sectatorum multi, indelebili præjudicio turgidi, mentem magistri enormiter retorserunt, nil ferme præter destillatas aquas (enervem utplurimum vegetabilium rorem) adustos fæculentosque syrupos (acidi spiritus promoscondos) ægris propinantes; cum gratissimi longeque efficaciores succorum rivuli, vel saccharo edulcorandi vel ab aeris contagione oleo præservandi fastidiosas aquarum inundationes emendare possent.

Dominentur sæviantve in subjectos Monarchæ; bona tantum fisco tradere, aut corpora mancipare, & qui est crudelitatis apex, truculentæ dare neci, possunt. Sed Chymiæ subsunt creata omnia; Tantus enim ille non est physicus, qui Chymicus non est: Et si cum (*x*) Libavio fas sit profari; Medicus ille nequit esse magnus, cui Chymia non est magna. Vultis altiora hujus artis latifundia, Auditores? Dum pedibus terram Chymista calcat, visu metitur cœlum, atque planetarum dupondio metallorum vires coæquat, minorique titubantia, quam judiciaria illa astrosophia, ad microcosmum corrivat eorum influentias; ita aureus sol, benignum illud universi cor, deficientia solatur mortalium corcula; non illud, quod cruditate contumax

(*x*) Præfat. nuncup. in Alchym.

tumax digeſtionis piſtrinum eludit, quod pharmaceutæ ideo prævaricanter confectionibus admiſcent foliatum; Verum quod lævigatiori Chymiæ dolabella politum, ſolutumque & fortaſſe potabile aurum, cæteraque id genus, quæ laborioſa caritate ex auro eruuntur, blandiſſima ſecus medicamina. Ita, quod falcatæ dedit Lunæ nomen, Argentum, uti in noſtra frigidi depluit ſtillicidiis capita; ſic ſimili deliquiarum turma ex (y) frigidi humidique metropoli in inferiores ruit corporis partes, quam lunaria debellant pharmaca, dummodo Chymica ordinata dextra: Per hanc quæ antea toxicum, modo alia ludat imagine Luna, illico dat antidoton; ut quæ tantis guttarum copiis deciderat pituita, eandem educat Lunare vitriolum, & è venis, hydropis ſaburra diſtenſis, fuget. Sic quod rigide areſcit Saturni ſidus, atræ bilis ferax, fera melancholiæ ſtigmata teneris infantium artubus inurere creditur; ſed idem alia in cœli domo, hilariori prædominante aſtro, mitigatiorem explicat adſpectum; quamvis terreſtris ille Saturnus, plumbum, longè certius (z) adſtrictivo ſui refrigerio incraſſet; & in obverſo ἀντιπαθείας ſigno hypochondriacam diſſipet melancholiam ardentiſſimus & auſtero-dulcis Saturni, lieni prinis) energiam tricorporeus firgitur Saturnus, veluti teleſcopio jam obſervatur, ſicuti & Venus, Jupiter vero quadricorporeus?

(y) Sic cerebrum nuncupat Hippocr. lib. περὶ ἀρχῶν.

(z) Num ob hanc triplicatam (adſtrictionis videlicet, refrigerii & incraſſationis

us inimici, spiritus: Plumbi vero sal, balsamusque & oleum, mira ulcerum solamina. Ita Veneri dicata Venus; quæ si benigna sit, Lucinæ audit alumna, suaque tinctura convulsionibus ab utero opitulatur: Sin aliter, vel anodyno suo sulphure pruriginosa inducit insomnia, vel cum Mercurio præcipitata phagedænica curat ulcera, virulentoque auxiliatur gonorrhœæ contagio genitalibus amicum cuprum. Ni foret extra scopum, Zwelferi universale menstruum, seu Hartmanni spiritum esurinum è cupro, ex volucri Veneris vitriolo parandum, producerem, aut dealbatam deauratamve procuderem Venerem, splendidum culinæ ornamentum. Ita Lunæ æquabile stannum mirandam matricis suffocationibus præstat opem, laxatosque stabilit spermatis canaliculos, acsi viciſſim lascivire vellet Jupiter, planeta cætera benignior, cœlique dictum jecur, amatorium illud in microcosmo viscus. Ex plumbi fumigante perpetuo butyro perlas fingit cosmopola. Jovem ferocissimo assultu sequitur post terga Mavors, austeri fervoris planeta, uni (*a*) amicus Veneri; sed apud Spagiricos Mars sonat difficulter fusile ac malleabile ferrum; quod ex (*b*) crassissimis, hamatis & (*c*) angulatis, (*d*) coch-

(*a*) Mars enim & Venus se mutuò præcipitant & transmutant. Huc revocetur Ovidiana illa fabula, lib. 4. fab. 5. (*b*) Hinc nigine facile eroditur. (*c*) Nic. Steno de solido intra solidum, &c. (*d*) Juxta Renati hypothesin.

leatimque

leatimque inter ſe contortis ramentis phyſiomyſtæ compingunt: Verum num ex tali particularum poſitura pateſcat differentia inter (*e*) Martis crocum aperitivum & obſtructivum nulla corporum heterogeneïtate diverſum, valde hallucinor; Nam (*f*) ſola ignis graduatio hujus diſcrepantiæ cauſa dici poteſt; ubi obſtructivus longa ignis arroſione adſtrictionem ſibi adſciſcit; è contra aperitivi croci, qui per ſulphuris magdaleonem liqueſiunt, glomuli, auſterum in noſtris corporibus ſuccum alliciunt, hinc prolecta bile (*g*) deobſtruunt, inde menſtruale fœminarum tributum exigunt, ſive in (*h*) vitriolum redacti, ſive (*i*) in fontibus diluti, ſive etiam (*k*) crude aſſumpti. Attamen particularum diſlocatio metallorum duriſſimum (*l*) chalybem, Martis prolem, gignit: Ignis enim metalla dum deſtruit, conſtruit. Tandem vivacis prodit indolis (*m*) Mercurius, fixæ quietis neſcius, niſi jugi molimine flammæ ligetur fixeturve putata quibuſdam panacea, vel Joviali fumo induretur: Hic eſt Alchymiſtarum ille Proteus, qui chamæleontæa variegatione vel quadringentis ſubjacet proceſſibus; qui ex corroſivo ſola ignis tortura fit dulcis; quo dira temeritate luxuriat barbitonſorum ac circumforaneorum grex; Si etenim (*n*) Mercuriales ſeu volubi-

(*e*) Pechlinus de purgantibus.

(*f*) Aliam dat rationem Schroderus.

(*g*) Mars quippe etiam dicitur macroſmi bilaria vefica.

(*h*) Omnia etenim metalla, excepto, quantum novi, Sole, in vitriolum facile rediguntur, quoniam ex eodem conflantur.

(*i*) Reſpiciatur *Henry da Rochas des eaux ferrugineuſes.*

(*k*) Uti expertus affirmo.

(*l*) Hic ex particulis oblongis inſtar lignorum ſciſſilium conſtare putatur; compactior quippe eſt. (*m*) Cujus particulas limavi alibi. (*n*) Hoc eſt, queis in horoſcopo Mercurius dominatur accentibus.

les

les amasii (o) furtivo contraxerint osculo contagium, virus demit Chymica politus manu; ast circumspectè exhibendus Mercurius, pulmones quoque suis irradians influentiis; Nimio quippe usu lymphæ canales erodit, & ipsa ossa carie exedit; qui ipsis metallis rubiginem inducit vivi odor argenti; cujus mirificæ penetrationis testis est (p) Sol ille metallicus. Jam non omnes hydrargyrum præcipitandi modos referam, non Bovii Herculem, arcanumve corallinum, Lullii spiritum, Mercurii astrum, aut jucundam visu (q) philosophicam arborem, cæterave ex hoc (r) hermaphrodita, semimetallo, spiritu hoc acido-sicco, parabilia: Nedum omnium metallorum in communi vita præstantiam, & in theoria difficultatem, recensebo: Quippe nimis spatiosus hic est oceanus, quam ut unico dissertationis cursu trajici queat.

(o) Namque etiam furum Deus dicitur Mercurius.

(p) Nam si ore contineatur & tangatur pedis digito, aliave corporis parte, hydrargyrum adhærescet illi, ore contento, auro. Soli etiam in cœlis proximus planeta Mercurius est.

(q) Quæ fit præcipitatione Mercurii cum Luna.

(r) Argenti enim & auri particeps est, in aqua forti & regia solubilis, Mercurius.

Vereor, ne me ingenti sarcasmi turbine circumdent, quotquot ultra Chymiæ horizontem sub alio scientiarum sole apricantur; quod ex spagirices ergastulo transiliam in μυθολογίας μυσήεια: Enimvero, si in antiquitatem nostro penetremus telescopio; Chaldæi fuere, qui terrestrium mutationum rationes in cœlis è siderum characteribus computabant; quos insecta-

tus

tus Pythagoras, ejuſque aſſecla Plato, Philoſophiæ arcana ænigmatum involucris obtexerunt, ut ἀμυήτους ſuis arcerent ſacris. Ecquid aliud tota Paganiſmi (*a*) θεομαχία, (*b*) ingeniis culta, non legibus tradita divinis, deſignat? Ea equidem ſtudio imitati ſunt primores Alchymiſtæ, ne à profanis contaminarentur tantæ artis κειμήλια, dum in ſecundis vagiebat incunabulis Chymia: Inde Geber Arabs, Raymundus Lullius aliique Platonicos ſe profeſſi ſunt, ac fumantes fornacum ſudores fabularum pigmentis fucarunt: Ægyptii fuere, quorum templa marmore cælata, pictaque auro humani ingenii faſtu turgebant; ſed intima illorum ſacraria ridiculum occupabat Numen. Triſtis quiſpiam cenſor transferat hæc ad ſecretorum ventilatores, qui ſua, quaſi arcana, ſuavia ſæpius inſomnia (male nata, pejus educata, peſſime manumiſſa) tædioſæ hariolationis velo tegunt & fuco oblinunt, obſcuritati litantes, aſi nolint intelligi, dum plurimi eorum vel vix merentur legi: Aliorum vero retuſæ mentes pro ſui menſura ingenii in anguſtas cogitationes ignobili diffidentia ſe damnant.

Quamvis artificum vitia non ſint imputanda arti, excellentiſſimæ Chymiæ, cujus indefiniti limites ultra regnorum fines protenduntur; ubi circumferentiæ telluris partem tenent Reges, toti cum centro peripheriæ imperitant Chymici; quorum utraque manus ſceptro præfulget & enſe: Dextra, Jovis alituum inſtar, ignem capeſſunt,

(*a*) Vide Natal. Com. Mythol. lib. 2. cap. 2.

(*b*) Juſtin. hiſtor. lib. 2. Niſi gentes quæ legem non habent, natura quæ legis ſunt faciant. Rom. 2. 14.

pessunt, ut quæ per cœlestem ignem nacta sunt vitam, per ignem in primigenia secernant rudimenta; quæ si divinæ rexerit particula auræ, eadem post mortem novam præstolantur vitam; Quos enim divinum flamen rationali fidelique anima imbuit, eosdem θεανθρωπικὸς spiritus futura beabit vita, ubi purificante ignis elemento tempore novissimo (sicuti (c) argentum excoctum in fornace terrea, defæcatum septempliciter) probati fuerint, exusti & æstuantes soluti (prout ad (d) Apostolici Vatis mentem præsensere (e) Stoici) ut (f) depositis veteris hominis exuviis innovata corporis indumenta spiritus alter alat. Sinistra vero aquam, rerum omniseminarium, simulque salini corporum vinculi colliquamentum, Chymistæ tenent; ut quæ per aquam ex sale producta sunt seminia, per eandem corporum demetant stamina: Sic ubi Reges urbium pessulis, potiuntur naturæ clavibus Chymici, dum salem & oleum, omnis unionis ligacula, binis his rerum destructoribus ac earundem authoribus, igne & aqua, creant & interficiunt: Et in hoc quoque τὸ θεῖον aliquod latitare videtur; ea enim τῶ παντὸς vicissitudo est, ubi spiritu, seu igne, quælibet vivificavit Omnipotens, ut eadem peccatorum agminibus obruta universi tandem cataclysmo diruerit, quò cum terræ filiis ipsum etiam sal terræ colliqueſceret. Hinc (si verum, quod (g) Josephus & (h) Zonaras) Sethus, Adami prima de classe soboles,

(c) Ita Propheta Regius Psalm. 12. 7.

(d) 2 Petri 3.

(e) Qui in ethnicissimi tenebris mundum incendio in postremo die colliquefactum iri, prævideruntt.

(f) Conser 1 Corinth. 15.

(g) Lib. 1. antiq. Judaic. cap. 4.

(h) Annal. lib. 1.

boles, vir ingenio, pietate, & naturalium peritia rerum cæteros antecellens, cum ab Adamo intellexiſſet, fore, ut pulcherrima hæc mundi machina vel aquarum inundatione vel ignis incendio peſſum iret; quocirca, ne tam præclara diſciplinarum monumenta obliterarentur, axiomata ſua duabus columnis, uni ex lapidibus, ut aquæ, alteri ex coctili latere, ut igni, reſiſterent, literis hieroglyphicis (quas animalium effigies fuiſſe perhibent) inſculpſit: Utque ethniciſmus cum chriſtianiſmo in eo concinat; Tamdudum imprecandus erat Prometheus, ut ferulaceos faſces Titanis axi ſurtim adfricaret, quo vitam mortalibus fœneraretur; Ἀλιγενὴς pariter Neptunum agnoſceret patrem Venus, ut aqua materiem, ignis motum, aggereret; adeoque nobilium organorum habenæ ad nutum Chymici flectuntur: Imo ſi vel unius aquæ efficax decus deprædicare luberet, hujus artiſtæ diadema ſplendidiore, quam vel Imperatorum, emicaret decore. Verum ſat gryphis ſcrupuliſque datum: Alioquin omnium rerum ortus interituſque, generatio noſtrique regeneratio, ab aqua per ignem profluunt: Ita (ut reliqua naturæ regna præteream) dummodo aqua plantarum viſcera ſuffarciat, immenſa ſumunt incrementa, fauſtus dum adeſt fotor ſol; cujus antitypus (i) in principio aquis incubabat Dei ſpiritus. En ortum! Tum fulminat incaſſum Jupiter, dum cataractas Neptunus reſerat, ut ruinoſas cœlum deſtillet diluvii lacrymas:

(i) Genes. 1.

mas: Enimvero, si prioris mundi futuræ hujus deflagrationi connectatur inundatio, igneus succedet aqueo cataclysmus. Ecce interitum! Tandem regenerationis prænuntium tulit (*k*) Israëlitarum per aquas, quæ ahenei instar muri erant, transitus, sancti prodromus lavacri; in quo ille qui (*l*) pone Baptistam venit (*m*), Jordanis primo intinctus undis, aquæ igneum infudit spiritum, æternæ præconem vitæ. Sed ne scopulosо sub littore cani & minanter spumosi nostram nimiopere quassent carinam fluctus, neve torosæ rabidæve undæ ingenti fragore eandem divellant, obliquemus cursum, atque secundo vento agilique rate seros navigemus ad Indos.

(*k*) Exod. 14.

(*l*) Johan. 1.

(*m*) Matth. 3.

Priusquam verò benigno Bataviæ exciperemur sinu Gallorum actas visimus, Gubernatori illico injungentes nostro, navium ageret in fluvium, cui (*n*) Tama & Isis nomen imposuere: Ardentissimo enim flagrabam desiderio cognoscendi, quid Vicecomitis Albani profecisset institutum Baconis, qui in nova Atlantide domum Salomonis, Regiam societatem jam dictam, fertilissimo fundavit calamo; quo, tanquam Pegasi ungula, ompigenarum artium & scientiarum fontes percussit & aperuit; ex quibus tot Matheseos principes, tot Anatomes antesignani, tot Botanices coryphæi, tot Medicæ alteriusve praxeos primipili, tot Mechanices miracula, tot denique clarissima πολυϊστωρείας lumina, emerserunt; ac si Dædalus Minervæ conjugus ibidem fixisset sedem:

(*n*) Ptolomeo Jamesa, Ortelio Jamissa, Cæsari Tamasis; quæ ex duobus confluentibus constat, qui sunt Tama & Isis, connubio junctis: Mercat. in Atlante.

ſedem: Ego equidem ſuper omnes miratus ſum Scepticum in experimentali philoſophia oraculum, Robertum Boylæum; cujus de divite ſcaturigine labra olim prolui mea. Sed dum hunc oculis ſubtractum, intimis tamen ſenſibus implicatum, lugebam, obviabat navigium, bellicoſi Achillis clypeo inſignitum, qui non plus agriculturæ tribuit & doctrinæ, quam vernis floribus boreas, aut maturis frugibus imbres continui: Noſtra vero navis pacifici Salomonis geſtiebat ſcuto, hoc vomere & aratro; Cereris enim nutrix pax & alumna Minervæ eſt: Occurſantem itaque appropinquantes ratem celocem piraticum eſſe percepimus; quocirca ereptam ſuper carinam volitantia pandimus carbaſa, donec de fluctibus extuliſſemus pedes; ubi de periclitante navi ſecuris oſculis beatioris terræ arenulam ſalutavimus: Quippe in Patria nil niſi horrendus crepat Gradivi boatus; ubi jam triſte pelagus, quod pleno copiæ cornu in locuples Patriæ gremium opes effuderat, in telluris iſtius inteſtinis omnia è terra naſcentia diripit atque necat; Langueſcunt enim illic marina enectæ aqua arbores, extremumque fundunt ſingultum laſſas demittentes comas plantæ & ad cœlum ejulant miſerrime: Quapropter prædives Bataviæ littus gratiſſimo horrore contemplabamur; ubi captarum ſpolia navium offendimus & formidandam hoſtibus claſſem, tum quæ aromatum convehebant divitias, Chymicarum tincturarum

rum dapes, tristium solamina: Inde pavoris gravamina dispuli, & cum dirissima calamitatum Patriæ luxuria cœpit incrementa animus: Quare, possetne quid ad belli apparatum conferre Chymia? perpendi; & ipse tormentarius pulvis hanc sui inventricem agnoscebat; tum quæ minus communia sunt, investigavi, fulminantem inter cætera Solem; qui cum tartaro post sui solutionem præcipitatus, horrendo pariter & fragoso detonat boatu, inter astra calidissimus, inter metalla totus sulphureus: Hoc fulgurante auro (si forte victrici Batavorum dextræ non cederent vel suopte dederent Gallorum rates) & nî natura arti immodicum junxisset pretium, leviori opera naves, etiam ad submersionem, diffringeret ignipotens aliquis, quam vel centenis tormentorum globulis, dummodo expansivo hoc depressore, auri sulphure, æolipilam bene infercierit, projecerit bene. Fulminis illa tonitruque imitatrix virtus non est imputanda tartaro, cum ille pyrio pulveri strepitum adimat, licet boraci mixtus sclopeta disrumpat, imo licet cum nitro paratus & cum vini spiritu cohobatus in fulminantes transmutetur crystallos. Mars vero viliori stipendio πυροπεχνίτας admittit, Sole enervatior, retro quidem & deorsum fulminans, ut aurum; sed quoniam hoc sulphure summe fixo scatet, rudior vero & indigesta magis ferri moles est, non ita firma particularum ligamenta, neve etiam adeo

adeo arctam pororum compaginem nacta, tanta ἐλάσεως vi non exploditur, mugit deſtruit. Si ſolitudo loci militem igne deſtituat, ex arentibus incendiariis funibus ſolo fricto fumum flammulamque excutiet; ſed ſi Chymiam calleat, vel ex ipſa aqua ignem ſuſcitabit; ſi pici navali ac Græcæ ſulphur, tartaro ac petroleo ovi vitellum, ſingulis calcem vivam admiſceat: Sic non indigebit tam fortiter inurentibus ſpeculis, quibus Archimedes hoſtium triremes accendiſſe fertur: Vidi equidem quæ metalla funderent, lapides calcinarent, exurentia vitra, ex dealbata Venere haud perperam conficienda. Si purgantia deficiant in itinere medicamina, habeat ſaltem paucas ex antimonii regulo pilulas, perpetuas dictas, quia duæ tales integram legionem ab alvina liberarent ſarcina.

Jam ergo de novo tendamus vela, & more majorum navigemus ultra Garamantas & Indos; Galeno etenim placuit trajicere in Cyprum, ut chalcitidem, amiſi & ſory, aliaque metalla dignoſceret; tum ob Judaïci lapidis bitumen aſphaltum, in Syriam Palæſtinam & in Lemnum, inſulam Vulcano ſacram, profectus, ut, quantum hircini ſanguinis terræ Lemniæ miſcerent, præſens ſpectaret: Conſeneſcant itaque in ſcholis Medici, ſi ſeplaſiariis credita velint pharmaca, ut ve-

rorum defectus ſuccedaneis reſarciatur: Ab (*a*) Hippocrate erudiantur, & quam neceſſarium ſit Medico corporum temperamenta, animorum paſſiones, juxta orbis climata noſſe, intelligent, ut ad cujuſque loci genium morbos diſtinguant & medicamenta diſpenſent: Quocirca (*b*) idem ille Cous diſcendæ ac faciendæ Medicinæ gratia Delum, Libyam atque Scythiam peragravit.

(*a*) Lib. de aër. aq. & loc.

(*b*) Ut ipſe lib. dicto & lib. prognoſt. teſtatur.

Hic igitur fundantes anchoram intremus vegetabilis regni viridaria; ubi Sabæa ſpirat meſſis, biferique roſaria Pæſti, noſtramque Botanoſophiam trutinemus, vel contemplative; Cum pluſquam Adonidis Alcinoïve, Tantali aut Heſperidum, ſuperbos hortos luſtrabimus: In iis ſingulas plantarum, fruticum, arborumque ſpecies, ſationis, germinationis (*c*) collectioniſque tempora, ac natale ſolum; in iis florum variegationes, foliorum ſchemata, fibrarum mæandros, radicum exſertiones, obſervaturi; & præcluſo ad vireta, quæ hic abunde pateſcunt, aditu, in latiſſimo librorum campo animum oculoſque paſturi; quibus qui ſolummodo inſudant, hoc tantum proficiunt, ut, cum in hortum venerint, putent, ſe in alium terrarum orbem delatos; Eraſiſtratæis Alexandrinorum Medicis ſimiles, qui domi deſides ex ſola librorum lectura ac plantarum pictura (non equidem parvi faciendis in βοτανολογία) magnos ſe autumabant Apollines; Qui, ex ſolis Geographiæ

(*c*) De quibus Zwinger. in exam. princ. chym. cap. 11. Ubi probare conatur, Chymica reſolutione & præparatione medicamenta vires non amittere.

phiæ chartis navigationem docti, pelago ubi se crediderint, scopulis, prius non exploratis, navim illidunt: Idem accidit librorum helluonibus; Nam quadripartita anni tempora non in libris, sed in hortis, variant; quapropter ἀυτόπτης. ἀυτόπτης sit Botanicus, & operetur vel igne, quæ Chymica vegetabilium resolutio dicitur, qua vires principiorum constituentium ἀποκρίσει perquiruntur; vel cultro, quæ mihi βοτανοτομία appellatur.

Ignis scalpello dissecantur in quinque primordia quælibet vegetantia; sal nempe, cum volatile, tum fixum; quorum illud dius est succi alimentaris comes, ignis amor, aëris pullus, primus vitæ genius, naturæ delicium: Hoc jam (*d*) Stagyritæ notum ævo, qui Umbros cinerem arundinis & junci decoquere aqua solitos, donec exiguum superesset humoris; quem, ubi refrixerat, salis copiam dedisse testatur; Colurni itidem quernique salis meminit (*e*) Plinius: In cinereo quippe sale Chymista quærit, ut ab immundi luti amplexu liber, glacietur in solidas ac gemmantes micas, acidorum spirituum affusione majores; licet tum in eundem medentis non colliment scopum: Harum figuras dimetitur Mathematico-philosophus. A sale volucri non differt, nisi colliquatione, spiritus. Hinc sequitur oleum, caloris illud habitaculum, ignis sustentaculum; hujus varietatem, quæ tum ex colore, tum volatilitate, tum operatione, micat, an-

(*d*) Aristot. lib. 2. Meteor. cap. 3.

(*e*) Lib. 31. cap. 7.

gusti non ferunt dissertatiunculæ cancelli; Unum tamen proferam, delitescere in aromatibus volucre oleum (aliàs tergeminum illa lacrymantur) quod digitorum pressu ex recentibus prolectatur corticibus, quodque in arefactis & genitali madore orbatis periit. Hoc rorulento pinguique succo exsultant (*f*) rosæ, lilia convallia, aliique subtilissimæ fragrantiæ flores; quocirca, si mea res ageretur, illos è spirituoso menstruo destillarem virides: Sed nascentis Chymiæ artificium fuit, exsiccata deligere; quamvis adultioribus experimentis jam sit compertum, plurimas, dum vegetæ sunt, dum succulentæ, majori emolumento dissolvi, præsertim fermentationis ope, qua humor primigenius, aqua illa vitæ, transmutatur in igneum & pars terrena movetur ac in aërem convertitur: Sic de fermentatione loquitur (*g*) Plato: Sic si (*h*) fulgentia auro poma, præmissa putrefactione, destillentur, copiosius & efficacius promunt oleum, leniter, ob empyreumatis metum, evocandum, vel ab adusto socio, spiritus vini combinatione, liberandum; nam spirituosi succi virtus in dissipabili parte latet, exsiccatione vel evanescit vel corrumpitur: Ideo haud Veneri Gratiisve litat, quod ex aridis exhauritur, ni forte rectificatum. Atque ita plantarum corpora in tria membra activa discerpuntur, quæ in clysso vegetabili accuratius reconcinnari possunt, quam olim Virbii artus compegit Æsculapius.

(*f*) Baco sylv. sylvar.

(*g*) In Timæo.

(*h*) Ita mala aurantia vocat Lucan.

Post-

Poſtquam ſic viva ac ſpirantia vegetantium corpuſcula quadantenus eviſceravimus, tempeſtivum foret ad exanguia eorundem cadavera progredi; Terram ſcilicet damnatam, etiamſi utcunque beata ſit, mortuam dictam, cum ſæpe ſit vivax, ſterilem, ubi fertilis, ſemen animare ac vegetare apta: Denique phlegma, ſalino plerumque imprægnatum fœtu. Hæc eſt quæ per ignem fit analyſis, qua totius craſis communiter ſolvitur, imo qua ex (*i*) toxicatis ſæpe fiunt medicata.

(*i*) Ira aſarum & cicuta, acria ſecus venena, ex infuſione aut decoctione in aceto fiunt medicamina diuretica. Vide Helmont. & Rencalm. in obſerv.

Interim juſta querimonia naturam ſatigarent vegetabilia, quod naturæ noſtræ amiciora ingentem Medicinæ præſtent utilitatem, & tamen reliquis naturæ regnis poſthabeantur à Chymicis. Majus ſane decus à profectorio præſtolentur cultello, qui φυτῶν ſtamina non deſtruit, ſed rimatur, viſcera eorum non colliquat, ſed explicat; qui non modo exteriorem plantarum faciem circumcidit, vel extima enucleat involucra; ſed & interna parenchymata, fibrillarum in radicibus compagines, interiorem trunci medullam, mæandricos fructuum canaliculos, reticularia vaſorum in foliis decuſſamenta, cancellata ſeminum incunabula, nucleorum loculamenta; verbo, abditiſſima quæque penetralia; reſecando detegit, detegendo

illustrat: Sic ubi sceptra squalent Regum, anatomicus adhuc dominatur culter, sævitie mulcta haud plectendus ab obtrectatoribus industriæ, Erebi nepotibus. Attamen quod plantarum exta exenterat scalpellum, vivorum laniena hominum non delectatur, ut carnifex (*k*) Herophili manus; ideoque putrilaginis spurcitie dedecorandum non est, quod æquè animæ solium, quam fæcum stabulum, indagat: Quamvis botanotomia nasutulis delicatiora apponat bellaria; quæ licet primo obtuitu flocci videatur, suopte nihilominus uberrimæ frugis est; dum in humano corpore minimæ viscerum moleculæ microscopii aciem multotiens fugiunt, cujus impotentiæ auxiliatur analogica hæc vegetabilium μικρολογία.

(*k*) Corn. Celsus præfat. lib. 1.

O excellentissima Botanica! Divûm munus, Regumque delectamentum; Nonne enim Deorum interpres Mercurius herba moly Ulysses contra veneficia Circes munivit? Nonne Lysimachus Macedonum, Gentius Illyricorum Rex, Eupator, Mausolique, Cariæ, Asiæ minoris regni, moderatoris uxor Arthemisia, indefesso herbas scrutati sunt studio, repertasque suis donarunt nominibus? Unde Lysimachiæ, Gentianæ, Eupatorii (cujus lacteo succo oculorum caligini medicabatur, & serpentum profligabat toxicum) Arthemisiæque, plantarum orti sunt tituli: Et si recentia placent; Pontius Nicoce, occidentalium Indiarum sub Elisabe-

ſabethæ, Angliæ Reginæ, moderamine Gubernator herbæ (aliis Reginæ inſigni ſuperbientis, quia ſub illa inventæ) Europæis, non Aſiaticis, tum incognitæ, nunc nimis familiaris, Nicocianæ idioma impertiit. Ecquis non novit Fabios, Lentulos, Piſones, Curiones, Cicerones, & cæterorum illuſtria ex herbis nata nomina? Quod inſtitutum noſtro etiam ſeculo imitatus eſt Dux Aurelianenſis. Nonne & Euphorbus, Jubæ, Regis Mauritaniæ, Medicus herbam ſui nominis per abrupta cœliferi Atlantis cacumina quæſivit & inter ſaxa repertum eruit? Nonne Evax, Arabum Rex, præclara de ſimplicium medicamentorum facultatibus volumina edidit, & Neroni dedicavit? Uti Pythagoras, primus Botanices ſcriptor, ſuos de herbarum virtutibus tractatus Apollini & Æſculapio, tanquam ſolis Diis digna donaria, conſecravit? Nonne quoque Medorum Perſarumque Monarcha Sabor multos & ingentes de re medica & botanica codices ipſemet accuraverit, teſtabitur (*l*) Plinius; Meminere inſimul etiamnum hodie diſpenſatoria ſyrupi de pomis Saboris. Nonne Cratevas, Dionyſius & Methrodorus plantarum effigies depinxere, & ſubſcripſere vires? Nonne Mithridates, Parthorum Imperator, venenorum magiſter idem qui antidotorum artifex, rei herbariæ peritiſſimus fuit? Sub ejus titulo cluet excellentiſſimum illud Mithridatii alexipharmacum: Præterea Cneus Pom-

(*l*) Lib. 28. cap. 2.

Pompeius in Mithridatis scriptis offendit antidoton ex ficubus, ruta ac sale confectum, atque à Plinio, Dioscoride ac Aëtio contra pestem valde commendatum.

O antiquissima Botanica! quæ cum nato orbe nata; Hortum enim primo parenti domicilium & velut sedem beatæ vitæ Jehova dedit. Quis (*m*) Rachaëlem & Lyam, steriles Jacobi uxores, mandragoræ poma infœcunditatis antidoton esse docuit? Reuben equidem, sed mandante Elohim. Quis (*n*) Ezechiam Regem emplastro de ficubus malesuadum apostema maturare injunxit? nisi Deus Israëlis. Verius ergo quam Apollo ethnicus enuntiet orbis conditor; (*o*) Inventum Botania meum est, *&c.* Hac postea inclaruerunt Salomon, Chiron, Apollo, Pythagoras, Democritus, Theophrastus, Dioscorides, Serapio, aliique; uti in lignorum & lapidum cognitione Aaron & Evax; in metallurgia ac mineralogia Mercurius ille ter maximus & Mesue. Super omnes tamen gentes in herbaria medicina excelluerunt Ægyptii; illum enim ab his Valgius Romanus & Pompeius Lenæus, Pompeii Magni libertus, ex bibliotheca Mithridatis, à Pompeio devicti, primo Romanis exhibuerunt ab ipsis jam deductam Diis Botaniam: Sic namque Venus, Æneæ genitrix, Cretæa carpsit ab Ida dictamnum, puberibus caulem foliis & flore comantem purpureo, ut occultè medicaretur, sparge-

(*m*) Joseph. lib. 1. antiq. cap. 28.

(*n*) Esai. 38.

(*o*) Allusio ad illud Ovidii, *&c.*

ſpargeretque ſalubris ambroſiæ ſuccos & odoriferam panaceam; unde omnis dolor de corpore fugit & ſtetit imo vulnere ſanguis: Eapropter ἀπὸ θεῶν χείρας, ſalutares Deorum manus, medicamenta vocavit Erophilus.

Non hic Cyri Regis ſata plantaria, non Semiramidis penſiles hortos, non Maſaniſſæ novum celebremque cultum producemus.

O jucundiſſima Botanica! in quam tam cupide conſenſere ſelecti quique inter gentes, ita etenim naturali pulchritudine ſcates: Quot non nitelas, quot non pigmenta effundis Veneris Gratiarumque ſedes! Quot illuſtria capita, ſepoſitis aliis curis, omnem tuis deliciis non dicarunt curam! Sic priſca illa Roma Tarquinium, molliter in viridario deambulantem & papaverum capita reſecantem; Catonem Cenſorinum, rei hortenſi deditum, & de ea ſerio ſcribentem; Lucullum, poſt Aſiaticas victorias, in eadem otiantem; Sullam, abjecta dictatura, ſuaviter in ea ſeneſcentem; Diocletianum olera & lactucas purpuræ & ſceptris præferentem, vidit.

Utinam & mihi umbratili ſub circumflua ramorum umbra & errante foliorum intextu quies ſit atque vita!

Sed eheu! quis me terror habet? communis noſtræ Patriæ navis turbidis & amariſſimis belli procellis agitatur: Attollamur nihilominus, & veluti piſces, in ſalo nati & alti, ſalem non referunt; ſic etiam nos in mediis tantarum cladium undis nullam ſævi-

sævitiæ, nullam pavoris labem contrahamus; Ast sicuti nautæ, cum in tempestate Geminos vident, spem evasionis concipiunt; ita & nos in his bellorum fluctibus, dum Regum juncta arma contuemur, experiamur animos nostros, Patriæque bona, bona perillustris Societatis, Dominæ ac fautricis nostræ, potius sanguinē redimamus, eamus potius per cædes, per cadavera, ut emersam luctibus libertatem conservemus; ita victricia lauro cingentur tempora, lauro coronabitur ensis, felicis symbolum Bataviæ: Ita subsequentur meliora ac molliora tempora tantæ tyrannidis nimbos: Namque cœlestis ille Archiater, postquam emortua membra ferro secuit & ussit, benigna fomenta doloribus mitigandis adhibebit, & profunda illa Patriæ nostræ vulnera tandem leniſſimo gratiæ suæ balsimo solabitur, deligabit, consolidabit.

O antiquissima parens Patria! quæ me blando tuo gremio excepisti; in te vagit infantia mea, lusit pueritia & juventus exercita est, seros apud Japones brevi excendа, semota à parente, consanguineis & sodalibus. O utinam omnia animi mei lineamenta in oculos ad satietatem transferre possem, & convertere ad elegantiam sedis vultum meum, conspiceretis intimis implicatum sensibus affectum: His quippe amplexibus nunc, quæso, me tradam longissime ab amicis semovendus & notis.

Ast

Aſt madida hæc & natantia verba ſunt, quibus nihil expreſſeritis amplius, quam plebeium opinionis ſuccum; quippe Omne ſolum forti patria eſt, ut piſcibus æquor. Cedamus itaque Deo, cedamus neceſſitati, illi omnia noſtra permittamus; Nec enim juvat illacrymari, imo memet ipſum potius lacrymis exſtinguerem, quam publicos hos Belgii ignes: Foveamus igitur potius in cordibus noſtris flammantia precum pondera: Tibi itaque, ô dulcis Patria! propitium cœleſtem Patrem; Tibi ô illuſtris orientalium Indiarum Societas! faventem negotiis, faventem rebus omnibus veſtris Deum; Tibi, Supreme Indiarum Rector, benignum Rectorem cœli; Vobis, Nobiliſſimi Senatores, duodecennis conſilia Chriſti, Chriſti perennis; Vobis dicatiſſimi Auditores, communem patriam, cœlum.

Dixi.

Wilhelmi ten Rhyne

DISSERTATIO
DE
PHYSIOGNOMIA,
HABITA
Bataviæ Jacatrenſium
V. Kalend. Maii Anno MDCLXXVIII.

O. T. O. M. Deus!

QVi omniſcius Univerſi es conditor; cordium ſcrutator & rerum, non vultuum indiges ſignis; ut intimas cogitationes dignoſcas mortalium: Da, ut de Phyſiognomia dicturo talis ſit animus; qui tuam gloriam & proximi utilitatem enixè curet; talis lingua, qua tum laudem & diſcentium commoda proferat; talia ſint ſingula noſtra conamina, quibus tui S. nominis exaltetur honor, ſalus promoveatur proximi; propria ſequatur beatitudo.

Ita fiat!

Wilhelmi ten Rhyne

DISSERTATIO DE PHYSIOGNOMIA,

HABITA

Bataviæ Jacatrensium

V. Kalend. Maii Anno MDCLXXVIII.

IN ſtudiis melius eſt res ipſas intueri, Auditores exſpectatiſſimi, & harum cauſa loqui; Ventoſa & libero curſu effrænata loquacitas animos, ad magna ſurgentes, veluti peſtilenti quodam ſidere afflavit; profuſa hæc & vaga licentia corrupit conciſæ eloquentiæ regulas; grandis & pudica oratio non verborum lenocinio ſqualet, ſed naturali pulchritudine ſcatet; Aſianus ille tumor Attico ſiccandus eſt ſale; verba rebus permittenda ſunt, dicta factis exæquanda; in uſum, non in præconium, ducendus eſt ſtylus. Foe-

Fœcundior facundiorque disciplinarum profectus orietur, si quæ in nobis sunt vitia non dissimulemus, & quæ dignissima scitu apertis oculis non transiliamus: Ad rerum tamen dignitatem exeat loquela, pressiore judicio prompta, & ex facili fluens; & limitata mentis acie constringatur naturæ indagandæ curiosa nexilitas; Mos & lex maculosam edomant linguam; leves & inanes soni corpus orationis enervant: Nil juvat, mellitis verborum globulis penes graves fatorum arbitros gratiæ conciliabula quærere, vel apud tristes censores atroci stylo sermonem effodere; judicio enim semper officit favor, & severa frontis ruga arctat candorem: Etiam humili discursu suum stat decus; Sat magnificum, quod modo proficuum: Et quid prodest, seculis duraturæ componere? Nec publicam, nec privatam, curam manet tranquillitas; utriusque fructus ex utilitate proximi censendus est, quantum communem spectant vitam: Attamen nobilia vetustatis exempla aculeos subdunt ingenio, & fortem erigunt animum, angusto licet Lare jacentem: Hunc ad scientias natura ducat, ars perficiat & labos, usus consummet; cui cum tempore duramentum accedit & robur: Tali ubi dicendum est palam, torosus stylus rerum firmat nervos, & decor animi commendat.

Verum illa eloquentiæ spectant mystas, qui in Rhetorum arena sudant; quales altioris elegantiæ artifices in sui seculi literatis

teratis veteres coluerunt; hos venerabundo conamine admirari licet imparibus imitari; illi quippe, aquilarum instar, nubium tenus altissimè se sublimant supra nostri intuitus terminos; & totum illud spatium, qua pluitur & ningitur, hoc est, profundissimam naturæ abyssum scrutabunda vivacitate pervolitant, velificataque judicii, quo libet, vibrantes alas, prudenti caudæ gubernaculo acumen mentis dirigunt, & indefessis pennarum (laborum inquam) remigiis se sublevantes despiciunt & singula perrimantur; ubi ingenia illa, cunctabundo volatu pene eodem loco pendula, cuncta perlustrant.

Sed spissior nostras caligo mentes occupat, quæ si lucem captare satagunt, religiosa industria tales consulant aquilas, in eruditionis sudo degere suetas, ut harum pennis supportentur, veluti hæ, suos solent pullos, quo in altum evecti assuescant solis splendori, ut ita tener tandem firmetur visus. Sic ergo majorum memoria exemplo serviat, ut si quid sublimis argumenti producendum sit, proponendus est, suadente Epicteto, Socrates aut Zenon, ut ratio non deficiat, qua id, quod objectum fuerit, ritè administretur; Sophocles aut Euripides, ut sufficiant verba, quibus est loquendum; Plato aut Demosthenes, ut decoro ornatu currat dissertatio: Quippe succisi poplites membra non sustinent, hæret offensamen linguæ balbutienti; periit venustas suadæ loquelæ, ora-

tionis

tionis cultus sordet, & jamdudum obmutuit. Defricanda tamen est illa mentis ferrugo, ne situm contrahat interpolati conamenti impetus; quamvis hunc inhibuisse satius esset; Si igitur habendus est sermo, vestrum resecatius esto judicium, propensior venia, Auditores desideratissimi; ignoscatis umbratico subitaria proferenti & incondita; hæc etenim talia erunt, qualia vos favendo feceritis: Neque enim in una sede morantur laus diligentiæ & celeritatis grátia: Etiam testudo reptando, quod volando aquila, iter conficit; crocitando corvus æquè ferit aëra, quam dulce melos fundendo cygnus: Viduato itaque eloquentiæ deliciis & elingui favore vestro subveniatis, Aud. Ornatiff. & aures parumper commodetis titubanti.

Principio Assyrii, ut ab ultima temporum memoria exordiar, cum patentissimo fruerentur cœlo, trajectiones & motus stellarum adverterunt; Quibus lustratis, quid cuique eventurum, & quo quisque fato natus esset, prædicebant: Qua in natione Chaldæi diuturna observatione siderum scientiam perhibentur effecisse; Ortus enim nascentium ex Lunæ moderamine censebant, & quæcunque Lunæ junctæ, natalitias stellas notabant, oculorum fallacissimo sensu judicantes ea, quæ ratione & usu cognosci debuissent. Docent enim astrosophiæ leges, quam humilis feratur terræ sodalis Luna, & quantum

ea adhuc absit à proxima sibi stella Mercurii, longius à Venere, majori spatio à Sole, cujus lumine coruscant omnes; reliqua autem intervalla à sole ad Martis, hinc ad Jovis, inde ad Saturni vorticem, immensa sunt, indefinita sunt: Institerunt tamen Ægyptii & ævorum longinquitate hanc artem consecuti putantur.

Producit ex magno Dicæarchi libro sententiam Tullius Pater; Nescire ea melius esse, quam scire: Eudoxus, Platonis auditor, & Astrologorum facile princeps, ita scriptum reliquit; Chaldæis, de cujusque fato & fortuna ex natali astro præsagientibus, minime esse credendum: Anchiolus & Cassander, summi suæ ætatis Astrologi, hoc prædictionis genere non fuere usi: Scylax Halicarnassæus, in hac scientia & civitatis regimine excellens, Chaldaïca hæc repudiavit deliramenta: Quæ, præter hos magni authoramenti testes, naturæ confutat veritas & certitudo eventuum; Neque enim nostri est, dispensare dominia superlunarium globorum in hæc infima; neque enim cœlestes orbes de mortalium sorte dissidia commovent, quæ hominum phantasmata commenta sunt; hoc est, ὑπέρτερα νέρτερα τίθεσθαι, supera reddere infera, ut Aristophanæo utar augurio.

Jam itaque lucidiora judiciariæ Astrologiæ dogmata profundissima nocte involvuntur: Est tamen inter homines divinatio

natio quædam, jam usque ab heroicis ducta temporibus, sed evidentior nulla est, quam quæ ex vultuum indiciis & significantibus lineis animi hariolatur indolem: Magnifica sane & salutaris cognitio, quæ proxime ad Deorum vim accedit; hanc Græci Physiognomiam, id est, naturæ signum, dixere; Per hæc quippe naturæ signa interiores cum animæ tum corporis affectiones in exteriora depinguntur: Ast veteres ἐγχειρήσεις inopia prosectoriæ artis paululum rudes in veris hujus scientiæ fundaminibus prævaricati sunt. Quocirca alii ex animalium formis de hominum ingeniis assimilatas conjecturas fabricabant: Alii non indiscriminatim singulorum animantium schemata experiebantur, verum juxta cœli climata, gentium usus & ritus distinguebant, ex quibus signorum animi electionem faciebant: His alii hæreditarias propensiones, à parentibus infusas gnatis, adjiciebant: Cum etenim fœtus in utero parentis sanguine, & extra illum lacte, nutriatur; quid mirum, quod infans matris imbuatur affectibus, patrisque potius assuetudine addiscat? Sic (a) Semiramidi (quæ Babyloniam condidit, murumque urbi cocto latere circumdedit) Matri ac Ninyæ filio lineamentorum qualitas similis, ita ut primis initiis sexum mentita puer credita sit, mulier quæ non fœminas modo virtute, sed & viros anteiret.

(a) Justin. lib. 1. cap. 1.

Indissolubili saltem lege natura sancivit firmatam hanc temporis diuturnitate experientiam; Mores hominum sequi temperamenta corporum. Animam à corpore pati dictitat ebrietas & ægritudo; ab anima corpus, dictitat amor, timor, mœror, & gaudium, aliorumque animi motuum simulacra. Verum optima mentis, quæ in ratione consistit, portio capitis arcem tenet; irascentia consimilesque affectus procul à ratione ad domicilium cordis deducuntur; Cupido autem & appetitus ad infernas abdominis sedes, ut popinas quasdam & diversoria nequitiæ, relegantur; Totus vero homo in capite vultuque est, illo animi indice; reliqua membra, ut subjecta machinamenta, ei ancillantur. Hinc est, quod in Socraticæ ac Pythagoricæ philosophiæ arcanis physiognomiæ sacra quam religiosè recondebantur: Illius utilitatem ita expressit nostræ (*b*) Legislator medelæ; Qui physiognomiæ sunt ignari, anima eorum errore defatigari solet & confici: Qua secus prædicendi virtute comitem puellam salutasset Hippocrates? Salve puella; postridie vero, salve mulier: Erat enim illâ nocte vitiata, nisi peritus Physiognomiæ mysta cluisset. Aristo Platonem puerum suum Socrati oblaturus magistro vaticinium hoc responso retulit; Hic est ille de Academia Cupidinis cygnus: In somno enim viderat Socrates oloris pullum ex altari, quod in Academia Cupidini dicatum erat, volasse &

(*b*) Hippocr.

in ejus gremio resedisse, dein cœlum petisse alis, gratissimo cantu aures hominum Deorumque mulcentem: Atque ita intimum Platonis ingenium de exteriori facie conspicatus est Socrates.

Sed quid nos morantur ethnica? Divina authoritate hæc artis fulcitur præstantia: Ita etenim Nehemiam affatus est Artaxerxes; Quare vultus tuus afflictus est, cum non sis æger? Nonne hic est animi tui dolor? Atque ita ex faciei characteribus notavit mentis vexamina. Quapropter sapientissimus Regum sic infit; Animus lætus bene afficit vultum, & animi cruciatu spiritus frangitur. Nec mirum, si perturbato animo facies fabrica mutetur; Cum, Davide teste, fractio animæ turbet ægritudine corpus. Hinc increscentibus suspiriis Jobus ingeminat; Facies mea lutulenta est & tumida præ fletu, palpebris meis adest umbra lethalis: Atque adeo quos os premit, promit vultus secretos mentis recessus, & hi in illo emicant.

Facessat igitur hic nugivendula chiromantia; Cujus princeps ratio in eo est; quod manus operentur ad animæ nutum, cujus excubitores & satellites sunt animales vulgo vocati spiritus; & quod quævis actio peculiaribus musculis perficiatur; Ast manuum illi motus nimis generales existunt; Extentio, pronatio, reliquaque munia quomodo animæ fingent indolem? Mentem enim non gerimus manu, sed utcunque vultu. Enim-

Enimvero tanti non est, authoritatum nitela momenta rerum perstringere, nisi veri judicatrix ratiocinatio dicendorum fundamenta eruat; quibus superstruendis componendus est ordo, ut ad formulam connectatur dissertationis tela.

Igitur aulæa pandamus & universum mortale genus producamus in scenam, vice Prologi quasdam physiognomiæ præbemus regulas; hinc complexionum discrimina, illinc affectuum signa; tandem populorum mores & ingenitam animis indolem citemus in Epilogum.

Non modo variigenos habitus nati sunt homines, sed & animos etiam pluribus aptos rebus: Ast nulla pictura tanta colorum varietate aut linearum discrepantia queat oblectare spectantes, quam quæ in mortalibus fata duxerunt. Solos oculos physiognomonicè intuenti tanta in colore, tanta in motu, tanta in magnitudine, situ, ac vicinis partibus, occurrit diversitas, ut hos unice perruspantem sat maneat laboris, etiam sagacem hujus scientiæ artificem: Solent perspicaces attenta volutatione gyrare lumina, quod aliqui studiosa consuetudine ita addiscunt, ut insuetos præmeditato imitamento decipiant, palpebras quoque voluto flexu claudentes, iterumque recludentes: Hoc Gallicæ plebi usitatum, versatilis, non solidi, ingenii indicium prodit. Dispici-

piciendum ergo est, an à natura, an ab eruditione, an ab artificio, procedant eædem licet vultûs lineæ: Stabiles sunt quæ connatæ, quia perpetuæ; variæ sunt quæ simulatæ, quoniam vim infert naturæ artificium hoc. Itali in unum idemque objectum oculos diversimode defigentes versutiem exprimunt, serii rerum censores & callidi. Oculorum colorem cœli plerumque facit clima; sic qui propinquo aduruntur sole, scintillantes nigrore pupillas ostentant; utpote qui utcunque robusta feritate imbelles (nisi doctrina emolliverit mores) torvo vultu similem produnt mentem. Aliquando etiam temperatura corporum colorum discrimen efficit. Motum autem varie immutant affectus animi; ita subluscis oculis incedunt amantes; quia in gyrum amatorius dictus flectitur lacertus. In auxilium hic itaque vocanda est Anatome, ut, partium situ dignoto, motus, & ex motu lineas, interstinguat physiognomus; qui musculorum exordia, fines & munera dijudicare debet, & interpolantes cutis plagulas; Ubi denique ex Mathematicorum propositionibus prolecta demonstrationum vis (unicum illud artium fundamen) omne absolvit pensum: Pensiculandum enim foret, imo dimetiendum, physiognomo, quanta intercapedine hiet in motu musculus, quantum à suo antagonista recedat, accedatve, & quale exin surgat interstitium. Quocirca cutis notandæ sunt rugæ: Ita seculorum

æta-

ætatumque discrimina non accuratius ex siderum motu describet astrorum peritus, quam ex hominum in varia ingenia & studia deflexiones. Cutem quandoque progenies variat & exercitatio; Sic tensa militibus duratur pellis, aspera rusticis labore crescit, & obesula fœminis mollescit, vel gracilis licet delicatiore teneritudine pulpa fit.

Verum in has cutis plicas plurimum valent animi pathemata, senectus & Venus: Qui præcoci conjugio in mutuos thori amplexus frequenter ruunt salaces, vel multijugo puerperio decumbunt mulieres, immaturo senio vultum fœdant; Voluptuosa testis est Japonia, & æstuoso sole calentes tractus. Attenti meditando frontem sulcant, totamque corrugant faciem, senes ætatem procrastinando, libidinosi semet enervando: Hilares è contra has rugas explicant, malas distentas habent, & exporrectam frontem.

Affectibus illis plurimum confert consuetudo, quæ in alteram naturam migrat; quare fœminæ, ut flerent, oculos erudiere suos. Hinc sagax physiognomiæ vates non modo hominem ab homine, discernere debet, verum etiam ex assuefactis musculorum plicis & significantibus cutis lacunis animi indolem (hoc enim caput rei est) probe conjectare: Veluti peritus hortulanus (& certiorem mehercule indiciorum prærogativam physiognomus obtinet) non solum arborem ab arbore,

sed

sed & fructus arborum ex cortice dignoscit.

Attamen magna climatum hic habenda est ratio; quare austeros Arcades Polybius; acutos Atticos, crassos pingueſque Thebanos Cicero; denso in aëre natos Bœotos Horatius, pronuntiavit. Præterea perfidiæ Numidæ, fatuitatis Æthiopes, crudelitatis Scythæ, vafritiei Afri, fortitudinis Germani, acuminis Itali, inconstantiæ Galli, superbiæ Hispani, incusantur. Quamvis summos posse viros vervecum in patria nasci Juvenalis edicat. Etiam sub molli cœlo immania prodire ingenia, Turcæ, origine Scythæ, exemplo suo probant. Una tametsi hirundo non faciat ver, ut Stagyritæ verbis utar: Compertum autem est, sub iis sideribus quæ multo frigore humentive cœlo rigescunt aut madent, candidos plerumque cæsiosque nutriri incolas; &, quæ ferventi flagrant sole, plagas, subjectas gentes spissiori tingere sanguine; etiamsi aliquorum candor à patria ferrugine recedat. Nulla nihilominus regio, tam prosperis vel malignis illustratur astris, quæ non omnium vitiorum simulac virtutum exempla in suis expresserit alumnis: Singulis quippe mortalibus, præter communem patriæ suæ genium, proprium aliquid natura ingessit, & omnino grandi miraculo per tot ætatum secula & gentium nomina unicuique hominum suas lineas, quibus ab aliis interstinguitur, invenit; quatam

tam animi, quam vultûs, habitum à reliquorum corporum & ingeniorum analogia disterminaret. Hunc mysticum naturæ lusum, tot animorum affectibus, quot vultuum signaturis, variatum, haud facile quis adsequitur. Sicuti pictor suis tabulis non omnium corporum species & formas facile impresserit. Quocirca tanquam in condensis sylvis eminentes arbores, ramoribus non consideratis vel leviter transcursis; sic præcipua ingeniorum ac themathum genera intuebimur, quibus homines agi solent ac propemodum componi, simulque à cæteris perspicuo discrimine segregari: Quoniam nullius indolis species tam lubrico pronoque vestigio in vitia inclinet, quæ non modicè prudentiæ frænis intra tectum possit cogi; Nihil enim tam propinquum virtutibus est, quod cacoëthes utentium non vitiet & deformet.

Ast plurimum obstat physiognomiæ regulis simulatio; Sic sæpe videas larvatos ursos, personatos lupos, togatas vulpes; ut vix hominem offenderis, qui non meditetur offendere. O tempora! O mores! Quot morum Protei, quot adspectuum chamæleontes, in præsens hujus vitæ theatrum se non ostentant? Præterea falli poterat Zopyrus, qui externa de forma Socratem bardum judicabat; Qui. Recte dixisti, regerebat Socrates, nisi philosophiæ præcepta me correxissent. Physiognomista tamen non fert judicium, nisi

secun-

secundum signa quæ videt; quorum alia sunt mansiva, transeuntia alia; indolesque vel connata vel adscititia est. Illius exemplar in Persici imperii conditore, Cyro emicat; qui cum puer in parium coetu luderet, fortuitò Rex ludendi à jocantibus electus est sodalibus, & in eos regium vere jus exercuit, contumaces verberibus idonea satis majestate plectens: Delata hæc res ad Astyagem est, Cyrum qui jussit accersi; ast ille ad throni tiaræque formidabilem pompam puerili metu non expalluit, sed se constitutum Regem intrepidus respondit; atque exinde regiæ familiæ adscriptus est. In Catone ab unguicalis severitas gravitasque eluxit. Quanquam haud infallibiles futurorum affectuum indices sint hi mores puerorum: Videatis tamen qui ad perculsæ mentis ictum genitibus singultientes mollem naturam & ad humanitatem compositam præbent: Difficile etiam est, abscondere pectoris æstus; Namque sæpe clauso animo furor panditur: Difficile est, tristi fingere mente jocum; Etiam apparet dissimulatus amor. Experimur utique totam animam per membra consentire, ubi sudor & pallor universo exeunt corpore, infringitur lingua, vox faucibus hæret, caligant oculi, sonant aures, succiduntur artus. Cur secus maniaci congrua ratione victus & idoneis medicaminibus curarentur?

Enimvero affectus alii solum cerebrum & motoria feriunt organa, alii cerebrum &

& cor, non semper musculos, nisi forte faciei & oculorum. Quæ ergo animali motu peraguntur pathemata à cerebro profluunt ejusque appendicibus nervis, motus instrumentis; concurrit quandoque sanguinis influxus: Quæ verò à vitali motu dependent, cor rectorem agnoscunt suum, qui sanguinem dirigit pro varia affectuum indole; alterantur inde cæteri humores, qui singuli è sanguineo latice scaturiunt, &, nisi elutrientur, ad eundem remeant: Accedit unionis motus & fugæ, qui per externos exprimitur lacertos. His bene perspectis magnum dirimetur inter mortales certamen; Vi ne corporis, an virtute animi, actiones hominum procedant.

Sed ne in immensum crescat oratio, complexionum discrimina, juxta communem naturæ morem (nec enim exceptione carent hæ notæ) obiter recolligamus. Prodeant igitur in publicum sanguinei, quibus capilli recti subflavescunt, tarde calvescunt, faciei turgent venæ, rubicunda carnositas membra implet, superfluitatibus multis onerantur, lasciviæ dediti jociſque: Ast si in morbidum declinent statum; vexat eos acutus capitis & æstuans dolor, oscitatio, nausea, somnolentia; turbantur sensus, hebescit intellectus, pulsant tempora, rubet facies & subliviscit, ex oculis micat acribus ardor, & venæ intumescunt corpore toto; pustulæ rubicantes fœdant malas, similisque morphæa cutem

cutem exasperat, nareſque crebro ſanguine ſtillant.

Sed quid perſonati referunt in actum cholerici? Criſpato & nigricante capillitio gravidi aſperum & contactu calidum geſtant caput, corporis macilentia inſignes, gracileſque; iracundiæ & rixis, præcipitantiæ & audaciæ dicati; ſardonicum vultu riſum & dentatos ſales fundunt. Qui ſi juxta ſuam temperiem ægritudine percellantur, infeſtat eos pungens, maxime in antica parte, capitis ardor, æſtu comitatus gravi; areſcunt nares, & ignito madent latice, ſiccatur lingua horripilis; nauſea & inappetentia ſuppullulant, amarulento dominatur in ore fel; citrinus & facie & lingua oculiſque color effulget; cauſos & icterus communiter ingruunt

Aſt quo corporis habitu phlegmatici ſemet ſpectantibus offerunt? Laxis mollibuſque membris prorepunt lenti, de gravativo capitis dolore queruli; torpent illis ſenſus & hebeſcunt, & quaſi defeſſos fingit ſomnus; ſtat pallida facies & obtutus; uligo plurima in ſubjectos ruit artus, & ſeria prementia viſcera mala, apoplexiam, paralyſin, algidaſque febres: Hi plerumque crinium nive ſparguntur, & placabili ſe ſubdunt animo, timidi & multotiens negligentes.

Verum quale nigra bilis præſtat corpus? Fuſcum reddit vultum, & liventia lumina ſimulque tenebricoſa, tinnientes aures, nigricantem linguam, parcum ſomnum, frigidam mentis arcem, acidos ſæpe ructus,

ſtuporem & pigritiem: formidoloſi ſunt utplurimum melancholici, torvi, & ra-
ræ loquelæ, pertinaces, laborioſi, tardæ, ſed tenacis iræ, mœrentes, & cum Li-
bero madeſcunt Patre, ſupra modum hi-
lares; macilentis gradiuntur artubus, & acri urgentur ſiti, in triſtitiam dejecti; præ-
cordia flatibus tument, caligant oculi, & luridus ſæpenumero prodit color, tetri-
cus vultus & moroſus inhorret.

Sed ne diffuſus nimium ſermo proruat, compendiariæ viæ inſiſtamus, viſiſque temperamentorum diſcrepantiis, affectuum ſigna introſpiciamus, ſed quaſi per tranſennam. Hic multum juvat ætatum ſimul atque ſexûs penſiculata diverſitas: Quoniam in recens natis nullis muſculorum interpolamentis artus diſtinguuntur; in reliquis illas plicas plerumque retinent faciei lineæ, quas per proprios animi motus accepêre: Ita ridiculoſus juvenis hians os & prominulos dentes exerit; ubi ſenectus, quas expreſſit juventus, lacunas, ſervat; Senes etenim rugis per totam faciem animi ſenſa promunt; juvenes oculis & naſo; Illi autem ſenibus contorti & fixiores, hic illis rigidior evaſit: Ita moroſos, circulatis labiis torvos, videatis viros; aſtutas procaceſque fœminas acuto mento (quod in iracundis barba plerumque veſtit) circoque obductis labris: Ita acutus naſus, parvi oculi, fulvuſque color, malignitatis; oculi è contra magni, ſimus naſus, & fulva tinctura, bonitatis;

bonitatis; caput magnum, oculi parvi & non nictantes, balbaque lingua, iracundiæ, signa perhibentur Hippocrati. Alteratus vero animæ habitus mutat formam corporis: Sic sæpe utilis pœnitentia morum ruinas, quas juvenilitas fecerat, sedulo emendat: Namque robustus animus veluti ab adolescentiæ caligine emissus, de anteactis erroribus atroci censura judicare solet, & corrigere vultum. Quicquid sit, inconcussa saltem hæc manet veritas; Ad animi mutationes mutari vultuum lineas, signatos mentis indices. Quippe ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα συμπάθεσθαι.

Jam ergo sequestro animo in plerosque mentis affectus contemplationem injiciamus, sed non singulos nec conciso ordine, huic enim festinatio adversatur. Subflavi crines, pulchra facies, rarum portant intellectus acumen; fusci nigricantesve capilli majorem perspicaciam; Quocirca eloquentiæ Pater Cicero, coram Senatu dicturus, aiebat; Se ornata capita comptosque vultus tanti non facere, sed macilentis & rugosis frontibus moveri. Verecundi facilem & favorabilem præ se ferunt adspectum: Religiosè devoti spiritus intro trahunt, atque cor, affectuum sedem, cerebrumque spirituum officinam, replent, ut quasi decussati sint artus; nisi fortior animi motus irruat; cæterum cor, illis arctatur, ut etiam sentiri possit, ob diminutum spirituum influxum, caloremque repressum vitæ: Detriti

ſtudiis caput utplurimum in terram pronant: Elato corpore ſuperbi, raro prudentes, incedunt; quamvis ſuperbia cordi deeſſe queat, quam ſtructura poplitum oſtentat: Alium enim natura, alium ars, faſtum efficit; illa veram, hæc apparentem denotat; quod bene conſiderandum phyſiognomo: Attentio aliis frontem ſulcat, aliis labra contrahit; quidam præmordent ungues, linguam alii exſerunt inſcii; anteriora capitis quodammodo his dolent, & ſi fricentur, titillant: In his intellectus, quia fortius intenditur, ſtat firmior viſus: Exporrigit frontem hilaritas. Stupidi pandato & languide nictantibus conſiſtunt oculis: Timidi & obſtupeſcentes vultum membraque retrahunt, luminaque intro convellunt: Motus tardi mollem ſignant vultum. Sed in omnibus hypocriſin, præſentis Reginam ævi, quis dimetiatur? Fortes erectum corpus, carnoſum latumque pectus, latas homoplatas invicemque diſſitas, nec valde colligatas, nec omnino diſſolutas, robuſtumque collum, habent. Fortitudinis exemplar Leo (ex animalium quippe formis analogiam fabricare contendunt phyſiognomiſtæ quidam) ore magno, facie quadrata, non valde oſſea, ſuperiore mandibula non multum prominula, ſed deorſum æqualiter pendula, naſo craſſo, oculis ſerenis concaviſque, nec admodum rotundis, nec adeo protenſis, à cæteris animantibus interſtinguitur; feroces illi & copioſi ſunt ſpiritus:

ritus: Qui si mites sunt, torporem inferunt: Nervosus autem Leo est, & juvenili gressu totoque corpore articulato præditus. Qui coxas osseas nervosasque habent, robusti sunt & masculini; quibus eædem ossulentæ & superfluæ, molles & fœminini. Pedes magni, articulati, bene nati & nervosi sunt fortibus maribus; iidem stricti, parvi, inarticulati & delectabiliores, quam fortiores, mollibus fœminis. Sciunt etiam pictores, fœminas latis iliis, mares latis humeris, delineare; quod si ad usum medicum referatur, constabit inde ratio; Cur fœtus in ossea ischii pelvi facilius queat abscondi, nec necesse sit, ut in puerperio ossa pubis à se invicem recedant: Extrema etiam corporis mari fortiora ac crassiora communiter sunt, quam fœminæ. Sed qualis amantium motus est? Cur omnes lacerti uno hoc animi pathemate lacessuntur, rigescit Priapus? Et spermatis effusionem cur universi corporis lassitudo sequitur? Hic avidis medullis flamma subditur; namque durus amor in ossibus magnum versat ignem: Pertentat amantium corpora tremor; qui, si vesani, in furias ignemque ruunt. Timidi (quibus eriguntur communiter pili & palpebrizant oculi) carnosam, solliciti macram & obscuram plerumque gerunt faciem; timor enim nonnunquam, solicitudo semper, animum cruciat. Frigida formidinis aura horrorem ciet in membris & concitat artus.

Sed pectoris tranquilli pacatus status serenum præfert vultum. Lugentes demissæ sunt frontis: supercilia conjungunt tristes. Vivax & in omnes oculi angulos diffusus animus subducit imbecillitatem suam oculis populi. Extemporaneæ subtilitatis homines versatili vultu simile promunt ingenium. Hominibus tardæ eloquentiæ non altum, nec perenne, ingenii flumen est, nisi mens ordine linguam præeat. Sed quænam furoris signa sunt & iræ? Furorem designant audax vultus & minax, tristis frons, torva facies, citatus gradus, inquietæ manus, crebrius & vehementius acta suspiria. Irascentibus autem flagrant oculi, multus micat ore rubor, exæstuat ab imis præcordiis sanguis, quatiuntur labia, comprimuntur dentes, horrent & subriguntur capilli, cogitur spiritus & stridet, sonant semet torquentes articuli, voce parum explanata sermo prærumpitur, compoduntur manus, pulsatur pedibus tellus, concitum corpus magnas agit minas; Sic fœda visu & horrenda facies depravat se & intumescit. Ecce! iracundis apris spumant ora, dentium fulmina acuuntur attritu; taurorum cornua jactantur in vacuum, & arena pulsu pedum spargitur; irati fremunt leones; inflantur irritatis colla serpentibus; rabidorum canum tristis adspectus est. Talia sunt iracundiæ monstra: Quis ergo ad illorum non expaveſcat intuitum? Ast

qui

qui quotidie descendunt in certamen temulentiæ, corporis frangunt vires, animasque immodicis deliciis inundatas demergunt; atque ubi ad se redierint, mirantur, se tam improvide potuisse peccare, & sæpe dolent. Sed avertenda sunt illa vitia, castigandus impetus, &, si potis est, exstinguendus.

Verum quis omnia omnium affectuum signa hoc angusto temporis intervallo percenseat? Contracto itaque stylo nobismet nostra pollicitatione exsolvamus, & brevi visu populorum indolem, tanquam è specula, obiter despiciamus. Hoc autem immensi laboris opus est, commodiori opportunitati servandum, ubi experimentorum fides voto penitus faverit, & observata mea magis expoliverim. Ne tamen ἀπόμβολος recedam, generatim pauca loquar; Cœli ergo diversa climata iisque subjecta loca maxima morum, hinc animi motuum, inde vultuum, signorum, discrimina inferunt; sic alios maritimi, campestres alios, alios montani, mores obtinent. Europæi quippe, imprimis septentrionales, crassiore & densiore sunt sanguine, rigidioribus spiritibus, ferociores paululum, intrepidi, longævi, acres, bellicosi, ac libertatis amantes, aperti, ingenui, ac procul à fraudibus & fallaciis. Asiatici tenuiore sanguine & molliore, effœminati quodammodo, facile irritabiles & servituti addicti. Africani sanguine sicco, calido,

corpore nigro, adusto, capillis crispis & lanuginosis, leves perfidique, plane abjecti & ad imperandum inepti. Americani plerique barbari, anthropophagi.

Singularum autem gentium mores & indolem hic enarrare imparem me profiteor; habete igitur, Auditor. humaniss. quæ ἐν παρέργῳ occurrunt;

Germanis vis mentium ut opaca, ita ad æternitatem laborum robusta est; apud hanc gentem aperti placent mores, displicet omnis reconditi æstus species; ignota ibi perfidia, etiam in venali fortitudine stipendia merent. Nec desunt alta ingenia, in quibus patriam gravitatem vividi & excitati acuminis felicitas temperat, præcipue si validam mentem peregrinis artibus moribusque diu miscuerint: Peregrinandi enim hæc avida natio est: Otium etiam plusquam Attica severitate mulctant.

Sublimia sunt Italorum ingenia, & nihil tam arduum est humanis laboribus, ad quod Italici acuminis robur non surgat: Ex vili etiam plebe multos sæpe in nomen & divitias prospera sedulitas evexit; longæ industriæ speique patientes sunt; vafri subdolique animorum artifices: Has grandes & ad omnem sortem aptas mentes, frugales & in futura intentas, ab Hispanorum fastu Gallorumque versatili levitate alienas, constanti subtilitate natura imbuit.

Graves

Graves & cum pondere quodam elati Hispanorum animi non subitaneo impetu in diversa ruunt, natura simul ac arte stabiles; vultus, tumido sermone concinens, indoli severam majestatem affectat: Servatâ temperantia opes vestitu, ad ostentationem facto, consumunt: In proprio convictu parci, in alieno sumptu profusi, in extrema pauperie supercilium non dejiciunt: Reconditæ illis mentes & tarda consilia: verborum gestuumque pompa veluti naturæ instinctu intumescit.

Galli è contrario, improvidi levesque in omnes affectus formant animos, rumoribus raptos; jam otii, mox tumultus, impatientes: Ostentatio libidinis supra naturæ desiderium inepta est: Astum cum humanitate fingunt: Virtutis simulatio levitatem abscondit & dolum: Exiguum jurgium sola altercantium ambitione crescit, & vel ad famam vel ad cædes lymphatam juventutem propulsat: Non ratione, sed impetu, injurias ulciscuntur. Feræ gentes & ex ipsa barbarie natæ, orbem terrarum supra aliquot secula suis moribus polluerunt, & utinam jampridem minus inquinassent. Sed ne hostium vitiis nimis insultare videamur; silere potius jubet parca illis virtus.

Quocirca Britannos brevi transitu pervadamus! His utplurimum gravis est animus, & in se, velut in consilium, seductus; suæ gentis mores, ingenia, animosque

que magni facit delicata natio. Sed hic ingens adhibenda est cautio, ne ex paucis tota gens æstimetur: Sagaces quippe plurimi, procaces non pauciores.

Scotis animus ad humanæ consuetudinis culturam facilior est; ingenia in quæcunque studia inclinant, mirifico successu inclyta, omni fortunæ vitæque generi suam industriam aptant.

Hibernos duravit ad bella amor desidiæ, qui reliquas gentes emolliit & effœminavit; His animus ad sua vitia pertinacior & labori adversus; multi tamen sincera fide eximios dignis virtutibus excolunt.

Hungaris optimatibus mens erectior, frons melior, & ad magnificentiam factus est animus; membra & incessus ad venustam pompam compositi: Vafris magnisque consiliis præstant, parique audacia: superba æmulatio illorum vicinis committit.

Illyrici & Dalmatæ, jamdudum variis sueti dominis, suam indolem in illorum mores deflectunt.

Polonis in aspero cœlo dura vita est, illorum mores non facti ad nostri seculi candorem, & hinc sæviora aliquanto ingenia.

Russiæ gens servituti nata, ad omnem libertatis splendorem ferox est; placida, si prematur, & jugi patiens. Vulgus Magnatum maxime formidat superci-

percilium: Cæterum cauta natio & nectendis fraudibus apta.

Turcis rustica & demissa est indoles, neque libertate, quam non curant, digna: rudes animi nulla scientiarum, nulla artium (præterquam Martis) humanitate mitigantur: In paribus vitiis calliditatem quærunt, libidinibus infames, quibus adeo exercentur, miserabili virtutis insciti; neque abest à voluptate severitas.

Sed singula quis referat? Quis in una Asia populorum describat indolem? Quis Indos sagaces? Inflatos & ingeniosos Japones & Sinas? Crudeles timidosque Javanos? Vafros Sumatrenses, cæteraſque gentes, sigillatim recenseat? Tentabo tamen aliquando, ubi maturior experientia lævigatius judicium & certiorem dederit fidem.

Constitueram enim olim Physiognomiam Physicis ac Anatomicis fundaminibus superstruere, ut conjecturis & incertitudini se subduceret nobilissima hæc scientia; sed alia negotia & tempestatis fata operis molem & texturam interrupêre.

In partem generalem & specialem dispescuissem; in illa de musculorum, imprimis externorum & visui conspicuorum, motus & mutationes examinassem; inde lineamentorum varietatem vocassem ad trutinam & elucidassem. In hac, diversos

tractas-

tractassem usus; videlicet Medicum, Anatomicum, Chirurgicum, Pictorium, Sculptorium, ac Cælatorium.

In usu medico de morborum prognosi ex vultuum lineis egissem: Hic de fonticuli applicatione, musculosæ carnis resectione, aliisque magni momenti & emolumenti rebus: Ignorata quippe partium fabrica in securis timidi, & in periculo plenis securi, sumus: Luditur autem hic de pelle humana.

In Anatomico usu nervorum insertiones, progressus & divaricationes; fibrarum intercapedines, flexuras & conjugia; musculorum exordia finesque, & cum suis antagonistis communicationes & actiones, in ossibus implantationes & similia lacertorum phænomena trutinassem.

In usu Chirurgico ex naturali musculorum situ, partiumque in illis structura & ossium applicatione, dislocationum, fracturarum & contorsionum regulas compegissem.

In usu Pictorio musculorum lacunas, juxta pathematum diversitatem variantes, eorumque discrepantiam in fœminis maribusque, infantibus & adultis, notassem; ut juxta physiognomiæ leges, uti hæ ad Anatomiæ, procederet delineatio; ut credaretis etiam animorum posse dari picturam.

Quadrat

Quadrat cum Pictorio Sculptorius & Cælatorius usus.

Sed manum de tabula! Satis enim patientiam vestram exercui, Audit. omnium ordinum acceptissimi: Quamobrem hoc unum dicam,

Dixi.

Wilhelmi

Wilhelmi ten Rhyne

DISSERTATIO
Physico-Philologica
DE
MONSTRIS.

Wilhelmi ten Rhyne

DISSERTATIO Physico-Philologica DE MONSTRIS.

SOlus qui ad Legem Altissimi applicavit animum, Auditores omnium ordinum quæsitissimi, dicatissimi, atque in meditatione ejus versatur, sapientiam omnium antiquorum exquiret, disputationes celebrium virorum conservabit, atque in sententiarum reconditarum involucra penetrabit, arcana proverbiorum perrimabitur, atque in parabolarum ænigmatis occupatus erit: Uti declamat in suo (a) Ecclesiastico Syracides: Quocirca (b) ne quis nobis imponat probabilitate sermonis; ne quis nos deprædetur per philosophiam & inanem deceptionem secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi; monet gravissimus ille Gentium Doctor: Ita enim quæsitis nominum figmentis congruam rebus veritatem derogavit antiquitas; ita fabularum inventis cæca stetit superstitio: In Paganismi tenebris per universa

(a) Cap. 39. 1. &c.
(b) Col. 2.

versa imperia, provincias, oppida, suos quisque Deos coluit; Eleusinii Cererem, Phrygæ magnam Matrem, Epidaurii Æsculapium, Chaldæi Belum, Astarten Syri, Dianam Tauricl, Galli Mercurium, universos Romani: Et si præsentia non invenirent Numina, fingebant, ac incognitis Deorum manibus simulacra extruebant, illorumque sanis tantum tribuebant sanctitatis, quantum vetustatis adstruxerant: Hac argumenti virtute D. Paulus Athenienses, qui IGNOTO DEO aram fabrefecerant, redarguit. Profani fuere illi, & certum nihil de summa rerum ac majestate decernentes, qui, quod in sublimi investigandum, quærunt humi, &, quæ supra se nihil ad se, enuntiant: Ita Thales Milesius omnium rerum primordium AQUAM vocavit, Deum autem mentem, quæ ex aqua cuncta formaverit, altior & sublimior, quam ut ab homine potuerit inveniri: Anaximenes autem & Apollionates Diogenes Aëra Deum statuunt, infinitum & immensum; Hunc modo λεπτὸν ἀέρα, modo θερμὸν, modo θερμὸν λεπτὸν pronuntiavit Hippocrates; de quo appositè Stagyrita; τὸ λεπτὸν ἀναπλητικὸν, ὅτι μικρομερὲς ὅλον ὅλου ἅπτεται: Hunc ad Epicuri mentem signiferum vocat æthera Lucretius: Hunc supra naturam potestatemque elementi in suo Asclepio ponit Trismegistus, illumque παντόμορφον ὑπαρχῶς sex & triginta siderum declarat, ejusque assecla atque apparitorem Solem ipsum

ipsum designat, aëremque, lumine affectum omnium quæ fiunt rerum, instrumentum profitetur: A principio quippe rerum (ita infit) fuit Deus & Hyle, quam Græce credimus mundum, cui comitabatur etiamnum Spiritus, quo omnia sunt plena, quique permixtus cunctis cuncta vivificat, sensu addito ad hominis intelligentiam, quæ quinta pars soli homini concessa est ex æthere. Enimvero ex Pythagoræ philosophia illa profluxit opinio; Mundum esse unum, integrum & perfectum animal; adeo ut Apollonius Tyanæus, ex Pythagoricorum tripode propheta, æstum maris respirationem mundi affirmaret; & inde Thales inanimatis animas inesse putavit: Quam mundi animam rerum opificem dixit Plato; nostrique seculi Philosophi materiæ subtilis (quæ omnia pervadit, singula conformat & primus motor animantis est) nomine comprehendunt. Hic est ille qui in nobis est Deus, quo agitante calescimus! Hic est ille spiritus, sedibus æthereis quivenit! hæc est illa infusa mens, qua hominum pecudumq; genus & cætera mundi membra agitantur.

Hæc equidem, si intra philosophiæ cancellas coërcita maneat, tolerabilis non modo, sed & laudabilis, est ratiocinatio; ast si ad objecta fidei & creationis mysterium transmigret, metus est, ne Atheismi fundamenta struat: Nam nisi divinitatis rationem diligenter quis excusserit, nescíet humanitatis: Audite divinum inter ethnicos Platonem; Deus est, inquit, ipso suo

nomine mundi parens, artifex animæ, cœlestium terrenorumque fabricator; quem & invenire difficile, præ nimia & incredibili potestate, & cum inveneris in publicum dicere, impossibile præfatur. Quid aliter Christiani credimus, quam Deum Patrem Omnipotentem Creatorem cœli & terræ? Qui primum singula animalia perfecta formavit (sunt verba cum Moyse coincidentis Macrobii) deinde perpetuam legem dedit, ut continuaretur procreatione successio. Quid aliter S. Paginæ? Et (c) Gen. 1. ecce! (c) omne erat valde bonum! Præ omnibus autem (ait Stoicum agens Cicero) animal hoc providum, sagax, multiplex, quod vocamus hominem, præclara quadam conditione generatum est à summo Deo.

Nos itaque nostro fruamur bono, & recti sententiam debita gratitudine temperemus, atque pro eximio creationis ac conservationis nostræ beneficio justa Deo vota libemus.

Omnipotens & omniscie Jehova! Qui facis mirabilia solus; quam magna & magnifica sunt tua facta, Deus? Tonitru summæ potentiæ tuæ quis intelligat? qui per vicissitudines versas Tecum sapientia consilia de opere istorum, quæcunque in superficie orbis, in terra: Confitemur Tibi, Domine, qui sapientiæ tuæ in nostrorum corporum fabrica magnitudinem declarasti; quia ex rudi & informi materiæ mole tantum & tam excellens opificium, operum scilicet tuorum complementum, condidisti; quia nos in abdito, velut in imis partibus terræ,

terræ, tam artificiosè conformasti; quia demum massam hanc, primitus inanem & indispositam, tam affabrè effinxisti; dum partium nostrarum delineationi præfuisti, oculorum nostrorum artificium formando, aures nobis implantando, &, quod cardo rei est, spiritum vitæ nostras in nares insufflando. Benedictus sis Jehova Deus! qui das hymnorum argumenta de nocte, cujus gloriam diei narrat dies. In Te reverenda est maxime gloria, quod nos paulisper minores fecisti Angelis, quod nos gloria coronasti & majestate, præfecisti nos operibus manuum tuarum, quod nos docuisti præ bestiis terræ, & præ volatilibus cœli sapientes nos reddidisti: Celebramus Te, Creator noster! quod nos bene factos, factos ad imaginem tuam procreasti: Rogamus Te, ut nos, de MONSTRIS dicturos, bene formata & apposita doceas verba, in tui nominis gloriam, Auditorum insimul & nostram doctrinam.

Vos autem quotquot intueor, bene facti, bene nati, Viri, Auditores mei omni ex parte faciles; si forte manca & inconveniens sit nostra oratio, recta favensque nobis sit vestra ratio, prolixa venia, interpretatio blanda, & placida exspectatio.

Dum itaque populares nostri quæ non videre mirantur, in Indiis non modo eboris strues, piperis messes, cinnami merces, aromatum gazas, ferri temperacula, argenti metalla, aurique fluenta; sed & immensos dracones cum immanibus ele-

phantis pari periculo in mutuam pernicie-em concertare; nos Auditorum negligentia dudum supersessas, nunc amplissimi nostri Magistratus favore renovandas (quas de manuaria ac prosectoria arte hic recitare solemus) prælectiones auspicaturi, in perfectissimæ naturæ palæstra imperfectarum creaturarum rationes impræsentiarum excutiemus, atque Monstrorum causas inspiciemus propius.

MONSTRORUM feracem Africam jam multis retro seculis adagium fecit: Monstriferæ istius fœcunditatis causam physiologi aquæ penuriam dixere; quibuscum tacite concinere videntur S. Literæ, ubi virgam Moysis aquarum rivulos defœdasse refert, priusquam fatalia prodirent portenta; priusquam horridi ranarum squalores esculentorum penus polluerent; quarum interitu teter odor exhalans omnem cœli tractum contagiosæ labis lue infecit; priusquam pernicioſæ turmatim rauciſonarent locustæ, tantapro digia, pœnarum remedia, graviora pœnis, è Niliaco putore emergerent; priusquam pulverulentus pediculorum ortus, stupentibus Magis, homines pecudesque infestaret; priusquam terrifica omnigenorum insectorum congeries Ægyptiorum tellurem inquinaret & corpora. Mystico porro Mythologis innotescit veritas, dum Venerem ἀλιγενῆν, marive ortam, perhibent: Quare?

Quare? Scilicet ut generationis hostem, putrilaginem, salino defricaret antidoto, & aquam soboleſcendi virtute donaret. Quotiens etiam in vegetanti regno Thaletis dictamini non subscribit experientia, quæ plantarum exordia ordinata serie ex aqua desumi commonstrat? Quinimo, si ab animalibus spirituum copia ac robore tantummodo discreparent vegetabilia; Aquam rerum omniseminarium esse, liceret proclamasse: Sciendum tamen, vermiculos, qui carduorum tuberculis, gibbosisve salicum foliis, & cæteris terra nascentibus, pullulascunt, cum seminibus sui generis in eadem forinsecus introduci. Nec vero consonat, me judice, sententia, quæ vel in Afra vel in Ægyptiaca tellure aquarum indigentiam Monstrorum effectricem constituit causam; tametsi fortassis illic egestas aquæ siti arentes convocarit belluas, & in promiscuam venerem æstuantia bruta, tum ferocienti impetu distortisque sensibus in semet exardentia, concitarit. Sed sic fortuita tantum Africæ scriptores, supernaturalia S. Codex, chimærica Poëtæ, citant.

Nulla nos de Monstrorum etymo solicitudo manet; sunt enim animalia oblæsa, quæ præter naturæ seriem à specie sua evariant; Sic dicta, quod vel monstrari mereantur omnibus, movente admirationem rei novitate; vel quod à solitis naturæ legibus deficientia verè monstrosa se exhibeant; quæ si insuetum quip-

piam præsagiant, Deorumve minas ostendant, portenta vel prodigia appellantur. Hic autem quæ supernaturalia sunt, pervestigare non est animus; etiamsi per media communiter operetur summus rerum conditor; neque quæ cacodæmon infert; sed ea tantum, quæ secundum consuetum naturæ (attamen in id haud collimantis) cursum nasci queunt.

Qui illorum causas enucleare satagit, conceptionis exordia exactius intelligat; ut ita rectum sit norma curvi, devianſque naturæ ordo juxta decentem generationis formulam comprehendatur. Democritus quidem ex plurimorum seminum commixtione monstruosa gigni dixit, videlicet quando duo semina, alterum ante, alterum post, subit uterum; hinc avibus, quarum coitus frequens est, (*d*) ova diversicolora & numerosa tribuit: Empedocles ex seminis abundantia, aut defectu aut principio motûs depravato, aut in plura distributione, aut impræg-natione: Straton ab adjectione, ablatione, transpositione aut sufflatione: Aristoteles, Cum naturam materiæ natura formæ non superat; Gignuntur enim, inquit, mulieres, viragines & viri fœminares, alteris menstrua desunt, alteris semen exile est frigidumque. Nos vero ab Ovo exordiemur.

(*d*) Aristot. gener. 4.

Increbuit jamdudum Harvæi de conceptuum origine opinio, quam in primo de generatione animalium limine tradit; in fœcundo matris ovo (hoc nomine jam notum

notum est mulierum testibus recluſum ſemen) ſingulas naturi fœtus partes delitescere: In eo autem totus est Harvæus, ut, movens cum moto & motu ſimul esse tempore, oſtendat; præſertim quia Ariſtoteles ea propriiſſime ſimul esse dicit, quorum generatio eodem tempore obtingit: Sic igitur etiam cauſa & cauſatum cum fine (qui tamen prior in intentione fuit) ſimul erunt: Porro politiſſima illius, & Philoſophio digna, de conceptione ſtatumina in eo mihi diſplicent, quod immaterialia conceptionis principia ſtatuat; tum quia à coitu nihil in utero reperiri contendit, contra exactiorem ſcrutinii fidem; tum quia gallinas ſpermaticis organis deſtitui docet; cum tamen ſufficiens ovo, modo galli inſultu fœcundato, pullulaſcendi energia ſit; tum quia galli genitalia vel nunquam viderit vel ſperma obſervaverit; etiamſi forte ſola ſpirituum in ovarium ſuffuſio ovis ſoboleſcendi virtutem impertiat; uti ſol ζυπκὸν vegetat ſemen; mavult attamen ille citra genituræ præſentiam omnem fœtificandi efficaciam utero acceptam ferre, ſua ſibi vix conſtans prævaricatione, dum hæc nunc ſoli utero, aliàs huic ſimul & cerebro, munia deferat. Reſtarent plura in Harvæi ſtatumine examinanda, propriam ſtabilire, quam alienam ſententiam ſugillare, præferentibus.

Sed in viam! In ſemine omnem futuri hominis rationem contineri edocuit Seneca, & legem barbæ & canorum nondum

dum natum infantem habere, totiusque corporis & sequentis ætatis in parvo occultoque lineamenta esse. Hærent interim ambigui authores; utrumne ex patris tantummodo semine partus nascatur, ut Diogenes & Hippon Stoicique scripsere; an etiam ex matris genitura fœtus procedat, quod Anaxagoræ & Alcmæoni, Parmenidi, Empedocli & Epicuro visum est: In eo autem Polybius cum Hippocrate & Democrito consentit; A totis corporibus & præcipius eorum partibus, in utroque parente, genituram provenire: Quoniam omnes nostri corporis partes vel tantillo robustissimi illius (sic sperma vocat (e) Hippocrates) emisso, imbecilles fiunt; tametsi autem (f) singula sanguinis ac spirituum vehicula in genitalia membra non vergerent, poterit nihilominus ab omni parte ad tortuosa subtiliaque vasorum in testibus cribra profluere rectificatissima sanguinis portio, semen; ut efficaci unione didymes non uno, sed ingenti seminis glomeramine fœcundet: Nil mirum igitur, quod paternæ genituræ vigor matris sperma (ut plantæ semen solarium radiorum appulsu vegetatur) in actum deducat, parteisque (quarum rudimenta capit) explicet.

(e) De genitur. § 1.
(f) Ibid.

Hic de (g) similitudine oris & totius corporis altiore doctrina præditi subtilius disputant; quorum alii existimant, illam origini & contextui sanguinis respondere, nec parvum argumentum ex cæteris animali-

(g) Valer. Max.

malibus trahunt, quæ fere gignentibus similia nascuntur: Alii autem negant, certam hanc esse naturæ legem, sed species mortalium, prout fortuita sors obtulit, attribui. Ego vero, dum infantes patris æquè ac matris imagine signatos concerno, putem, aut fixiorem conjugis de marito cogitationem suo sanguini, fœtus alimento, mentis ideam (mobilissimis spiritibus, velut luce colores, subvectam) imprimere, ut ad ejus exemplar fœtus conformetur: Aut patris semen cum genitura motum (nihil enim refert, ait (*b*) Aristoteles, genitura dicatur an motus, id quod corporis unamquamque partem auget, imo & efformat; in eo enim à solis fotura in plantas discrepat patris genitura) per motum porro sui lineamenta tenerrimos infantis artus describet; uti ex limosa argilla rotæ gyris ollam conficit figulus: Non absona equidem hæc est analogia, quæ Scripturam simul & Naturam illustrat; (*i*) Scripturam, in momentoso prædestinationis mysterio; Naturam, si figuli idea cum ea quæ patris est in generationis opere, figuli manus generationis organis, rotæ gyri spirituum motitationibus assimilentur.

(*b*) De gener. 4. 3.

(*i*) Rom. 9. 21

Sed dum filius paternis sæpe insignitur nævis, morbisque affligitur patriis; ex eo, patrem primario ejusdem præcordia finxisse, ut in macrocosmo Titanem, quis inferat, non tamen excluſa, quæ quandoque prædominium tenet, matris imaginatione:

Vere

(k) In bello Catal. Vere ergo cum (k) Salustio, ubi de corporis & animæ prærogativa disserit, effabor; Alterum alterius auxilio egere.

Ratum insuper est, quod labefactatum parentum temperamentum hæreditario contagio liberos æquè coinquinet, quam apta partium, cum exteriorum conformatio, tum interiorum complexio, in gnatos propagat parentum mores, effigiem, faciem: Hinc semen à solidis non minus quam mollibus partibus deciduum singularum species, quas postea emittit, capax censendum est. Infallibilis ergo erit (l) Aristotelici argumenti fides; (l) 7. Metaph. 8. γὰρ φανερὸν ὅτι, ὅτι τὸ γινὸν ποιῶτον οἷον τὸ γινόμενον. Debent igitur semina sufficientia formandi fœtus rudimenta continere. Verum oggeretis fortassis, Auditores acutissimi, nos incassum conari probare, quorumlibet membrorum imagines in semine delitescere; Dum (m) mutilus truncusve pede vel manu parens omnibus absolutam artubus procreat prolem; ut ita retrogrado gradu ad πρωτοπλάστου initia (dictante Moyse) resiliatur; forsan ut (n) Propheticum arcanum naturalis ratio discernat; An filii laturi sint iniquitates patrum; dum in avorum lumbis etiamnum latitabant: Quomodo in (o) Abrahamo decimatus sit Levi longe ante nativitatem suam; nam is adhuc in lumbis patris erat, quum proavo suo Abrahæ occurreret Melchisedechus: Quomodo (p) Abrahamus pater fuerit omnium credentium

(m) Paræus in præfat. de gener. hom.

(n) Ezech. 18. 20.

(o) Hebr. 7. 9. &c.

(p) Rom 4. 11.

um in præputio. Atque hinc etiam originalis corruptelæ fundamen aliqui forte eruent, si quicquid est hominum in lumbis Adami & Evæ reconditum fuerit: An igitur exhaustis ovis omnibus humanis homines non generarentur? Imo eò tendit aliquando mortalium fallax subtilitas, indagando; Quomodo æterni Creatoris immensa mens, impressa rebus, in humanis conceptionibus sui imaginem procreet?

Sed ego, ne falcem in alienam messem immittam, θεοσοφίας mystis hæc relinquam: Namque Dei quæ ad intra dicuntur decreta, ut infinities infinita, ita profundius adhuc velata, finiti intellectus commercium, magis indaginem, renuunt. Illa autem physico immunis est analogia, ut (etiamsi ad ἐπιγείου labyrinthum, aut μεταφορᾶς ἀδύτου, nedum ad Divini decreti abyssum, non confugiat) eodem modo, quo plantæ semen (ex quo sublime illud resurrectionis mysterium D. (r) Paulus illustrat) vel, quod minus est, seminis nucleus, solis calore vegetatus, & terræ sale, aqua soluto, fotus, integram plantam suo sinu effundit, atque jugi telluris pabulo auctus, virtutem sui multiplicativam, in (s) creationis exordio divina benedictione sancitam, in fœcunda (t) suæ speciei semina dispergit, opinetur, & maternum seu semen seu ovum (sua exilitate vel uterinis membranis implicatione visum quandoque fallens & manum) paterna genitura

(r) 2. Cor. 15.

(s) Gen. 1. 28.

(t) Ibid. ver. 11, 12.

ra focillatum, singulas partes, totum integrantes ac mirabili serie nexas, expandere, maternum sanguinem, ab omnibus sui partibus profluentem, fœtum perficere; qui pubertatis annis ex sua (uti semen ex terra) alimonia progenerandi vigore pollet; qui dum deficit, tametsi seminale ovum de parentibus integris in uterum prosiliat, mutilus tamen fœtus procudetur, si vel paternæ genituræ robur desit, vel si maternus sanguis tenero fœtus corpusculo non subveniat, curta se subdent membra: Sic quosdam brachiis, alios cruribus, ab ortu orbos se secuisse testantur (*a*) Anatomes periti: Distorti autem emergunt artus, ubi vitiata à disturbatis spiritibus (depravata imaginationis labe illatis) matris phantasia fœtus fabricam vel abrumpit vel dislocat; Si itaque per emissitios spiritus, his illisve nervorum canaliculis denegatos, hinc sanguinem in motu præpedientes, aut nimium in contrariam partem suffundentes, invertere vel decurtare queat depravata matris imaginatio, quam variæ sæpe causæ adventitio contagio distorquent; Verum consueto naturæ ordine sanguis (cujus tributum non Luna, sed naturæ necessitas, menstruatim exigit) à primo etiam conceptus momento ad arctam matricis clausuram stagnat; qui dum fœtum, copiosi adeo nutrimenti vix capacem, alluit, regurgitat, pravaque sui colluvie, partim in stomachum deposita, picam cittamve excitat, animæque soli-

(*a*) Inter multos Reald. Columb. lib. 15.

solium irrepens mentis functiones obnubilat: Cur idem matris phantasma ex imperfecto perfectum concinnare non possit? Dum illa satis efficax efficaces & in auctione & in sublatione partis alicujus in fœtu, habet administros spiritus.

Ast, fateor, non immerito quis hasce conjecturas hallucinatione sufflaminet: Videlicet tralatitiam de specie in speciem cum procreatione vitiorum imputationem excedere limitatæ naturæ sphæram, cujus per contactum fit actio; Cum tamen nulla atavorum cum seris nepotibus sit continuitas, licet aliquando abavorum formas vel fixior matrum imaginatio vel mutuatitia alterutrius parentis similitudo majorum imagines adfricet. Hic autem nullatenus vitio cedet Christiano Philosopho ethnica veritate per τὸ θεῖον naturam rerum discreviſſe. In harum tamen difficultatum molimine vivacior erigendus est animus; quoniam hac in materie nullum gravius, utilius nullum, theorema est; quam quomodo univoca & unimoda (ut in scholis loquuntur) generatione omnia exoriantur animantia? Quomodo, inquam, idem semper generet idem?

Siccine ergo primum microcosmo componendo lapidem ex naturæ fundo quadantenus effodicavimus? Omnipotens hic perpetuo suspiciendus est Artifex, quò indigestum illud χάος in elegantem ædificii formam Architecti illius immensi jussu exsurgat, & in illius honorem absolu-

solutissima fabricetur statua, animata statura: Ita enim animalis hominisque structura perficitur, dum ex primis genitu-rarum seminiis infantis fabricam consummant opifices spiritus, qui sanguinis motum suis dirigunt habenis; postquam in materni seminis germine quietis vinculum dissolvit paterni spermatis virtus; quod utrumque semen innata blanditiarum pugna (*w*) fermentationis lege attollitur atque elasticè expanditur, hoc est, crescit; quare mutuis coëunt amplexibus seminia, (*x*) facultate differentia, usu concordia ac commoda, quæ per blande colluctantem (*y*) commixtionem in generationis exordia conspirant: Namque ad Milesianæ philosophiæ imitamentum per ignem & aquam (illum uti patris, hanc uti matris, genituram) totum generationis negotium expedit Hippocrates.

(*w*) Paræus loco citato.

(*x*) Hippocr. lib. 1. de diæt. §. 4 de igne & aqua ita loquitur.

(*y*) Ibid. §. 6. Generari idem. est quod commisceri.

Verum ecquid nos palantes circumducit generationis ratio materialis? à multis anxie magis quæsita, quam vere inventa. De causa autem formali altum silent scholæ, nisi quod litigiosa ἐποπτείας tortura speciosæ abstractionis nugacia specimina obtrudant. Amabilior Pythagoricos afflat insania, dum macrocosmo animam spiritumque infundunt; quo τὸ παντὸς πνεῦμα semen animat cum Hippocrate Scaliger, illudque de cœlis derivat (*z*) Fernelius, forsan ut plasticæ facultatis obscuritatem tanta loci intercapedine excuset: Hoc in corpore spiritum, extra illud

(*z*) De abdit. rer. caus.

illud aërem vocat magnum illud (a) Coæ decus. Præstiterit autem, ut opinor, Hippocraticum πνεῦμα (quo subtile aliquod fluidum indigitatur) tanquam spirituum animalium cooperarium introduxisse, & ex vulgo notis phænomenis conceptionis exemplaria delibasse, ut inde monstrificæ originis ratio patescat.

(a) Hippocr lib. de flat.

Hæc à priori, ut aiunt, ostendisse intricatissima res est; Dum mens, semetipsam non capiens, genuinam imaginationis Ideam ægerrime recipit: Hujus tamen energiæ tota vulgo defertur vis plastica; ita ut exaltatæ imaginationis vires miraculosæ fidei tribuerit Paracelsi infandus error: Verum hæ, ex putidis ineptiis conflatæ, nugæ à veri scrutinio minimè nos avocant, ex cognitis ambigua illustrare studentes. Indubitatum itaque existimo, irrationales etiam monstra parere belluas; testatur id abunde ubivis terrarum multiplex observatio, annalium fides, & authorum locuples narratio, veluti apud Paræum, Licetum, aliosque prolixi corrasique docent indices.

Horum vel in materia vel in forma causa latet; illius vicissitudines in utriusque parentis seminibus inquirendæ sunt; Crebrius autem monstra pariunt quibus conceptus numerosi sunt; aliquando etiam seminalia ova spermatico venereis ignibus stimulati patris effluvio, spiriti-

bus, impetum quoquoversum facientibus, saburrato, nimiopere turgent, ut etiam tenellulæ illorum membranæ disrumpantur, sicque intestinæ partes coalescant vel confundantur: aliquando conceptus nimia continuitate se lædunt, ut hinc indiscreta partium cohæsio oriatur: aliquando intempestivus & importunus concubitus nascituræ nocet proli atque deformat: aliquando menstruus matrum latex non modo nævos fœtui adfricat, sed & artus deturpat; quocirca mulieres menstruatas monstra parituras (*b*) Esdras monet; ideoque (*c*) speciali Dei præcepto vetitum est, facere recens menstruatæ: aliquando impura & propudiosa Venus conceptionem interturbat; videtur enim stagnans in meretricibus sanguis menstruus multorum ulcerum, fistularum aliarumque defœdationum nonnunquam causam esse, etiamsi non sit corruptum semen, quod tamen, dum in meretricali sinu dudum hæret, labem contrahit: Quamvis visæ sint fœdo Veneris contagio inquinatæ, quæ nihilominus sanum & nulla macula pollutum infantem peperere: Verum illa ex Paracelsi phantasmate profluxisse videtur opinio, qui menstruum sanguinem venenosum (contagiosum non diffiteor, si extra vasa existat) hinc nulla ratione idoneum fœtus alimentum dicebat: Sed extra vasa menstruus ille latex stagnando putrescit: Enimvero dum per pu-

(*b*) Lib. 4. cap. 4.
(*c*) Levit. 15. & 20. 18.

pudendi, non uteri, osculum, multò minus ejusdem fundum, provenit, nec è vagina in uterum regurgitare potest, nullum inquinamenti modum video: Suspicetur forte aliquis, sanguinis menstrualis partem quandam, vel ejus halitus, in uterum irrepere fœtusque corpusculum subire, in quo fermenti loco sit, ex quo fortean variolæ ac morbilli nascantur. Alicubi cœli illud clima sub quo præfœcundæ mulieres sunt, ut olim in Africa & Egypto, hodie in Irlandia alibique; alicubi hominum salacitas monstroso favet partui. Taceo hic diabolicam potius quàm humanam cum brutis pollutionem, quando ferino impetu nequissimi mortales cum feris rem habent, ut inde tum monstra oriantur; cui aliqui sylvestrium hominum originem addicunt; quos ego ad fictas Satyrarum, Sphingum, Faunorumque cavernas lucosque relegem.

Verum in partium excessu defectuve illud discriminis attenderem; an illæ principes essent, an administræ; si illæ, putem plus quam unum esse seminale ovum, unde trahant ortum suum; si hæ, etiam ex solo alimento supervacuo, vel degenere forma, vel matris imaginatione, posse produci. Interim in universum statuendus est in utriusque parentis seminibus, sive copia spectetur, sive robur, certus modus, justa mensura & præscripta virtus.

Sed hic fortasse quærat aliquis; Num ex superfluo patris semine non augescat fœtuum numerus aut magnitudo? Nullatenus: Ast tantum ex numero seminalium ovorum, quibus sola mater imbuta est: Imo vero contrarium potius inde contingeret; Neque enim ignis, ut habet Aristoteles, quo plus fuerit, eo magis calefaciet aquam, sed certus caloris terminus est, ultra quem si ignem augeas, nihilo calidiorem reddes, sed potius evaporabis & exsiccabis. Neque diversa uteri loculamenta (uti Alexander Magnus somniavit) diversos conceptus efficiunt, verum plura seminalia ova, ex quibus plura etiam in una conceptione animalia gignuntur; illa in canibus aliisque pluribus acetabulis, in hominibus pluribus umbilicalibus vasis indigent.

Nimis longum foret singularia monstrorum exempla citasse, id nos de monstriferæ generationis formali causa in brutis erudientia; Animam videlicet sensitivam (liceat tantundem μεταβαίν) esse imaginationis seu phantasiæ subjectum inhæsionis: Nam quamvis sensuum faces, (*d*) divinæ illæ lucernæ, hominibus splendidius, quam bestiis, colluceant, his tamen haud plane extinctas esse, supponendum est; quin è contra, rerum ideæ per visorios provectæ nervos tot tamque tortuosis fibrillarum meandris

(*d*) Ita vocat sensus Verulamius in silv. silv.

andris non circumgyrantur in brutis, quam in homine; sed quod per cætera vel etiam singula sensuum organa in humano citius quam belluino genere incitentur animi pathemata, id ab ipsis dependet animalibus spiritibus, in illo, quam in hoc, rectificatioribus, uti ex alimentatione ac rerum perceptione constat: Quare versatilis ingenii mulieres omnigenis animi affectibus subjectæ, imprimis autem illæ quæ venereis aculeis compunctæ concitatius totæ in luxuriem ruunt, hæ multo subtiliorum turbine spirituum (qui passionum animi vehicula atque incitamenta sunt) tenero embryonis corpori quaslibet, prius mente quassatas, species facilius inurunt, nævos adfricant, superflua subdunt, necessaria demunt: Nævos adfricant; veluti enim lux, colore omni priva, omnigenos colores recipiendo transmittit; ita animales spiritus, sicuti tabula politissimè rasa, omnes rerum species admittit; sive illæ ab objectis per externos sensus inferantur, sive ex molli laxaque (secus enim multiformium adeo idearum non ita capax foret) cerebri substantia eidem impressa conceptuum vestigia prosiliant species: Si vel insolitus conspectus matrum oculos fascinarit; unde quasi in speculo visorum delineamenta animalibus spiritibus offeruntur: quod brutis cum hominibus commune esse po-

teſt; niſi quod in illis majori conamine exaltandi ſint ſpiritus, ne nimis caliginoſi, introactas ideas reſpuant: Ideoque (*e*) populeas amygdalinaſque virgas virides decorticatas ponebat in adaquatoriis Jacobus in conſpectu pecudum, ut excalefactæ & ad bibendum venientes gravidatæ inde latis maculis punctiſque parvis (pro diverſa, ut ſuſpicor, ſpirituum, ſanguinis directorum, potentia) reſperſos agnos hœdoſque enitérentur: Atque hoc artificio copioſam tulit mercedem diverſimodè maculatorum, iis præſertim in locis, ubi colligari ſolebant; quia ubi dolor, ſenſuſve aliquis, emicat, eò preſſius fluunt ſpiritus, objectique ſpeciem phantaſmati (ſpiritibus, ut hi humoribus, imperanti) deferunt. Illi itaque ſpiritus, objectorum imaginibus tincti analogo ſchemate ſanguinem ſigillant. An ergo, quemadmodum oculis videmus & cerebro cogitamus, ita fœmina utero ſuo concipit? Quod phantaſma in cerebro, illud, vel ſaltem ejus conſimile, à cojta in matrice excitetur; ſicut idea operantis ſimilem in agendo & in materia motum producit. Eodem quo pictor modo, cujus intellectum matris utero concipientis phantaſiæ, penicillus animalibus ſpiritibus, colores ſanguini, quis adſimilet. Tanto magis generationis & conceptionis exemplaria à matrice procedent. Quippe ſanguis,

(*e*) Gen 30. 37.

guis, communiter unius saltem, quamdiu in vasis est, coloris particeps, pro vario particularum (ab imbutis jam sua idea spiritibus succussarum) motu variam quoque impressæ rei speciem refert; Namque, oleaginosus ille latex in subtilissimas particulas propter suam μικρομέρειαν extensilis est, vel iterato, vel fortissimo spirituum, aliena labe affectorum, appulsu; Terroris etenim cæterarumve affectionum animi ideæ in informibus & incoloratis (ast omnifario colori depingendo aptis spiritibus ad cerebri tabulam delineantur; ut ita ad afficiendi membri contactum (per quem omnis actio fit physica) per nervos, in spinali medulla coalitos, ac extra eam undique dispescitos, mediantibus spiritibus (terroris imagine concentratis, ideoque firmioribus inflictæ labis retinaculis) non matris, sed embryonis molli teneritudine laxis, minusque stabili ligamentorum nexu cohærentibus, tum externa cute, internisque pelliculis, membranis vixdum circumdati, atque non tam propria, quam materna, vita fruentis delicatissimi fœtus (a matris sanguine nutrimentum, ab ejusdem spiritibus motum adepti) artubus nævus infligitur, etiamsi spiritus, alienæ ideæ contagio distorti, prima in matre locent incunabula; quoniam firmata matris membra indefinitis parasangis mollitie superat imbecille

tenerumque embryonis corpusculum.

Enimvero pleræque naturæ facultates in gravidis totæ formando fœtui incumbunt, ut perterrefacti spiritus, matre tametsi levicule perculsa, humores, simili idea effigiatos, ad ima demittant, in novi microcosmi atmosphæra (utero nempe) confluentes: Quibus quum accedit inhærens penitusque menti infixa conceptæ rei imaginatio, vis ipsa, quæ formationi insistit, eam speciem, quam animo concepit, effingit, ipsique fœtui inducit. Fortis igitur prægnantium ex animi pathematibus contracta imaginatio non modo monstriferi partus causa est, verum etiam rei fortiter expetitæ stigma fœtui inurit; imprimis si primis gestationis mensibus mater malacia infestetur, & ex valde desideratæ rei denegatione mœsta evaserit: Unde tum rei concupitæ vestigio fœtus insignitur: Quia, ut (*f*) Lemnii verbis utar, concepta tristitia spiritus vitales imminuuntur, humores concentrantur, atque qui fœtui destinati erant, aliorsum, non ad uterum, mittuntur, sic ut sæpe fœtus, alimento destitutus, elangueſcat vel quandoque moriatur. Hinc quendam in facie pernæ frusto, alium in manu muris, lana hispidi, signo notatos cognovi; quandam præterea in nucha moro fructu, aliam in femore binis cerasis; quæ tria (quod mirum!) iisdem pro diversa anni tempestate

(*f*) De occult. naturæ mirac. lib. 1. cap. 4.

ſtate cœli influentiis, cum iis quæ arborum erant, regebantur.

Non hic libet ire per omnes lentigines, lituras, verrucas & reliqua nævorum genera; quorum characteribus fœtus ſæpe ſignantur. Ubi vix connivenda, vel etiam in difficili partu, (*g*) Pariſini cujuſdem prævaricatio eſt; Qua, non à læſa matrum imaginatione, ſed à rudiorum obſtetricum contuſione preſſioneve, maculas illas fœtibus adfricari, opinatur.

(*g*) Arnauld. de malad. des femmes.

Hæc vero plauſibiliori probabilitate noſtræ menti arridet ſententia; Vim fœtus formatricem in anima ſenſitiva conſiſtere, neque (ut cum (*h*) Lucretio loquantur) ſine corpore poſſe oriri, nec à nervis aut ſanguine longiter eſſe: Per nervos hic impetum facientes animales ſpiritus cum Hippocrate; per ſanguinem animam ſenſitivam cum S. Codice intelligatis: (*i*) Anima enim cujuſcunque carnis eſt ſanguis ejus, qui eſt in anima ipſa, dicit Jehova: Impium autem hoc foret ſtatumen, ſi hic de divinæ particula auræ fieret interpretatio.

(*h*) De natur. rer. lib. 5.

(*i*) Levit. 17. 14. Geneſ. 9. 4.

Si quis interim hæc à priori dignoſcere geſtit, cum Democrito bilis ſedem atque naturam perruſpetur, ut maniæ cauſam perſpiciat; quippe ſi vitiata bilis ſit fatuitatis productrix, quid ni temperata & cogitationis quodammodo rectrix?

Cum

Cum omnium, qui in corpore sunt, humorum subtilissimus spirituum rectificationi magis congruat. Quoniam salinæ ejus particulæ, sua exilitate in oleum facessentes, aptum idearum (quæ unctuosæ cerebri substantiæ facile imprimuntur) receptaculum existent.

Hæc conjecturarum specimina si suis tricis cuilibet non allubescant, (*k*) Salustiano smegmate tantillæ obscuritatis maculam delebo; Verba rebus exæquanda, profunda profundis: Cedam etiam ultro, loripedem si rectior rideat: rideant illi, qui, nisi quod ipsi sentiunt, nihil rectum putant.

(*k*) In bello Catilin.

Jacta saltem hac, quam præstruximus, basi, levius duco, de monstrorum ortu ratiocinari; quorum non exigua differentia, si originem spectemus, in temporis diversitate latet: Si namque in conceptionis initio embryonalis corpusculi carina dislocetur, mutila membra levi negotio fabricabuntur, maternique sanguinis alimonia, idearum impressione distorta, accrescent. Ratione ergo temporis monstra variant; Si etenim in conceptionis primordio illa formentur, tum vitium in seminiformi ovo latitare vero simile est: Si in fine formationis, tum alimenti labe monstrosa forma fœtui inducitur; ubi maternus sanguis vario animalium spirituum alluvio per phantasma, quod Protei instar est, transmutatorum, varias ideas recipit.

At

At magnam nimis difficultatem tangit, qui subitaneæ mutationis imò mutilationis ac depravationis fœtuum in gravibus rimatur; Sic (*l*) Hildano refert Georgius Horstius, Pragæ natum infantem cui jecur, intestina, ventriculus & lien cum maxima mesenterii parte extra umbilicum propendebant, qui paucas horas sat misere vixit; verum, quod huc facit, hujus monstri mater tribus ante partum mensibus mactandum vitulum detinere coacta, eoque partim aperto, procidentibus dictis visceribus, commota, talem fœtum enixa est: Demonstravi, inquit, Keplero, Mathematicorum facile principi, ex fundamento, quod fœtus in utero non propriam, sed maternam tantum, vitam degat: Ast inde non sequi putat Horstius, Formas rerum actu in principiis suis latere; uti Hippocrates, Nihil fieri, dicit, quod prius non fuerit; Atque hæc anima, illis vegetativa appellata, sui domicilii architecta est, cum à sanguine non discriminetur, sed in eo ipso consistat. Quin, quod magis miremini, Audit. observantissimi, quandoque paucos ante parturitionem dies matris vehementiori terrore fœtus deformatur, mutilatur, ut ejus etiam pars sincera trahatur: Sic quædam nostris vixit in oris mulier, quæ paucis ante puerperium diebus, mendicum, alterutra manu orbum, magno cum stupore contuita, postea similem fœtum procreavit.

(*l*) Vide ejus cent. 3. observ. 55.

Monstro-

Monstroso porro partui non parum confert dissoluta & petulca, quæ proli officit, salacitas; Prægnantes etenim sæpe libidinosæ sunt; ubi ab effræni & immodesto concubitu uterus dulcedine quidem delinitur summa, sed & partio crebro disturbatur; dum à nimio partium genitalium confricatu multaque spirituosi seminis effusione matrici gravidatæ & conniventi vis, voluptuosa licet, infertur: Spiritus namque illi, igneæ naturæ consortes, petulcos cient motus, & per interiores uteri recessus commeant remeantque, atque illius internam molem agitant, atque ita fœtum succutiunt & quandoque distorquent.

Quod si vero bina seminaria ova concurrant, disruptis pelliculis, quibus discernebantur, nonnunquam coibunt, atque ita variforme monstrorum genus producent; Sic si ovorum vitella distinctis membranis segregentur, discreti edentur pulli; quæ si disruperint sepimenta, monstrifica fit exclusio: Uti in vegetabili regno disfractis nuclei (*m*) fructuum ve integumentis promiscua enaturorum miscella exsurgit; Sic in fructibus (qui nova semina sunt) tergeminas nuces, ac in fertili agro (uberi nimis pabulo mandata terræ semina saburrante, ut crepantia semina imposterum copulentur) unicaulem segetem, binis sæpius, quandoque pluribus, aristis, coronari observavi: Quandoque in diverso genere mixtura obtingit, ut (*n*) vitigenæ

(*m*) Aristot. gen. anim. 4. 4.

(*n*) Idem lib. 2. phys. cap. 8.

næ oleoproræ plantæ prodeant; ita in animalibus bovigena viriprora (ex genitali, varii generis promocundo, exorientia) si intra naturæ limites isthæc generatio procedat.

Hæc equidem fateor, cum de partium confusione in ovo, quod, ἀκεφάλως loquendo, uteri loco, uti muliebre ovum instar vitelli est, sermo habeatur; Namque gemellos tantum tergeminos, ex totidem ovis, distinctis membranarum cancellis secluſis, quoque generari censeo. Enimvero in ipsis, quæ vel desunt vel supersunt, partibus hoc faciendum discrimen est; An sit princeps, sine qua vivere nequit fœtus; an administra, cujus productio, uti abscessus, consideranda est; Hoc igitur ab alimento, illud à seminalibus ovis dependet.

Sed quorsum vergit hic dissertationis cursus? Satis est monstrorum ἀπολογίαν (in prælectionum mearum, quas hic de Anatome ac Chirurgia habere soleo, præfationem) primis delibasse labiis Platonico hoc in convivio, ubi, cum dicto opus est, dicendum impigre, & cum tacito opus est, libenter tacendum; Primum injungit materiæ pondus, alterum necessitas læsæque jam patientiæ vestræ (quam mihi nunc satis exercuisse videor) metus: Specialis etenim Monstrorum per exempla quæ mihi plurima suppetunt; quippe aliquando animus fuit, de monstris librum conscribere, quod alia negotia pro-

propositum abrupere) tractatio scribentis potius est, quam in horam dicentis. Si quæ igitur hac in dissertatione momenta omisi, ea vester addat candor & perspicax animus, qui mecum (o) Martialis tubicine hæc verborum agmina in castra reducat;

(o) Lib. 1. epigram.

Cuncta puerperio cedant miracula mundi,
Infans quo referat claustra pudica Matris.

Dixi.

FINIS.